

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია

მეცნიერულ-პოპულარული სერია

K 65.006
3

ი. რსნილაძე

ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს
მ ე წ ე ნ ა ხ ე ო ბ ა და მ ე ლ ვ ი ნ ე ო ბ ა

СИГНАЛЬНЫЙ УЗЕМОЩАГ

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა

თბილისი—1956

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია

მეცნიერულ-პოპულარული სერია

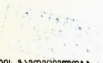
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

*მეცნიერული
სერია*

ი. აბხილაძე

საქართველოს
მეცნიერება და მკვლევარობა

*K 65006
3*

წინასიტყვაობა

მევენახეობა და მეღვინეობა საბჭოთა კავშირის სახალხო მეურნეობის უმნიშვნელოვანესი დარგებია, რომლებსაც ოქტომბრის რევოლუციამდე ძირითადად მოხმარებისა და მოხალისეობის ხასიათი ჰქონდა. ვენახები და ღვინის წარმოება გაფანტული იყო წვრილ გლეხურ მეურნეობებში და თავმოყრილი — მემამულეებისა და კაპიტალისტების მცირე ჯგუფის ხელში.

საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ მეურნეობის ამ დარგებმა მთლიანად იცვალეს სახე.

გარდა იმისა, რომ საბჭოთა კავშირში ვენახების ფართობი თითქმის ერთსამად გაიზარდა სამი-ოთხი ათეული წლის განმავლობაში, მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა ყურძნის ასორტიმენტი, ღვინის ტექნოლოგია და სუფრის მშრალ და ტკბილ-მაგარ ღვინოებთან ერთად ფართოდ განვითარდა ჩანასახის მდგომარეობაში მყოფი შამპანური ღვინოების, კონიაკებისა და ყურძნის წვენიის წარმოება.

საბჭოთა კავშირში საბჭოთა მეურნეობებისა და კოლმეურნეობების ვენახების მასივები რუსეთში რევოლუციამდე არსებული ვენახების მთელ ფართობზე გაცილებით მეტია.

მევენახეობა ინერგება საბჭოთა კავშირის ახალ რაიონებში; ამასთან ერთად იგი შორს იწევს ჩრდილოეთისაკენ. მევენახეობის ყველა რაიონში აშენებულია და მრავლად შენდება ქარხნები სუფრის, მაგარი და შამპანური ღვინოების, კონიაკებისა და სპირტის საწარმოებლად. შესამჩნევად გაუმჯობესდა მეღვინეობის პროდუქციის ხარისხი.

გამოზრდილია მაღალკვალიფიციური სპეციალისტებისა და მევენახე და მეღვინე ტექნიკოსების კადრები.

გაფართოვდა ამ დარგის სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებების ქსელი.

შყარდება მკიდრო კავშირი მეცნიერებასა და პრაქტიკას შორის, რაც ხელს უწყობს მევენახეობისა და მეღვინეობის შემდგომ განვითარებას.

მეცნიერებისა და წარმოების წინაშე ისმის ვენახებზე ფართობის შემდგომი გადიდებისა, აგროტექნიკის გაუმჯობესებისა, მევენახეობა-მეღვინეობის წარმოებაში მექანიზაციის უფრო ფართოდ დანერგვის, მოსავლიანობის ზრდისა და მეღვინეობის პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესების დიდი ამოცანები.

დასახული ამოცანების განხორციელების საქმეს დიდი დახმარება უნდა გაუწიოს ჩვენი ქვეყნის — საბჭოთა კავშირის მევენახეობა-მეღვინეობის ცალკეული რაიონების შესწავლამ.

ამ შრომაში მოცემულია მევენახეობა-მეღვინეობის მოკლე ისტორია, თანამედროვე მდგომარეობა და განვითარების პერსპექტივები საბჭოთა საქართველოში, რომელიც საბჭოთა კავშირში ამ დარგის ერთ-ერთ ძირითად რაიონს წარმოადგენს.

ავტორი

I. საქართველოს მემკვიდრეობა-მემკვიდრეობის მოკლე ისტორიული მიმოხილვა¹

ა. მემკვიდრეობა-მემკვიდრეობა XIX საუკუნეში

ვაზის კულტურა საქართველოში უძველესი დროიდანაა ცნობილი.

ჩვენი წელთაღრიცხვის მესამე საუკუნეში აბოლონ როდოსელი თავის პოემაში არგონავტების შესახებ (იაზონი და მედეა) აღნიშნავს, რომ ქუდაისის (ქუთაისის) მეფის აეტესის სასახლეში მოსვლისას, სასახლის ზღურბლის წინ მათ ნახეს მაღალ ხეებზე შეხვეული ვაზები, ხეების ჩრდილში კი ღვინო შადრევანად სცემდაო.

ღვინის დაყენება საქართველოში უძველესი დროიდან მოდის. ქსენოფონტეს ცნობით დღევანდელი საქართველოს ფარგლებში აყენებდნენ ღვინოსა და ინახავდნენ მას ქვევრებში (ჭურებში). სტრაბონის გეოგრაფიაში აღნიშნულია ძველ გორქვში (საქართველოს ტერიტორია) ყურძნის სოუხვე, ამასთანავე მოყვანილია საფუძვლიანი ცნობები ალბანეთში (კახეთი) ვაზის კულტურის შესახებ.

ქ. თელავის ახლო, შუამთის მონასტრის (დაარსებულია IV საუკუნეში) მიდამოებში, დღესაც ნახულობენ ძლიერ ძველი კონსტრუქციის ქვევრებს.

კახეთის ძველი ნაქალაქების გათხრების შედეგად (გრემი, ნეკრესი) და საქართველოს სხვადასხვა კუთხეებშიც ბლომად პოულობენ ქვევრებს, რომლებიც ჩვენი წელთაღრიცხვის დასაწყის საუკუნეებს ეკუთვნის.

ვარციხის ნაციხარის ადგილას ნაპოვნია უზარმაზარი ქვევრების ნაშთები.

¹ ამ თავის „ა“ და „ბ“ ნაწილები შედგენილია ეკონომისტ ა. ხუციშვილის მიერ.

ზემო რაქაში, მინდაციხესთან ახლო, რომელიც აშენებულია ძველ დროში ერთ-ერთი ერისთავის მიერ, ცნობილი იყო კლდეში გამოკვეთილი გიგანტური ზომის (700 დეკალიტრამდე) ქვევრები. რუსთაველის ეპოქის (XII საუკ.) მატერიალური კულტურის ძეგლები მოწმობენ მევენახეობა-მელვინეობის დიდ როლს საქართველოს მეურნეობაში. ყურადღებას იპყრობს მრავალი ქვევრის წყობა მარანში, რომელიც აღმოჩენილია ძველ ქალაქ დმანისსა და გამოქვაბულ ციხე-ქალაქ ვარძიაში.

უთუოდ დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა მევენახეობა-მელვინეობას სახელმწიფო შემოსავლის მხრივაც. რადგან ეს დარგი—საუფლისწულო მამულები, ზვრები და მარნები, ღვინის გამოსაღების საქმე (კულუხი) გაერთიანებული იყო უმაღლეს უწყებაში და მას სასახლის კარზე მყოფი მელვინეთ-უხუცესი განაგებდა მელვინეობით და მეკულუხეობით.

მონღოლების შემოსევის შედეგად (XII—XIV საუკ.) საქართველოს ძველი მატერიალური და სულიერი კულტურა დაეცა მთელი 3—4 საუკუნის განმავლობაში.

ცნობილმა მოგზაურმა შარდენმა, რომელმაც საქართველო 1669 წელს იწახულა, საკმაო ცნობები დაგვიტოვა საქართველოში ვაზის კულტურის მდგომარეობის შესახებ. მისი ცნობით, ვენახების უმრავლესობა მალღარი იყო და ღვინის სახე ჰქონდა. იგი აქებს სამეგრელოს მალღარის ღვინოებს. იგივე მოგზაური აღნიშნავს, რომ კახეთის ტყეები ვაზებით იყო სავსე; ხელებოდა ბევრი ვენახებიც. რომლებიც ისეთივე ზრუნვით იყო მოვლილი, როგორც საფრანგეთში.

ვაზთანგ მეფის კანონმდებლობით (შედგენილია 1703 — 1709 წლებში) გადასახადი ვენახებზე ზუსტად იყო განსაზღვრული „კულუხის“ სახით მოსავლის $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{7}$ ოდენობით.

ვახუშტის გეოგრაფიაში (შედგენილია XVIII საუკუნის დასაწყისში) მდიდარი ცნობებია მოცემული საქართველოში ვენახების გეოგრაფიული განლაგების შესახებ. მაგალითად, მასში აღნიშნულია: კახეთი, დიდად ნაყოფიერი ქვეყანაა, მდიდარი ყოველი მარცვლეულით, განსაკუთრებით ალაზნისა და იორის ნაპირები. პანკისის ხეობა (კახეთის ჩრდილო ნაწილი) მდიდარია ხილითა და ყურძნით. პანკისიდან ქიზიყამდე, რომელსაც შიგნით კახეთი ეწოდება, გვხვდება ვენახები და ხეხილის ბაღები; არმაზის დასავლეთით ამართულია დიდი კოშკი, ამ კოშკის დასავლეთით ძეგვის ხეობა; აქაური ღვინო და ალუბალი კარგი თვისებისაა. ატენის ხეობა მდი-

დარია ვენახებით, ხეხილის ბაღებით... ატენი პატარა ქალაქი, სადაც კეთდება საუკეთესო ღვინო. ხეობა სკრისა და ზვედურეთისა დასერილია ვენახებითა და ხეხილის ბაღებით... მუხრანის გამოირჩევა ზამთარში სითბოთი, ზაფხული მშვენიერია: ადგილი სავაგრაჟოა, ცივი წყაროს წყალით, საამო ჰავით. ხილის, ყურძნისა და მარცვლის მოსავალი უხვია...

გორის ირგვლივ ბევრი ვენახები და ხეხილის ბაღებია...

ზემოთ მოყვანილი ყველა ცნობა და სხვა დოკუმენტები მოწმობენ, რომ საქართველოში ფართოდ იყო გავრცელებული მევენახეობა-მელვინეობა.

თუმცა აგრონომიული ცნობები მევენახეობის შესახებ არ შემონახულა, მაგრამ საუკუნეების მანძილზე გამომუშავებულ-გამდიდრებული ტერმინოლოგია და ასევე მდიდარი ჭიშობრივი შემადგენლობა (500-მდე სახელწოდება) ნათლად მოწმობენ იმას, რომ ყოველივე ეს მუშავდებოდა ხანგრძლივი გულდასმითი დაკვირვების შედეგად.

მევენახეობასა და მელვინეობას დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა საქართველოს ეკონომიკაში. ყურძენი, ყურძნის წვენიდან დამზადებული ფელამეში (თათარა) და ჩურჩხელა შეადგენდნენ საკვებ პროდუქტებს. აღსანიშნავია, რომ პურეულის ნაკლებობისა, სიძვირისა და სიმშობის დროს, რაც ხშირი იყო ხანგრძლივი შემოსევებისა და განუწყვეტელი ომების გამო, მოსახლეობა ყურძნით, მისი პროდუქტებითა და ხილით იკვებებოდა.

მეტად ფასობდა ღვინო, რომელიც მაღალი თვისებების გამო გადიოდა საზღვარგარეთ იმ დროსაც კი, როდესაც ქვეყანა ეკონომიურად დაუძლურებული იყო და კულტურულად დაქვეითებული.

მოგზაურ შარდენის ცნობით, XVII საუკუნეში ღვინო ბლომად გადიოდა სომხეთში, მიდიაში, სპარსეთის სატახტო ქალაქ ისპაჰანში. როგორც მართებულად აღნიშნავს აკად. ი. ჯავახიშვილი — თუკი მევენახეობა-მელვინეობას ასეთი მნიშვნელობა ჰქონდა შაჰ-აბასის შემოსევის შედეგად განადგურებულ და გაღარიბებულ საქართველოში, ძნელი არაა იმის წარმოდგენა, თუ რა როლი ექნებოდა მას ექსპორტში იმ დროს, როცა ქვეყანა აყვავებული იყო.

საქართველოს ეკონომიურ ცხოვრებაში მევენახეობისა და მელვინეობის მნიშვნელობა უთუოდ კარგად ესმოდათ მტრებს და

ქვეყნის დასაუძღურებლად და დასამონებლად დამპყრობნი: თემურ ლენგი (XIV საუკ.), შაჰ-აბასი (XVII საუკ.) და სხვები თავიანთ ურდოებს ვენახებს აჩეხვინებდნენ. ასე მოიხსილა მევენახეობა-მელვინეობა სამხრეთ საქართველოში, კერძოდ, მექსეთში, საქართველოს კულტურის კერაში.

მევენახეობა-მელვინეობას, კვებითი მნიშვნელობისა და შემოსავლიანობასთან ერთად, უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ხალხის კულტურასა და ყოფა-ცხოვრებაში.

პურ-ღვინო ითვლებოდა მხარის, კუთხის, თემისა და მოსახლის შეძლების მაჩვენებლად; მასპინძელსა და სუფრას აქებდნენ არა ხორაგით, არამედ ღვინით და მისი ხარისხით.

პურის ჭამაში ღვინოს სვამდნენ ზომიერი ქიქებით.

დიდი ოდენობით ინარჩუნებოდა ღვინო დღეობებში, დღესასწაულებსა და ყოველგვარ ღვინოში, მაგრამ მიღებული და დაკანონებულ-განმტკიცებული ჩვეულებების მიხედვით — თამადის, მისი თანაშემწეებისა და სადღევგრძელოთა რეგლამენტაციით სრული წესრიგი სუფევდა იქაც, სადაც სუფრაზე მთელი თემი, რამდენიმე თემიც კი იყო ხოლმე შემოკრებილი.

XVII საუკუნეში (1673 წელს) საქართველოში მოგზაური შარდენი მეფის კარზე გამართული ღვინოს შესახებ ასე დაასკვნის — „სამი ევროპელი სუფრაზე მეტად ხმაურობს, ვიდრე 150 კაცი, რომელიც ღვინს ესწრებოდა“, მაშინ, როდესაც ღვინო ძალზე ბევრი შეისვია¹.

ფრანგი მწერალი ა. დიუმა, რომელმაც 1858 წელს თბილისი ინახულა, ასე მოგვითხრობს: „...არ უნდა დავივიწყოთ, რომ მამაკაცებს ღვინო უღვინოთ არ სჩვევიათ, ღვინოსაც ბლომად სვამენ, მაგრამ იშვიათად თუ ვინმე შეხვდება, რომ ადვილობრივი მცხოვრები ქუჩაში იწვეს ანდა ნასვამი, უწესრიგო მდგომარეობაში იყოს, როგორც ეს სხვა ხალხებშია“².

ქვეყნის დაყოფა მთადა და ბარად მევენახეობის გავრცელების თვალსაზრისზე იყო დამყარებული: სადამდეც მევენახეობა შეიძლებოდა, იქამდე ბარად ითვლებოდა, ამ ხაზის ზევით კი მთად იყო მიჩნეული³.

¹ Кавказский вестник, № 4, апрель, 1901.

² შ. ჩხეტიძე. XIX საუკუნის თბილისი. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამოცემა, 1942, გვ. 406.

³ აკად. ივ. ჯავახიშვილი. საქართველოს კონომიური ისტორია, ტ. II, 1935.

ცნობილია, რომ წელიწადის თორმეტ თვეთაგან ლქტრმბერს, როგორც ყურძნის კრეფისა და მაკრობის თვეს, ლვინობის თვე ეწოდებოდა.

ისიც ცნობილია, რომ ფერის (ფერადობის) აღმწერად „ქნებათა შორის „ღვინისფერი“ იყო გაერცელებული. ზიზ „ღვინისფერი“

ქრისტიანულ რელიგიაში ღვინო „ხაიდუმლო ზიარებაში“ იქნა გამოყენებული; ვაზი გადაიქცა „წმინდა“ მკენარედ, სავანეთა შშენებლობაში, ჩუქურთმა-მხატვრობაში ვაზისა და ყურძნის მოტივებმა გაბატონებული ადგილი დაიკავა.

ხალხურ ფოლკლორში ვაზს, ყურძენს, ღვინოსა და მათ ნიშან-თვისებებს გარკვეული ადგილი ეკავათ, მათთან დაკავშირებული საყოფაცხოვრებო, საოჯახო, სატრფიალო, დიდაქტიური და ეკონომიური ხასიათის ლექსი—შაირი, აფორიზმი, ანდაზა და გამოცანა ბლომადაა გაბნეული ხალხურ სიტყვაში. მოგვყავს ზოგიერთი მათგანი¹.

„არც არავის ყმად ვყოფილვარ, არც არავინ ყმად მყოლია; ძველი პური, ძველი ღვინო წლითწლობამდე გამყოლია“.

„იქით გაიქეც გოგია, სადაც დაბალი ღობეა,

ბუღეშურებიც იქა დგას, ყურძენიც იქა სჯობია“!

„მოდო ყურძენი მიირთვი, თითა და ბუღეშურები მაგისთვის არა მცალიან, ყანაში მივეშურები“.

„ალალო, შენსა ვენახსა კიგო უღვია ხისაო, რაც იმას ღვინო გამოვა, ნახევარია სხვისაო“.

„საწყალსა კაცსა ვინ მისცემს აღების ღამეს ღვინოსა? ჭადი ჭამოს და წყალი სვას, დაწვეს და დაიძინოსა“!

„ვარძიას შეკვეთილი ვარ ჩემი პურით და ღვინითა, როდის იქნება მოვბრუნდე სიხარულით და ღვინითა“.

„წინანდალს ვაზი ამშვენებს, ახმეტას ვაშლი წითელი, ვაყკაცსა ფარი და ხმალი, ქალს სუროსავით კისერი“.

¹ პ. უმიკაშვილი. ხალხური სიტყვიერება, ფედერაცია, 1937.

„გორის წისქვილი, ატენის ზვარი,
ფშაური ძროხა, თუშური ცხვარი“.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

„...ვაზმა უთხრა: რასა ბოდავთ, ვინ არის ჩემი დარია?
უჩემოდ ქორწილს ვინა იქმს, ან ვინ დამარხა კვდარია?
ბევრ კაცს ცამდე ავაშენებ, ბევრსაც დავადე ვალია;
კაცი თავის სენით კვდება, ამბობენ—ღვინის ბრალია!“

„ყურძენმა სთქვა: მეც ხილი ვარ, ყოველ ხილზე უკეთესი,
ზამთარ ხე ვარ და ხე-ფიჩხი, გაზაფხულზე — უტურფესი“...

მევენახემ კარგად იცის ვაზის ყადრი და ფასი, რომ მას შეი-
ლივით მოვლა ესაჭიროება, მოვლასაც არ აკლებს, თავს დასტ-
რიალებს:

„ვაზის ჭირიმე, ვაზისა, უფლისგან კურთხეულისა,
წითელი ღვინის ღედაა, გამხარებელი გფლისა.
ვაზო შეილივით მოვლილო, უღვაშებ გადგიტეხია,
ჩაჰკონებიხარ ჭიგოსა, შუაზე გადგიტეხია“...

მაგრამ მევენახემ გამოცდილებით იცის, რომ ვაზს მრავალი
რამ ხიფათი დარაჯობს.

„ვენახი კარგად მოვრთვეი წმინდად დათლილი სარითა,
თოხითაც კარგად გავთოხნე, წმინდად დავბარე ბარითა,
დაისხა მსხვილი მტევანი, ცისკენ ასწია ტანიცა,
ვხარობდი, ჩემთვის ვამბობდი — ამოვალ სხვისა ვალითა.
მთისკენ გამოჩნდა ღრუბელი, გადააშავა მთანია,
ერთი იქუხა საშინლად, თან მოჰყვა ნიაღვარია;
სეტყვა დაუშვა მსხვილ-მსხვილი, თავს დამაქცია ბანია,
მოვარდა სეტყვის ლეშტერი, შემომივარდა ღვარია,
დამიწიოკა ცოლ-შვილი, დადგა ცოდვა და ბრალია.
ქვეყანა მირეგვ-მორეგვა, საყდარს დარეკეს ზარია,
ყურძენი გააყრევინა, თან გააყოლა რქანია,
ბლომად დავრეცხე ქვევრები, არ მომივიდა ცვარია“...

თავის ბუნებით ვაზი მხვიარა მცენარეა, იგი ხეებს ეხვევა,
სადაც კი ამის შესაძლებლობაა. ბუნებრივია, რომ პირველხანებში
აღამიანი ამ მცენარეს არ უვლიდა და მზამხარეული ნაყოფით

სარგებლობდა, მაგრამ მასზე დაკვირვებამ დაარწმუნა, რომ მისი მოვლა და საშუალო ბუჩქად დაყენება უფრო ხელსაყრელი იყო, რის გამოც მაღლართან ერთად დაბლარიც გაჩნდა. კულტურული მევენახეობა-მელვინეობა, ინტენსიური მეურნეობა მასზე აღმოცენდა, როცა ვაზი საშუალო ტანის, დაბლარი სახის კულტურად იქცა და შესაძლებელი გახდა მისი წესიერად მოვლა და სათანადო ღონისძიებათა სისტემატურად გატარება. ინტენსიური მევენახეობის წარმოება არსებითად ვაზის დაბლარი კულტურის, მისი გასხვლისა, შესარვისა და ნიადაგის დამუშავების შემოღებიდან შეიქმნა შესაძლებელი. აკად. ი. ჯავახიშვილის დასკვნით, 1 საუკუნეში ჩვენს ერამდე საქართველოში დაბლარი მევენახეობა იყო და ვაზის ყოველწლიურად გასხვლის წესი უნდა ყოფილიყო მიღებული. მაღლარი კი 3, 4, 5 წელიწადში ერთხელ და უფრო იშვიათადაც ისხვლებოდა. ვაზის გასხვლა ამ შემთხვევაში ხმელი ტოტებისა და ზედმეტი ყლორტების: ჩამოცლას წარმოადგენდა. კახეთში, ქართლსა და იმერეთში დაბლარი მევენახეობა იყო გაბატონებული და ვაზი ყოველწლივ ისხვლებოდა.

დაბლარი ვაზი დამოწმებული აქვს X საუკუნეში გ. მთაწმინდელსაც. მაღლართან ერთად დაბლარი არსებობდა, იყო აგრეთვე სხვა ფორმირებანიც და მათი სახელწოდებანიც, როგორცაა მაღლარი — დობილო, ბაბილო, ოლიხნარი, ხარდნის ვენახი, ტალავერი ანუ ხეივანი, გართხმული ვაზი.

ვენახის გაშენება ვაზის რქის ჩაყრით წარმოებდა, ნარგავების შევსება კი — წიღნით.

ზემოთ ნათქვამიდან ჩანს, თუ რამდენად გავრცელებული იყო საქართველოში მევენახეობა-მელვინეობა XIX საუკუნემდე, რადიდი მნიშვნელობა ჰქონდა მას ქვეყნის ეკონომიკასა და მოსახლეობის ყოფა-ცხოვრებაში და რომ იმ დროს ვაზის კულტივირებისა და ვენახის მოვლა-დამუშავების გარკვეული წესებიც იყო შემუშავებული.

გ. მევენახეობა-მელვინეობა XIX საუკუნისა და XX საუკუნის პირველ მესუთმედში—საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისამდე¹

მაჰმადიანურ აღმოსავლეთთან ხანგრძლივ ბრძოლაში სისხლით დაცლილი და დაჭუცმაცებული საქართველო რუსეთს შეუერთდა.

¹ მელვინეობის შესახებ ზოგიერთი ცნობა მოყვანილია მეცნ. დოქტორ გ. ბერიძის მასალებიდან.

ქვეყნის დაშლილი ეკონომიური ცხოვრება აღდგენას იწყებს, მოსახლეობა ხელს ჰკიდებს მევენახეობა-მელვინეობას, როგორც თავისი არსებობის ერთ-ერთ უმთავრეს წყაროს.

ამ პერიოდში მიწა ძირითადად მეპატონე-ფეოდალებსა და სახელმწიფოსა და მონასტრების საკუთრებას შეატარეს. მსხვილი ზვრები და მარნები ფეოდალებსა და მონასტრებს ეკუთვნოდა, რომლებიც ბეგარით ამუშავებდნენ გლეხებს, მაგრამ გაჩნდა მონაშენეც — ყმა გლეხი, რომელიც მეპატონის ცარიელ ადგილზე ვენახს აშენებდა და გარკვეული დროის შემდეგ ნაწილი ვენახისა მას რჩებოდა. გაჩნდა აგრეთვე ვაჭარ-მრეწველთა, მემამულეთა და საუფლისწულო ვენახებიც, რომელთაც მეპატრონენი დაქირავებული შრომით ამუშავებდნენ.

თანდათან ფართოვდება ბაზარი, მომხმარებელი ეცნობა ევროპულ საქონელს და ადგილობრივი საქონლის მწარმოებელს გაზრდილ მოთხოვნილებას უყენებს.

ბაზარმა სხვადასხვა ტიპის ღვინოებიც, შამპანურიც, კოშიაკებიც მოითხოვა, რაც პირველ ხანებში ევროპიდან (საფრანგეთიდან) ხმელთაშუა და შავი ზღვებით შემოჰქონდათ; ფოთიდან ორპირამდე გემით მოდიოდა, ორპირიდან თბილისამდე საქაპანო ტრანსპორტით, რაც ერთიორად მეტ ხარჯს მოითხოვდა, ვიდრე მარსელიდან ფოთამდე მოტანა. შემოზიდვის ხარჯი ბევრად აძვირებდა საქონელს¹. ამ გარემოებამ დაბადა აზრი ევროპული ტიპის ღვინოების, ტკბილი შემავრებული ღვინოებისა და შამპანურის წარმოება ადგილობრივ შექმნილიყო.

პირველი ასეთი წარმოება ჩამოყალიბდა 1830 წელს ს. რუის-პირში (კახეთი), გერმანელ გ. ლენცის მიერ, რომელიც ფრანგ ტრტოს ხელმძღვანელობით ამზადებდა ტკბილ ღვინოებს და შამპანურს.

ამის შემდეგ ჩამოყალიბდა ალ. ჰავჭავაძის მამული ს. წინანდალში (დღევანდელი წინანდლის საბჭოთა მეურნეობა), ჯორჯაძისა (ს. საბუეში), ჯანდიერისა (ს. ვაჩნაძიანში).

ამასთან ერთად ჩამოყალიბდა კახეთის მევენახე-მელვინეთა ამხანაგობები.

მ. ბალასის ცნობით ატენის ხეობაში XIX საუკუნის შუალედში ცნობილი იყო ცქრილა, შამპანურის მსგავსი ღვინოების წარმოება, რომელიც წელიწადში 120.000 ბოთლამდე ღვინოს უშვებდა.

¹ შ. ჩხეტიია. XIX საუკუნის თბილისი, 1942.

ცნობილია ი. ზაგრატიონ-მუხრანელის წარმოება, რომელიც სოფლებ მუხრანის, დილომისა და თამარაშენის მამულების ყურადღიანიდან ევროპული ტიპის ღვინოებსა და შამპანურს აყენებდა. იგი 12 სხვადასხვა მარკის ღვინოებს ამზადებდა (ამასთან შამპანურს შამპანურს), რომელთაც სრულიად რუსეთის 1882 წ. გამოცემულ ჩილდოდ „სახელმწიფო ღვინო“ მიიღეს, პარიზის 1890 წ. სასოფლო-სამეურნეო გამოფენაზე კი ერთი ოქროსა და ორი ვერცხლის მედალი. დასავლეთ საქართველოში ცნობილი იყო პრინც ოლდენბურგის ქუთაისის შამპანური წარმოება, ანანოვის ვარციხის მამული შამპანურისა და კონიაკების წარმოებისათვის, პრინც მიურატის სალხინოს მამული, ყიფიანის მამული ხვანჭკარაში და სხვ. ჩამოთვლილმა საწარმოებმა ქართველ მევენახეებს გააცნეს მევენახეობა-მეღვინეობის წარმოების გაუმჯობესებელი წესები და მანქანა-ხელსაწყოები — წნეხი, ზის კასრი, ბოთლი, ტკბილის დადუღება შერჩეულ დედოებზე; ზოგმა მათგანმა ევროპული ვაზის ჯიშებიც შემოიტანა და კიდევ დანერგა.

მევენახეობას საქართველოში საერთოდ დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა, მაგრამ ცალკეული რაიონები განსაკუთრებით გამოირჩეოდნენ ვენახების გავრცელებით და ღვინის ხარისხით.

XIX საუკუნის დასაწყისში, როგორც მოგზაური სტევენის მოწმობს, საქართველოს მევენახეობა-მეღვინეობაში პირველი ადგილი კახეთს ეჭირა. ალაზნის ველზე ვენახები განუწყვეტელ ჯაჭვად მისდევდნენ ერთმანეთს. ავტორის აზრით, ღვინო შეადგენდა მოსახლეობის კეთილდღეობის წყაროს და განირჩეოდა თავისი მაღალი ხარისხით, რაც გამოწვეული იყო ხელსაყრელი ბუნებრივი პირობებითა და ვაზის ჯიშობრივი შემადგენლობით. ადგილობრივი ღვინოებიდან თავიანთი ხარისხით გამოირჩეოდნენ ახმეტის თეთრი ღვინოები, წინანდლისა და სხვა ადგილების ღვინოები.

„ამიერკავკასიის სტატისტიკურ აღწერილობაში“, რაც 1835 წელსაა გამოცემული, აღნიშნულია: „საუკეთესო ღვინოები კახურია, ე. ი. საქართველოში — თელავისა და სიღნაღის მაზრებში დაყენებული ღვინოები, რომლებიც თავიანთი ხარისხით არ ჩამოუვარდებიან საფრანგეთის კარგ ღვინოებს; წითელ ღვინოებს აქვთ ბურგუნდიის ან ბორდოს ღვინოების გემო და ღირსებანი; თეთრი ღვინოები ისე მაგარი და გემოიანია, როგორც საუკეთესო მადერა ან პორტვინი. კახეთის ღვინოებს აქვთ თავისი განსაკუთრებული სურნელება, რომლითაც განირჩევიან უცხოეთის ღვინოებისაგან“.

ისტორიკოსი პლატონ იოსელიანი კახეთში მოგზაურობის დროს შედგენილ შენიშვნებში (1846 წელს) აღნიშნავს:

„მევენახეობას კახეთში განსაკუთრებული მოსაქმეობის ხასიათი აქვს. იგი შეიძლება გაფართოვდეს მთელს ქვეყნის დიდ სივრცეზე. იყო დრო, როდესაც მევენახეობას საკუთარი მოთხოვნების დაკმაყოფილება ჰქონდა მიზნად. ამჟამად მან მოიპოვა მნიშვნელობა და წონა ვაჭრობის მხრივ, და იგი გახდა შინაური სიმდიდრის ერთადერთი გასაღები. კახეთის ღვინომ უნდა შეამციროს სხვა ქვეყნებში გასული ფულის ხარჯი ევროპული ღვინოების სასყიდლად. დადგება დრო, როდესაც იგი ხარისხით რეინისა და ზურგუნდიის ღვინოებს გაუთანაბრდება. განსაკუთრებით ღირსშესანიშნავია კონდოლის, ნაფარეულისა და წინანდლის ღვინოები“.

ქართლის ღვინოებიდან უფრო განთქმული იყო ქსნის ხეობის ღვინოები, რომლებიც განიჩეოდნენ სინაზით, სიმსუბუქითა და სურნელებით.

კარგი ღვინოები დგებოდა აგრეთვე ატენის ხეობაში (თეთრი) და სოფ. ზიდისთავში (თეთრი და წითელი). ქართლის წითელი ღვინოებიდან საუკეთესოდ ითვლებოდა „თავკვერი“ თავისი სისქით, მუქი მოწითალო ფერით და საკმაო ნაზი სურნელოვანებით.

ცნობილი მოგზაური დიუბუა დემონაერო ლეჩხუმში მოგზაურობის დროს (XIX საუკუნის პირველ ნახევარში) აღნიშნავს: „სოფ. ზუბში დაბლარ ვენახებს აშენებენ; ყურძენი მშვენიერია, როგორც ჩვენს ვენახებში“.

ჯრუჭის მონასტერში ყოფნისას (საჩხერის რაიონში) მას თეთრი ცქრილა ღვინო მიართვეს, რომელიც შამპანურსა გავდა. ასეთი ღვინო, თარჯიმანის გადაცემით, დგებოდა იმ ვენახების ყურძნიდან, რომლებიც იმყოფებოდა შორაპნის ზემოთ კირნარ ნიადაგებზე. საუკეთესო ღვინოებად ითვლებოდნენ ღვინოები, რომლებიც მოდიოდა შორაპნიდან სურამისაკენ მიმავალი გზის ახლო-მახლო ადგილებში.

მოგზაური ღვინო, რომელმაც შემოიარა სამეგრელო, გურია და იმერთი, ყველგან ხედებოდა მალარს — ხეებზე შეშვებულ ვაზებს. სოფ. ობჩაში მან ნახა კიგოზე აკრული ვაზები, რომლებიც ისხვლებოდა მიწიდან 4 ფუტის სიმაღლეზე, სიმონეთსა და ბაღდადში და ქუთაისისა და შორაპნის მაზრების სხვა ადგილებში ვენახები დიდი მოსავლიანობით იყო ცნობილი. სოფ. დიშში მიართვეს ღვინო, რომელმაც მას შამპანის წითელი ღვინოები მოაგო-

ნა. რაქის მანქანის ზოგიერთ სოფელში იგი ბევრ ვენახებსა ზღვე-
ბოდა.

გურიაშიც მისდევდნენ მევენახეობა-მელვინეობას, და ვაზები,
რომლებიც არ საჭიროებდნენ განსაკუთრებულ მოვლას, თანდათან
ლალ იზრდებოდა ტყეებსა და მთების ფერდობზე.

XIX საუკუნის პირველ ნახევარში სოფ. იანეულში (გურია)
დასახლდა ი. მარი, რომელმაც თავი ისახელა მთელ ქუთაისის გუ-
ბერნიაში მელვინეობაში გაუმჯობესებათა შეტანით.. ი. მარის
ზიერ დაყენებული ღვინოები საღდებოდა არა მარტო ქუთაისის
გუბერნიაში, არამედ რუსეთის სამხრეთის ზღვისპირა ქალაქებ-
შიც. ი. მარმა პირველად გააცნო ევროპას ქართული ღვინოები.

კავკასიის სტატისტიკური კომიტეტის ცნობებით, საქართვე-
ლოს ვენახების ფართობი 1875 წელს 71.022 ჰექტარს შეადგენდა.
ხოლო 1895 წელს — 76.727 ჰექტარს. ვენახები გაშენებული იყო
„დაბლარის“ სახით — დაბალშტამბიანი, სარებზე აკრული, და
„მაღლარის“ სახით — მაღალშტამბიანი, ხეებზე შეშვებული. დაბ-
ლარი გავრცელებული იყო საქართველოს მევენახეობის ყველა
რაიონში, მაღლარი კი განსაკუთრებით დასავლეთ საქართველოში,
კერძოდ კი გურიაში, სამეგრელოში, აჭარაში და აფხაზეთში.

მეურნეობის ნატურალური ხასიათის, ბატონყმური წყობილე-
ბის, მიმოსვლის შიძიმე პირობებისა და მელვინეობის ტექნოლოგი-
ის პრიმიტიულობის გამო, მელვინეობა საქართველოში მოხმარები-
თი ხასიათისა იყო, გარდა მევენახეობა-მელვინეობის ძირითადი
რაიონებისა — კახეთისა და იმერეთისა.

მწარმოებლებს ძირითადად წვრილი მიწადმოქმედი გლეხები
წარმოადგენდნენ თავიანთ დაქუცმაცებული ნაკვეთებითა და მცი-
რედი შესაძლებლობით. მსხვილ მემამულეთა მეურნეობანი დაყრდ-
ნობილი იყვნენ გლეხურ შრომაზე.

იმ დროისათვის ჩამორჩენილი იყო მელვინეობის ტექნოლო-
გიაც. მელვინეობა წარმოებდა პრიმიტიულად. ყურძენი ფეხით
იქვლიტებოდა, ღვინო გადაჰქონდათ ტიკებსა და კოლოტებში
ურმებითა და ცხენით.

მელვინეობის განვითარებას განსაკუთრებით უგზოობა აფერ-
ხებდა.

კახეთში რკინიგზის გაყვანის საკითხი არა ერთხელ იქნა აღძ-
რული XIX საუკუნის ბოლოს.

დ. ფურცლაძე წერს: „კახეთის ველზე მშვენივრად ხარობს
სხვადასხვა ჯიშის ყურძენი. მთელი ეს სიმდიდრე პირველყოფილ

მდგომარეობაშია, სოფლის მეურნეობისა და მრეწველობის ვერც ერთმა დარგმა ვერ პოვა სრული განვითარება, საჭიროა გეოდეზიური და კაპიტალი. ბუნებრივ სიმდიდრეთა ექსპლოატაციული და მრეწველობრივი ვაჭრებისათვის სარფიანი არაა, როგორც საქმეშია მოხვედრის არახელსაყრელი და უცოდნელი. მეტად გაძნელებულია კახეთში ნაწარმოები საგნების გატანა გასაღების ბაზარზე. ამ დაბრკოლების გადალახვა მათ ძალღონეს აღემატება; ამას უნდა განსაკუთრებული სახსრები, რომლებიც მათ არ მოეპოვება".

გასაღების გაძნელების გამო მეღვინეობის პროდუქტების მთავარი მასა ადგილობრივ იხმარებოდა, მხოლოდ კახური ღვინოები გადიოდა და სალდებოდა თბილისის ბაზარზე. ღვინით ვაჭრობას უმთავრესად ჯადამყიდველები აწარმოებდნენ, რომლებიც მოსალოდნელ მოსავალს წინასწარ ყიდულობდნენ კაბალურ პირობებში და შემდეგ მეტად დიდ ფასებში ასაღებდნენ.

ფოთიდან თბილისამდე რკინიგზის გაყვანით (1871 წელი) და თბილისიდან გომბორის უღელტეხილით კახეთამდე შარაგზის დამთავრებით (1870 წელი), გაადვილდა ღვინის გატანა-გასაღება.

როგორც ცნობილია, ქართული ღვინოები, განსაკუთრებით კახური, ძველთაგანვე გადიოდა ამიერკავკასიის ფარგლებს იქით და შორეულ ქვეყნებში ექსპორტის საგანს წარმოადგენდა. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ეს ღვინოები მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრამდე არ იყო ცნობილი ოფიციალურ სამარკო ასორტიმენტში, თუმცა მათი უმრავლესობის წარმოების ტექნოლოგია დიდი ხანია რაც გამოქვეყნებული იყო ადგილობრივი მეღვინეობის საუკუნოებრივი გამოცდილებით.

საქართველოს სამარკო ღვინოების საწყისად უნდა ჩაითვალოს ალექსანდრე ჰავჭავაძის მიერ შექმნილი ღვინოები — წინანდლის, ნაფარეულისა და მუქუხნის მამულებში.

კახური ტიპის ღვინოების ტექნოლოგიის გაუმჯობესების საქმეში მნიშვნელოვანი წვლილი აქვთ შეტანილი გამოჩენილ ქართველ სპეციალისტებს — ზ. და ე. ჯორჯაძეებს (სოფ. ენისელი და საბუე); პირველად ისინი შეუდგნენ კახეთში ღვინის ევროპული წესით დაყენებას. მათ გააცნეს რუსეთს ქართული მაღალი ხარისხის ღვინოები, რის შედეგადაც მიიღეს მთელი რიგი პირველხარისხიანი ჯილდოები მოსკოვისა და ოდესის გამოფენებზე.

კახეთის ზოგიერთ მიკრორაიონის მეღვინეობის პროდუქციის დამახასიათებელი მდიდარი თვისებების გამოვლინების საქმეში დიდი ღვაწლი მიუძღვის მეღვინეობის ენტეზიასტს პ. ავერკინს,

რომელიც კახეთში 38 წელიწადი მუშაობდა. პირველად საქართველოში მის მიერ იქნა შედგენილი ადგილობრივი ხარისხობანი ჯეხური და ევროპული წესით დამზადებული ღვინოების დიდი ბიბლიოთეკა, რამაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა საქართველოს ღვინოების სამარკო ასორტიმენტის დადგენის საქმეში.

ქართლის ღვინოების სამარკო ასორტიმენტის გამომუშავებაში განსაკუთრებული როლი ითამაშა ბაგრატიონ-მუხრანელის დიდმა და სანიმუშოდ დაყენებულმა მეურნეობამ. საკმარისია ითქვას, რომ 80-იან წლებში სარდაფებში დასაძველებლად დაყენებული ღვინოები, მათ შორის 1874 წლის მოსავლისა, მუხრანში 72.000 დეკალიტრს შეადგენდა. ბაგრატიონ-მუხრანელის მიერ შემოღებული თორმეტი მარკის ღვინო, ადგილობრივი და ევროპული წესით დაყენებული, ძლიერ ღირსეულად ფასობდნენ და საუკეთესო ღვინოების სახელი ჰქონდათ დამსახურებული. მუხრანის პროდუქციის ცალკეულმა ნიმუშებმა მაღალი ჯალდო მიიღეს მოსკოვის გამოფენაზე.

დასავლეთ საქართველოში პირველი ღვინოები, რომელთაც სამარკო სახელწოდების უფლება მოიპოვეს, იყო მეგრული ოჯალეში და რაჭული ზვანჭკარა.

სამარკო ღვინოების ქართული ასორტიმენტის გამომუშავების ისტორია ფართოდ იწყება ყოფილი საუფლისწულო მამულების მსხვილი სპეციალისტების — გოგოლ-იანოვსკის, ვახვახიშვილის, ნაკაშიძის, ეგოროვის, ზოვრენკოს და სხვ. განსაკუთრებული ნაყოფიერი მოღვაწეობით. საუფლისწულო უწყების მიერ მე-19 საუკუნის 80-იან წლებში შექმნილი ყველაზე უფრო ცნობილი მეურნეობები—კახეთის (წინანდალი, ნაფარეული და მუკუზანი), ქართლისა (მუხრანი) და იმერეთის (ვაჭვევი) მნიშვნელოვნად იყო გაფართოებული, შევსებული ადგილობრივი და უცხოურ. ძვირფასი ვაზის ჯიშებით და სანიმუშო მდგომარეობაში მოყვანილი. ამ მეურნეობათა პირველხარისხოვანი ტექნიკით საუცხოოდ მოწყობილ ღვინის სარდაფებში დაიწყო ევროპული წესით ღვინოების წარმოება და დამუშავდა ადგილობრივი სამარკო ღვინის დამზადების სტანდარტული ტექნოლოგია. ამ ღვინის მარკებმა ფართო სახელი მოი-

ბოვეს და ისინი შენარჩუნებულ იქნენ თითქმის 1950 წლამდე. შემდეგი სახელწოდებით: წინანდალი № 64 და 45, მუკუზანი № 65 და 46, ნათარეული № 66 და 47 და თელიანი № 48.

საუფლისწულო მამულის საწარმოთა პროდუქციის ნაერთო გამოშვება ჯერ კიდევ 80-იან წლებში 100.000 ვედრომდე აღწევდა.

ამრიგად, XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან თანდათან ვითარდება, ფართოვდება და გარკვეულ მიმართულებას იღებს საწარმოო მეღვინეობა.

XIX საუკუნის ბოლოს საქართველოში შემჩნეულ იქნა საზღვარგარეთიდან შემოსული ავადმყოფობანი — ნაცარი, კრაქი და მავნებელი ფილოქსერა.

კრაქმა თავი იჩინა პირველად დასავლეთ საქართველოში (1881 — 1883 წწ.); 1886 წელს იგი აღმოჩენილ იქნა კახეთშიც, 1888 წელს კი ქართლში.

ნაცარი აღმოჩენილ იქნა კიდევ ადრე, გასული საუკუნის 50-იან წლებში დასავლეთ საქართველოში; 1855 წელს ეს დაავადება შედის ქვემო იმერეთსა და რაქა-ლენხუმში; 1875 წლიდან იგი გადადის აღმოსავლეთ საქართველოში (ქართლი, კახეთი).

ნაცარმა და კრაქმა მნიშვნელოვანი ზარალი მიაყენეს ვენახებს და ძლიერ დასცეს ყურძნის მოსავლიანობა. მათ განსაკუთრებით დამლუპველი გავლენა იქონიეს მაღლარებზე, რომელთა წამლობა გაძნელებული იყო შტამბის სიმალლის გამო. 1884 წელს აღმოჩენილ იქნა ფილოქსერით ვაზის დაავადება მდინარე ყვირილას მარჯვენა მხარეზე და აგრეთვე ქუთაისის მიდამოებში. 1890 წლისათვის უკვე ბევრ ადგილას ვენახები სრულიად განადგურდა. ამავე დროს ფილოქსერა მასიურად იქნა აღმოჩენილი მთელი იმერეთის ტერიტორიაზე, ლენხუმის, სენაკისა და ზუგდიდის მაზრების სოფლებში. 1892 წელს ფილოქსერა დასავლეთი საქართველოდან გადავიდა ჯერ ქართლში, შემდეგ კი კახეთში (1911 წ.).

ვენახების სრული განადგურების საშიშროებამ წარმოშვა ყველა ზემოთ დასახელებული დაავადებისა და განსაკუთრებით კი ფილოქსერის წინააღმდეგ ენერგიული ბრძოლის საჭიროება.

კავკასიის სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოებამ, შემდეგ კი კავკასიის საფილოქსერო კომიტეტმა გარკვეული როლი შეასრულეს ვაზის დაავადებებსა და მავნებლებთან ბრძოლის საქმეში.

მოწყობილ იქნა ექსპედიციები კავკასიაში შემავალი გუბერნიებისა და მაზრების მიხედვით ვენახების მდგომარეობის წავლად, დაავადებათა და მავნებელთა გავრცელების არეს დასადგენად; დაიწყო ძიება ბრძოლის ღონისძიებათა დასასახეად და გამოსაცდელად.

ბრძოლის პირველ ეტაპზე წამოყენებულ იქნა ფილოქსერიო დაავადებული ვენახების ნიადაგის დამუშავება გოგირდოვან ნახშირბადით.

შემდეგში კი, ამ ღონისძიების ნაკლები ეფექტიანობისა და დიდი ხარჯების გამო, ფილოქსერის წინააღმდეგ ბრძოლის მთავარ მეთოდად მიღებულ იქნა ვენახების განახლება ფილოქსერაგამძლე ამერიკული ვაზის საძირეზე დამყნილი ვაზით, რამაც საქართველოს ვენახები იმ დროს სრულ განადგურებას გადაარჩინა.

ფილოქსერის წინააღმდეგ ბრძოლის ამ მეთოდით წარმოების ინიციატორი და ორგანიზატორი კავკასიის საფილოქსერო კომიტეტის აგრონომი ვ. ა. სტაროსელსკი იყო.

ვენახების წამლობისთვის საჭირო პრეპარატების შესანახ ბაზად, გასული საუკუნის 90-იან წლებში, აგრონომ ვ. ა. სტაროსელსკის წინადადებით, შორაპნის მაზრის სოფ. საქარაში — იმერეთის მევენახეობის ცენტრში, მოწყობილ იქნა საჭირო საწყობი. შემდეგში ამ საწყობთან გამოყოფილ იქნა მიწის ნაკვეთი; მოეწყო ლაბორატორია, მეტეოროლოგიური სადგური და ბიბლიოთეკა.

ფილოქსერაგამძლე საძირეზე დამყნილი ვაზის წარმოების საქმის შესწავლის, ორგანიზაციისა და მოსახლეობაში ფართოდ გავრცელებისთვის ხელის შესაწყობად, საწყობთან გამოყოფილ მიწის ფართობზე გაშენდა ამერიკული ვაზის საცდელი სადგე და მოეწყო ნამყენი ვაზის სანერგე.

საჭირო ცდების ჩასატარებლად მოწვეული იყო სპეციალისტი აგრონომები, რომლებიც აწარმოებდნენ ნიადაგების გამოკვლევას, ნამყენის გამოყვანას, ამუშავებდნენ შესაფერ აგროტექნიკურ ღონისძიებებს და სხვ.

დასავლეთ საქართველოს გლეხობა ხალისით იკრიბებოდა საქარაში ნამყენის გამოყვანის ტექნიკისა და ნამყენი ვაზის მოვლის აგროტექნიკის შესასწავლად.

რეაქციის წლებში (1906 წ.) დევნილი ვ. ა. სტაროსელსკო გადაიხვეწა საზღვარგარეთ და გარდაიცვალა პარიზში 1916 წელს.

საქარაში ჩამოყალიბებული საცდელი ნაკვეთები ვახტანგ კახა საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ, საქარის მევენახეობა-მელვინეობის საცდელი სადგურის დასაფუძვლად, რომელმაც მეტად დიდი როლი შეასრულა საქართველოს მევენახეობა-მელვინეობის განვითარების საქმეში.

როგორც ზემოთ იყო ნათქვამი, კახეთში, საქართველოს მევენახეობის ძირითად რაიონში, ფილოქსერა აღმოჩენილ იქნა 1911 წელს. იგი სწრაფად და ძლიერ გავრცელდა კახეთის დასავლეთ მხარეში, შემდეგ კი მთელ კახეთში.

ფილოქსერის გავრცელების შესწავლისა და მის წინააღმდეგ ბრძოლის სამუშაოებს საქართველოში კავკასიის საფილოქსერო კომიტეტი ასრულებდა, წაგრამ პირველმა მსოფლიო იმპერიალისტურმა ომმა ხელი შეუშალა მას ეწარმოებინა იგი ცოტად თუ ბევრად ორგანიზებულად. ფილოქსერისა და სოკოვანი დაავადებების მიერ მევენახეობისათვის მიყენებული ზარალი იმდენად დიდი იყო, რომ ვენახის ფართობი (დაბლარი და მაღლარი ერთად) 76.727 ჰექტარიდან (1895 წელს) პირველი მსოფლიო ომის დაწყებამდე (1914 წელს) 61.862 ჰექტარამდე დავიდა და მოსავლიანობაც ძლიერ შემცირდა.

ომის წლებში მევენახეობა კიდევ უფრო მკვეთრად დაეცა: ფილოქსერა და სოკოვანი დაავადებანი, რომლებიც ამ დროისათვის უკვე ყველგან იყო გავრცელებული, მოითხოვდნენ მათ წინააღმდეგ სისტემატურ ბრძოლას, რაც არ წარმოებდა; ღვინითა და მაგარი სასმელებით ვაჭრობის აკრძალვის შედეგად კი გაძნელდა პროდუქციის გასაღება და ეს სასაქონლო და შემოსავლიანი დარგი დეფიციტურ დარგად გადაიქცა; ძნელი გახდა ვენახის შესაწამლი აპარატურისა და შხამ-მასალის შექმნა; ვენახს მოაკლდა მუშახელი და მოვლა-დამუშავება; ამის გამო ვენახების ფართობის შემცირება სწრაფი ნაბიჯით წავიდა წინ და ომის წინა წლების ფართობი, რომელიც 61.862 ჰექტარს უდრიდა, ომის ბოლოსათვის — 1917 წელს 47.125 ჰექტარამდე შემცირდა.

მევენახეობა-მელვინეობის დაცემის ფაქტორებმა კიდევ მეტი სიძლიერით იჩინეს თავი საბჭოთა რუსეთთან კავშირის გაწყვეტის შემდეგ მენშევიკების ბატონობის ხანაში.

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების წელს (1921 წ.) ვენახების ფართობი 29.500 ჰექტარს-ლა შეადგენდა.

**ბ. შივენახეობისა და მეღვინეობის ხაზით მდგომარეობა
საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ**

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების დღიდან მევენახეობასა და მეღვინეობას, ისე როგორც მთელს საქართველოს მეურნეობას, განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა.

საქართველოს სამრეწველო მეღვინეობა, რომელიც წარსულში ვაჭრების კაპიტალისტური მოგება-გამდიდრების საქმეს წარმოადგენდა, სახელმწიფო და კოოპერატიული ორგანიზაციების ხელში მოექცა. საუფლისწულო და მიწადმოფლობელთა მამულეების ბაზაზე აღმოცენდნენ საბჭოთა მეურნეობანი საქართველოს სსრ მიწადმოქმედების სახალხო კომისარიატის სისტემაში, რომლებიც გაერთიანებულ იქნენ სპეციალურ ტრესტში „სამტრესტი“.

კოოპერატიული მეღვინეობის ორგანიზაციები, როგორც „კავშირთ კავშირი“, „საერო“, „კახეთი“, „იმერეთი“ და „ხვანჭყარა“ გაერთიანდნენ კოოპერატიულ საწარმოო კავშირში „საქართველოს ღვინოს“ სახელწოდებით, რომელიც 1931 წელს „სამტრესტი“ შეუერთდა.

ამგვარად, საქართველოს მეღვინეობის მთელი ძირითადი მრეწველობა საბჭოთა მეურნეობებით, საკოლმეურნეო-გლეხურ სექტორში ყურძნის დამზადებით, გადასამუშავებელი პუნქტებითა და ღვინის ქარხნებით თავმოყრილ იქნა „სამტრესტის“ სისტემაში.

სამტრესტის მიერ გამომუშავებული მეღვინეობის მთავარი პროდუქტია იყო: მშრალი ორდინარული და სამარკო ღვინოები, ტკბილი და შემაგრებული, შუშუნა და ნაწილობრივ შამპანური ღვინოები; სამტრესტი აწარმოებდა აგრეთვე კონიაკებს, ლიქორებს, სხვადასხვა მაგარ ტკბილ სასმელებსა და ჭაჭის არაყს.

სამტრესტი ატარებდა ზოგიერთ ღონისძიებას ნედლეული ბაზის გასაფართოებლად. რამდენადაც ფილოქსერაგამძლე საძირე ვაზის სადედეები და სანერგეები ძირითადად თავმოყრილ იქნა „სამტრესტის“ ხელში, ამდენად დასარგავი და შესაწამლი მასალებით მომარაგების საქმეც მასვე დაეკისრა.

კოლმეურნეობებში ახალი ვენახების გაშენების გრძელვადიანი დაკრედიტება და აგრონომიული ღონისძიებანი საქართველოს სსრ მიწადმოქმედების სახალხო კომისარიატიკ მიერ ტარდებოდა; იგივე ხელმძღვანელობდა სამეცნიერო-კვლევით საქმეს მევენახეობასა და მეღვინეობაში.

მევენახეობისა და მეღვინეობის საქარის საცდელი სადგურის მსგავსად 1922 წელს ჩამოყალიბებულ იქნა კახეთის მევენახეო-

ბა-მელვინეობის ცენტრში — ურიათუბანში (აწინდელ ვაზის უბანში) — საცდელი სადგური. აღნიშნული საცდელი სადგურები ძირითადად მუშაობდნენ ვენახების აღდგენის აგროტექნიკის, ვაზის მავნებლებისა და დაავადებათა წინააღმდეგ ბრძოლის საკითხებზე.

1931 წელს ქ. თბილისში დაარსდა სრულიად საქართველოს მევენახეობისა და მელვინეობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი, რომელიც შევიდა სრულიად საქართველოს სოფლის მეურნეობის ლენინის სახელობის მეცნიერებათა აკადემიის სისტემაში. ამით ჩაეყარა საფუძველი მთელ საბჭოთა კავშირში მევენახეობისა და მელვინეობის დარგში მეცნიერული სამუშაოების გეგმურ საწყისს.

1932 წელს ინსტიტუტი გადატანილ იქნა საქართველოს მევენახეობა-მელვინეობის ძირითად რაიონში — კახეთში (ქ. თელავში). 1934 წელს იგი გადაკეთებულ იქნა ამიერკავკასიის ინსტიტუტად, 1937 წელს კი საქართველოს ინსტიტუტად.

ამგვარად, მუშაობა მევენახეობისა და მელვინეობის აღდგენისა და შემდგომი განვითარებისათვის ყველა მიმართულებით წარმართა—ორგანიზაციული, ტექნიკური და მეცნიერული ხაზით.

მიუხედავად მევენახეობაში წარმოებული აღდგენითი სამუშაოებისა, ვენახების ფართობი 37 ათასი ჰექტარის რაოდენობით, რომელიც არსებობდა 1926 წელს, 1935 — 1936 წლებამდე მნიშვნელოვნად არ შეცვლილა.

მევენახეობის აღდგენისა და მისი შემდგომი განვითარების ძირითად განმსაზღვრელ ფაქტორს ფილოქსერაგამძლე სარგავი მასალის ნაკლებობა წარმოადგენდა.

საძირე ვაზის სადედეების ფართობის სიმცირის გამო (არა უმეტეს 300 ჰექტარისა), ნერგის ყოველწლიური წარმოება 7 — 8 მილიონი ძირის ოდენობით ძლივსა ჰყოფნიდა ყოველწლიურად ფილოქსერისაგან განადგურებული ვენახების აღდგენას (2 — 3 ათასი ჰექტარი).

1932 წელი შემობრუნების წელი იყო მევენახეობის აღდგენისა და შემდგომი განვითარების საქმეში. ამ საქმეს საქართველოს კპ(ბ) ცენტრალურმა კომიტეტმა განსაკუთრებული ყურადღება მიაქცია და მიიღო სათანადო ზომები იმ შეცდომათა გამოსასწორებლად, რაც დაშვებულ იქნა წინა პერიოდში სოფლად მუშაობის დარგში.

საქართველოს კპ(ბ) IX ყრილობაზე ძირითადი ყურადღება მიექცა საძირე ვაზის სადედეების გაფართოებას, რადგან მევენ-

ნახეობის განვითარებას მანამდე განსაზღვრავდა ვაზის საძირე მასალა.

დამოკიდებულება საქართველოს მევენახეობისადმი 1932 წლამდე ხასიათდებოდა სოფლის მეურნეობის ამ უმნიშვნელო ფუნქციის დარგის შეუფასებლობითა და უგულვებელყოფით.

ამის ნათელი მაგალითები იყო: დატვირთვა ყვარლის რაიონისა 1931 წელს 1.000 ჰექტარი კენაფით, სიღნაღის რაიონისა — 8.200 ჰექტარი ბამბითა და კენაფით, ზესტაფონის რაიონისა — 1.500 ჰექტარი სოიას წმინდა ნათესით და სხვა.

ყველაფერი ეს მევენახეობას ზიანს აყენებდა.

გარდა ამისა, დამზადების ფასები (7 მანეთი ვედროში) მცირე იყო, ყურძნისა და ღვინის დამზადება პურეულით არ საქონლიანდებოდა, სადედეების გაშენების ტემპი სავსებით არაადამაკმაყოფილებელი იყო.

ამის შედეგად მკვეთრად გაუარესდა ნარგაობის დამუშავება და მოვლა.

საკავშირო კ(ბ) ცენტრალური კომიტეტის დახმარებით 1932 — 1933 წლებში გატარებულ იქნა ღონისძიებანი მევენახეობის აღსადგენად, რაც მდგომარეობდა იმაში, რომ მევენახეობის ძირითად რაიონებს, სადაც ტექნიკური, შრომატევადიანი კულტურები (ბამბა, კენაფი, სოიას წმინდა ნათესი და სხვ.) მეტოქეობას უწევდნენ ყურძენს, მოეხსნა ეს დავალება; კახეთში 1932 — 1933 წლებში შემცირდა ბამბის ნათესი, 1934 წელს კი იგი სავსებით მოიხსნა, გადიდდა ღვინის დამზადების ფასი და იგი დიფერენცირებულ იქნა ჯიშებისა და ხარისხის მიხედვით; ღვინისა და ყურძნის დამზადება დასაქონლიანებულ იქნა პურითა და მანუფაქტურით.

საძირე ვაზის სადედეების გაშენების საქმის გაძლიერების შედეგად (საძირე ვაზის სადედეების ფართობი 1940 წლისათვის აყვანილ იქნა 815 ჰექტარამდე), კოლმეურნეობებში სათბურების მშენებლობისა და ნამყენის წარმოების გაშლით უზრუნველყოფილ იქნა ვენახების არა მარტო აღდგენა, არამედ შეიქმნა წინაპირობანი შემდგომ წლებში ვენახების ფართობების მნიშვნელოვანი ზრდისათვის.

1937 წლიდან ვენახების ფართობი განუხრელად იზრდება და 1940 წლის შემოდგომისათვის იგი, სრულიად საკავშირო აღწერით, 54.748 ჰექტარს უდრის (დაბლარი).

სამამულო ომის წლებში ვენახები შესამჩნევად დაზარალდა და მათი ფართობი რამოდენიმეთ შემცირდა. 1947 წლის შემოდგომის აღწერით დაბალშტამბიანი ვენახების (დაბლარის) ფართობი აღრიცხულია 48.142 ჰექტარის რაოდენობით. 1951 წლისათვის ახალი ვენახების გაშენებით ომის წინანდელი ფართობი აღდგენილია.

ყველა ზემოთ მოყვანილი მონაცემის მიხედვით, დაბალშტამბიანი ვენახების (დაბლარის) დინამიკა შემდეგ სურათს იძლევა (ცხრ. 1).

ცხრილი 1

წლები	ფართობი ჰექტარობით	თითოეული წლის ფართობი პროცენტობით	
		1914 წელთან	1921 წელთან
1914	51862 ¹	100,0	—
1917	47125	90,8	—
1921	29500	56,9	100,0
1926	37472	72,3	127,0
1937	41405	79,9	140,4
1940	54743 ²	105,6	185,6
1947	48.41 ²	92,9	163,2
1953	52149 ²	100,6	176,8
1955	55503	107,0	186,5

პირველი მსოფლიო ომის წინა წელთან შედარებით 1917 წელი თითქმის 9%-ით შემცირებას იძლევა; შემცირება შემდგომში სწრაფი ტემპით მიმდინარეობს და 1921 წლისათვის ვენახის ფართობი ომის წინა წლის 56,9%-ს შეადგენს.

1926 წლიდან უკვე იწყება ვენახების ფართობების თანდათანობითი ზრდა და 1940 წლის ბოლოსათვის, ომის წინა წელთან შედარებით, ეს ზრდა 5,6%-ით გამოიხატა. სამამულო ომის განმავლობაში ვენახების ფართობის რამოდენიმედ შემცირება 1953 წლის დასაწყისისათვის ლიკვიდირებულია, ხოლო 1955 წლის დასაწყისში ვენახების ფართობი 7%-ით მეტია პირველი მსოფლიო ომის წინა დროის ფართობთან შედარებით.

¹ 61862 ჰექ. ვენახის საერთო ფართობიდან გამორიცხულია 10030 ჰექტარი „მალღარი“, რადგან შემდგომი წლების ცნობები „მალღარის“ გარეშე და განიხილება საერთოდ მხოლოდ „დაბლარი“.

² ცნობები ყველა წლის მიმართ წლის დასაწყისისთვისაა, 1940, 1947 და 1953 წლების მიმართ კი — წლის ბოლოსათვის.

1921 წელთან—ანუ საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების წელთან — შედარებით, ვენახების ფართობი თანდათანობით მატულობს და 1955 წლისათვის იგი 36,5% -ით გაიზარდა.

ვენახების ფართობის ზრდასთან ერთად საბჭოთა მკვლევარებში თვალსაჩინოდ გაუმჯობესდა ვენახების მოვლა-პატრონობა: დაინერგა მაღალი აგროტექნიკა; თითქმის ყველა საბჭოთა მეურნეობაში და ბევრ კოლმეურნეობაში შემოღებულ იქნა ვენახის ნიადაგის მექანიზირებული დამუშავება და ნაწილობრივ მავნებლებთან და ავადმყოფობებთან ბრძოლა მექანიზაციის გამოყენებით.

ამასთან ერთად მნიშვნელოვნად გაიზარდა სახელმწიფო ორგანიზაციების მიერ ყურძნის დამზადება და სხვადასხვა სახის მაღალი ხარისხის ღვინის წარმოება.

II. საქართველოს მიწისმოქმედების რაიონები და მათი მოკლე დახასიათება

საქართველოს სსრ-ს 76.375 კვ. კილომეტრი ფართობი უკავია. მიუხედავად ტერიტორიის სიმცირისა, საქართველო ხასიათდება ბუნებრივი პირობების განსაკუთრებული მრავალფეროვნებით იმის გამო, რომ იგი გარშემორტყმულია მაღალი მთების მასივებით: ჩრდილოეთით — მთავარი კავკასიონის ქედით, სამხრეთით — მცირე კავკასიონით, ძლიერ არის დასერილი მათი განტოტებით, ზღვასთან ახლო მდებარეობს და სხვ.

საქართველო ბუნებრივი პირობების მიხედვით იყოფა ორ ერთმანეთისაგან მკვეთრად განსხვავებულ ნაწილად: აღმოსავლეთ საქართველოდ, შედარებით კონტინენტალური ჰავით, რომელსაც დაქანება კასპიის ზღვისკენ აქვს, და დასავლეთ საქართველოდ, უფრო რბილი ჰავით, რომლის დაქანება შავი ზღვისკენაა და ზღვის სიახლოვის გამო მის გავლენას განიცდის.

საქართველოს ამ თითოეულ ნაწილში ბლომდაა ისეთი ცალკეული რაიონი, რომელიც თავისი სპეციფიკური ბუნებრივი პირობებით გამოირჩევა, რაც გავლენას ახდენს სოფლის მეურნეობის ხასიათზე და, კერძოდ, მევენახეობაზე.

საქართველო იყოფა მთელ რიგ ეკონომიურ-გეოგრაფიულ რაიონებად, რომლებიც მევენახეობის მხრივაც სპეციფიკური რაიონებია და თავისებურებით ხასიათდება.

აღმოსავლეთ საქართველოში ასეთი მაკრორაიონებია — კახეთი, ქვემო ქართლი, ქართლი — სამხრეთ ოსეთი, მესხეთი; და-

სავლეთ საქართველოში — იმერეთი, რაქა-ლენხუმი, გურია-აჭარა-
და სამეგრელო-აფხაზეთი.

მოვიყვანთ ამ რაიონების მოკლე დახასიათებას.

კახეთი. კახეთი, რომელიც შეიცავს დღევანდელი მდინარე-
ციული დაყოფით — ახმეტის, თელავის, გურჯაანის, სიღნაღის,
წითელწყაროს, ყვარლის, ლაგოდეხის, კაჭრეთის და საგარეჯოს
რაიონებს, მდებარეობს საქართველოს სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნა-
წილში.

ცივ-გომბორის ქედით კახეთი იყოფა ორ ძირითად ნაწილად —
შიგნით კახეთად, რომელსაც უჭირავს მდინარე ალაზნის ველი, და
გარე კახეთად, რომელიც მდებარეობს მდინარე იორის ზეგანზე.

შიგნით კახეთი ჩრდილოეთის, ჩრდილოეთ-დასავლეთის და
სამხრეთ-დასავლეთის მხარით შემორკალულია კავკასიონის და ცივ-
გომბორის მთებით, ხოლო სამხრეთ-აღმოსავლეთით იგი გაშლილია.

მთები მიიმართება დასავლეთიდან ჩრდილო-აღმოსავლეთისა-
კენ და სამხრეთ აღმოსავლეთისაკენ, თანდათან იშლება და შორ-
დება ერთმანეთს, რის გამოც ფართოვდება თვით ის ტერიტორია,
რომელიც ამ მასივებს შორის იმყოფება. ამრიგად, შიგნით კახეთი-
თავისი კონფიგურაციით უახლოვდება სამკუთხედს, რომლის წვე-
რი მიმართულია ჩრდილო-დასავლეთისაკენ, ხოლო განიერი მხა-
რე — სამხრეთ აღმოსავლეთისაკენ. ამ სამკუთხედის სიმაღლე უდ-
რის 120 — 140 კილომეტრს, სიგანე კი ფუქესთან 30—40 კილო-
მეტრს აღწევს.

ტოპოგრაფიულად შიგნით კახეთი წარმოადგენს კავკასიონისა და
ცივ-გომბორის მთების კალთების დაქანებას; ტერიტორია ზოგან
უცბად, ხოლო მეტ ადგილებში თანდათან ვაკევდება და გადადის
ე. წ. ალაზნის ველში.

შიგნით კახეთის ტერიტორიის ნაწილს დაქანება აქვს სამხრეთ-
დასავლეთისაკენ (კავკასიონის ქედიდან), ნაწილს კი — ჩრდილო-
აღმოსავლეთისაკენ (ცივ-გომბორის მთებიდან). გარდა ამ ორი
დაქანებისა, შიგნით კახეთის ტერიტორიას აქვს კიდევ საერთო-
დაქანება ჩრდილო-დასავლეთიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთისაკენ —
მდინარე ალაზნის მიმდინარეობის მიმართულებით.

მდ. ალაზანი, რომელიც ჩამოდის შიგნით კახეთის შუაგულზე-
ყველაზე გრძელი მდინარეა საქართველოში; მისი სიგრძე 413 კმ-ს

უდრის. ალაზნის სათავეები მწვერვალი ბორბალოს მახლობლად იწყება 2800 მეტრის სიმაღლეზე.

კახეთის ტერიტორია მრავალი ხევით არის დასერილი. ალაზნის მარცხენა მხრიდან შენაკადი მდინარეები, რომლებიც მდინარე სიონის მთებიდან ჩამოდის: სტორი, ლაობოტა, დიდი ხევი, მცირე რუჯი, ჩელთი, ლაგოდხის წყალი და სხვ., საერთოდ მცირეწყლიანია, მაგრამ თავსხმა წვიმების დროს ტალახის დვარებად იქცევიან, დიდი სისწრაფით მიეშურებიან ქვემოთ, ხშირად გადმოდიან ნაპირებიდან და აზიანებენ ნათესებს, ვენახებს და ბაღებს. მარჯვენა მხრიდან შენაკადი მდინარეები კი — თურდო; პისისხევი, ქერძის ხევი და სხვ., მეტწილად მშრალ ხევებს წარმოადგენენ და მდინარეებად მხოლოდ წვიმების დროს იქცევიან, მაგრამ ეს ხევებიც თავსხმა წვიმების დროს დიდი რაოდენობით წყალს ატარებენ, გადმოდიან ნაპირებიდან და ზარალს აყენებენ მოსახლეობას.

გარე კახეთს შიგნით კახეთიდან, როგორც აღვნიშნეთ, ჰყოფს ცივ-გომბორის ქედი. კახეთის ეს მხარე ჩრდილო-დასავლეთით ეკვრის ქართლის მთებს. სამხრეთ-აღმოსავლეთის, სამხრეთის და სამხრეთ-დასავლეთის მხრიდან კი გარე კახეთია გაშლილი.

გარე კახეთი წარმოადგენს მთაგორიან ადგილს, რომელსაც ახასიათებს თავისებური რელიეფი დაბლობი ადგილების და დაბალი სიმაღლის ბორცვების ერთიმეორესთან შეხამებით.

გარე კახეთის მთელ სიგრძეზე მიმდინარეობს იორი, რომელიც სიგრძით ოდნავ ჩამოუვარდება ალაზნს (389 კმ.). ამ მდინარესაც სათავე აქვს კავკასიონზე, ალაზნის მახლობლად. მდ. იორს შემდინარეები მხოლოდ ზემო წელში აქვს; ქვემოთ, გარე კახეთისა და შირაქის ზეგანის ფარგლებში იგი შემდინარეებს თითქმის სრულიად მოკლებულია. მისი შენაკადი მდინარეები მეტწილად მშრალია, ისინი მხოლოდ წვიმების დროს ივსება წყლით.

კახეთი თბილისთან დაკავშირებულია რკინიგზით, რომელიც თბილისიდან დაწყებული გადასჭრის მთელ გარე კახეთს და ჩალაუნის უღელტეხილით გადადის შიგნით კახეთში. უღელტეხილის გადასვლისთანავე, სოფ. ბაკურციხესთან, ეს გზა უხვევს ჩრდილო დასავლეთისაკენ და მიიმართება ზევით მდ. ალაზნის მარჯვენა ნაპირით ქ. თელავამდე. კახეთის შუაგული ადგილიდან (სადგ. გურჯაანი) ამ გზიდან გადის ცალკე შტო სამხრეთ-აღმოსავლეთის მიმართულებით სადგ. წნორის წყლამდე. თბილისიდან, დაახლოებით იმავე ხაზით, როგორც რკინიგზის, ...-ის შარა გზაც.

თბილისი კახეთთან შეერთებულია აგრეთვე ე. წ. გომბორის გზით. ეს გზა თბილისიდან წამოსული შარა გზიდან გადასვლევს სოფ. სართიქალას მიახლოებამდე 4—5 კილომეტრით აღრე ჩრდილო-აღმოსავლეთისაკენ და ე. წ. გომბორის ქედზე გადასვლით, უმოკლესი გზით (90 კმ.) აერთებს თბილისს ქ. თბილისთან. კახეთის ყველა რაიონი დაკავშირებულია ურთიერთთან კარგი შარა გზებით, რაიონების ფარგლებში კი მრავალი საურმე გზაა.

კახეთი, მიუხედავად შედარებით მცირე ტერიტორიისა, ბუნებრივი პირობების მხრივ საკმაოდ ქრელია, რაც უმთავრესად ვერტიკალურ ზონალობაშია გამოაშკარავებული.

კახეთის ტერიტორიაზე განლაგებული მეტეოროლოგიური სადგურების მიხედვით მისი კლიმატი თვისობრივად ერთნაირია, რაოდენობრივი მაჩვენებლებით კი არის ერთგვარი სხვაობა ცალკეულ ადგილებს შორის, რაც დაკავშირებულია ვერტიკალურ ზონალობასთან.

საშუალო წლიური ტემპერატურა მერყეობს $11,4^{\circ}$ -დან (საგარეჯო, რომელსაც ყველაზე მაღალი მდებარეობა აქვს 804 მეტ.) — $14,0^{\circ}$ -მდე (წნორის წყალი — ყველაზე დაბალი მდებარეობით — 273 მეტრი). საგარეჯოსთან ახლოს დგას იყალთოს მაჩვენებლები (700 მეტ.), ხოლო წნორის წყალთან — ცოდნის კარის მაჩვენებლები (327 მეტ.); დანარჩენი სადგურები, რომლებიც კახეთის მევენახეობის ძირითად ზონაში მდებარეობენ, თავისი მაჩვენებლებით ძალიან უახლოვდებიან ერთმანეთს და მათში წლიური საშუალო ტემპერატურა მეტად მცირე მერყეობას განიცდის ($12,4^{\circ}$ -დან — $12,9^{\circ}$ -მდე).

ტემპერატურის რყევაში კახეთში საერთოდ საკმაოდ წყნარია; წლის განმავლობაში ყველაზე ცივი თვეებია იანვარი და თებერვალი, მაგრამ არც ერთი მეტსადგური არ იძლევა უარყოფით საშუალო ტემპერატურას: იანვრის თვის საშუალო ტემპერატურა მერყეობს $+0,8^{\circ}$ -დან $+2,6^{\circ}$. გაზაფხულიდან (მარტიდან) იწყება სითბოს ძლიერი მატება, ეს ზრდა ნელდება ივნისში და სრულიად ჩერდება ივლისსა და აგვისტოში; ეს უკანასკნელი თვეები ყველაზე ცხელი თვეებია — საშუალო ტემპერატურით $22,1^{\circ}$ -დან (საგარეჯო) — $25,2^{\circ}$ -მდე (წნორის წყალი). სექტემბრის თვიდან იწყება ტემპერატურის თანდათანობითი დაცემა და დეკემბრის თვეში იგი ცალკეული სადგურების მიხედვით მერყეობს $+2,3^{\circ}$ -დან $+4,7^{\circ}$ -მდე.

ხანგრძლივი ყინვები კახეთში არ იცის. ყინვას მეტწილად თან სდევს დღის სითბო, ხოლო ღამის ალბობს ყინულს.

სითბოს საერთო ჯამი ვაზის ვეგეტაციის დაწყებიდან ყურძნის სიმწიფემდე საშუალოდ კახეთში შეადგენს 3300—3500⁰ იმ დროს, როდესაც ყურძნის აღრეულა ჯიშებისათვის საქმარისია 2720⁰, ხოლო გვიანა ჯიშებისათვის — 3190⁰. ამრიგად, სითბოს საერთო რაოდენობა კახეთში სავსებით საქმარისია თვეების ყველა პერიოდის ყურძნის ჯიშებისათვის.

ჰაერის საშუალო ტემპერატურისა და სითბოს საერთო რაოდენობის გარდა, მნიშვნელობა აქვს ტემპერატურის აბსოლუტურ მინიმუმს და მაქსიმუმს. ამ მხრივ კახეთში შემდეგი მდგომარეობაა: ტემპერატურის საშუალო აბსოლუტური მინიმუმი, რომელიც კახეთში — 9,4⁰-დან — 12,7⁰-მდე მერყეობს, სრულიად არაა საშიში ვაზის კულტურისათვის, რაც შეეხება მრავალი წლის მანძილზე შესაძლებელ აბსოლუტურ მინიმუმებს, (-15,9⁰-დან — 18,6⁰-მდე) არც ეს არის საშიში, რადგან, ჯერ ერთი, ტემპერატურის ამგვარი დაცემა მეტად იშვიათადაა მოსალოდნელი, თანაც მრავალი არსებული მასალის მიხედვით დადგენილია, რომ ტემპერატურის დაცემას — 15 — 20⁰-მდე მოკლე დროის განმავლობაში შეუძლია დააზიანოს ვაზის რქის მხოლოდ ცალკეული კვირტები.

ტემპერატურის აბსოლუტური მაქსიმუმის მხრივაც მდგომარეობა საერთოდ დამაკმაყოფილებელია.

ჰაერის ტემპერატურის აბსოლუტური მაქსიმუმი 37,7⁰, მხოლოდ ნათარეულშია, დანარჩენ ადგილებში მერყეობს 33,3⁰-დან — 36,8⁰-მდე იმ დროს, როდესაც ვაზის დაზიანება იწყება 40⁰-დან. ამრიგად, ეს საშუალო მონაცემები, რომლებიც შეიძლება გავრცელდეს კახეთის მეტწილ მაკრორაიონებზე, დამაკმაყოფილებელია, მაგრამ ზოგ ადგილას — მხურვალე ქვიან (რიყიან) ნიადაგებზე — შესაძლებელია ვაზის სიცხისაგან დაზიანება.

გაზაფხულზე მოყინვის დაწყების პერიოდია მარტის ბოლო რიცხვები, ყველაზე გვიანი კი აპრილის მესამე დეკადა; შემოდგომის მოყინვის პერიოდი საშუალოდ ნოემბრის მეორე ნახევარს ეფარდება, ყველაზე აღრეულა — ნოემბრის პირველ დეკადას.

თუ გავითვალისწინებთ, რომ კახეთის ძირითად რაიონებში ვაზის კვირტის გამოსვლა იწყება აპრილის მეორე ნახევარში, და ყურძნის კრეფა მთავრდება ოქტომბრის მეორე ნახევარში, შეიძლება დავასკვნათ, რომ გაზაფხულისა და შემოდგომის მოყინვისაგან მიყენებულ ზარალს სამეურნეო მნიშვნელობა არ ექნება.

მეორე მნიშვნელოვანი კლიმატური ფაქტორი საერთოდ მცენარის და კერძოდ, ვაზის კულტივირებისათვის არის ნალექების რაოდენობა, რომელიც ზოგიერთ სხვა ფაქტორთან ერთად განსაზღვრავს ნიადაგის სინოტივესა და აქედან ვაზის ჭრდვან ვიწროების სიძლიერეს.

ბიზლიწყისა

მევენახეობის ძირითადი რაიონების უმრავლესობისათვის საჭირო ნალექების საშუალო წლიური რაოდენობა დადგენილია 600 — 800 მმ.

კახეთში ეს რაოდენობა ცალკეული მაკრორაიონების მიხედვით მერყეობს 640-დან (საგარეჯო) 960-მდე (ყვარელი). ამრიგად, თითქოს კახეთში ვაზი არ უნდა შეწყუბდეს წყლის ნაკლებობით, მაგრამ ნალექების არათანაბარი განაწილება წლის განმავლობაში, გაზაფხულის ნალექების ნიაღვრული ხასიათი, რაც ნალექების მეტ ნაწილს გამოუყენებლად ხდის, აგრეთვე ზოგიერთ რაიონში მეტად გავრცელებული ალუვიური რიყისქვა ნარევი ნიადაგები ხშირად საჭიროებენ მორწყვას.

წლის განმავლობაში ნალექების განაწილებაში ყველა მეტსადგურის მონაცემები ერთნაირ ტენდენციას იჩენენ. ნალექების მინიმუმი არის იანვარ-თებერვალში, მარტ-აპრილში ნალექების რაოდენობა ოდნავ მატულობს, მაისსა და ივნისში იგი აღწევს მაქსიმუმს. ივლისსა და აგვისტოში ისევ მცირდება, შემდეგ ოდნავ მატულობს და დეკემბერში ისევ მინიმუმამდე დადის.

ნალექებიანი დღეების რაოდენობა წელიწადში 100—110 უდრის, აქედან დაახლოებით ნახევარი თოვლიანი დღეებია. თოვლი მეტწილად ხანმოკლეა — მალე დნება.

კახეთის უმრავლესი მეტსადგურების მონაცემებით, წყლის (ტენის) წლიური ბალანსი, გამოანგარიშებული ნალექების ოდენობიდან წყლის აქტების გამოკლებით, დადებითია, ცალკეული პერიოდების მიხედვით კი ადგილი აქვს როგორც ტენის სიჭარბეს, აგრეთვე საგრძნობ ნაკლებობასაც. სახელობრ, ივლისი და აგვისტო ყველა მეტსადგურის მიხედვით ტენის უარყოფითი ბალანსით ხასიათდება (—25-დან — 60 მმ). უარყოფითი ბალანსია აგრეთვე ზოგიერთ ადგილას ზამთრისა და შემოდგომის თვეებშიც. ეს გარემოება გავლენას ახდენს ვაზის კულტურაზე და ურწყავ ვენახებში თვალსაჩინოდ სცემს მოსავლიანობას.

მეტად უარყოფით მეტეოროლოგიურ მოვლენას კახეთში წარმოადგენს სეტყვა, რაც ხშირად მოდის კახეთის თითქმის ყველა

რაიონში, მხოლოდ მეტ-ნაკლები რაოდენობით და სიძლიერით. სეტყვას მეტწილად თანსდევს ქარიშხალი, რაც უფრო აძლიერებს მის უარყოფით მოქმედებას.

სეტყვა ყველაზე ხშირად მოდის მაისსა და ივნისში, ამ თვეებზე მოდის სეტყვიანი დღეების საერთო რაოდენობის ნახევარზე მეტი; შემდეგ ხშირია სეტყვა აპრილში, ივლისში, აგვისტოსა და სექტემბერში; მარტსა და ოქტომბერში სეტყვა იშვიათია; იანვარი, თებერვალი, ნოემბერი და დეკემბერი სულ თავისუფალია ამ მოვლენისაგან. ამრიგად, სეტყვა უფრო ხშირად მოდის მაშინ, როდესაც ჭერ ნორჩია ვაზის ვეგეტაციური ნაწილები ან სიმწიფეშია შესული ყურძენი, რაც აძლიერებს მიყენებულ ზარალს.

ქარი კახეთში შედარებით იშვიათია და ამასთანავე მეტწილად სუსტი ქარები იცის.

ზემოთ მოყვანილი კლიმატური მაჩვენებლები იძლევიან ზოგად წარმოდგენას კახეთის კლიმატზე. ეს მაჩვენებლები ცხადპოვნენ ერთგვარ სხვაობას კახეთის ცალკეულ მაკრორაიონებს შორის.

მიუხედავად ამ სხვაობისა, კახეთის ყველა რაიონი, მთიანი ადგილების გამოკლებით, ვაზის კულტურისათვის საესებით მისაღებია და კლიმატის სხვაობა, ნიადაგის პირობებთან ერთად, მხოლოდ მოსაელის რაოდენობასა და პროდუქციის ხარისხზე აბდენს გავლენას.

კახეთის ნიადაგები დიდი სიჭრელით ხასიათდება. ალაზნის მარჯვენა ნაპირზე, ცივ-გომბორის მთის ფერდობებზე, საკმაოდ დიდი ფართობი უჭირავს ნეშომშალა-კარბონატულ თიხიან ნიადაგებს. ძირითადად ეს ნიადაგები საკმაოდ ჩონჩხიანია, კალციუმის კარბონატები ამ ნიადაგის დაბალ ჰორიზონტებში 60 — 70% აღწევს. ზოლი, რომელიც შეიცავს ამ ნიადაგებს, მდებარეობს 450—750 მეტრის სიმაღლეზე ზღვის დონიდან; ეს ზოლი წარმოადგენს ვენახების მასობრივი გავრცელების ადგილს და სახელგანთქმულია მაღალხარისხოვანი ღვინოებით.

ფერდობის უფრო დაბალ ადგილებში ნეშომშალა-კარბონატული თიხიანი ნიადაგები ტყის რუხი ნიადაგებით იცვლება. ეს ნიადაგები მოთავსებულია ლოსისებრ და კარბონატულ თიხაზე და თავისი მექანიკური შედგენილობით წარმოადგენენ მძიმე თიხნარსა და თიხნარ ნიადაგებს. კალციუმის კარბონატები 40—50 სმ ზიღრმეზეა და ალაგ-ალაგ მოიპოვება მათი დიდი რაოდენობა. ეს ზოლიც აგრეთვე ვენახებითაა დაკავებული. ამ ზოლის ღვინოები

ხასიათდება დიდი ტანინიანობით, მაგრამ საკმაოდ პარმონიულია. მცირე დაქანების ფერდობები იცვლება ვაკით, რომელიც ალწევს მდინარე ალაზნის პირამდე. ეს ადგილები შეიცავენ ალუვიურ-კარბონატულ ნიადაგებს. ვაკეები ნაწილობრივ დაკეცილებულია ვენახებით, ძირითადად კი მარცვლეული კულტურებისთვისაა გამოყენებული. ალუვიურ-კარბონატული ნიადაგები თავის მექანიკური შედგენილობით წარმოადგენენ მსუბუქ ნიადაგებს; იშვიათად (ალაგ-ალაგ) საკმაოდ ჩონჩხიანი ანდა ქვიანი. კალციუმის კარბონატების შედგენილობა აქ 30%-მდე აღწევს. ვენახებიდან, რომლებიც ჩონჩხიან ნიადაგებზეა, სადაც კალციუმის კარბონატები 25—30%-მდეა, პარმონიული და ნაზი ღვინოები დგება. უჩონჩხო და კარბონატებით უფრო ღარიბი ნიადაგები კი ორდინალურ ღვინოებს იძლევიან.

ალაზნის მარცხენა ნაპირი ძირითადად ხასიათდება ალუვიური ნიადაგებით და კალციუმის კარბონატების მცირე რაოდენობას შეიცავენ, სამაგიეროდ ისინი მდიდარია კალიუმისა და ფოსფორის შედგენილობით. ასეთი ჩონჩხიანი ნიადაგები მაღალხარისხოვან, პარმონიულ და საკმაოდ ნაზ ღვინოებს იძლევიან; უჩონჩხო ნიადაგებზე კი კარგი, მასობრივი, შედარებით ნაკლებ ექსტრაქტული ღვინოები დგება.

კახეთის სამხრეთ-აღმოსავლეთი ნაწილი შეიცავს შავნიადაგებს, წაბლა-შავნიადაგებს და მუქ წაბლანიადაგებს, ეს ნიადაგები საკმაოდ მდიდარია ჰუმუსით. ამ ნიადაგებზე გაშენებული ვენახები დიდი ზრდით და უხვი მოსავლით ხასიათდებიან. აქ მიიღება ზარისხოვანი, მაგრამ რამოდენიმე უხეში პროდუქტი.

ამ ზონაშივე მდინარე ალაზნის კალაპოტთან ახლოს, გვხვდება ოდნავ დამარილიანებული ნიადაგები (შოროქანი), რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნან ვენახებისათვის მხოლოდ სათანადო მელიორაციის ჩატარების შემდეგ.

გარე კახეთში ვენახები ძირითადად გაშენებულია მდინარე ივრის აუზის შუა ნაწილზე, მდინარის მარცხენა მხარეზე.

ეს ზონა ხასიათდება ალუვიური ნიადაგებით, სადაც ჰუმუსის რაოდენობა 1,8%-დან 3,7%-მდეა, ხოლო კალციუმის კარბონატებისა — 0,8%-დან 34,2%-მდე. მექანიკური სტრუქტურის მიხედვით ისინი შეიძლება მივაკუთვნოთ მძიმე თიხნარ და თიხნარ, კაკლისებრი კარგი სტრუქტურის ნიადაგებს. ველის გაფართოებულ ნაწილი ძირითადად ხასიათდება სტეპის ზონის მუქ წაბლანიადაგებით, რომლებშიც ჰუმუსის რაოდენობა მერყეობს 2,57-დან

4,7%-მდე. კალციუმის კარბონატებისა კი 0,0-დან 7,8%-მდე, ხერ-
ლობები და ბორცვები წარმოდგენილია თხელფენიანი სიბქვიანი ნი-
ადაგებით, საკმაო ჩონჩხიანობით (20—40%). სოფელსაგარეჯოს ზო-
ნაში გვხვდება ალუვიურ-კარბონატული ნიადაგები თიხის ქვედა ფენ-
ნებით. ალაგ-ალაგ ეს ნიადაგები საკმაოდ ჩონჩხიანი და შექანი-
კური სტრუქტურის მიხედვით მსუბუქთიხიან ანდა ქვიშიან ნიადა-
გებს შეეკუთვნებიან.

ცივ-გომბორის ქედის სამხრეთ-დასავლეთის კალთებზე გვხვ-
დება გადაშალა-კარბონატული თიხნარი ნიადაგები, რომლებიც
ახლოს დგანან შიგნით კახეთის ამავე ტიპის ნიადაგებთან. მდინარის
ნაპირების მახლობლად და ზოგჯერ სხვა დადაბლებულ ადგილას
გვხვდება ნოტიო და დაქაობებული ნიადაგები.

სოფლის მეურნეობის მხრივ კახეთი განსაკუთრებულ ინტე-
რესს წარმოადგენს, რადგან, მიუხედავად იმისა რომ ეს მხარე ძი-
რითადად მევენახეობით არის ცნობილი, აქ თვალსაჩინოდაა განვი-
თარებული სოფლის მეურნეობის თითქმის ყველა დარგი; მეხი-
ლეობა, მემინდვრეობა პურეული და ტექნიკური კულტურებით,
მეცხოველეობა მეაბრეშუმეობა-მეფუტკრეობით და სხვ.

სოფლის მეურნეობის ცალკეული დარგების მაჩვენებლები შემ-
დეგია:

მევენახეობა კახეთის ყველა რაიონიხათვის ძირითადი დარგია
და კოლმეურნეობათა შემოსავლის მთავარ წყაროს წარმოადგენს.
გამონაკლისს შეადგენს წითელწყაროს, ლაგოდეხისა და ნაწილობ-
რივ კაჭრეთის რაიონები, რომლებშიც მემინდვრეობას (პურეული
და ტექნიკური კულტურები) და მესაქონლეობას ამჟამად წამყვანი
როლი ეკუთვნის.

მეხილეობა მეტ-ნაკლებადაა გავრცელებული მთელ კახეთში.
ხეხილი გვხვდება განსაკუთრებით ერთეული ნარგავების სახით, ხა-
კარმიდამო ნაკვეთებზე, ვენახის ნაპირებსა და ზოგან შიგ ვენა-
ხებშიც; სამრეწველო ბაღების ფართობი ამჟამად შედარებით მცო-
რეა. ხეხილის ცალკე კულტურებიდან გავრცელებულია უმთავრე-
სად კურკოვანი ხილი — ატამი, ქლიავე (ჭანჭური), ბევრია ლელ-
ვის ნარგავი, შედარებით ნაკლებია თესლოვანი ხილი — ვაშლი
და მსხალი, თუმცა მათი რაოდენობა ბოლო დროს საგრძნობლად
მატულობს. ხილის ხარისხი ერთობ მაღალია თავისი გემოვნებით
და არომატით, მხოლოდ კურკოვანი ხილის ჭიშნარი ნაკლებტანს-
პორტაბელურია.

მემინდვრეობა ხასიათდება მრავალი კულტურისობით; ნათესებში, გარდა პურელისა (ხორბალი, სიმინდი), გვხვდება ბალახეული, ბახჩეული და ტექნიკური კულტურები (თამბაქო, მესხმ-ზირა).

ეროვნული

მეცხოველეობას კახეთში, განსაკუთრებით საქართველოში და ტყით მდიდარ რაიონებში, მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს. საკმაოდ დიდი როდენობით არის როგორც მუშა საქონელი, აგრეთვე პროდუქტიულიც.

მესაქონლეობა, — მსხვილფეხა რქიან საქონლის მოშენება და მათ შორის მეძროხეობა, განვითარებულია სიღნაღის, წითელწყაროს, ლაგოდეხისა და ახმეტის რაიონებში; ამ რაიონებში თავმოყრილია მთელი მსხვილფეხა რქიანი საქონლის 50—60%.

მეცხვარეობით გამოირჩევიან ახმეტის, სიღნაღისა და წითელწყაროს რაიონები, სადაც თავმოყრილია ცხვრის სულადობის 90 — 95%.

მეღორეობას თითქმის ყველა რაიონში თანაბარი მნიშვნელობა აქვს; მეცხოველეობის ეს დარგი შედარებით მეტად არის განვითარებული კვარლის, ლაგოდეხისა და ახმეტის რაიონებში.

მებაბრეშუმეობა ფართოდ არის გავრცელებული საერთოდ კახეთში და განსაკუთრებით ახმეტის, თელავის, ლაგოდეხისა და სხვ. რაიონებში.

მეფუტკრეობა სუსტად არის განვითარებული, მაგრამ აქაც გამოირჩევა ზოგიერთი რაიონი, სადაც უკეთესი პირობებია ფუტკრის გამრავლებისათვის და პროდუქტიულობაც მაღალია. ასეთებია: წითელწყაროს, ლაგოდეხის, სიღნაღის, ყვარლისა და საგარეჯოს რაიონები.

ამრიგად, კახეთში, გარდა ძირითადი დარგებისა (მევენახეობა-მეღვინეობა), საკმაოდ არის განვითარებული სოფლის მეურნეობის თითქმის ყველა დარგი.

მევენახეობა კახეთში ძირითადად მეღვინეობის მიმართულებითაა; ეს მხარე იძლევა საუკეთესო სუფრის ღვინოს, როგორც ადგილობრივი, ისე ევროპული წესით დაყენებულს, შემაგრებულ ტბილ ღვინოებს, საკონიაკე ღვინომასალას და ყურძნის წვენს. ამასთანავე აღსანიშნავია, რომ სხვადასხვა მიკრორაიონში ამა თუ იმ ტიპის ღვინო თვლსაჩინოდ განსხვავებული ხარისხისა დგება. მაგალითად, ადგილობრივი (ქაქაზე დაყენებული) და ევროპული ტიპის (უქაქოთ დაყენებული) სუფრის ღვინო ყველაზე მაღალი ხარისხისა მიიღება კახეთის სამხრეთ მხარის (მდ. ალაზნის მარჯვე-

ნა ნაპირი), ცენტრალურ და დასავლეთ ნაწილში, შემავარდნის ტენდენციის ტიპის ღვინო — ამავე მხარის აღმოსავლეთ ნაწილში, საკონიაკე ღვინო-მასალა საუკეთესოა კახეთის ჩრდილო მხარეში (მდ. ალაზნის მარცხენა მხარე), მეტწილად ამავე ზონაში მიიღობა ბუნებრივად ტიპილი ღვინო და სხვ. თითოეულ ჩამოთვლილ მაკრორაიონში კი, ადგილის ზონალობასა და ნიადაგის თვისებებთან დაკავშირებით, ამა თუ იმ ტიპის ღვინო საგრძობლად განსხვავდება თავისი ხარისხით.

ქვემო ქართლი მდებარეობს საქართველოს სამხრეთ და სამხრეთ-აღმოსავლეთ განაპირას მდ. მტკვრის ორივე მხარეზე. ქვემო ქართლში დღევანდელი ადმინისტრაციული დაყოფით შედის გარეუბნის, მარნეულის, გარდაბნის, ბოლნისის, თეთრიწყაროს და დმანისის რაიონები.

ეს რაიონი სამი მხრით შემოფარგლულია მაღალი მთებით: ჩრდილო-დასავლეთიდან — თრიალეთის, დასავლეთიდან — ჭავჭავთისა და სამხრეთიდან — სომხეთის ქედებით; რაიონის აღმოსავლეთი მხარე გაშლილია და წარმოადგენს ქვემო ქართლის ვაკეს, რომელსაც აღმოსავლეთით ეკვრის სომხეთის ქედის განშტოებანი. ქვემო ქართლის ტერიტორია, მდებარე მდ. მტკვრის მარჯვენა მხარეზე, მის შენაკად მდ. ხრამით და ამ უკანასკნელის შენაკად მდ. დებედათი და მამავერით არის დასერილი. მტკვრის მარცხენა მხარე კი უშენაკადოა. ქვემო ქართლის დაბლობი თბილისთან დაკავშირებულია ორი რკინიგზით — ბაქოსა და ერევნის გზებით; ამავე მიმართულებით გაყვანილია შარავზებიც. რაიონის მთაგორიანი ნაწილი კი, ე. ი. მდ. ხრამის შუა და ზემო დინების ზონა, თბილისს შარავით უერთდება, ხოლო რაიონის დანარჩენ ნაწილებთან დაკავშირებულია საურმე გზებით.

ბუნებრივი პირობებით ქვემო ქართლი იყოფა ორ ზონად — დაბლობ და მთაგორიან ზონებად. რაიონის დაბლობი ზონის კლიმატის დასახასიათებლად ვისარგებლებთ გარდაბნის (305 მეტრი ზღვის დონიდან) მეტეოროლოგიური სადგურის მონაცემებით, ხოლო მთაგორიანი ზონის დასახასიათებლად — ბოლნისის (526 მეტრი ზღვის დონიდან) მეტეოროლოგიური სადგურის მონაცემებით.

პერსის დღე-ღამის წლიური საშუალო ტემპერატურა დაბლობ ზონაში 13,0°-ია, მთაგორიან ზონაში კი — 12,1°.

გარდაბნის სადგურის, ე. ი. რაიონის დაბლობი ზონის ტემპერატურის მაჩვენებლები ყველა თვეში, ბოლნისის მაჩვენებლებთან შედარებით, უფრო მაღალია.

ტემპერატურის რეჟიმი საერთოდ საკმაოდ წყნარია; წლის განმავლობაში ყველაზე ცივი თვეებია იანვარი, შემდეგ — თებერვალი და დეკემბერი, მაგრამ არც ერთი თვე არ იძლევა უარყოფით საშუალო ტემპერატურას. იანვრის თვის საშუალო ტემპერატურა შეადგენს 0,3 — 0,2°; მარტიდან იწყება სითბოს მლიერი მატება, ივლის-აგვისტოში საშუალო ტემპერატურა აღწევს მაქსიმუმს, სექტემბრიდან იწყება ტემპერატურის თანდათანობითი დაცემა და დეკემბრის თვეში საშუალოდ 2,8 — 3,0° აღწევს.

ქვემო ქართლში საგრძნობი ყინვები არ იცის. ყინვას მეტწილად თან სდევს დღის სითბო, რომელიც აღზობს ყინულს.

სითბოს საერთო ჯამი ვაზის ვეგეტაციის დაწყებიდან ყურძნის სიმწიფემდე 3500 — 4000° შეადგენს, რაც სავსებით უზრუნველყოფს ყველა პერიოდის ყურძნის ჯიშების დამწიფებას.

პერის ტემპერატურის შესაძლებელი აბსოლუტური მინიმუმი იანვარში — 22 — 23, თებერვალში — 16° უდრის, მაგრამ ეს მეტად იშვიათი მოვლენაა და ტემპერატურის ასეთი დაცემა ძალიან ხანმოკლეა. ჩვეულებრივ კი ტემპერატურის აბსოლუტური მინიმუმი — 9° — 11° არ აღემატება, რაც სრულიად არაა საშიში ვაზის კულტურისათვის.

ტემპერატურის აბსოლუტური მაქსიმუმის მხრივაც მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელია, იგი 30 — 37°-ის ფარგლებშია.

ნალექები ქვემო ქართლში მცირე რაოდენობით მოდის, ამიტომ აქ ამ მხრივ არ არის ხელსაყრელი პირობები.

ნალექების მრავალწლიური საშუალო რაოდენობა წლის განმავლობაში შეადგენს 385 მმ (გარდაბანი) და 485 მმ (ბოლნისი)

გარდა იმისა, რომ ნალექების საერთო რაოდენობა მცირეა რაიონის როგორც დაბლობ, ისე მთაგორიან ზონაში, მათი განაწილება თვეების მიხედვით არათანაბარია. ყველაზე მცირე ნალექები მოდის ზამთრის თვეებში (XII, I და II) და ზაფხულისა და შემოდგომის დასაწყისში (VII, VIII, IX), ამ პერიოდზე შედარებით მეტი, მაგრამ მაინც მცირე რაოდენობით მოდის შემოდგომაზე და უფრო მეტი გაზაფხულსა და ზაფხულის დასაწყისში.

თუ გავითვალისწინებთ, რომ ვაზის კულტურას წლის განმავლობაში საშუალოდ 600 — 800 მმ ნალექი სჭირდება და უმეტესად ზაფხულში, ცხადი ხდება, რომ ქვემო ქართლში მევენახეობა მოურწყავად თითქმის შეუძლებელია.

წყლის (ტენის) წლიური ბალანსი გარდაბანში ყველა თვეში უარყოფითია (მაქსიმუმი დანაკლისისა არის აგვისტოში — 85 და

ივლისში — 80 მილიმეტრი), ბოლნისში კი მხოლოდ მაისი, სექტემბერი და ოქტომბერი იძლევა მცირედ დადებით ბალანსს (5-დან 15 მმ-მდე), დანარჩენ თვეებში ტენის ბალანსი უარყოფითია (მაქსიმუმი დანაკლისისა აქაც მოდის აგვისტოზე — 40 მმ და ივლისზე — 45 მმ).

ბიზლერი თემა

სეტყვა ქვემო ქართლში შედარებით იშვიათად მოდის, მაგრამ მაინც თვალსაჩინო ზიანს აყენებს სოფლის მურნეობას და, კერძოდ, მევენახეობას. სეტყვა მოდის მეტწილად მაისსა და ივნისში; ზონალობის მიხედვით სეტყვის მეტი შემთხვევებია მთაგორიან ზონაში და შედარებით ნაკლები — დაბლობში.

ქვემო ქართლში ქარის სიძლიერე დიდად არის დამოკიდებული ადგილის რელიეფზე; ძლიერი ქარი იცის განსაკუთრებით თბილისის მიდამოებში — გარეუბნის რაიონში (დიღომი, სოლანლული და სხვ.), შემდეგ — მთაგორიან ზონაში. დაბლობ ზონაში კი საერთოდ ქარები, განსაკუთრებით კი ძლიერი ქარები, იშვიათია.

ქვემო ქართლის ვაკე-ველიან ნაწილში (გარდაბნის, მარნეულის, თბილისის გარეუბნის რაიონები) უმთავრესად გავრცელებულია ლიოსისებრ ნათენებზე წარმოქმნილი წაბლა ნიადაგები, რომლებიც ხასიათდება საკმაოდ დიდი სისქით, მცირე ჰუმუსიანობით და შიდალი კარბონატულობით მთელს პროფილზე. ამ ნიადაგებს შორის მნიშვნელოვანი ფართობები უკავიათ დამლაშებულ და გაბიცობებულ ნიადაგებს.

ფერდობების შლეიფებზე წაბლა ნიადაგების ნაცვლად განვითარებულია უფრო ნაყოფიერი მუქი წაბლა ნიადაგები.

რაიონის შემალღებულ ნაწილში, კერძოდ, სამგორის ველზე, წაბლა ნიადაგებს სჭარბობს კარგი აგროსაწარმოო თვისებების მქონე შავმიწა და შავმიწისებრი ნიადაგები. ამავე ველზე დიდი ფართობი უკავია ნეშომპალა-სულფატურ (გაჯიან) ნიადაგებს, რომლებიც, ნიადაგმცოდნეობის ინსტიტუტის მონაცემების თანახმად, მორწყვის პირობებში სავსებით გამოსადეგია ვაზისათვის.

თბილისის, მარნეულის, თეთრი წყაროს და ბოლნისის რაიონების მთის წინა ნაწილში გავრცელებულია ტყის ყავისფერი ნიადაგები, რომლებიც ხასიათდება საკვები ნივთიერებების საკმაოდ რაოდენობით შემცველობით, კარბონატულობით და სრულიად გამოსადეგია მევენახეობისათვის. ამავე ნაწილში ალაგ-ალაგ გვხვდება მევენახეობის თვალსაზრისით ფრიად დამაკმაყოფილებელი ნეშომპალა-კარბონატული ნიადაგები.

მთა-ტყიან ზონაში, 1200 მეტრის ზევით, გავრცელებულია ტყის ყომრალი ნიადაგები, რომლებსაც თუმცა დადებითი აგროსაწარმოო თვისებები აქვთ, მაგრამ მაღალი მდებარეობის გამო მევენახეობისათვის არაა გამოსადეგი.

სოფლის მეურმეობის მხრივ ქვემო ქართლში მსხვილსაინტერესო რაიონია, რადგან აქ განსაკუთრებით კარგი პირობებია როგორც მინდვის კულტურების, ისე მებოსტნეობის, მეხილეობის, მევენახეობისა და აგრეთვე მეცხოველეობის განვითარებისათვის.

მევენახეობა ქვემო ქართლში ამაჟამად ვერ არის საკმაოდ განვითარებული, გარდა ზოგიერთი მიკრორაიონისა (ბოლნისი, თეთრიწყარო, ნაწილობრივ გარეუბანი), მაგრამ საჭიროება და ამავე დროს პერსპექტივა ამ დარგის ფართოდ განვითარებისა დიდია. მევენახეობა ამ რაიონში ბოლო ხანებში ძირითადად სუფრის ყურძნის წარმოების მიმართულებას იღებს, მან უნდა დააკმაყოფილოს ქალაქ თბილისისა და ქალაქ რუსთავის მოსახლეობის მოთხოვნილება სუფრის ყურძენზე. ბუნებრივი პირობები ხელს უწყობენ როგორც აღრეულა, ისე გვიანა ჯიშების საუკეთესო ყურძნის მიღებას. გარდა სუფრის ყურძნისა, ბოლნისის, თეთრიწყაროსა და მარნეულის მიკრორაიონებში საუკეთესო მასალა მიიღება ყურძნის წვენი დასამზადებლად და კონიაკის სპირტის გამოსახდელად.

თვალსაჩინო ადგილი უჭირავს რაიონში მებოსტნეობას და მეხილეობას, აგრეთვე მეტად მნიშვნელოვან დარგებს მსხვილი ქალაქებისა და სამრეწველო ცენტრების მოსახლეობის საჭიროების დასაკმაყოფილებლად. დანარჩენი დარგებიდან აღსანიშნავია შემინდვრობა, ძირითადად — ხორბლის, სიმინდისა და თამბაქოს წარმოებით და მეცხოველეობა (მსხვილფეხა რქოსანი საქონელი და მეცხვარეობა).

ქართლი — სამხრეთ ოსეთი. ქართლი — სამხრეთ ოსეთი მჭიდროდ არის შემორტყმული მთებით: ჩრდილოეთიდან კავკასიონის მთავარი ქედით, დასავლეთიდან ლიხის მთით, სამხრეთიდან თრიალეთის ქედით და აღმოსავლეთიდან კავკასიონის მთის კალთებით. ამ რაიონის მთელი ტერიტორია დასერილია გარშემორტყმული ქედების მრავალი შტოთი. ამ რაიონში შედის მცხეთის, დუშეთის, კასპის, გორის, ქარელის, ხაშურის, ბორჯომის აღმინისტრაციული რაიონები და აგრეთვე სამხრეთ ოსეთის ავტონო-

მიური ოლქის სტალინირის, ჯავის, ლენინგორისა და ზნაურის რაიონები.

ქართლის მთების მტეხი ნაწილი დაფარულია ტყეებით. ცალკეულ მთებს შორის მოთავსებულია ვიწრო ანდა ფართო ველები; ამათში უფრო დიდი სივრცე უჭირავს ქართლის ველს. ქართლის ველს უერთდება მცირე სივრცის მთელი რიგი ველები, რომლებიც მდინარე მტკვრის შენაკადი მდინარეების აუზებს წარმოადგენენ; ამათში ყველაზე დიდია გორის, წითელქალაქისა და მუხრანის ველები. ქართლის ველი წარმოადგენს მდინარე მტკვრის აუზს. მდინარე, მტკვრის მარცხენა მხრის შენაკადებიდან უფრო მნიშვნელოვანია ფრონი, დიდი და პატარა ლიახვი, რეხულა, ქსანი და არაგვი. მტკვრის ყველა ეს შენაკადი სათავეს იღებს კავკასიონის მთაგარი ქედიდან. მტკვრის მარჯვენა მხრის შენაკადები უფრო ნაკლებ-მნიშვნელოვანია, ვიდრე მარცხენა ნაპირისა. აქედან აღსანიშნავია თეძამი, ხედურა და კავთურა. ამ მდინარეების ხეობები შესართავთანაც კი ვიწროა.

ქართლის მთელ სიგრძეზე მიემართება ბაქო-ბათუმის რკინიგზა და კარგად ასფალტირებული შარაგზა. ამ მაგისტრალურ გზებთან მეტწილად შარაგზებითვე დაკავშირებულია ცენტრიდან დაშორებული ადგილები. ქართლის გული — გორი და სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის ცენტრი — სტალინირი ერთმანეთთან დაკავშირებულია აგრეთვე რკინიგზითა და შარაგზით.

რაიონის ბუნებრივი პირობები კახეთსა და ქვემო ქართლთან შედარებით მკაცრია. წლიური საშუალო ტემპერატურა $9,3^{\circ}$ -დან $11,1^{\circ}$ -მდე მერყეობს (სტალინირი $9,3^{\circ}$, გორი 11° და მუხრანი $11,1^{\circ}$). იანვრის საშუალო ტემპერატურა 0-ზე დაბლა იწევს: სტალინირში იგი უდრის $-2,6^{\circ}$, გორში — $1,1^{\circ}$ და მუხრანში — $1,0^{\circ}$; ზაფხულის თვეების საშუალო ტემპერატურა კი $20,7^{\circ}$ -დან (სტალინირი) $22,7^{\circ}$ -მდე (მუხრანი) აღწევს. ყურადღების ღირსია ტემპერატურის აბსოლუტური მინიმუმი, რომელიც საერთოდ — $15-16^{\circ}$ უდრის, რაც ვაზისა და სხვა კულტურებისათვის არ წარმოადგენს რაიმე საშიშროებას, ხოლო ცალკეულ წლებში (შედარებით იშვიათად) და ზოგიერთ მიკრორაიონში, განსაკუთრებით დაბლობ ადგილებში, ეს მინიმუმი — $20-30^{\circ}$ -მდე ეცემა, რის გამო საჭირო ხდება ვაზის საზამთრო დაცვა მის საევეგეტაციო ნაწილების მიწაში დამარხვით. სითბოს საერთო ჯამი საკმარისია ადრეულა და საშუალო პერიოდის ყურძნის ჯიშებისათვის; გვიან

ჭიშები კი რაიონის ყველა მხარეში ვერ ასწრებენ კარგად დამწიფებას.

ატმოსფერული ნალექების წლიური რაოდენობა 500—550 მმ ფარგლებშია, რაც არაა საკმარისი საერთოდ დეკორატიული მრავალწლიანი კულტურებისათვის (ვენახი, ხეხილის მხარე). მსაჯვეების სიმციროს გარდა, სასოფლო-სამეურნეო კულტურებზე უარყოფით გავლენას ახდენს აგრეთვე მათი არათანაბარი განაწილება წლის დროის მიხედვით; მეტად მცირეა ნალექები შემოდგომა-ზამთრის თვეებში, როდესაც ნიადაგში უნდა გროვდებოდეს ტენი, გაზაფხულის თვეებსა და ზაფხულის დასაწყისში მოდის მაქსიმუმში ნალექებისა, მეტად მცირეა ნალექები აგრეთვე ივლისსა და აგვისტოში, როდესაც ყველაზე მეტი რაოდენობა სჭირია მცენარეს და ამავე დროს აორთქლებაც მაქსიმალურია. ნალექების საერთო სიმცირეს და დიდ აორთქლებას, განსაკუთრებით ზაფხულის თვეებში, თან ერთვის ადგილობრივი ქარების ხშირი და ძლიერი მოქმედება, რომლებიც შესამჩნევად ამრობენ ნიადაგს. ასეთი პირობების გამო ქართლში სასოფლო-სამეურნეო კულტურები და მათ შორის ვაზიც ნორმალური ზრდა-განვითარებისთვის საჭიროებენ მორწყვას. ქართლში, ისევე როგორც კახეთში, ჩვეულებრივი მოვლენაა სეტყვა, მაგრამ აქ, კახეთთან შედარებით, უფრო იშვიათია იგი და ნაკლებ ზიანს აყენებს მეურნეობას. სამხრეთ ოსეთში, გორის, მუხრანისა და სხვა ვაკეებზე ძირითადად გავრცელებულია მდელოს ალუვიური კარბონატული ნიადაგები, რომლებიც ხასიათდება საკმაო სისქით, ჰუმუსის შედარებით მცირე შემცველობით და ჩვეულებრივად თიხიანი მექანიკური შედგენილობით.

აღნიშნული ვაკეების შემალღებულ ნაწილში განვითარებულია შავმიწისებრი ნიადაგები, ხოლო ფერდობებზე — ტყის ყავისფერი ნიადაგები, რომლებსაც 1000 — 1200 მეტრის ზემოთ ცვლიან ტყის ყომრალი ნიადაგები. ამ ნიადაგებთან ერთად კომპლექსურად გავრცელებულია ნეშომპალა-კარბონატული ნიადაგები, რომლებიც ძირითადად წარმოქმნილია კირქვებზე და უფრო იშვიათად — მერგელებზე.

ყველა დასახელებულ ნიადაგს, განსაკუთრებით კი ნეშომპალა-კარბონატულ ნიადაგებს, აქვთ დადებითი მაჩვენებლები ვაზის კულტურისათვის.

მტკვრის, არაგვის, ლიახვის, ქსნისა და სხვა დიდი მდინარეების გასწვრივ შედარებით ვიწრო ზოლის სახით გავრცელებუ-

ლსა სხვადასხვა მექანიკური შედგენილობის და ხირხატინობის მქონე ალუვიური ნიადაგები, რომლებსაც წარმატებით იყენებენ მევენახეობისათვის.

ქართლი — სამხრეთ ოსეთი სოფლის მეურნეობის მხრივ, საკმაოდ მდიდარი და დიდი პერსპექტივების მქონეა. ამ რაიონის აღმოსავლეთ ნაწილსა და შუაგულში ძირითადი, წამყვანი დარგებია მეხილეობა და მევენახეობა, თვალსაჩინო ადგილი უჭირავს შემინდვრეობას (პურტული კულტურები — ხორბალი, სიმინდი და შაქრის ჭარხალი) და მებოსტნეობას (კომპოსტო, კიტრი, პამიდორი, ჭარხალი და სხვ.). რაიონის დასავლეთ ნაწილში პირველ ადგილზეა შემინდვრეობა (პურტული კულტურები და ჭარხალი), შემდეგ — მეხილეობა და მევენახეობა; საკმაოდ დიდი მნიშვნელობა აქვს აგრეთვე მეცხოველეობას (მსხვილფეხა რქოსანი საქონელი).

მთისპირა ზონასა და მთა რაიონებში მევენახეობა მცირედ არის განვითარებული, სამაგიეროდ მეტი მნიშვნელობა აქვს მეცხოველეობას — მეცხვარეობისა და მსხვილფეხა რქოსანი საქონლის სახით.

მევენახეობა ქართლში ძირითადად მეღვინეობის მიმართულებისაა; ამ რაიონის ცალკეულ მიკრორაიონში მიიღება მაღალი ხარისხის სუფრის ღვინო ევროპული ტიპისა, საშამპანურ ღვინომასალა და აგრეთვე ბუნებრივად ტყბილი-ცქრიალა ღვინო. მაღალხარისხობრივი ღვინის მომცემი ვენახები აქ განლაგებულია ძირითადად მდინარე არაგვის, ქსნის, ლიახვის, მეჭუდის, თეძამის, ატენის, კავთისხევის და სხვ. ხეობებში, როგორც მთის ფერდობებზე, ისე ნაწილობრივ დავაკებულ ადგილებზედაც.

მესხეთი. მესხეთს უკავია საქართველოს სამხრეთ-დასავლეთი ნაწილი; ჩრდილო-აღმოსავლეთის მხრივ იგი ქართლს ესაზღვრება, სამხრეთ-აღმოსავლეთით — ჭავჭავთს, დასავლეთით — გურია-აჭარას, ჩრდილოეთით კი იმერეთს ემიჯნება; სამხრეთის მხრივ მას საზღვრავს ოსმალეთი.

მესხეთში შედის ახალციხის, ასპინძისა და ადიგენის ადმინისტრაციული რაიონები.

მესხეთი მთავორიანია და ყოველ მხრივ შემორჩალულია მაღალი მთებით; ტერიტორიის შუაგულზე ჩამოედინება მდ. მტკვარი, რომელსაც ახალციხესთან ახლო დასავლეთი მხრიდან ერთვის მდ. ჭვებლიანი თავისი შენაკადით — ფოცხოვით. ვაკეები მეტად მცირეა და გვხვდება უმთავრესად მდ. მტკვრის ვაკე დინების ადგილებში.

მესხეთი თბილისთან და საქართველოს სხვა ნაწილებთან დაკავშირებულია ვალე-თბილისის რკინიგზით და აგრეთვე კარგი გზატკეცილით. რაიონული ცენტრები (ახალციხე, ადიგენი და ასპინძა) და სოფლები ურთიერთთან დაკავშირებულნი არიან გზატკეცილებით და საურმე გზებით.

ბუნებრივი პირობები მესხეთისა შედარებით მკაცრი, მაგრამ მთელ რიგ სასოფლო-სამეურნეო კულტურებისათვის მეტად ხელსაყრელია. წლიური საშუალო ტემპერატურა, ახალციხის მეტეოროლოგიური სადგურის მონაცემებით, 8 — 9° უდრის. პერიოდი, როდესაც ტემპერატურა 10° აღემატება, იწყება საშუალოდ 25 აპრილიდან და გრძელდება 12 ოქტომბრამდე. აქტიური ტემპერატურის ჯამი 2800° შეადგენს, რაც იმის მაჩვენებელია, რომ ამ რაიონში შესაძლებელია ვაზის მხოლოდ ადრეულა და სიმწიფის შუა პერიოდის ყურძნის ჯიშების მოყვანა. ზამთარი მკაცრი, ყინვიანია, ნალექები (თოვლი) ცოტა იცის. იანვრის საშუალო ტემპერატურა — 5°-ია, ყველაზე ცხელი თვის — აგვისტოს ტემპერატურა კი 20,5° უდრის. აბსოლუტური მინიმუმი შესაძლებელია — 27°-მდე, ხოლო მაქსიმუმი 36°-მდე. ამრიგად, ტემპერატურის მხრივ მისი მინიმუმი საშიშია ვაზის კულტურისთვის, რის გამოც აქ ვაზის დამარხვა ზამთრობით აუცილებელი ხდება.

ნალექების საერთო რაოდენობა მცირეა — 460 — 520 მმ უდრის, მაგრამ, რადგან ნალექების უმეტესი რაოდენობა გაზაფხულისა და ზაფხულის თვეებზე მოდის, ვაზის მოყვანა ურწყავადაც შესაძლებელია, მორწყვის პირობებში კი ვაზის ზრდა-განვითარება მაინც უკეთესია და მოსავლიანობაც უფრო მაღალი.

ქარი და აგრეთვე სეტყვაც მესხეთში შედარებით იშვიათად იცის, მაგრამ ზოგ შემთხვევაში ვენახები მათგან მაინც ზარალდება.

მდ. მტკვრის, ფოცხოვისა და ქვაბლიანის თანამედროვე ტერასებზე, წყვეტილი ვიწრო ზოლის სახით, განვითარებულია ალუვიური კარბონატული ხირხატიანი ნიადაგები. უფრო მაღალ ტერასებზე გავრცელებულია ჩვეულებრივად თიხიანი შედგენილობის დიდი სისქის მდელოს ალუვიური ნიადაგები. ძველ ტერასებზე და მთა-ტყეთა ზონის ქვედა ნაწილში ტყის ყავისფერი ნიადაგებია, რომლებიც დადებითი ფიზიკურ-ქიმიური თვისებებით ხასიათდება და თავისი აგროსაწარმოო მაჩვენებლებით მევენახეობისათვის მესხეთის პირობებში ყველაზე უკეთესია. ეროზიული

პროცესების გამო, ამ ნიადაგებს შორის აქა-იქ გვხვდება მნიშვნელოვნად გადარეცხილი ფართობები.

მთა-ტყეთა ზოლში სქარბობს ტყის ყომრალი ნიადაგები, რომლებსაც უფრო ზემოთ გაეწრებული ყომრალი ნიადაგები სცვლიან. 1800 — 2000 მეტრიდან განვითარებულია მთა-მდელოზე სუბალპური და ალპური ნიადაგები.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მესხეთის ბუნებრივი პირობები ხელშემწყობია მრავალი სასოფლო-სამეურნეო კულტურისათვის; მინდვრის კულტურებს გარდა (ქერი, სიმინდი, კარტოფილი), საკმაოდ არის განვითარებული მეხილეობა (ვაშლი, მსხალი, თუთა და სხვ.) და ნაწილობრივ მესაქონლეობა.

ამეამად მიმდინარეობს გაცხოველებული მუშაობა მევენახეობის აღდგენისთვის. სპეციალური გამოკვლევებით დადასტურდა, რომ მესხეთის პირობებში შესაძლებელია მაღალი ხარისხის საშამპანურე ღვინომასალისა და ორდინარული ღვინის წარმოება; ამ მიმართულებითაც წარმოებს საჭირო მუშაობა.

იმერეთი. იმერეთის ტერიტორია ჩრდილოეთიდან შემოღარგლულია რაჭა-ლეჩხუმის მთებით (მთავარი კავკასიონი), აღმოსავლეთიდან — მესხეთის ქედით, სამხრეთიდან — მესხეთის ქედით და ახალციხე-იმერეთის მთებით, დასავლეთის მხრივ იმერეთი გაშლილია და შავი ზღვის გავლენის ქვეშ იმყოფება. იმერეთის ტერიტორია დაქანებულია შავი ზღვისაკენ, დასერილია მთის ქედებით, მათი შტოებითა და ბორცვებით. იმერეთის საერთო ფართობიდან ვაკე ადგილებს უჭირავს მხოლოდ 30%-მდე. სიდიდით შესამჩნევი ვაკეები იმყოფება მდინარე რიონის, ცხენისწყლისა და ყვირილის დაბლობებში. შეერთების ადგილას ეს ვაკეები ჰქმნიან რიონის დაბლობს. დანარჩენი მდინარეები ჩამოდიან ვიწრო ღრმა ხეობებით და ერთვიან მდინარე რიონს ან მის შენაკადებს. მთები და ბორცვები, რომლებიც სერავენ იმერეთს, ალაგ-ალაგ ახლოს მიდიან და უშუალოდ ეკვრიან ვაკეებს, ალაგ-ალაგ ეშვებიან მათგან ტერასებივით ან უერთდებიან მათ ქვევითა კალთებით. ეს მთები და ბორცვები ბევრგან ჰქმნიან ვიწრო ხევებსა და ხეობებს.

ასეთი ტოპოგრაფიული მდგომარეობის გამო იმერეთში შედარებით მცირე სივრცეზე ხშირად ვხვდებით ადგილებს სხვადასხვა ექსპოზიციით, სხვადასხვა სიმაღლითა და დაქანებით. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, დასავლეთის მხრივ იმერეთი გაშლილია, რის გამოც მეტად საგრძნობია შავი ზღვის გავლენა მის ჰავაზე. განსაკუთრებით კი რიონის დაბლობის ჰავაზე. ესაა მიზეზი, რომ

როგორც ზამთრის სიცივეები, აგრეთვე ზაფხულის სიცხეები იმერეთში შედარებით შერბილებულია. ზღვიდან თანდათან დაშორებით, განსაკუთრებით კი მთის ზონაში, შავი ზღვის გავლენა სუსტდება. ასეთი სხვადასხვა ხასიათის ფაქტორების შეხამების საფუძველზე მიღებულია იმერეთის ტერიტორიის დაყოფა შემდეგ რაიონებად: 1. ზემო იმერეთი 2. შუა იმერეთი და 3. ქვემო იმერეთი.

ზემო იმერეთი მდებარეობს აღმოსავლეთ ნაწილში; მასში შედის ორჯონიძის, კიათურისა და საჩხერის ადმინისტრაციული რაიონები. შუა იმერეთი იმყოფება შუაგულ ნაწილში, შეიცავს ზესტაფონის, თერჯოლის, მაიაკოვსკის, ქუთაისის და ტყიბულის ადმინისტრაციულ რაიონებს. ქვემო იმერეთი მდებარეობს დასავლეთ ნაწილში; მასში შედის წყალტუბოს, ვანის, სამტრედიის და წულუკიძის ადმინისტრაციული რაიონები.

იმერეთი თბილისთან და საქართველოს სხვა ადგილებთან შეერთებულია ბაქო-ბათუმის რკინიგზით, რომელიც მიიმართება იმერეთის მთელ სიგრძეზე. კრინიგზა აერთებს აგრეთვე იმერეთის ცენტრალურ ნაწილს ჩრდილო რაიონებთან, სახელდობრ — საჩხერის, კიათურის, ტყიბულის რაიონებთან. ბაქო-ბათუმის რკინიგზის პარალელურად მიდის შარაგზაც, რომელიც შეერთებულია ძირითადად შარაგზებითა და ნაწილობრივ საურმე გზებით რაიონულ ცენტრებთან და სოფლებთან.

იმერეთის ბუნებრივი პირობები მეტად ხელშემწყობია სოფლის მეურნეობის მრავალი დარგისათვის.

იმერეთის კლიმატის დამახასიათებელი მაჩვენებლები, საქარის, ქუთაისის და ტყიბულის მეტეოროლოგიური სადგურების მიხედვით, შემდეგია: წლიური საშუალო ტემპერატურა ყველაზე მაღალია ქუთაისში ($14,5^{\circ}$), მერე საქარაში ($13,9^{\circ}$), ხოლო ტყიბულში, რომელიც დამახასიათებელია იმერეთის ჩრდილოეთ-მთიანი ზონისათვის — შედარებით დაბალია და უდრის $12,2^{\circ}$. საშუალო მეტეოროლოგიური სადგურის მიხედვით წლის განმავლობაში ყველაზე ცივი თვეებია იანვარი, თებერვალი, დეკემბერი და ბოლოს მარტი, ამ თვეებში საშუალო ტემპერატურა აქ არსად არ იწევს ნოლის დაბლა და შეადგენს $1,8$ -დან $9,1^{\circ}$ -მდე. ზომიერია აპრილი, მაისი, ოქტომბერი და ნოემბერი, ყველაზე ცხელი კი ივლისი, აგვისტო და ნაწილობრივ ივნისი და სექტემბერი. საერთო შეფარდებით მაჩვენებლებთან ერთად აღსანიშნავია, რომ მოყვანილ სამ მეტეოროლოგიურ სადგურებს შორის, ისევე როგორც საშუალო წლიური ტემპერატურის მიმართ იყო აღნიშნული, საქ-

მაო სხვაობას აქვს ადგილი. თითქმის ყველა თვეში ქუთაისის მეტეოროლოგიური სადგური ტემპერატურის ყველაზე მაღალ მნიშვნელებს იძლევა; მას მისდევს საქარის საცდელი სადგურის მნიშვნელები და ბოლოს ტყიბულისა. აბსოლუტური მინიმუმი მაქსიმუმი შედარებით მაღალია (შესაძლებელი აბსოლუტური მინიმუმი უდრის $35 - 38^{\circ}$, აბსოლუტური მინიმუმი: ქუთაისში $-10,4^{\circ}$, საქარაში $-17,3^{\circ}$ და ტყიბულში $-25,4$), მაგრამ ასეთი ტემპერატურა, განსაკუთრებით აბსოლუტური მინიმუმი, მეტად იშვიათია, ამიტომ მას სამეტურნეო მნიშვნელობა თითქმის არა აქვს.

ნალექების წლიური რაოდენობა საკმაოდ დიდია: ქუთაისში — 1276 მმ, საქარაში — 1161 მმ და ტყიბულში — 1590 მმ; ტყიბულში ნალექების განაწილება სეზონების (თვეების) მიხედვით არ განიცდის დიდ ცვალებადობას. ქუთაისსა და განსაკუთრებით საქარაში კი იგი არათანაბრად ნაწილდება, სახელდობრ, შემოდგომა-ზამთრის თვეებში გაცილებით მეტი მოდის, ვიდრე ზაფხულის თვეებში. მიუხედავად ამისა, საერთოდ ნალექების დიდი რაოდენობის გამო ტენიან ბალანსი ყველა თვეში დადებითია.

გამომდინარე აქედან, იმერეთში ვენახები არ ირწყვება და ვაზი მოურწყავდაც ნორმალურად ვითარდება და მსხმოიარობს. მხოლოდ ზოგიერთ, გამოჩაკლის წელს ვაზი ზიანდება სიმშრალით, რასაც იწვევს აღმოსავლეთის ფენისმაგვარი ხშირი ქარები, განსაკუთრებით ვაკე და მთისპირა ადგილებში.

ქარები იმერეთში ნაშრად იცის, თითქმის ყოველთვიურად მთელი წლის განმავლობაში, განსაკუთრებით ხშირი და ძლიერი ქარებია მარტსა და აპრილში. ქარი მეტწილად უბერავს აღმოსავლეთიდან (მშრალი ქარები), სამხრეთ-აღმოსავლეთიდან, დასავლეთიდან (მეტწილად ნალექიანი) და სამხრეთ-დასავლეთიდან.

სეტყვა იმერეთში იშვიათი მოვლენაა; საშუალოდ წელიწადში შესაძლებელია მხოლოდ ერთი სეტყვიანი დღე — მაის-ივნისში, აგვისტო-სექტემბერსა და ნოემბერ-დეკემბერში. ამრიგად, სეტყვის მხრივ იმერეთი გაცილებით უკეთეს მდგომარეობაშია, ვიდრე აღმოსავლეთ საქართველოს მევენახეობის რაიონები (კახეთი, ქართლი და სხვ.).

იმერეთი ხასიათდება ნიადაგების მრავალფეროვნებით.

რაიონის, ყვირილისა და სხვა დიდი მდინარეების ქვედა ტერასებზე (ქალებზე) გავრცელებულია თანამედროვე ალუვიური, ხირბატის და სხვადასხვა მექანიკური შედგენილობის ნიადაგები.

აქვე, მდინარეების უფრო ძველ ტერასებზე განვითარებულია სხვადასხვა ხარისხის ეწერი და ალაგ-ალაგ ეწერ-ლებიანი ნიადაგები. პირველი მათგანი ხასიათდება თიხიანი მექანიკური შედგენილობით, ორშტენინის კონკრეციების არსებობით, მეფე ქრეცლოვანი და საკვები ნივთიერებებით არასაკმაოდ უზრუნველყოფილი ნიადაგები კი, გარდა ამისა, დაჭაობებულიცაა და ამიტომ უფრო ნაკლები ღირსებისაა.

იმერეთის შემალლებულ ნაწილში, განსაკუთრებით კი ორჯონიკიძის, ჭიათურისა და თერჯოლის რაიონებში, დიდი გავრცელება აქვთ კირქვებზე წარმოქმნილ სხვადასხვა სახის ნეშომპალა-კარბონატულ ნიადაგებს.

ტყიბულის და ნაწილობრივ წყალტუბოსა და ქუთაისის რაიონებში გავრცელებულია ყვითელმიწა და ტყის ყომრალი ნიადაგები, რომლებიც გამოყენებულია მეხილეობა-მევენახეობისათვის.

მთა-ტყეთა ზონაში უმთავრესად საშუალო სისქისა და ხირხატიანი ტყის ყომრალი ნიადაგებია, რომლებიც თავისი აგროსაწარმოო თვისებებით სავსებით აკმაყოფილებენ ვაზის მოთხოვნილებას. ასეთ ნიადაგებზეა ძირითადად გაშენებული ვენახები მაიაკოვსკის, ზესტაფონის და ნაწილობრივ საჩხერის რაიონებში, 800 — 1000 მეტრის სიმაღლემდე ზღვის დონედან.

სასოფლო-სამეურნეო წარმოების მხრივ იმერეთი საკმაო სიჭრელით ხასიათდება. მთაგორიანი ზონა (ზემო იმერეთი და შუა იმერეთის აღმოსავლეთი ნაწილი) ძირითადად მევენახეობის ზონაა; დანარჩენ დარგებს (მემინდვრეობა, მეხილეობა, მესაქონლეობა) დამხმარე მნიშვნელობა აქვთ. შუა იმერეთის დასავლეთ ნაწილში, მევენახეობის გარდა, შედარებით დიდი ადგილი უჭირავს მემინდვრეობას (ძირითადად სიმინდის კულტურა), ნაწილობრივ — მებოსტნეობას, მეხილეობას, მესაქონლეობას და აგრეთვე მეაბრეშუმეობას.

ქვემო იმერეთში, განსაკუთრებით მის დაბლობ ადგილებში, მევენახეობა შედარებით ნაკლებად არის განვითარებული; ძირითადი დარგებია — მემინდვრეობა (სიმინდის კულტურა), მებოსტნეობა-მებაღეობა, მეცხოველეობა (მეაბრეშუმეობა, მელორეობა, მეფრინველეობა).

• იმერეთის მეტწილ რაიონებში მევენახეობა სოფლის მეურნეობის ძირითადი დარგია და შემოსავლის მთავარი წყარო; მევენახეობის მნიშვნელობა ამ ზონაში იმითაც იზრდება, რომ ამ რაიონის მთაგორიან პირობებში ვენახები განლაგებულია ისეთ ადგი-

ლებში, სადაც სხვა კულტურები რენტაბელური არ არის. ვენახებს აქ ძირითადად მთის ფერდობები უჭირავს ნეშომპალა-კარბონატული ნაადაგებით; ეს ადგილები იძლევა მაღალხარისხოვან, ნახ, პარმონიულ, ზომიერი სიმკვრივის, ოდნავ მომყავო (სასაქონლო სიმკვრივის) ხალისიან ღვინოს. დაბლობ ზონაში ვენახები უჭირავს ლეზით ნაკლები რაოდენობით გვხვდება და ღვინოც შედარებით დაბალი ხარისხისა დგება.

მელენიუმის მიმართულებით და ხარისხით იმერეთი სამ ზონად შეიძლება გაიყოს: ზემო იმერეთი და შუა იმერეთის აღმოსავლეთი ნაწილი მაღალი ხარისხის სუფრის ღვინისა და შამპანური ღვინომასალის ზონაა, შუა იმერეთის დასავლეთი ნაწილი — საუკეთესო სუფრის ღვინის, ხოლო ქვემო იმერეთის მეტი ნაწილი — ორდინალური ღვინის ზონაა.

ბუნებრივი პირობების განსაკუთრებული სიჭრელის გამო, იმერეთში ზემოხსენებულ თითოეულ ზონაში კიდევ მრავლად მოიპოვება ცალკეული, განსხვავებული მიკრორაიონები, რომლებიც გამოირჩევა ყურძნის ამა თუ იმ ჯიშის მეტ-ნაკლებად გავრცელებით და ღვინის თვისებებით და ხარისხით.

რაჭა-ლეჩხუმი. რაჭა-ლეჩხუმი მდებარეობს დასავლეთ საქართველოს ჩრდილო ნაწილში; სამხრეთის მხრიდან იგი ეკვრის იმერეთს, სამხრეთ-დასავლეთიდან — საქვერელოს, აღმოსავლეთიდან — სამხრეთ ოსეთს, ხოლო ჩრდილოეთიდან შემოფარგლულია სვანეთისა და ლეჩხუმის ქედებით. ამ რაიონს უჭირავს მდრიონისა და ცხენისწყლის შუა წელი. რაჭა-ლეჩხუმში შედის სამი ადმინისტრაციული რაიონი: ამბროლაურის, ონისა და ცაგერის. რაჭა-ლეჩხუმი წარმოადგენს მეტად მთაგორიან ადგილს, იგი დასერილია ხეებით და პატარ-პატარა მდინარეებით, რომლებიც რიონისა და ცხენისწყალს ერთვის; ვაკე ადგილები მეტად მცირეა და გვხვდება მხოლოდ მდინარეთა ნაპირებზე.

რაჭა-ლეჩხუმი ბუნებრივი პირობებით გაიყოფა სამ ზონად: დაბალი ზონა, მთის ქვევითა ზონა და მთის მაღალი ზონა. მევენახეობა ძირითადად დაბალ და ნაწილობრივ მთის ქვევითა ზონაშია გავრცელებული. დაბალი ზონის ჰავა ზომიერია, საშუალო წლიური ტემპერატურა $11,4^{\circ}$ უდრის, ყველაზე ცივი თვის—იანვრის—ტემპერატურა $0,5^{\circ}$ მხოლოდ $1,5^{\circ}$ -მდე ეცემა; ყველაზე ცხელი თვის — ივლისის ტემპერატურა 22° აღწევს. მთის ქვევითა ზონის მრავალწლიური საშუალო ტემპერატურა უფრო დაბალია, ვიდრე დაბლობი ზონისა და უდრის $9,8^{\circ}$; ამ ზონის ჰავაც ზომიერ-

რია. ატმოსფერული ნალექები დაბლობ ზონაში საშუალოდ 1034 მმ შეადგენს, ხოლო მთის ქვევითა ზონაში — 1305 მმ. ნალექების მაქსიმუმი მოდის მაისში, ივნისსა და ნოემბერში. საერთოდ რაქა-ლეჩხუმის ჰავა საკმაოდ ხელშემწყობია სოფლის მეურნეობის სხვადასხვა კულტურებისა და განსაკუთრებით მევენახეობის განვითარებისათვის.

რაქა-ლეჩხუმში ყველაზე დიდი გავრცელება აქვთ სხვადასხვა ნეწომპალა-კარბონატულ ნიადაგებს, რომლებიც ხასიათდებიან მძიმე თიხნარი ან თიხიანი შედგენილობით, ხირხატიანობით და საკვებ ნივთიერებათა საკმაო შემცველობით. ამ ნიადაგებს შორის გვხვდება გადარეცხილი და გამოტუტვილი სახესხვაობები.

დიდი გავრცელება აქვთ აქ ტყის ყომრალ ნიადაგებსაც და გაცილებით უფრო ნაკლები—ალუვიურ და გაეწრებულ ნიადაგებს. რიონისა და სხვა მდინარეების ტერასებზე ვენახები განსაკუთრებით მალაღმარისხოვან პროდუქციას იძლევა ნეწომპალა-კარბონატულ ხირხატიან ნიადაგებზე.

სოფლის მეურნეობის მხრივ რაქა-ლეჩხუმი ორ განსხვავებულ ზონად იყოფა: ჩრდილოეთი ნაწილი, უფრო მაღალია და მთავორიანი, მესაქონლეობის რაიონს წარმოადგენს, სამხრეთის მიმართულებით სოფლის მეურნეობაში თანდათან იჭრება მევენახეობა და ნაწილობრივ მეხილეობა, რაიონის შუა და ქვემო მხარეში ძირითადი მნიშვნელობა ეძლევა მევენახეობას, შემდეგ—მემინდვრეობას (ხორბალი, სიმინდი) და მეხილეობას. ამ რაიონში სახმარი მიწების დიდი სიმცირეა და ვაკე, სასოფლო-სამეურნეო წარმოებისათვის გამოსადეგი ფართობები ძალიან ცოტაა.

სახნავ-სათესად, ვენახებად და ხეხილის ბაღებად გამოყენებულია საკმაოდ დაფერდებული მთის კალთები, რაც ერთგვარ სიძნელეს ქმნის მეშობაში, ამასთანავე ადგილი აქვს ეროზიულ მოვლენებსაც.

მევენახეობა ღვინის წარმოების მიმართულებითაა; მზადდება ძირითადად სუფრის ღვინო და ბუნებრივად ტკბილი ღვინო. მეღვინეობის თვალსაზრისით რაქა გაიყოფა ორ მკვეთრად განსხვავებულ ზონად. მდ. რიონის მარცხენა მხარე, რომელსაც უჭირავს ჩრდილო და ჩრდილო-აღმოსავლეთი ფერდობები, იძლევა ორდინარულ სუფრის ღვინოებს, რადგან ხეობის სიციწროვისა და ვენახების ჩრდილო დაქანების ფერდობებზე განლაგების გამო, ვაზი არ არის უზრუნველყოფილი საკმაო სითბოთი, სინათლით და ყურძენი შედარებით დაბალი შაქრიანობისაა. მეორე ზონა, რომელსაც

უჭირავს მდ. რიონის მარჯვენა ნაპირის მთების სამხრეთი და სამხრეთ-დასავლეთი კალთები, იძლევა მაღალი ხარისხის სუფრის (ვენისოს, განსაკუთრებით კი ბუნებრივად ტყილ ღვინოს (ხვანჭკარა), ეს გამოწვეულია იმ გარემოებით, რომ აქ ვაზი უხვად სარგებლობს მზის სითბოთი, რაც ადგილობრივ ნიადაგურ პირობებში (ერითხვან) (თიხნარი, ჩონჩხიანი ნიადაგები) ხელს უწყობს შაქრის დიდი რაოდენობით დაგროვებას. ლეჩხუმშიც, ვენახების ადგილმდებარეობის მიხედვით, სხვადასხვა ხასიათისა და ხარისხის ღვინის პროდუქცია მიიღება. ცხენისწყლის ხეობაში, ისევე როგორც რაჭაში (რიონის ხეობაში), მდინარის მარჯვენა ნაპირზე განლაგებული ვენახები უკეთეს ღვინოს იძლევა, ვიდრე მარცხენა ნაპირისა, მაგრამ აქ განსხვავება უფრო ნაკლებია. ორივე ზონა კარგი ხარისხის სუფრის ღვინოს იძლევა, ასევე ითქმის მდ. ლაჯანურას ხეობაში მდებარე ვენახებზე. თვალსაჩინოდ გამოირჩევა ლეჩხუმის ტერიტორიის ნაწილი, რომელსაც უჭირავს მდ. რიონის მარჯვენა ნაპირის მთის ფერდობები. აქ, ისევე როგორც რაჭის ანალოგიურ ადგილებში, ყურძენი შაქარს დიდი რაოდენობით აგროვებს და ბუნებრივად ტყილი ღვინო დგება (ტვიშის ცოლიკოური).

რაჭა-ლეჩხუმის ბუნებრივად ტყილ ღვინოებს (ხვანჭკარა, ტვიშის ცოლიკოური) დიდი სახელი აქვთ მოხვეჭილი საბჭოთა კავშირში.

გურია-აქარა. გურიასა და აქარას უკავია საქართველოს სამხრეთ-დასავლეთი ნაწილი; ამ რაიონში შედის ლანჩხუთის, ჩოხატაურის, მახარაძის ადმინისტრაციული რაიონები და აქარის ავტონომიური საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის — ქობულეთის, ბათუმის, ქედის, შუახევისა და ზულოს რაიონები. სამხრეთიდან და სამხრეთ-აღმოსავლეთიდან ეს მხარე შემოფარგლულია აქარა-ახალციხის ქედით და მისი შტოებით, დასავლეთიდან მას საზღვრავს შავი ზღვა, ხოლო ჩრდილოეთით და ჩრდილო-აღმოსავლეთით — რიონის დაბლობი. გურია-აქარის ტერიტორია უმთავრესად მთაგორიანია; ვაკე ადგილები მხოლოდ ალაგ-ალაგ გვხვდება მდ. სუფსისა და ნატანების ნაპირებზე, გურიის შუაგულში; ვაკეს წარმოადგენს აგრეთვე გურიის ქედის სამხრეთ-დასავლეთით და ჩრდილოეთით მდებარე შავიზღვისპირა ზონა.

გურია-აქარის ჰავა, გარდა მაღალმთიანი ზონისა, რბილია და ზომიერი. საშუალო წლიური ტემპერატურა, მახარაძისა და ანასეულის მეტეოროლოგიური სადგურების მონაცემებით, 13,2° — 13,4° უდრის; ყველაზე ცივი თვის — იანვრის საშუალო ტემპერა-

ტურა, იმავე სადგურების მაჩვენებლებით, 4,0—4,9°-ს შეადგენს. ამ რაიონში ყინვები იშვიათი და უმნიშვნელოა. ამავე დროს არც დიდი სიციხეები იცის: ყველაზე ცხელი თვის — აგვისტოს საშუალო ტემპერატურა 21 — 22°-ს არ აღემატება. ზომიერად ტემპერატურის აბსოლუტური მინიმუმი და მაქსიმუმიც. შესაძლებელია ტემპერატურის აბსოლუტური მინიმუმი — 10,4-დან 12,7°-მდე აღწევს; ტემპერატურა ამ დონემდე მეტად იშვიათად, მრავალი წლის განმავლობაში ერთხელ ეცემა. ეს აბსოლუტური მინიმუმი ვენახისთვის უვნებელია, ხოლო ამ რაიონში ზიანს აყენებს ციტრუსოვან კულტურებს. ნალექების საერთო წლიური რაოდენობა საკმაოდ დიდია — 1700 მმ-დან 2000 მმ-მდე და ზოგან მეტიც. მაგრამ ამ ნალექების უმეტესი ნაწილი შემოდგომა-ზამთრის თვეებში მოდის, ზაფხულში და განსაკუთრებით გაზაფხულზე (მაისი) შედარებით მცირე ნალექები მოდის. მიუხედავად ამისა, ვაზი ურწყავადაც კარგად ვითარდება. ქარები ხშირია, განსაკუთრებით ქვენა მშრალი ქარები, მაგრამ ამ ქარებს დიდი ზარალი არ მოაქვთ. სეტყვა შედარებით იშვიათია, გარდა ზოგიერთი მიკრორაიონისა, სახელდობრ — გურიის აღმოსავლეთ ნაწილისა.

გურია-აჭარა ხასიათდება ნიადაგური საფარის დიდი სიქრე-ლით.

კოლხეთის დაბლობზე, ძირითადად თბილის-ბათუმის რკინიგზის ლიანდაგის მარჯვენა მხარეზე ქაობისა და დაქაობებული (ეწერ-ლებიანი, ალუვიურ-ლებიანი) ნიადაგებია გავრცელებული, რომლებიც დაშრობას საჭიროებენ.

სუფსის, ნატანების და სხვ. მდინარეების ძველ ტერასებზე ძირითადად სხვადასხვა ხარისხის ეწერი და ეწერ-ლებიანი ნიადაგებია. ამავე მდინარეების ქალებზე კი თანამედროვე, უმთავრესად უკარბონატო, ალუვიური ნიადაგები და უფრო იშვიათად მდელის ალუვიური ნიადაგები გვხვდება.

მთისწინების გორაკ-ბორცვიან ზოლში, 500 — 600 მ სიმაღლემდე ზღვის დონედან, წითელმიწა და ყვითელმიწა ნიადაგებია. წითელმიწა ნიადაგები აჭარაში წარმოქმნილია ამონაღვარი ქანების გამოფიტვის ქერქზე, გურიაში კი ძველ ტბა-მდინარეულ რიყიან ნაფენზე. წითელმიწა ნიადაგები დადებითი აგროსაწარმოო თვისებებით ხასიათდება.

ყვითელმიწა ნიადაგები ძირითადად წარმოქმნილია უკარბონატო თიხის ფიქლებზე, ქვაჭვიშებზე და ძველ ტბა-მდინარეულ რიყიან ნაფენებზე. ალაგ-ალაგ ყვითელმიწებს შორის მნიშვნელოვან-

ში ფართობები გადარეცხილია. თავისი აგროსაწარმოო თვისებებით ეს ნიადაგები წითელმიწებს ჩამოუვარდება.

ორივე აღნიშნული ნიადაგი თითქმის მთლიანად ათვისებულია ჩაის ქვეშ. ამ ნიადაგებს შორის, საკმაოდ ხშირად, გვხვდებით ნიადაგებზე განვითარებული ნეშომპალა-კარბონატულ რომლებიც კირის შემცველობის გამო სრულიად უვარგისია ჩაის პლანტაციებისათვის, მაგრამ მაღალხარისხოვან ნიადაგებს წარმოადგენენ სავენახედ.

მთა-ტყეთა ზოლში 500 — 600 მ ზევით უმთავრესად გავრცელებულია ტყის ყომრალი ნიადაგები, რომლებსაც ამ ზონის ზედა წელში ცვლიან გაეწრებული მთა-ტყეთა და, კიდევ უფრო მაღლა, მთა-მდელოთა ნიადაგები.

ყომრალი ნიადაგები დადებითი თვისებებით ხასიათდება და 800 — 900 მეტრამდე სავსებით გამოსადეგია სავენახედ.

სოფლის მეურნეობის მხრივ გურია-აქარა მეტად საინტერესო რაიონია, როგორც ძირითადი რაიონი მაღალხარისხოვანი ჩაისა და ციტრუსებისა. გარდა ამ ძირითადი კულტურებისა, აქ თვალსაჩინო ადგილი უჭირავს სუბტროპიკულ და კონტინენტურ მეხილეობას, ზოგიერთ მიკრორაიონში — მევენახეობას, დაბლობ ზონაში — მემინდვრეობას (ძირითადად სიმინდის კულტურით), შთისპირა ზონაში — მეთამბაქოეობას და მაღლობ-მთიან ზონაში — აგრეთვე მესაქონლეობას. რაიონის თითქმის ყველა კუთხეში ძლიერ არის განვითარებული მეაბრეშუმეობა. ამრიგად, გურია-აქარა მრავალფეროვანია სოფლის მეურნეობის მხრივ და ამასთანავე ახასიათებს მას ძირითადად ძვირფასი კულტურების გავრცელება.

მევენახეობა გურია-აქარაში ფართოდ არის გავრცელებული „მაღლარი“-ს სახით, ე. ი. ვაშის ზეზე აშვებული თავისუფალი ზრდის კულტურით; „დაბლარი“, კულტურული მევენახეობა შედარებით გვიან შეიქრა ამ რაიონში, და ამ ტიპის ვენახებს მცირე ფართობები უჭირავს. მევენახეობა ძირითადად მეღვინეობის მიმართულებითაა; ლენო მეტწილ რაიონებში ორდინალურია, ზოგიერთ მიკრორაიონში კი როგორც, მაგალითად, გურიაში — საჭამიასერის, ბუკისციხის, ხიდისთავის, ფარცხმის მიკრორაიონებში, აქარაში — ქედისა და სხვ. მიკრორაიონებში — საკმაოდ მაღალი ხარისხისა დგება.

სამეგრელო-აფხაზეთი. სამეგრელო-აფხაზეთი მდებარეობს საქართველოს ჩრდილოეთ-დასავლეთის ნაწილში. ჩრდილოეთიდან

მას საზღვრავს მთავარი კავკასიონის ქედი, დასავლეთით და სამხრეთ-დასავლეთით — შავი ზღვა, აღმოსავლეთით — იმერეთი და ზრდილო-აღმოსავლეთით — რაჭა-ლეჩხუმი.

ამ რაიონში შედის აბაშის, ცხაკაიას, გეგეჭკორის, ხაჭურის, ჩხორიწყის, წალენჯიხის, ზუგდიდის ადმინისტრაციული რაიონები, ქ. ფოთი და აფხაზეთის ავტონომიური სს რესპუბლიკის ოჩამჩირის, გალისა, გულრიფშის, სუხუმის, გუდაუთისა და გაგრის რაიონები.

სამეგრელო-აფხაზეთის ბუნებრივი პირობები მეტად ხელშემწყობია სოფლის მეურნეობისათვის. ჰავა რბილი და ზომიერია; წლიური საშუალო ტემპერატურა, რაიონის ტერიტორიაზე მდებარე მეტეოროლოგიური სადგურების მიხედვით (ზუგდიდი, სუხუმი, გუდაუთი, გაგრა), $13,7^{\circ}$ -დან (ზუგდიდი) $15,2^{\circ}$ -მდე (გაგრა) მერყეობს; წლის განმავლობაში ყველაზე ცივი თვეებია იანვარი, თებერვალი და შემდეგ დეკემბერი, მაგრამ ეს თვეებიც საკმაოდ თბილია. საშუალო ტემპერატურა ამ თვეებში მერყეობს $4,5^{\circ}$ -დან $9,1^{\circ}$ -მდე. ყველაზე ცხელი თვეებია, ისევე როგორც საქართველოს სხვა რაიონებში, ივლისი და აგვისტო, მაგრამ აქ სიცხე უფრო ზომიერია და მაქსიმალური საშუალო ტემპერატურა მერყეობს $21,9^{\circ}$ -დან (ზუგდიდი) 24° -მდე (გაგრა). ტემპერატურის შესაძლებელი ამბსოლუტური მინიმუმი, რასაც მეტად დიდი მნიშვნელობა აქვს სუბტროპიკული კულტურათა რაიონებისათვის, შეადგენს: ზუგდიდში — $13,1^{\circ}$, სუხუმში — $11,8^{\circ}$, ხოლო გაგრაში — $10,9^{\circ}$. ტემპერატურის ამგვარი დაცემაც კი მეტად იშვიათი მოვლენაა. ტემპერატურათა წლიური ჯამი, რომელიც დაახლოებით 4500° უდრის, სავსებით საკმარისია სიმწიფის ყველა პერიოდის ვაზის ჯიშებისათვის.

სამეგრელო-აფხაზეთი ჰარბი ტენიანობის რაიონია; ნალექების მრავალწლიური საშუალო წლიური ჯამი ზუგდიდში 1467 მმ შეადგენს, სუხუმში — 1371 მმ და გაგრაში — 1304 მმ. თვეების მიხედვით ნალექები არათანაბრად არის განაწილებული: ყველაზე დიდი რაოდენობა ნალექებისა მოდის ზამთრის თვეებში, შემდეგ შემოდგომა-გაზაფხულზე და ყველაზე ნაკლები — ზაფხულის თვეებში. ნალექების საშუალო თვიური რაოდენობა, ყველაზე მშრალ თვეებში (ზაფხულის თვეები), სამეგრელოში $70-80$ მმ ნაკლები არ არის, ხოლო აფხაზეთში $80-100$ მმ უდრის. მიუხედავად ნალექების ჰარბი საერთო რაოდენობისა, ვენახებისთვის შესაფერისი ადგილების (ნიადაგისა და რელიეფის მხრივ) შერჩევისას და სოკოვან ავადმყოფობათა წინააღმდეგ სათანადო პრო-

ფილაქტიკურ და საბრძოლო ღონისძიებათა ჩატარებით, უზრუნველყოფილია ვაზის ნორმალური განვითარება და უხვი მოსავლანობა. სამეგრელო-აფხაზეთი უარყოფითი მეტეოროლოგიური მოვლენების—ქარებისა და სეტყვის მხრივ კარგ პირობებში იმყოფება; მათ მოქმედებას უარყოფითი სამეურნეო მნიშვნელობა არა აქვს. სამეგრელო-აფხაზეთის ზღვისპირა დაბლობ ზონაში გავრცელებულია ტორფიან-ჭაობიანი და ლამიან-ჭაობიანი ნიადაგები, ხოლო უფრო შემადლებულ ნაწილში — დაქაობებული ალუვიური ნიადაგები.

ინგურის, ხობის, ტეხურის და სხვა მდინარეების ძველ ტერასებზე განვითარებულია სხვადასხვა ხარისხის ეწერი ნიადაგები, რომლებიც ხშირად დიდი რაოდენობით შეიცავენ ორშტეინის კონკრეციებს სქელი ფენის სახით.

ამ ნიადაგებს აქვთ მძიმე მექანიკური შედგენილობა, არადაშაქმავოფილებელი ფიზიკური თვისებები და არ არიან უზრუნველყოფილი მცენარისათვის საჭირო საკვები ნივთიერებებით.

გორაკ-ბორცვიან ზონაში ძირითადად ყვითელმიწა და წითელმიწა ნიადაგებია.

მთა-ტყეთა ზონაში ფართოდაა გავრცელებული ნეშომპალაკარბონატული და ტყის ყომრალი ნიადაგები.

ნეშომპალაკარბონატული ნიადაგები რელიეფის პირობების მიხედვით ხასიათდებიან სხვადასხვა სისქით, სხვადასხვა ხარისხით გამოტუტვილობით, ხირხატის შემცველობით და თიხიანი მექანიკური შედგენილობით.

სამეგრელო-აფხაზეთი ძირითადად ჩაის, ციტრუსებისა და სხვა სუბტროპიკულ კულტურათა რაიონია. ამასთანავე აქ თვალსაჩინო ადგილი უჭირავს შემინდვრეობას სიმინდისა და თამბაქოს სახით. საშუალოდ არის გავრცელებული სუბტროპიკული და კონტინენტალური მუხილეობა, მევენახეობა და აგრეთვე მეცხოველეობა — მსხვილფეხა რქოსანი საქონლის, მელორეობისა და მეფრინველეობის სახით; დიდად არის გავრცელებული აგრეთვე შეაბრეშუმეობაც.

მევენახეობა სამეგრელო-აფხაზეთში ძირითადად გავრცელებულია „მალარის“ სახით, ე. ი. ვაზის ხეზე ამწებული თავისუფალი ზრდის კულტურით; „დაბლარი“ მევენახეობა შედარებით ახალია ამ რაიონში და მცირე ფართობიც უჭირავს.

მევენახეობა აქ ძირითადად მეღვინეობის მიმართულებისაა; ღვინო მეტწილ რაიონებში ორდინალური ღვება; არის ცალკეული

ნიკრორაიონები, განსაკუთრებით მთავორიან ზონაში, ნემომპალა-
კარბონატულ ნიადაგებით, სადაც მალალი ხარისხის სუფრის ღვი-
ნო დგება, მაგ., სამეგრელოში — ახუთის, სალხინოს, ქველუაშის,
ფოცხო-უშაფათის და სხვ. მიკრორაიონები, აფხაზეთში — ჭუ-
დაუთის, ვაგრის, სუხუმის და სხვ.

აფხაზეთის ნაკურორტო ზონაში თანდათან ფებს იკიდებს
სუფრის ყურძნის წარმოება, რასაც დიდი მნიშვნელობა აქვს სუფ-
რის ყურძნით დამსვენებელთა მომარაგებისათვის.

III. მევენახეობის თანამედროვე მდგომარეობა

მევენახეობა საქართველოში სოფლის მეურნეობის ერთ-ერთი
ძირითადი და მეტად გავრცელებული დარგია.

საქართველოს 74 ადმინისტრაციული რაიონიდან, აფხაზეთის
ასსრ-ის, აჭარის ასსრ-ის და სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლ-
ქის ჩათვლით, მევენახეობას 6 რაიონში მისდევენ.

სრულიად არაა ვენახები (გარდა საცდელი ნაკვეთების მცო-
რე ფართობისა) რესპუბლიკის მთიან — წალკის, ახალქალაქის,
ბოგდანოვკის, თიანეთის, ყაზბეგის, ქვემო სვანეთისა და ზემო-
სვანეთის რაიონებში, სადაც მათ განვითარებას ხელს უშლის კლი-
მატური პირობები.

მევენახეობის რაიონები იყოფა რამდენიმე ჯგუფად:

ა) რაიონებად, სადაც მევენახეობა მთავარი დარგია სოფლის
მეურნეობაში;

ბ) რაიონებად, სადაც მევენახეობა საკმაოდაა განვითარებული,
მაგრამ სოფლის მეურნეობის სხვა დარგებზე დაბლა დგას, და

გ) რაიონებად, სადაც ვენახები ძალზე მცირეა და მევენახე-
ობას ამჟამად მნიშვნელოვანი როლი არ უკავია.

პირველ ჯგუფს მიეკუთვნება კახეთის, იმერეთისა და რაჭა-
ლეჩხუმის მეტი წილი ადმინისტრაციული რაიონები და ქვემო-
ქართლის, ქართლი — სამხრეთ ოსეთის ცალკეული რაიონები.

მეორე ჯგუფს — იმერეთის (ქვემო იმერეთი), გურია-აჭარის,
და სამეგრელო-აფხაზეთის ზოგიერთი რაიონი;

მესამე ჯგუფს — იმერეთის (ქვემო იმერეთი) რამდენიმე
რაიონი და გურია-აჭარა და სამეგრელო-აფხაზეთის რაიონების
უმეტესობა.

ცალკეული რაიონისათვის მევენახეობის მნიშვნელობის გან-
მსაზღვრელ მაჩვენებლად შესაძლებელია მიღებულ იქნეს: ვენახე-
ობის აბსოლუტური ფართობი, ვენახების ფართობის ხვედრითი
წონა რაიონის დამუშავებულ მიწების საერთო ფართობში და ვე-
ნახების ფართობი სოფლის მოსახლეობის ერთ კომლექტურ
წრისათვის.

ცხრილი 2

პირველი მაჩვენებლით—ვენახების აბსოლუტური ფართობით, 1953 წლის აგვის-
ტოს ვენახების საცემირო ალწერის მასალების მიხედვით, რაიონების
განლაგება

რიგ. №№	ადმინისტრაციული რაიონების დასახელება	ვენახების ფართობი ჰექტ.			რიგ. №№	ადმინისტრაციული რაიონების დასახელება	ვენახების ფართობი ჰექტ.	
		სულ	მ. ა. კულტუ- რული	მ. ა. ვენახე- ობის			სულ	მ. ა. კულტუ- რული
1	გურჯაანის	5282	2007	34	წულეჯიძის	398	121	
2	ხესტაფონის	4203	1868	35	სტალინის	373	146	
3	თელავის	3619	1683	36	წალენჯიხის	364	109	
4	სიღნაღის	2433	831	37	წყალტუბოს	364	59	
5	ორჯონიკიძის	1968	946	38	გულრიფშის	319	119	
6	მაიაკოვსკის	1945	797	39	ჩხორაწყლის	314	84	
7	გორის	1939	599	40	ხაერის	274	89	
8	საჩხერის	1879	824	41	ლანჩხუთის	274	102	
9	ყვარლის	1779	792	42	ცხაკაის	272	88	
10	ამბროლაურის	1567	896	43	გარდაბნის	260	198	
11	ვანის	1562	540	44	სუბუჩის	251	104	
12	თერჯოლის	1556	661	45	გუდაუთის	242	173	
13	ჭიათურის	1441	352	46	დღემთის	235	150	
14	ბოლნისის	1438	932	47	თეთროწყაროს	233	202	
15	კასპის	1242	506	48	მაზარაძის	227	75	
16	ქუთაისის	1184	306	49	გაგრის	213	160	
17	ცაგერის	1152	547	50	ოჩამჩორის	154	73	
18	საგარეჯოს	1091	474	51	ჭედის	143	141	
19	ახმეტის	952	495	52	ახალციხის	140	82	
20	ხაშურის	914	256	53	ლენინგორის	140	89	
21	მცხეთის	880	337	54	ვალის	114	63	
22	ლაგოდეხის	726	166	55	ადიგენის	79	76	
23	ცაქრეთის	704	435	56	ასპინძის	56	55	
24	ქარელის	660	210	57	დმანისის	47	42	
25	მარნეულის	600	194	58	შუაშევის	42	42	
26	ხუცხუდის	552	204	59	ხობის	34	—	
27	ტყვიბულის	537	120	60	ხულოს	32	32	
28	გველეჯორის	513	171	61	ბათუმის	19	18	
29	ვაოჩხუბნის	464	213	62	ბორჯომის	14	5	
30	წითელწყაროს	463	361	63	აბაშის	11	—	
31	სამტრედიის	434	154	64	ლენტეხის	9	6	
32	ონის	407	157	65	ჯაეის	6	1	
33	ჩოხატაურის	405	171	66	ქობულეთის	5	2	

რიგ. №№	რაიონების ჯგუფები ვენახების ფართობებით	რაიონების რაოდენობა ჯგუფებში		ვენახების საერთო ფართობი ჯგუფში	
		აბსოლ. ჰექ.	პროც-ით	აბსოლ. ჰექ.	პროც-ით
1	4000 ჰა-ზე მეტი	2	3,0	9486	18,2
2	2001-დან 4000 მდე	2	3,0	6052	11,6
3	1501-დან 2000-მდე	8	12,1	14195	27,2
4	1001-დან 1500-მდე	6	9,1	7549	14,5
5	501-დან 1000-მდე	10	15,2	7036	13,5
6	251-დან 500-მდე	16	24,2	5637	10,8
7	101-დან 250-მდე	10	15,2	1840	3,5
8	100-ჰა-მდე	12	18,2	354	0,7
ს უ ლ		66	100,0	52149	100,0

18 რაიონს, ანუ რესპუბლიკის ყველა რაიონის 27,2% აქვს 1000 ჰექტარზე მეტი ფართობი. ამ რაიონებში თავმოყრილია 37282 ჰექტარი, ანუ 71,5% საქართველოს მთელი ვენახების ფართობისა. ყველაზე დიდი ჯგუფია იმ რაიონების, რომელთაც აქვთ ვენახი 250-დან 500 ჰექტარამდე; ამ ჯგუფში შედის 16 რაიონი, ანუ 24,2% და მასში 5637 ჰექტარი ვენახია — 10,8% ვენახების საერთო ფართობისა.

როგორც მე-4 ცხრილიდან ჩანს, ვენახების ფართობის ზედრითი წონა რაიონის დამუშავებული მიწების საერთო ფართობში, გარდა რაღაც ორი ათეული რაიონისა, დაბალია; მეტწილ რაიონში ვენახების ფართობი დამუშავებული მიწების საერთო ფართობში შეადგენს 1-დან 3%-მდე, 18 რაიონში კი (66 რაიონიდან) ეს მაჩვენებელი 1%-ზე ნაკლებია. ეს იმის დამადასტურებელია, რომ საქართველოში ჯერ არ არის გამოყენებული მევენახეობის განვითარების ყველა არსებული შესაძლებლობა და საუკეთესო პირობები.

შეორე ნიშნით — ვენახების ფართობის ზეედრითი წონის მიხედვით, რაიონის და მუშავებული მიწების საერთო ფართობში რაიონების განლაგება

რიგ. №№	ადმინისტრაციული რაიონების დასახელება	ვენახების ფართობის ზეედრითი წონა (%/ა) რ-ნის დამუშავებული მიწების მიმართ			რიგ. №№	ადმინისტრაციული რაიონების დასახელება	ვენახების ფართობის ზეედრითი წონა (%/ა) რ-ნის დამუშავებული მიწების მიმართ	
		სულ	მ.შ. კოლ-მეურნეობებში	სულ			მ.შ. კოლ-მეურნეობებში	
1	გურჯაანის	28,7	15,6	34	წყალტუბოს	2,3	0,5	
2	ხესტაღონის	24,6	10,5	35	სტალინბორის	2,3	1,0	
3	მთიანეთის	18,2	11,4	36	ზნაურის	2,3	0,8	
4	თელავის	15,8	9,7	37	გარდაბნის	2,0	2,1	
5	ამბროლაურის	13,2	10,0	38	ქარელის	2,0	0,8	
6	თერჯოლის	12,8	7,6	39	გულრიფშის	1,8	0,9	
7	ოჯოღონიკიძის	12,3	7,8	40	გაგრის	1,8	2,1	
8	ცაგერის	11,3	7,6	41	გაოფუნის	1,7	1,1	
9	საბურთის	10,5	6,3	42	ზღვდიდის	1,6	0,9	
10	ვანის	9,9	4,9	43	ღამბაქუთის	1,5	0,7	
11	კიბთურის	9,3	2,8	44	მარნეულის	1,4	0,5	
12	ყვარლის	7,9	4,2	45	ლენინგორის	1,4	0,9	
13	სოლისის	6,3	4,6	46	ცხაკიას	1,3	0,7	
14	ქუთაისის	6,2	2,4	47	დუმეთის	1,2	0,9	
15	აბშეჯის	5,0	3,2	48	გუდაუთის	1,2	1,1	
16	ტყიბულის	4,9	1,4	49	მაზარაძის	0,9	0,5	
17	სიღნაღის	4,8	4,3	50	მუხრანის	0,9	1,3	
18	მცხეთის	4,8	2,3	51	აბაღციხის	0,8	0,6	
19	კასპის	4,4	2,2	52	ადიგენის	0,7	0,9	
20	ხაშურის	4,2	1,4	53	ასპინძის	0,7	0,8	
21	ონის	3,9	1,9	54	წითელწყაროს	0,7	0,7	
22	გორის	3,6	1,3	55	თეთრიწყაროს	0,6	0,6	
23	წალენჯიხის	2,7	1,3	56	ხულოს	0,6	0,9	
24	ლაგოდეხის	2,6	0,8	57	ოჩამჩირის	0,5	0,3	
25	წულეჯიძის	2,6	1,1	58	გალის	0,3	0,3	
26	ჩოხატაუთის	2,6	1,8	59	ლენტეხის	0,3	0,2	
27	სუბუქის	2,5	1,5	60	დმანისის	0,2	0,2	
28	საგარეჯოს	2,5	1,3	61	ზობის	0,2	0,0	
29	კატრეთის	2,4	1,6	62	ბორჯომის	0,2	0,1	
30	სამტრედიის	2,4	1,2	63	ბათუმის	0,2	0,3	
31	ჩხოროწყუს	2,4	0,9	64	ჯაგის	0,1	0,2	
32	გვიგუჯორის	2,4	1,1	65	ქობულეთის	0,0	0,0	
33	კუდის	2,3	3,1	66	აბაშის	0,0	0,0	

ასეთ ზაერთო არასახარბიელო მდგომარეობაში ყურადღებას იქცევს ვანსაკუთრებით დაბალი ზეედრითი წონა ვენახებისა და მუშავებული მიწების საერთო ფართობის მიმართ კოლმეურნეო-

ბებში: მევენახეობის ძირითად რაიონებშიც კი ვენახების ზვედრითი წონა 4-დან 16%-მდე მერყეობს, ყველა დანარჩენ რაიონში ვენახების ზვედრითი წონა 1%-ზე დაბალია.

ერ. ს. ს. ს. ს. ს.

ვენახის ფართობით ერთ კომლზე და სოფლის მოსახლეობის ერთ კომლზე რაიონების განაწილება

რიგ. №№	ადმინისტრაციული რაიონების დასახელება	ვენახის ფართობი ჰექტარით		რიგ. №№	ადმინისტრაციული რაიონების დასახელება	ვენახის ფართობი ჰექტარით	
		ერთ კომლზე	ერთ შრომის ფარგლებში			ერთ კომლზე	ერთ შრომის ფარგლებში
1	გურჯაანის	0,45	0,17	34	ჩხოროწყუს	0,06	0,02
2	თელავის	0,43	0,19	35	სტალინის	0,06	0,02
3	ზესტაფონის	0,37	0,16	36	სუბუშის	0,06	0,02
4	მთიკაცის	0,29	0,12	37	წულეტიძის	0,06	0,02
5	ყვარლის	0,26	0,11	38	ჩოხატაურის	0,05	0,02
6	სიღნაღის	0,26	0,09	39	ქვედის	0,05	0,02
7	საჩხერის	0,26	0,11	40	ზუგდიდის	0,05	0,02
8	ორჯონიკიძის	0,25	0,12	41	გაგრის	0,05	0,02
9	თერჯოლის	0,23	0,10	42	გულრიფშის	0,05	0,02
10	ბოლნისის	0,21	0,14	43	ვეფხვიანის	0,05	0,02
11	ცაგერის	0,21	0,10	44	გუდაუთის	0,04	0,02
12	მცხეთის	0,20	0,07	45	ფუშეთის	0,04	0,02
13	ამბროლაურის	0,19	0,11	46	ლენინგორის	0,04	0,02
14	კასპის	0,17	0,07	47	სამტრედიის	0,04	0,02
15	საგარეულოს	0,16	0,07	48	ლანჩხუთის	0,04	0,01
16	ეანის	0,16	0,06	49	ცხაკაიას	0,04	0,01
17	ქიათურის	0,15	0,04	50	თეთრიწყაროს	0,03	0,02
18	გორის	0,14	0,04	51	აბაღოვანის	0,03	0,02
19	ქუთაისის	0,14	0,04	52	ადიგენის	0,03	0,02
20	ანბურის	0,13	0,07	53	ასპინძის	0,03	0,02
21	ხაშურის	0,13	0,04	54	მაზარაძის	0,02	0,01
22	კაპოვანის	0,12	0,07	55	ომალინის	0,02	0,01
23	ტყელების	0,11	0,02	56	დმანისის	0,01	0,01
24	ონის	0,09	0,03	57	ზუგდიდის	0,01	0,01
25	გარდაბნის	0,09	0,07	58	ზუგდიდის	0,01	0,01
26	წითელწყაროს	0,08	0,06	59	გალის	0,01	0,01
27	ლაგოდეხის	0,08	0,02	60	ბორჯომის	0,00	0,00
28	გარეჯანის	0,08	0,04	61	ზობის	0,00	0,00
29	ქარელის	0,08	0,03	62	ჯაეის	0,00	0,00
30	ხაშურის	0,08	0,02	63	აბაშის	0,00	0,00
31	წალენჯიხის	0,07	0,02	64	ბათუმის	0,00	0,00
32	წალკის	0,07	0,01	65	ქობულეთის	0,00	0,00
33	მარნეულის	0,06	0,02	66	ლენტეხის	0,00	0,00

მოყვანილი ციფრები ადასტურებენ აგრეთვე საქართველოს რაიონების საერთოდ და განსაკუთრებით კოლმეურნეობების არასაკმარის „დატვირთვას“ ვენახების ფართობით. მევენახეობის ძირითადი რაიონების კოლმეურნეობებში ვენახის ფართობი, საშუალოდ

1 კომლზე, 1000 — 2000 კვ. მეტრამდე მოდის, უმრავლეს რაიონებში კი თითოეულ კომლზე მოდის რამდენიმე ასი კვადრატული მეტრი ვენახი, რაც, რა თქმა უნდა, სრულიად არ არის საკმარისი მევენახეობის რაიონებისათვის.

ზემომოყვანილი სამივე მაჩვენებლის მიხედვით უდიდესი ფართობის მქონე რაიონები უმთავრესად მაღალ ჯგუფებში ხვდება. მაგრამ ამასთანავე მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ ვენახების ფართობის ხვედრითი წონის მიხედვით მთელ დასამუშავებელ მიწებში, როგორც წესი, აღმოსავლეთ საქართველოს რაიონები, რომელთაც საერთოდ მეტი მიწის ფართობები აქვთ, რამოდენიმედ დაბალ ჯგუფში ხვდებიან.

ცხრილი 6.

ვენახების ფართობის ხვედრითი წონა დამუშავებული მიწების საერთო ფართობში და ვენახის ფართობი ერთ კომლზე ცალკეული ეკონომ-გეოგრაფიული რაიონების მიხედვით

რაიონის დასახელება	% ვენახის დამუშავებული მიწების საერთო ფართობის მიმართ		ვენახის ფართობი ჰექტრებით	
	სულ	მ. შ. კოლმეურნეობებში	ერთ კომლზე	მ. შ. კოლ-ში
კახეთი	5,7	2,9	0,24	0,10
ქვემო-ქართლი	1,9	1,3	0,08	0,05
ქართლი-სამხრეთ ოსეთი	3,0	1,3	0,08	0,05
მესხეთი	0,8	0,8	0,03	0,02
იმერეთი	9,5	5,1	0,18	0,07
რაკა-ლეჩხუმი	8,1	5,6	0,14	0,07
გურია-აჭარა	1,1	0,9	0,02	0,01
სამეგრელო-აფხაზეთი	1,3	0,7	0,04	0,01
სულ რესპუბლიკა	4,0	0,2	0,10	0,05

როგორც ჩანს, ორივე მაჩვენებლით გამოირჩევიან იმერეთი, კახეთი, რაკა-ლეჩხუმი და ქართლი — სამხრეთ ოსეთი.

მევენახეობა მრავალი რაიონისა და კოლმეურნეობისათვის წარმოადგენს არსებობის მთავარ წყაროს. ამ დარგის შემოსავლიანობა, დღევანდელი, შედარებით მცირე მოსავლიანობის პირობებშიც კი, მეტად მაღალია. მევენახეობის კოლმეურნეობების ფულადი შემოსავალი საერთოდ დიდია და მეტი ნაწილი ამ შემოსავლისა მოდის მევენახეობაზე.

მოეყვანთ რამდენიმე მაგალითს.

კოლმეურნეობათა წლიური ანგარიშების მიხედვით ფულადი შემოსავალი სოფლის მეურნეობიდან და მათ შორის მევენახეობიდან 1954 წელს

დასახელება			ფულადი შემოსავალი		
ადმინისტრაციული რაიონის	სოფლის	კოლმეურნეობის	1954		მ. შ. მევენახეობ. მან, %
			მთელი სოფლის მეურნეობიდან	მან, %	
1. გურჯაანის	ჩუმლაყი	კალინინის სახ. ოქტ. რევოლ. სახ.	3006,7	2403,9	80,0
2. გურჯაანის	გურჯაანი	სტალინის სახ.	4151,3	3098,5	74,6
3. გურჯაანის	კარდნაბი	„ყურმენ-თავთაი“ „მოწინავე“	2365,2	1580,1	66,8
4. თელავის	რუისპირი	ენგელსის სახ.	3617,9	2687,2	74,3
5. თელავის	აყურა	სტალინის სახ.	3685,1	2636,5	71,5
6. თელავის	კურდღელაური ტიბაანი	მიქოიანის სახ.	3118,5	2235,2	71,7
7. სიღნაღის	ძველი ანაგა	ორჯონიკიძის სახ.	3216,5	2113,4	65,7
8. სიღნაღის	ციცხი	სტალინის სახ.	3232,2	2583,2	79,9
9. ორჯონიკიძის	ალავერდი	მიქოიანის სახ.	1175,4	977,3	83,1
10. ზესტაფონის	მეორე სვირი	ორჯონიკიძის სახ.	1123,0	849,4	75,6
11. ზესტაფონის	მეორე სვირი	სტალინის სახ.	1633,7	1240,7	75,0
12. ზესტაფონის	მეორე სვირი დიმი	ლენინის სახ.	1641,6	1169,3	71,2
13. შაიაკოვსკის	საქაულა	კალინინის სახ.	984,5	642,9	65,3
14. შაიაკოვსკის	ხეანკარა	შაიაკოვსკის სახ.	663,8	488,7	73,6
15. ამბროლაურის	ახალსოფელი	ლენინის სახ.	1012,9	781,8	77,2
16. გუდაუთის		ორჯონიკიძის სახ.	3160,0	2844,5	90,0

ამრიგად, მევენახეობის ძირითადი რაიონების კოლმეურნეობებში ფულადი შემოსავალი საერთოდ დიდია, ამასთანავე შემოსავალი მევენახეობიდან სოფლის მეურნეობის მთელი ფულადი შემოსავლის დაახლოებით სამ მეოთხედს შეადგენს.

ვაზის ნარგავი საქართველოში ორნაირია: დაბალშტამბიანი — „დაბლარი“ და მაღალშტამბიანი — „მაღლარი“. დაბალშტამბიანი („დაბლარი“) ვაზის ნარგავები გაუმჯობესებული — უფრო მაღალი კულტურის ფორმის ნარგავებია; მაღალშტამბიანი („მაღლარი“) ნარგავები კი უფრო ძველი, გარეული ვაზისავით თავისუფალი ზრდის ფორმისაა.

„მაღლარი“ ნარგავებიდან გამოირჩევა „ოლიხნარი“ და „ხეივანი“, რომლებიც მაღალშტამბიანი ვაზის ფორმას წარმოადგენენ, მხოლოდ, ნაცვლად ჩვეულებრივი „მაღლარისავით“ ხეზე თავისუფალი ზრდისა, ვაზები აშვებულა ხელოვნურად გაკეთებულ მაღალ ხარხებზე. „ოლიხნარი“ გავრცელებულია რაქა-ლენჩხუშში, „ხეივანი“ — აღმოსავლეთ საქართველოს რაიონებში.

მიუხედავად იმისა, რომ „მაღლარი“ ვაზები ძირითადად დასავლეთ საქართველოს მცირე რაოდენობა ზღვისპირა რაიონებშია

გავრცელებული ერთეული ნარგავების სახით, მათი რაოდენობა 2,5 მილიონ ვაზზე შეტია, რაც მთლიან ფართობზე გადაყვანით 10 ათას ჰექტარს შეადგენს.

„მაღლარი“ ვაზის ნარგავებს საკმაო დიდი ხვედრითი წილი აქვს საქართველოს ვენახების საერთო ფართობში, სახელდებით:

	ფართობი ჰექტ.	%
„დაბლარი“ ვაზის ნარგავები	52149	83,9
„მაღლარი“ ვაზის ნარგავები	10018	16,1
ს უ ლ	62167	100

ამრიგად, საქართველოს მთელი ვენახების ფართობის ერთი მეექვსედი უჭირავს „მაღლარი“ ვაზის ნარგავებს.

ვინაიდან ვაზის ნარგავების ზემოხსენებული ორი სახე — „დაბლარი“ და „მაღლარი“ არსებითად განსხვავდებიან ერთიმეორისაგან ამ შრომის შემდეგ ნაწილებში მევენახეობის თანამედროვე მდგომარეობა და სხვა საკითხები განხილული იქნება ცალკე „დაბლარი“ ვაზის ნარგავებისა და ცალკე „მაღლარი“ ვაზის ნარგავების მიმართ.

მევენახეობის დამახასიათებელი ზოგიერთი მიხვეწებელი მოცემულ იქნა ცალკეულ ადმინისტრაციული რაიონების მიხედვით, ხოლო უმრავლესი საკითხები განხილული იქნება ამ შრომის მეორე თავში დასახელებული და დახასიათებული რვა ეკონომიურ-გეოგრაფიული რაიონის მიხედვით.

დავიწყებთ „დაბლარი“ ვაზის ნარგავებიდან.

ცხრილი 8

დაბლარი ვენახების საერთო ფართობი 1953 წლის 1 აგვისტოსთვის და მისი განაწილება ცალკეული ეკონომ-გეოგრაფიული რაიონების მიხედვით

რიგ. №№	რაიონების დასახელება	ვენახის ფართობი ჰექტ-ით	% რესპუბ- ლიკის ფარ- თობის მი- მართ
1	კახეთი	17049	32,7
2	ქვემო ქართლი	3043	5,8
3	ქართლი-სამხრეთ ოსეთი	6675	12,8
4	მცხეთი	275	0,6
5	იმერეთი	17471	33,5
6	რაჭა-ლეჩხუმი	3136	6,0
7	გურიია-აჭარა	1147	2,2
8	სამეგრელო-აფხაზეთი	3353	6,4
	ს უ ლ	52149	100,0

საქართველოს მთელი ვენახების ორი მესამედი თავმოყრილია შევენახეობის ორ ძირითად რაიონში — კახეთსა და იმერეთში, რომლებშიაც ვენახების თითქმის თანაბარი ფართობია: 17049 ჰექტ. კახეთში და ცოტა მეტი — 17471 ჰექტ. იმერეთში; შემდეგ მიდის ქართლი — სამხრეთ ოსეთი — 6675 ჰექტარით; დანარჩენი რაიონებში შედარებით მცირე ფართობია.

ვენახების განაწილება მფლობელთა კატეგორიების მიხედვით ცხრილი 9

რიგ. №№	რაიონების დასახელება	ვენახის ფართობი ჰექტ-ბით				იგივე პროც-ბით			
		საბჭოთა მეურნეობები	კოლმეურნეობები	საკარმიდამო	სულ	საბჭოთა მეურნეობები	კოლმეურნეობები	საკარმიდამო	სულ
1	კახეთი	1835	7247	7967	17049	10,8	42,5	46,7	100
2	ქვემო ქართლი	577	1781	685	3043	19,0	58,5	22,5	100
3	ქართლი-სამხრეთ ოსეთი	167	2388	4120	6675	2,5	35,8	61,7	100
4	მესხეთი	54	212	9	275	19,6	77,1	3,3	100
5	იმერეთი	208	6747	10516	17471	1,2	38,6	60,2	100
6	რაჭა-ლეჩხუმი	8	1606	1522	3136	0,3	51,2	48,5	100
7	გურია-აჭარა	37	583	527	1147	3,2	50,8	46,0	100
8	სამეგრელო-აფხაზეთი	102	1347	1904	3353	3,0	40,2	56,8	100
სულ		2988	21911	27250	52149	5,7	42,0	52,3	100

მიუხედავად იმისა, რომ ვენახების დიდი ფართობია თავმოყრილი კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში, საკარმიდამო ვენახები, რომლებიც უკავია კოლწევრებს და მოსახლეობის დანარჩენ ჯგუფებს, საქართველოს მთელი ვენახების ნახევარზე მეტს შეადგენენ. ეს გარემოება იმით აიხსნება, რომ გლეხებს, შედოიდნენ რა კოლმეურნეობებში, უფლება ჰქონდათ აერჩიათ მიწები საკარმიდამო ნაკვეთებად (ნორმების ფარგლებში) და პირველ რიგში იტოვებდნენ ვენახებით დაკავებულ ადგილებს. გარდა ამისა, მევენახეობა ეკონომიურად ხელსაყრელია და მოსახლეობას

იმდენად უყვარს იგი, რომ კოლწევრები თავიანთ საკარმიდამო ნაკვეთებს უპირველეს ყოვლისა ვენახების გასაშენებლად იყენებენ.

კოლმეურნეობების ხელში თავმოყრილია 21911 ჰექტარი ანუ 42,0% მთელი ვენახებისა, საბჭოთა მეურნეობებში — 2988 ჰექტარი, ანუ 5,7%; კოლწევრების საკარმიდამო ნაკვეთებზე მყოფი ვენახის ფართობი 27250 ჰექტარს, ანუ 52,3%-ს შეადგენს.

ცალკეულ რაიონებს შორის ვენახების განაწილება ძირითად მეურნეობათა კატეგორიების მიხედვით ერთიმეორისაგან დიდად განსხვავდება: საბჭოთა მეურნეობების ვენახები ყველაზე მეტად კახეთშია, სადაც იმყოფება სამტრედიის ცნობილი მევენახეობის საბჭოთა მეურნეობები: ხირსის, წინანდლის, ნაფარეულის, ყვარლის და ქვემო ქართლში — ყულარის, გაიურაბნის და ბოლნისისა.

სახელმწიფო მეურნეობებისა და კოლმეურნეობების ვენახების ხვედრითი წონა ყველაზე მეტია მესხეთში (96,7%) — მევენახეობის ახალ რაიონში, სადაც დიდი ხანი არაა, რაც დაპრსებულ იქნა საბჭოთა მეურნეობა (აწყურში); ამასთანავე ვენახების გაშენება აქ წარმოებს, პირველ ყოვლისა, საკოლმეურნეო მიწებზე. ასეთივე მდგომარეობაა ქვემო ქართლში (77,5%), კერძოდ, ბოლნისისა და თეთრიწყაროს ადმინისტრაციულ რაიონებში (საქართველოს სხვა რაიონებიდან გადმოსახლებულ მოსახლეობაში), სადაც მთელი ყურადღება, პირველ ყოვლისა, განსაზოგადოებულ მევენახეობას ექცევა.

საკოლმეურნეო მევენახეობის შედარებით დიდი ხვედრითი წონა გვაქვს აგრეთვე კახეთსა (42,5%) რაჭა-ლეჩხუმში (51,2%), საქართველოს მევენახეობის ამ ძირითად რაიონებში, სადაც სწრაფი ტემპით ვითარდება საკოლმეურნეო მევენახეობა, რომელიც მიწის სულ ახალ-ახალ მასივებს იქერს.

საკოლმეურნეო ვენახების შედარებით დაბალი პროცენტია საქართველოს მევენახეობის მეორე ძირითად რაიონში — იმერეთში, სახელდობრ 38,6%, რაც აიხსნება ამ რაიონში მიწის შედარებითი ნაკლებობით და მასთან იმ გარემოებით, რომ მზიანი რელიეფის გამო გაძნელებულია ვენახების დიდ მასივებად გაშენება.

ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მაჩვენებელს მევენახეობის თანამედროვე მდგომარეობის დასახასიათებლად წარმოადგენს ვენახების ასაკობრივი შემადგენლობა.

თუ გავუკეთებთ ანალიზს ვენახების 1953 წლის შემოდგომის ილწერის მასალებს, ვნახავთ, რომ ვენახების ძირითადი მასა ახალგაზრდა ნარგავებისაგან შედგება, სახელდობრ — 25 წლის ასაკამდე; ასეთი ნარგავები შეადგენენ რესპუბლიკის მთელი ვენახე-

ბის 73,5%. ნარგავების 17,7%-ს შეადგენენ 26-დან 50 წლამდე ასაკის ვენახები, გადაბერებული — 50 წლის და მეტი ასაკის ვენახების ფართობი კი შეადგენს მხოლოდ 8,8%.

ვენახების ფართობი მევენახეობის რაიონების მიხედვითა

რაიონების დასახელება	მაკვანძვლები	5 წლამდე				5-დან 25 წლამდე			
		სახელმწიფო მეურნეობები	კოლმეურნეობები	კოლფეურები და მოსახლ. დანარჩენი	ყველა კატეგორია	სახელმწიფო მეურნეობები	კოლმეურნეობები	კოლფეურები და მოსახლ. დანარჩენი	ყველა კატეგორია
		1	2	3	4	5	6	7	8
კახეთი	ჰექტ. %	468 28,8	1168 19,7	1464 18,4	3100 20,0	949 58,3	4398 74,3	4279 53,7	9626 62,1
ქვემო ქართლი	ჰექტ. %	101 19,6	270 18,1	111 16,2	482 17,9	374 72,5	860 57,5	298 43,5	1532 56,8
ქართლი-სამხრეთოსეთი	ჰექტ. %	43 30,3	489 25,9	455 11,0	987 16,0	37 26,1	1220 64,7	3099 75,2	4356 70,8
მესხეთი	ჰექტ. %	37 86,0	71 48,3	3 33,3	111 55,8	6 14,0	76 51,7	6 66,7	88 44,2
იმერეთი	ჰექტ. %	31 17,8	934 15,7	1577 15,0	2542 15,3	134 77,0	3296 55,6	3534 33,6	6964 41,9
რაკა-ლეჩხუმი	ჰექტ. %	—	213 14,6	65 4,3	278 9,3	4 80,0	987 67,8	477 31,4	1468 49,2
გურია-აპარა	ჰექტ. %	4 12,5	117 24,1	148 28,1	269 25,7	28 87,5	364 74,9	338 64,1	730 69,9
სამეგრელო-აფხაზეთი	ჰექტ. %	17 19,5	423 38,1	621 32,6	1061 34,2	63 71,4	667 60,3	1153 60,6	1883 60,8
სულ რესპუბლიკაში	ჰექტ. %	701 26,7	3685 20,0	4444 16,3	8830 18,3	1595 60,7	11868 64,4	13184 48,4	26647 55,2

როგორც ჩანს, ვენახების ახალგაზრდა ნარგავები, 25 წლის ასაკამდე, საბჭოთა მეურნეობებსა და კოლმეურნეობებში მეტია, ვიდრე კოლფეურებსა და მოსახლეობის დანარჩენ ჯგუფებში, სახელდობრ: საბჭოთა მეურნეობებში — 87,4%, კოლმეურნეობებში — 84,4%, კოლფეურებსა და მოსახლეობის დანარჩენ ჯგუფებში — 64,7% ვენახების მთელი ნარგავებისა. პირიქით, საშუალო და ხნეირი ასაკის (26-დან 50 წლამდე) ვენახები საბჭოთა და კოლ-

კატეგორიების და ნარგავთა ასაკის მიხედვით (შემუდროებული დაწითლი)

26-დან 50 წლამდე				50 წლის ხევით				ს უ ლ			
საბელწიფო მეურნეობები	კოლმეურნეობები	კოლწევრები და მოსახლ. დანარჩ. ჯგ.	ყველა კატეგორია	საბელწიფო მეურნეობები	კოლმეურნეობები	კოლწევრები და მოსახლ. დანარჩ. ჯგ.	ყველა კატეგორია	საბელწიფო მეურნეობები	კოლმეურნეობები	კოლწევრები და მოსახლ. დანარჩ. ჯგ.	ყველა კატეგორია
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
205 12,6	299 5,1	1904 23,9	2408 15,5	5 0,3	51 0,9	320 4,0	376 2,4	1627 100,0	5916 100,0	7967 100,0	15510 100,0
41 7,9	259 17,3	162 23,6	462 17,1	—	106 7,1	114 16,7	220 8,2	516 100,0	1495 100,0	685 100,0	2696 100,0
59 41,5	149 7,9	484 11,8	692 11,3	3 2,1	29 1,5	84 2,0	116 1,9	142 100,0	1887 100,0	4122 100,0	6151 100,0
—	—	—	—	—	—	—	—	43 100,0	147 100,0	9 100,0	199 100,0
8 4,6	1004 16,9	2937 27,9	3949 23,8	1 0,6	697 11,8	2468 23,5	3166 19,0	174 100,0	5931 100,0	10516 100,0	16621 100,0
—	187 12,9	702 46,1	889 29,8	1 20,0	69 4,7	277 18,2	347 11,7	5 100,0	1456 100,0	1521 100,0	2982 100,0
—	5 1,0	29 5,5	34 3,3	—	—	12 2,3	12 1,1	32 100,0	486 100,0	527 100,0	1045 100,0
8 9,1	17 1,6	114 6,0	139 4,5	—	—	15 0,8	15 0,5	88 100,0	1107 100,0	1903 100,0	3098 100,0
321 12,2	1920 10,4	6332 23,2	8573 17,7	10 0,4	952 5,2	3290 12,1	4252 8,8	2627 100,0	18425 100,0	27250 100,0	48302 100,0

მეურნეობებში მცირეა და შეადგენს 12,2% და 10,4%-ს, ხოლო კოლწევრებსა და მოსახლეობის დანარჩენი ჯგუფების ვენახებში თითქმის ორჯერ მეტია და შეადგენს 23,3%-ს. გადაბერებული ვენახებიც (50 წლისაზე უფრო ხნის) საბჭოთა მეურნეობებში თითქმის არ არის (0,4%), ხოლო კოლმეურნეობებში შეადგენს 5,2%-ს, კოლწევრებსა და მოსახლეობის დანარჩენ ჯგუფებში კი — 12,1%-ს.

ვენახების ახალგაზრდა ნარგავების თავმოყრა ძირითადად საბჭოთა და კოლექტიურ მეურნეობებში აიხსნება იმით, რომ აქ

რაიონების დასახელება	გ ე ნ ა ხ ე მ						
	მაჩვენებლები	ნ ა მ ყ ე ნ ი			ქ ე რ კ ე ნ ს უ ჯ ე მ		
		საბჭოთა მეურნეობები	კოლმეურნეობები	კოლმეურნეობები და მოსახლეობის დანარჩენი ჯამი	ს უ ლ	საბჭოთა მეურნეობები	კოლმეურნეობები
კახეთი	ჰექტ. %	1547 95,1	5224 88,3	2264 28,4	9035 58,3	80 4,9	692 11,7
ქვემო ქართლი	ჰექტ. %	462 89,5	1094 73,2	94 13,7	1650 61,2	53 10,3	400 26,7
ქართლი—სამხრეთ ოსეთი	ჰექტ. %	107 75,4	1488 78,8	430 10,4	2025 32,9	33 23,2	294 15,6
მესხეთი	ჰექტ. %	41 95,3	138 93,9	8 88,9	187 94,0	—	8 5,4
იმერეთი	ჰექტ. %	167 96,0	3883 65,5	7626 72,5	11676 70,2	7 4,0	1809 30,5
რაკა-ლეჩხუმი	ჰექტ. %	4 80,0	1264 86,8	1188 78,1	2456 82,4	1 20,0	151 10,4
გურია-აჭარა	ჰექტ. %	32 100,0	479 98,6	515 97,7	1026 98,2	—	6 1,2
სამეგრელო-აფხაზეთი	ჰექტ. %	88,0 100,0	1096 99,0	1742 91,5	2926 94,5	—	9 0,8
სულ	ჰექტ. %	2448 93,2	14666 79,6	13867 50,9	30981 64,1	174 6,6	3369 18,3

ყოველწლიურად წარმოებს ახალი ვენახების გეგმიანი გაშენება. მევენახეობის ზოგიერთ რაიონში, სადაც ვენახების გაშენების ტემპები უკანასკნელ დრომდე დაბალი იყო, ხნიერი ვენახების ზვედრითი წონა კოლმეურნეობებში შედარებით მაღალია.

საქართველოს მევენახეობის თანამედროვე მდგომარეობის აღწერისას საჭიროა შევეხოთ ფილოქსერის საკითხს და ვენახების ჭდაყვანას ფილოქსერაგამძლე საძირეზე.

XIX საუკუნის ბოლოს საქართველოში შემოტანილი ვაზის უძლიერესი მავნებელი—ფილოქსერა თანდათან გავრცელდა ჯერ

გაშენებული ვენახების ფართობი

ბ ი ს ფ ა რ თ ო ბ ი

თ ა რ ძ ი რ ზ ე		პ ი ბ რ ი დ ე ბ ი				ს			
კოლმეურნი და მოსახლეობის დაზარალებული ვენახები	ს უ ლ	საბჭოთა მეურნეობები	კოლმეურნეობები	კოლმეურნი და მოსახლეობის დაზარალებული ვენახები	ს უ ლ	საბჭოთა მეურნეობები	კოლმეურნეობები	კოლმეურნი და მოსახლეობის დაზარალებული ვენახები	ს უ ლ
5702 71,6	6474 41,7	—	—	1	1	1627 100,0	5916 100,0	7967 100,0	15510 100,0
590 86,1	1043 38,7	1 0,2	1 0,1	1 0,2	3 0,1	516 100,0	1495 100,0	685 100,0	2696 100,0
1221 29,6	1548 25,2	2 1,4	105 5,6	2471 60,0	2578 41,9	142 100,0	1887 100,0	4122 100,0	6151 100,0
1 11,1	9 4,5	2 4,7	1 0,7	—	3 1,5	43 100,0	147 100,0	9 100,0	199 100,0
2057 19,6	3873 23,3	—	239 4,0	833 7,9	1072 6,5	174 100,0	5931 100,0	10516 100,0	16621 100,0
155 10,2	307 10,3	—	41 2,8	178 11,7	219 7,3	5 100,0	1456 100,0	1521 100,0	2982 100,0
11 2,1	17 1,6	—	1 0,2	1 0,2	2 0,2	32 100,0	486 100,0	527 100,0	1045 100,0
147 7,7	156 5,0	—	2 0,2	14 0,8	16 0,5	88 100,0	1107 100,0	1903 100,0	3098 100,0
9884 36,3	13427 27,8	5 0,2	390 2,1	3499 12,8	3894 8,1	2627 100,0	18425 100,0	27250 100,0	48302 100,0

დასავლეთ, შემდეგ აღმოსავლეთ საქართველოში და 1915 წლისათვის უკვე მოდებული იყო საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე.

ფილოქსერის საწინააღმდეგო ღონისძიებითა სისტემატურად გატარებით, მისგან დაღუპული ვენახების აღდგენის პროცესი დამთავრებულად შეიძლება ჩაითვალოს. მიუხედავად ამისა, მევენახეობის შემდგომი განვითარებისათვის ვენახების ფილოქსერაგამძლე საძირებზე გადაყვანის პრობლემას დღევანდლამდე არ დაუქარგავს თავისი მნიშვნელობა და აქტუალობა.

ვინაიდან ვენახების გაშენება ნამყენი ვაზით მეტად ძნელი და ძვირი ღირსი იქნება, ამავ დროს საქართველოს ბევრ რაიონში მრავლად გვხვდება დაუმყენელი ვენახები, უკანასკნელ რაიონებში ფართოდ გაიშალა მუშაობა ვაზის ადგილობრივი ჯიშების შეფასების სერვაგამძლეობის საკითხის შესასწავლად.

ჩატარებული მუშაობის შედეგად გამოვლინებულ იქნა საქართველოს ყურძნის მთელი რიგი ძირითადი ჯიშები როგორცაა: რქაწითელი, ციცკა, მწვანე, ჩინური და სხვ., რომელთაც გამოამყვანეს საკმაოდ გამძლეობა ფილოქსერის წინააღმდეგ; ამავად გრძელდება ამ ჯიშების გამოცდა საწარმოო მასშტაბით მათი საკუთარ ძირზე გაშენების შესაძლებლობისა და მიზანშეწონილობის დასადგენად.

ამ საკითხის გადაწყვეტა ძნელდება იმით, რომ ფილოქსერის წინააღმდეგ შედარებით გამძლე ჯიშები, ყველა ეკოლოგიურ პირობაში არ ამქლავებენ გამძლეობას. ამავ დროს აღსანიშნავია მთელი რიგი მეტად ძვირფასი ჯიშებისა, როგორცაა საფერავი, ცოლიკოური და სხვ., რომლებიც სრულიად ვერ უძლებენ ამ მავნებელს.

ასეთი მდგომარეობის გამო საქართველოში ამჟამად გვხვდება როგორც დამყნობი, ისე დაუმყნობი ვენახები და აგრეთვე ჰიბრიდები — პირდაპირი მწარმოებლები.

ვენახების საკავშირო აღწერის მიხედვით, რომელიც ჩატარდა 1953 წლის შემოდგომაზე, ამ მხრივ შემდეგი მდგომარეობაა (ცხრილი 11).

როგორც ცხრილიდან ჩანს, ნამყენი ვენახები საქართველოში აღრიცხვის ჩატარების დროისათვის 30981 ჰექტარს (64,1%) შეადგენდა, ე. ი. ვენახების საერთო ფართობის ორ მესამედზე ოდნავ ნაკლებს. დიდი ფართობი უჭირავს საკუთარ ძირზე გაშენებულ ვენახებს, მათი ფართობი 13427 ჰექტარს (27,8%) უდრის. დაუმყვებლად დიდია ჰიბრიდებით — პირდაპირ მწარმოებლებით დაკავებული ვენახების ფართობი (3894-ჰექტარი ანუ ვენახების მთელი ფართობების 8,1%).

საკუთარ ძირზე გაშენებული ვენახების ხვედრითი წონა დიდია ქვემო ქართლსა და კახეთში. ქვემო ქართლში საკუთარ ძირზე გაშენებული ვენახების დიდი ხვედრითი წონა აიხსნება ამ რაიონში ფილოქსერის შედარებით გვიანი გაჩენით და ამასთან იმით, რომ ვენახები აქ სარწყავია და სასუქებიც ბლომად შედის, რაც საკუთარ ძირზე გაშენებულ ვენახებს სიცოცხლისუნარიანობას

მეტხანს უნარჩუნებს. ამ მხრივ კახეთში არსებული მდგომარეობა აიხსნება ამ რაიონში ძირითადი ჯიშის — რქაწითელის ფილოქსერის წინააღმდეგ შედარებით დიდი გამძლეობით და მასთან ერთად საკუთარ ძირზე რქაწითელის მასიური გაშენებით კოლფეკტორთა სპეკულირების კარმიდამო ნაკვეთებზე.

შემდეგი და საკმაოდ დიდი ადგილი საკუთარ ძირზე გაშენებულ ვენახებს იმერეთსა და ქართლში — სამხრეთ ოსეთში უკავია, სადაც ნალექების დიდი რაოდენობა ცალკეულ პერიოდებში, ნიადაგების ზედმეტი ნესტიანობა (იმერეთში) და მორწყვა (ქართლში) რამოდენიმედ ხელს უშლის ფილოქსერის განვითარებას; გარდა ამისა, ვენახებში ბლომადაა ასეთი ადგილობრივი ჯიშები, რომლებიც შედარებით მეტ გამძლეობას იჩენენ ფილოქსერის წინააღმდეგ. ასეთია საკმაოდ გავრცელებული ჯიშები — იმერეთში — ციცკა და ქართლში — მწვანე და ჩინური.

რაქა-ლეჩხუმსა და მესხეთში საკუთარ ძირებზე გაშენებულ ვენახებს შედარებით უმნიშვნელო ფართობი უკავია.

დასავლეთ საქართველოს ზღვისპირა ზოლში, გურია-აჭარისა და სამეგრელო-აფხაზეთის რაიონებში საკუთარ ძირზე გაშენებული ვენახების ფართობი და მათი ხვედრითი წონა უმნიშვნელოა იმის გამო, რომ წარსულში აქ „დაბლარ“ ვენახებს დიდი ადგილი არ ეკავა და ახალი ვენახები მხოლოდ და მხოლოდ ნამყენით შენდება.

განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს ზოგიერთ რაიონში სხვადასხვა ჰიბრიდების — პირდაპირი მწარმოებლების გავრცელება, რაც ძალზე არასასურველი მოვლენაა. განსაკუთრებული სიძლიერითა და სტიქიურად შენდებოდა ჰიბრიდები ამ უკანასკნელ დრომდე ქართლი-სამხრეთ ოსეთის რაიონებსა და იმერეთის ჩრდილო რაიონებში. ჰიბრიდების ნარგავობა ქართლში 2578 ჰექტარს, ანუ ამ რაიონის ვენახების მთელი ფართობის 41,9%-ს შეადგენს, იმერეთში 1072 ჰექტარს, ანუ ამ რაიონის 6,5%-ს, მაგრამ ჭიათურისა და საჩხერის ადმინისტრაციულ რაიონებში მათი ფართობი 21 — 27%-მდე აღწევს.

მიუხედავად იმისა, რომ ჰიბრიდების პროდუქცია (ყურძენი, ლენი) ძალზე მდარე ღირსებისაა, მოსახლეობა ამ ჯიშებს მაინც აშენებს, რადგან ისინი განსაკუთრებულ მოვლა-პატრონობას არ მოითხოვენ, დაავადებებსა და მავნებლებს ადვილად უძლებენ, აიოლი გასაშენებელია (შენდება ლერწით) და საკმაოდ მოსავლიანი.

გარდა ზემოთ აღნიშნულისა, პიბრიდების გავრცელების მიზანად უნდა ჩაითვალოს ამ უკანასკნელ დრომდე ნამყენი დასარგავი მასალის ნაკლებობა და მისი სიძვირე.

უნდა აღინიშნოს, რომ საკუთარ ძირზე გაშენებულ და პიბრიდები, — პირდაპირი მწარმოებლები — გვხვდებიან მათთან დად კოლმეურებსა და მოსახლეობის დანარჩენ ჯგუფებში, რაც შეეხება საბჭოთა მეურნეობებს და კოლმეურნეობებს მათში სჭარბობს ნამყენი ვენახები.

საქართველოს მევენახეობის თანამედროვე მდგომარეობის სრული სურათის წარმოსადგენად მოვიყვანთ ცნობებს ვენახების ჯიშობრივი შემადგენლობის შესახებ.

საქართველოს ვენახების ჯიშობრივი შემადგენლობა მეტად მრავალფეროვანია, მაგრამ ფართო გავრცელება და სამრეწველო მნიშვნელობა ოცამდე ჯიშს მიეკუთვნება. ამასთანავე, თითოეულ რაიონს (კახეთი, იმერეთი და სხვა) თავისი ადგილობრივი ჯიშები აქვს, რომელთაგან წამყვანად ითვლება არა უმეტეს ორი-სამი ჯიშისა.

ცალკეული ვენახების ჯიშობრივი შემადგენლობა, გარდა უკანასკნელ წლებში საბჭოთა მეურნეობებსა და კოლმეურნეობებში წარმოებულ მასიურ ნარგაობათა, ჭრელია. ვენახებში ხშირად გვხვდება ამავე რაიონის ჯიშების უმრავლესობა, მაგრამ აღსანიშნავია, რომ ყოველ ვენახში, როგორც წესი, სჭარბობს რაიონის ერთი ძირითადი ჯიში, დანარჩენი ჯიშები კი გვხვდება შენარევის სახით.

აღმოსავლეთ საქართველოს რაიონებში, განსაკუთრებით კახეთში, ჯიშობრივი სიჭრელე ნაკლებადაა, ვიდრე დასავლეთ საქართველოს რაიონებში.

აღმოსავლეთ საქართველოს მეტწილ ვენახებში წამყვან ჯიშს 30%-მდე უკავია, დასავლეთ საქართველოში კი გვხვდება ვენახები, სადაც რამდენიმე თანაბარი მნიშვნელობის ჯიშია, მეორე ხარისხოვანი ჯიშების შენარევით.

უკანასკნელი ორი ათეული წლის განმავლობაში საბჭოთა მეურნეობებისა და კოლმეურნეობების ვენახებში, როგორც წესი, ირგვება რომელიმე სტანდარტული ჯიში.

უწინდელ დროში, ვენახებში ძირითად ჯიშებში სხვა ჯიშების შერევა შემთხვევითი როდი იყო, მას საამისო საფუძველი ჰქონდა: ძირითად ჯიშებში შეურევდნენ, ერთი მხრივ, სასურველ ჯიშებს, მაგრამ რომლებიც მოითხოვდნენ სხვა ჯიშებით დამტკერვას (თავ-

კვერი, ბუერა და სხვა), მეორე მხრივ, სხვა ჯიშების შერევა (მწვანე, ხიხვი, მცვივანი, ბუღეშური, ციცკა და სხვა) წარმოებდა ძირითადი ჯიშების ღვინის გაუმჯობესების მიზნით არა ღვინის კუბების შეშვეობით, არამედ თვითონ ყურძნის შერევის საშუალებებით. საკითხს საჭიროა სათანადო ყურადღება მიექცეს (ცხრილები 1-3).

როგორც მოყვანილი ცნობებიდან ჩანს, ვენახების ჯიშობრივი შემადგენლობა საკმაოდ კრელია, მაგრამ საქართველოს ტერიტორიაზე ჯიშობრივ განლაგებაში შესამჩნევია გარკვეული კანონზომიერება. თითოეულ რაიონს თავისი საკუთარი ასორტიმენტი აქვს. კახეთში ფართოდაა გავრცელებული რქაწითელი, საფერავი და მწვანე (კახური). აქ რქაწითელს უკავია ნარგაობის 77,4%; იგი ძირითადი ჯიშია კახეთში; მას მოჰყვება საფერავი (მთელი ფართობის 11,0%) და მწვანე (6,7%). საფერავის ხვედრითი წონა კახეთში ფილოქსერის გავრცელებამდე გაცილებით მეტი იყო, მაგრამ იმის გამო, რომ საფერავმა ნაკლები გამძლეობა გამოიჩინა ამ მავნებლის წინააღმდეგ, მისი ფართობი გაცილებით მეტად შემცირდა ვიდრე რქაწითელისა, და შემდეგში, განადგურების გზაზე დამდგარი ვენახების აღდგენის დროს, უპირატესობა, რქაწითელს ეძლეოდა.

რაც შეეხება მწვანეს, იგი უფრო გამძლე გამოდგა ფილოქსერის წინააღმდეგ, ვიდრე საფერავი, მაგრამ იგი სხვა ჯიშებზე უფრო ძლიერ ზიანდება ნაცრისაგან, რის გამოც მწვანის ნარგაობაც შედარებით მეტად შემცირდა.

ამჟამად მიღებულია ზომები საფერავისა და მწვანეს გაშენების დასაჩქარებლად და მათი ხვედრითი წონის გასაზღვრებლად, რადგან ამ ჯიშებიდან მიღებული ღვინოები განსაკუთრებით მაღალი ხარისხისაა.

ქვემო ქართლის ძირითადი ჯიში აგრეთვე კახური რქაწითელი (მთელი ნარგაობის 72,2%), ქართლის წითელი ჯიში — თავკვერი აქ 4,0%-ს შეადგენს; შემდეგ მოდის სუფრის ჯიში — განჯური — 3,5% და საფერავი — 2,7%; სხვა ჯიშები აქ უმნიშვნელო რაოდენობითაა.

ქართლი — სამხრეთ ოსეთში რამდენიმე წამყვანი ჯიშია, მაგრამ ადგილობრივი ჯიშებიდან სპარბობენ ჩინური (ატენური), რომელსაც მთელი ფართობის 17,3% უკავია, შემდეგ მოდის რქაწითელი — 10,0% და გორული მწვანე — 9,6%; მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია აქ ფრანგულ ჯიშ ალიგოტეს — 4,2%, რომელიც ქართლის პირობებში მაღალ მოსავალსა და ხარისხოვან პროდუქციას

1953 წლის ვენახების აღწერის მონაცემებით საქართველოს ვენახების ჯიშობა

№. № რიგ.	ჯიშების დასახელება	რ ა ი ა ნ ე						
		კახეთი		ქვემო ქართ- ლი		ქართლ-სამე- რეფო სსრ-ის სამხრეთი		სსრ-ის სამხრეთი
		ფართ. ჰა	%	ფართ. ჰა	%	ფართ. ჰა	%	ფართ. ჰა
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	რქაწითელი	12007	77,4	1947	72,2	614	10,0	18
2	საფერავი	1701	11,0	72	2,7	125	2,0	1
3	მწვანე	1039	6,7	15	0,6	62	1,0	—
4	ზიზი	42	0,3	—	—	—	—	8
5	კახერნე	381	2,5	—	—	—	—	—
6	გორული მწვანე .	2	0,0	20	0,7	587	9,6	21
7	ჩინური	3	0,0	31	1,2	1065	17,3	40
8	თავკვერი	15	0,1	107	4,0	89	1,4	1
9	ალიგოტე	25	0,2	33	1,2	258	4,2	77
10	პინო და შარდონე .	3	0,0	—	—	100	1,6	24
11	ციცკა	6	0,0	1	0,0	15	0,2	—
12	ცოლიკოური	12	0,1	7	0,3	8	0,1	1
13	კრაბუნა	—	—	1	0,0	1	0,0	—
14	ოცხანური საფერე .	1	0,0	1	0,0	—	—	—
15	რკო	1	0,0	—	—	16	0,3	—
16	დონდლაბი	4	0,0	—	—	12	0,2	—
17	ძველშავი	19	0,1	6	0,2	171	2,8	—
18	წულუკიძის თეთრა	—	—	—	—	—	—	—
19	ალექსანდროელი .	2	0,0	2	0,1	1	0,0	—
20	მუჯურეთელი	—	—	—	—	—	—	—
21	უსამელოური	—	—	—	—	—	—	—
22	ოჯალეში	1	0,0	—	—	—	—	—
23	ჩხავერი	—	—	—	—	3	0,1	—
24	განჯური	5	0,0	94	3,5	—	—	—
25	ჩიბრიდები	1	0,0	2	0,1	2579	41,9	2
26	დანარჩენი ჯიშები	240	1,6	357	13,2	445	7,3	6
ს უ ლ		15510	100	2696	100	6151	100	199

ბ ი ს დ ა ს ა ხ ე ლ ე ბ ა

ზეთი	იმერეთი		რაკა-ლეჩხუმი		გურია-აჭარა		სამეგრელო-აფხაზეთი		ქვემო ქართლი	
	ფართ. ჰა	%	ფართ. ჰა	%	ფართ. ჰა	%	ფართ. ჰა	%	ფართ. ჰა	%
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
9,0	26	0,2	59	2,0	—	—	9	0,3	14680	30,4
0,5	156	0,9	95	3,2	1	0,1	12	0,4	2163	4,5
—	31	0,2	37	1,3	—	—	—	—	1184	2,5
4,0	—	—	2	0,1	—	—	—	—	52	0,1
—	1	0,0	—	—	—	—	2	0,1	384	0,8
10,6	291	1,7	164	5,5	—	—	1	0,0	1086	2,2
20,1	—	—	—	—	1	0,1	—	—	1140	2,4
0,5	2	0,0	1	0,0	—	—	—	—	215	0,4
38,7	138	0,8	7	0,2	10	0,9	1	0,0	549	1,1
12,1	159	1,0	—	—	—	—	—	—	286	0,6
—	5207	31,3	22	0,8	5	0,5	34	1,1	5290	11,0
0,5	5870	35,3	552	18,5	938	89,8	2793	90,2	10181	21,1
—	74	0,4	7	0,2	—	—	2	0,1	85	0,2
—	86	0,5	7	0,2	2	0,2	—	—	97	0,2
—	838	5,0	35	1,2	—	—	—	—	890	1,8
—	967	5,2	10	0,3	—	—	—	—	993	2,1
—	592	3,6	120	4,0	—	—	3	0,1	911	1,9
—	2	0,0	420	14,1	—	—	4	0,1	426	0,9
—	15	0,9	546	18,3	—	—	9	0,3	575	1,2
—	—	—	42	1,4	—	—	—	—	42	0,1
—	3	0,0	49	1,6	1	0,1	1	0,0	54	0,1
—	2	0,0	95	3,2	2	0,2	57	1,9	157	0,3
—	59	0,4	—	—	35	3,3	20	0,6	117	0,2
—	1	0,0	—	—	—	—	10	0,3	110	0,2
1,0	1072	6,4	218	7,3	1	0,1	16	0,5	3891	8,0
3,0	1029	6,2	494	16,6	49	4,7	124	4,0	2744	5,7
100	16621	100	2982	100	1045	100	3098	100	48302	100

იძლევა (სუფრის ღვინო და შამპანური ღვინომასალა), ამასთანავე იგი გამძლეობას იჩენს სოკოვან ავადმყოფობათა წინააღმდეგ საერთოდ და, კერძოდ, ნაცრის წინააღმდეგ. საფერავს ამ სულ 125 ჰექტარი, ანუ 2,0% უკავია.

აღსანიშნავია აგრეთვე ქართლში ვაზის წმინდაივენიური ჯიშების — პინო-ფრანისა და შარდონეს დანერგვა, რომელთა ფართობი 100 ჰექტარს შეადგენს. ამ ჯიშების გაშენება დაიწყო საკავშირო სახალხო კომისართა საბჭოს და საკ. კ.პ.(ბ) ცენტრალური კომიტეტის 1936 წლის 28 ივლისის დადგენილების შემდეგ „საქართველოს სსრ-ში მევენახეობისა და ხარისხოვანი მეღვინეობის განვითარების შესახებ“.

დიდ ფართობს — ყველა ვენახის, 41,9%-ს ჰიბრიდები — პირდაპირი მწარმოებლები შეადგენენ, რომლებსაც, როგორც ზევით იყო აღნიშნული, მიუხედავად პროდუქციის მდარე ხარისხიანობისა, მოსახლეობა ხალისით აშენებს (საკარმიდამო ნაკვეთებზე), მათი მაღალი მოსავლიანობისა და ფილოქსერისა და სოკოვან ავადმყოფობათა წინააღმდეგ შედარებით გამძლეობის გამო.

მესხეთში — მევენახეობის ახალ რაიონში, შენდება იგივე ჯიშები, რაც ქართლში, სახელობრ: ალიგოტე, რაც მთელი ნარგაობის 38,7%-ს შეადგენს, ჩინური — 20,1%-ს, გორული მწვანე — 10,6%-ს და სხვ.

იმერეთის ვენახების ჯიშობრივი შემადგენლობა, ნიადაგობრივ-კლიმატური პირობების სხვადასხვაობის გამო, ძლიერ კრელია; საქართველოს მასშტაბით ჯიშებში არსად არაა ისეთი მრავალფეროვნება როგორც იმერეთში; მასთან, ნარგაობის სიჭრელეს ადგილი აქვს არა მარტო მიკრორაიონების მიხედვით, არამედ ცალკეულ ვენახებშიც.

მიუხედავად ამისა, ამა თუ იმ ჯიშის გავრცელებაში შემჩნეულია ერთგვარი კანონზომიერება. საერთოდ მთელ იმერეთში ცოლიკოურის ჯიში სჭარბობს, რომელსაც ყველა ნარგაობის 35,3% უკავია, შემდეგ მიდის ციცკა — 31,3%, თითოეულ დანარჩენ ჯიშს კი, რომლებიც გავრცელებულია ცალკეულ მიკრორაიონებში, უკავიათ იმერეთის ვენახების საერთო ფართობის არა უმეტეს 3—6%-ისა.

როგორც აღნიშნული იყო, იმერეთის ვენახების ძირითად ჯიშებს ცოლიკოური და ციცკა შეადგენენ. ამ ჯიშების გეოგრაფიული განლაგება შემდეგნაირია: ციცკა უმეტესად გავრცელებულია იმერეთის აღმოსავლეთ ნაწილში, დასავლეთისაკენ თანდათანობით

მცირდება; ცოლიკოურის გეოგრაფიული განლაგება საწინააღმდეგო მიმართულებებისაა — იგი უმეტესად გავრცელებულია იმერეთის დასავლეთ ნაწილში, აღმოსავლეთით კი კლებულობს.

იმერეთის ტერიტორიაზე ციცკასა და ცოლიკოურის გვსტმკპპ ფრულ განლაგებაში ასეთი კანონზომიერება აიხსნება ცალკეული რაიონების ნიადაგობრივ-კლიმატური პირობების თავისებურებით: აღმოსავლეთ იმერეთში, სადაც ქვეთიხნარი და თიხნარი ნიადაგები სქარბობს კალციის კარბონატების დიდი რაოდენობით, ციცკა ბევრად უკეთესი ხარისხის ლეინოს იძლევა, ვიდრე ცოლიკოური; დასავლეთ რაიონებში კი, პირიქით, ცოლიკოურის ლეინო უკეთესი ხარისხისაა.

გარდა ამისა, ჯიში ციცკა შედარებით ნაკლებამძლეა სოკოვან ავადმყოფობათა წინააღმდეგ, რომლებიც მეტად გავრცელებულია დასავლეთ იმერეთის უფრო ნესტიანი ჰაერის პირობებში; ჯიში ცოლიკოური კი მათ წინააღმდეგ მეტი გამძლეობით ხასიათდება.

იმერეთის განსახლვრულ მიკრორაიონებში, მაგრამ საკმაოდ დიდ ფართობებზე გვხვდება ჯიში დონდლაბი — 967 ჰექ. — 5,2%, რკო 838 ჰექ. — 5,0% და აგრეთვე ჰიბრიდები — პირდაპირი მწარმოებლები — 1072 ჰექ. — 6,4%.

თითქმის ყველა რაიონში დიდი ოდენობითაა წარმოდგენილი „დანარჩენი ჯიშების“ ჯგუფი (იმერეთში 6,2% მთლიანად); ამ ჯგუფში შესულია მეორეხარისხოვანი ჯიშები, რომელთაც ადგილობრივი მიკრორაიონული მნიშვნელობა აქვთ.

ასევე ქრელია რაჭა-ლეჩხუმის ვენახების ჯიშობრივი შემადგენლობა. აქ გვხვდება როგორც ადგილობრივი, ისე საქართველოს სხვა რაიონებიდან (იმერეთი, სამეგრელო და სხვა) შემოტანილი ჯიშები. ამ რაიონის ცალკეული მიკრორაიონები ძლიერ განსხვავდება ერთიმეორისაგან თავისი ჯიშობრივი შემადგენლობით. ქვემო რაჭაში ყველაზე მეტად გავრცელებული ჯიში ალექსანდროულია (წითელი ჯიში), შემდეგ წულუკიძის თეთრა (თეთრი ჯიში). ზემო რაჭაში უპირატესი ჯიშებია მწვანე (თეთრი ჯიში) და საფერავი (წითელი ჯიში); აქვე ძლიერ გავრცელებულია ჰიბრიდები — პირდაპირი მწარმოებლები. ჰიბრიდები ძლიერ გავრცელდა ფილოქსერისაგან ვენახების მასიურად განადგურების შემდეგ, როგორც ისეთი ჯიშები, რომლებიც ადვილად შენდება და ნაკლები მოთხოვნილებებისაა ბუნებრივი პირობების მიმართ.

თავისი ჯიშობრივი შემადგენლობით ლეჩხუმი შესამჩნევად განსხვავდება რაქის რაიონებისაგან. ძირითადი ჯიში — იმერული ჯიში — ცოლიკოური, რომელიც აქ გავრცელებულ იქნა ფილოქსერის გამოჩენის შემდეგ.

ამის მიზეზი ის გარემოება იყო, რომ ნამყენის პირველ ხანებში აქ არც საქირო ცოდნა იყო და არც პირობები; მოსახლეობას იმერეთიდან ჯიშ ცოლიკოურის მზა ნამყენი შემოჰქონდა, რომელიც ამ რაიონის პირობების შესაფერისი ჯიში აღმოჩნდა.

ყველა მიკრორაიონში ძლიერაა წარმოდგენილი „დანარჩენი ჯიშების“ ჯგუფი — 494 ჰექ. — 16,6%, რომელიც ნაკლებმნიშვნელოვანი ჯიშებისაგან შედგება და რომლებიც აღწერის დროს ცალკე დამოუკიდებელი სახით არაა აღრიცხული.

რაჭა-ლეჩხუმის მთელი რაიონის ვენახების ჯიშობრივი შემადგენლობა ძირითადი ჯიშების მიხედვით შემდეგია: ალექსანდროული — 546 ჰა, 18,3% ყველა ნარგაობისა, ცოლიკოური — 552 ჰა, 18,5%, წულუკიძის თეთრა — 420 ჰა, 14,1%.

გურია-აქარისა და სამეგრელო-აფხაზეთის რაიონებში ყველაზე მეტად გავრცელებულია იმერული ჯიში ცოლიკოური, რომელსაც გურია-აქარის რაიონების ნარგაობის 89,8% უკავია, სამეგრელო-აფხაზეთის რაიონებში კი 90,2%; უმნიშვნელო რაოდენობით გვხვდება ადგილობრივი ჯიშები: გურია-აქარაში — ჩხავერი და სამეგრელო-აფხაზეთში — თქალეში და კაჭიკი.

იმერული ჯიშის — ცოლიკოურის დანერგვა და ძლიერ გავრცელება საქართველოს შავი ზღვის სანაპიროებზე აიხსნება აგრეთვე ადგილობრივი ჯიშების ფილოქსერისაგან განადგურებით, რომლებიც მალალშტამბიანი (მალარი) ნარგაობის სახით იყვნენ გავრცელებულნი; ნამყენის გამოყვანისათვის საჭირო პირობები და ცოდნა აქ არ იყო და მოსახლეობასაც ამის გამო მზა ნამყენი (ცოლიკოური) იმერეთიდან შემოჰქონდა. ეს ჯიში, მისი მალალი მოსავლიანობისა და სოკოვან ავადმყოფობათა წინააღმდეგ გამძლეობის გამო, აქაური ნესტიანი პირობებისათვის სავსებით შესაფერისი და ადგილობრივი ჯიშების ძლიერი მეტოქე აღმოჩნდა.

მევენახეობის აგროტექნიკა საქართველოში საუკუნოების განმავლობაში მუშავდებოდა; იცვლებოდა სხვადასხვა, პერიოდულად წარმოქმნილი პირობების გამო, თანდათან ვითარდებოდა და დღეისათვის მალალ საფეხურს მიაღწია.

საქართველოს მევენახეობის ისტორიის უკანასკნელ პერიოდში ადგილი ჰქონდა ორ მნიშვნელოვან მოვლენას, რომლებმაც გავ-

ლენა მოახდინეს მევენახეობის აგროტექნიკაზე და გამოიწვია მასში თვალსაჩინო ცვლილებების შეტანა.

პირველი ამ მოვლენათაგან იყო გასული საუკუნის ბოლოს ფილოქსერისა და სოკოვან ავადმყოფობათა გაჩენა საქართველოში. მეორე კი — უკანასკნელ ორი ათეული წლის მანძილზე მევენახეობაში ვენახების მექანიზირებული დამუშავების შემოღება.

ფილოქსერის გაჩენამ გამოიწვია აგროტექნიკაში ახალი ხერხების გამოყენების აუცილებლობა, რაც დაკავშირებულია ფილოქსერაგამძლე საძირეზე დამყნობილ დასარგავი მასალის წარმოების შემოღებასთან. გარდა ამისა, დასავლეთ საქართველოს შავიზღვისპირა რაიონებში ვენახების მალალშტამბიანი კულტურის (მალლარი) ნაცვლად, საპირო შეიქმნა ვენახების დაბალშტამბიანი კულტურის (დაბლარი) დანერგვა, რაც სოკოვან ავადმყოფობათა წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებათა ეფექტურად ჩატარების საშუალებას იძლევა.

მევენახეობაში მექანიზაციის დანერგვამ მოითხოვა ვენახის გაშენების წესის შეცვლა რიგთაშუა მანძილის გადიდებით ტრაქტორის გასაველად; აქედან გამომდინარე, შეიცვალა ვაზის კვების არეც და ამასთან დაკავშირებით გასხვლა-ფორმირების წესებიც.

ქვემოთ მოკლედ შევხებით საქართველოს მევენახეობაში მიღებულ ძირითად აგროტექნიკურ ღონისძიებებს.

ვენახების გაშენება ხდება ღრმად გადაბრუნებულ ნიადაგში (პლანტაჟი). ვაზი, იქ სადაც შესაძლებელია ვენახის მექანიზირებული დამუშავება, ირგვება 2,5 — 4 კვ. მეტრის კვების არით; ამ შემთხვევაში რიგთაშუა მანძილი მიღებულია 2 მეტრი, რიგში ვაზებს შორის კი, ვაზის ჭიშური თვისებებისა და ზრდის სიძლიერის გათვალისწინებით, იტოვება 1,5-დან 2 მეტრამდე.

უსწორმასწორო ადგილებში და ისეთ დაქანებულ ფართობებზე, სადაც ტრაქტორის გამოყენება შეუძლებელია, ვაზის დარგვასწარმოებს კვადრატული წესით 2,25 კვ. მეტრი კვების არით, რიგთაშუა და რიგში ვაზებს შუა 1,5 მეტრის დატოვებით.

ამჟამად ვაზის დარგვა თითქმის ყველგან ხდება რიგებად; შერეული ნარგავები იშვიათად გვხვდება, ზოგიერთ შერჩენილ ძველ ვენახში. რიგზე დარგული ვენახები კოლმეურნეობებში შეადგენენ ვენახების მთელი ფართობის 90%-ს, საბჭოთა მეურნეობაში — 100%-ს.

ვაზის რიგზე დარგვის უპირატესობა, რაც გამოიხატება ვენა-

ხის დამუშავების სიადვილეში, ცხენისა და მექანიკური ძალის გამოყენების შესაძლებლობაში, ნარგავების უკეთეს პერატიასა და განათებაში და სხვ., იმდენად აშკარაა, რომ უკანასკნელ 7—8 ათეული წლის მანძილზე ვენახების გაშენება წარმოუტყვემტყალიდ ვაზის რიგზე დარგვით.

ვაზის რიგზე დარგვის ხსენებული უპირატესობანი უფრო იზრდება ვაზის მავთულზე გაბმით, სასარე მასალისა და მუშახელის დიდი ეკონომიის გამო.

ვაზის ჭიგოზე აკვრის შემთხვევაში, ყოველწლიურად საჭირო ხდება ჭიგოს მთელი რაოდენობის დაახლოებით ერთი მესამედის შეცვლა, რაც ჰექტარზე 1000—1500 ცალ ჭიგოს შეადგენს, ვაზის მავთულზე გაბმისას კი ყოველწლიურად შესაცვლელი ხდება ჰექტარზე 100 ცალ ბოძამდე.

უკანასკნელ წლებში ვენახების დიდი ფართობი გადაყვანილია მავთულზე და ამჟამად კოლმეურნეობებში მავთულზე გაბმულია მთელი ვენახების 50%-მდე, ხოლო საბჭოთა მეურნეობებში — მთლიანად 100%.

დასარგავ მასალად როგორც საბჭოთა მეურნეობებში, აგრეთვე კოლმეურნეობებში გამოიყენება ფილოქსერაგამძლე საძირეზე დამყენილი ვაზი; კოლმეურნეობების საკარმიდამო ნაკვეთებზე კი ხშირია დაუმყენელი ვაზის დარგვა, მხოლოდ მარტო ფილოქსერის შედარებით გამძლე ჯიშებისა, როგორიცაა რქაწითელი, მწვანე, ციცკა და სხვ.

ვენახების გაშენებას მალალხარისხოვანი დასარგავი მასალით და კარგად დამუშავებულ ნიადაგში, ვაზის დარგვას ორმოში და კარგ მოვლას, განსაკუთრებით ახალგაზრდა ასაკში, გადაწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ვაზის ძლიერი ზრდისა და მაღალი მოსავლის მიღებისათვის. ამ მხრივ მდგომარეობა არაა სავსებით დამაკმაყოფილებელი. ცალკეულ მეურნეობებში ნიადაგის დამუშავება ვენახის გასაშენებლად არასაკმარისი სიღრმეზე წარმოებს და თვით დარგვაც ხდება დაუშლელ და დაუმჯდარ ნიადაგზე. არ ხდება დასარგავი მასალის საფუძვლიანი გადარჩევა, და არის შემთხვევები, როცა რგავენ სუსტ ვაზებს და საძირეს და სანამყენეს არასრულად შეხორცებულ ნამყენსაც. სისტემატურად ირღვევა თვით ვაზის დარგვის წესიც: იმის ნაცვლად, რომ ვაზი დაირგას სპეციალურად ამოთხრილ ორმოში, ნაკელის შეტანით და ნამყენზე საჭირო სიგრძის ფესვების დატოვებით, იგი, მუშაობის გაადვილებას მიზნით, როგორც საბჭოთა მეურნეობებში, ისე კოლმეურნეობებ-

ში ირგვება პალოთი, ნამყენის მიერ სანერგეში განვითარებული ფესვების მთლიანად შეკვეცით, რაც ყოველად დაუშვებელია.

ერთ-ერთ ძირითად აგროტექნიკურ ღონისძიებად ითვლება ვაზის გასხვლა-ფორმირების სწორად წარმოება, მასზე იმდენად და მამულე და სანაყოფე რქების დატოვებით, რაც უზრუნველყოფს ვაზის ძლიერ ზრდა-განვითარებას და მაღალმოსავლიანობას. თუ გავითვალისწინებთ, რომ ვაზის დატვირთვა კვირტებით (რქეებით) იწვევს მწვანე მასის გადიდებას და რქების ძლიერ ზრდას, და ამის შესაბამისად ფესვთა სისტემის გაძლიერებას, სერიოზული ყურადღება უნდა მიექცეს ვაზის სწორად გასხვლას გაშენების პირველ წლებშივე, მათზე რაც შეიძლება მეტი (რა თქმა უნდა, ვაზის მდგომარეობის და სიძლიერის გათვალისწინებით), რქებისა და კვირტების დატოვებით. ეს ღონისძიება აჩქარებს აგრეთვე ახალ-გაზრდა ვაზის მსხმოიარებაში შესვლას.

ვენახის ნიადაგის დამუშავების სისტემა შეიცავს შემოდგომის ღრმად მოხვნას, გაზაფხულის გადახვნას და რამდენიმე (3—6 და მეტიც) კულტივაციას გაზაფხულისა და ზაფხულის განმავლობაში.

ეს მეტად მნიშვნელოვანი სამუშაოა, უკანასკნელ დრომდე კოლმეურნეობებში სავსებით დამაკმაყოფილებლად არ ტარდებოდა, ვენახში სამუშაოდ შესაფერისი ცოცხალი გამწევი ძალის (ცხენი) სიმცირისა და მევენახეობაში მექანიზაციის დანერგვის მიმართ არასაკმარის ყურადღების გამო. უკანასკნელ წლებში მდგომარეობა თვალსაჩინოდ გაუმჯობესდა.

მანქანა-ტრაქტორთა სადგურებმა ფართოდ გაშალეს მუშაობა ვენახების ხვნისა და კულტივაციის ჩასატარებლად, ამავე დროს შესრულებული სამუშაოს ხარისხიც გაუმჯობესდა. ამ გარემოებას ხელი შეუწყო აგრონომ ზ. კვირიკაშვილის მიერ კონსტრუირებული გუთნის ვპკ-1,8-ის გამოყენებამ.

საქართველოს პირობებში დიდი მნიშვნელობა აქვს აგრეთვე ნიადაგის ნაყოფიერების გადიდების ღონისძიებათა ჩატარებას, ორგანული და მინერალური სასუქების გამოყენებით. ეს ღონისძიება უკვე გეგმიურად და მასიურად ტარდება ჩვენს ვენახებში, რაც თვალსაჩინო გავლენას ახდენს ვაზის ზრდა-განვითარებასა და ყურძნის მოსავლიანობაზე. საჭიროა მხოლოდ აღინიშნოს, რომ მინერალური სასუქების ნიადაგში შეტანის წესის შეცვლით, სახელდობრ მისი ღრმად შეტანით, შეიძლება უფრო უკეთესი შედეგის მიღება.

სასუქის ღრმად შემტანი არსებული მანქანა, მოწყობილი „ვუმ-ნო“-თან სამუშაოდ, გადაკეთებულია საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მევენახეობა-მელენეობის ინსტიტუტის მიერ საქართველოს პირობებთან შეფარდებით; საქირთა კმ. მანქანების რეალიზებული გამოშვება და წარმოებაში დანერგვა. ბიზნეს-პლანის 33

მეტად მნიშვნელოვანი საკითხია მევენახეობაში ვაზის მავნებლებისა და ავადმყოფობათა წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებათა ჩატარება. საქართველოში რამდენადაც მეტად ხელშემწყობი პირობებია სოფლის მეურნეობის მრავალი სხვადასხვა დარგის განვითარებისათვის, იმდენადვე კარგი პირობებია მავნებლებისა და ავადმყოფობათა გავრცელებისათვის. ძირითადი მავნებლები და ავადმყოფობანი, რომლებიც გავრცელებულია საქართველოს ვენახებში, შემდეგია: მავნებლებისგან — ყურძნის ჭია, კვირტის ჭია, მარმარილოს ღრაქა, ვაზის ცრუფარიანა; ავადმყოფობათაგან — ქრაქი, ნაცარი, თეთრი სიდამპლე, შავი სიდამპლე, ანთრაქნოზი და სხვ.

მეტწილ მავნებლებისა და ავადმყოფობათა წინააღმდეგ დადგენილია ბრძოლის საკმაოდ ეფექტური ღონისძიებანი, უმთავრესად ქიმიური. არსებულ ღონისძიებათა დროულად და ხარისხოვნად ჩატარებას შეუძლია უზრუნველყოს ყურძნის მოსავლის სრული შენარჩუნება, მაგრამ, რადგან საქირთა ღონისძიებანი ყველგან არ ტარდება და ამასთანავე სრულდება სხვადასხვა დროს, განსაკუთრებით კოლწევრების პირად სარგებლობაში მყოფ ვენახებში, ვაზის მავნებლებისა და ავადმყოფობათა მიერ მევენახეობისათვის მიყენებული ზარალი ყოველწლიურად საკმაოდ დიდია.

მავნებლებისა და ავადმყოფობათა წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებათა ჩატარება ავიაციის საშუალებით, რასაც ადგილი აქვს მხოლოდ ზოგიერთ სახელმწიფო მეურნეობაში, მეტად ეფექტურია. საქირთა ეს პრაქტიკა გავრცელდეს ყველა საბჭოთა და კოლექტიურ მეურნეობაში, აგრეთვე ინდივიდუალურ ვენახებში მავნებლების და ავადმყოფობათა ერთდროულად მოსასპობად, ერთი ვენახიდან მეორეში მათი გადატანის თავიდან აცილების მიზნით.

ვაზის ნორმალური, ძლიერი ზრდა-განვითარებისა და ყოველწლიურად მყარი და მზარდი მოსავლის მიღებისათვის არსებითი მნიშვნელობა აქვს ვაზის ტენით საკმაოდ უზრუნველყოფას. ამასთან დაკავშირებით ზოგიერთ რაიონში შემოღებულია ვენახების ნორწყვა, როგორც სავალდებულო აგროღონისძიება.

დასავლეთ საქართველოს უმრავლეს რაიონში ატმოსფერული წალექების საკმაო და, ზოგ შემთხვევაში, ქარბი რაოდენობის გამო, ვენახები არ საკმარისად მოწვევას. საქართველოს დანარჩენ რაიონებში კი, ზოგიერთ პერიოდში (გაზაფხული, ზაფხულის ბოლო) სიმციროს გამო, ვენახების რწყვა აუცილებელი ხდება. რაიონში სარწყავი მიწების სიმცირე ხელს უშლის მევენახეობის შემდგომ ფართოდ განვითარებას (ქართლი, მესხეთი); კახეთსა და ნაწილობრივ იმერეთში — საქართველოს მევენახეობის ამ ძირითად რაიონებშიც კი, სადაც ვახის მოყვანა მოურწყავადაც არის შესაძლებელი, ცალკეულ წლებში და საკმაოდ ხშირადაც ვენახები ზიანდება გვალვისაგან და ყურძნის მოსავლიანობა თვალსაჩინოდ ეცემა, — ამასთან ერთად პროდუქციის ხარისხიც უარესდება. ამის გამო სარწყავი ქსელის მოწყობა ხსენებულ რაიონებში და ვენახების რწყვა საგრძნობლად გაადიდებდა ყურძნის მოსავლიანობას.

1953 წლის შემოდგომაზე ჩატარებული ვენახების აღწერით, საბჭოთა მეურნეობებსა და კოლმეურნეობებში (მეურნეობათა სხვა ჯგუფების ვენახების მიმართ ეს მაჩვენებელი არ აღრიცხულა) ცალკეული რაიონების მიხედვით სარწყავი ვენახების ფართობის ოდენობის შესახებ ცნობები მოცემულია მე-13 ცხრილში.

სარწყავი ვენახების ფართობის აბსოლუტური ოდენობით პირველ ადგილზეა კახეთი, შემდეგ — ქვემო ქართლი და ქართლი—სამხრეთ ოსეთი; შეფარდებითი მაჩვენებლებით კი—სარწყავი ვენახების პროცენტით მათი საერთო ფართობის მიმართ, პირველი ადგილი უჭირავს ქვემო ქართლს, შემდეგ — მესხეთსა და ქართლი — სამხრეთ ოსეთს.

საქართველოს მევენახეობის არსებული მდგომარეობის მიმოხილვის ბოლოს საკმარისად მიგვაჩნია შევხვით აგრეთვე ვენახების მოსავლიანობას.

ზუსტი ცნობები საქართველოს ვენახების მოსავლიანობის შესახებ რესპუბლიკის მასშტაბით არ მოგვეპოვება, რადგან კოლწევრებისა და მოსახლეობის დანარჩენი ჯგუფების პირად სარგებლობაში არსებული ვენახების მოსავლის სახელმწიფო აღრიცხვა არ წარმოებს.

ყოველწლიური აღრიცხვის მონაცემები არსებობს მხოლოდ საბჭოთა მეურნეობებისა და კოლმეურნეობების შესახებ.

სამტრესტიისა და საქნამპანკომბინატის საბჭოთა მეურნეობების ვენახების საშუალო მოსავლიანობა უკანასკნელი წლების განმავ-

სარწმუნოებრივი დაჯილდოების რაიონების მიხედვით

ცხრილი 13

რაიონების დასახელება	ვენახების საერთო ფართობი			სარწმუნოებრივი დაჯილდოების ფართობი			სარწმუნოებრივი დაჯილდოების ფართობი			რაიონის სარწმუნოებრივი დაჯილდოების %/6
	თოხი ჰექტარში			თოხი ჰექტარში			პროცენტში			
	საბჭოთა მემორიალებში	კოლმეურნეობებში	სულ	საბჭოთა მემორიალებში	კოლმეურნეობებში	სულ	საბჭოთა მემორიალებში	კოლმეურნეობებში	სულ	
კახეთი	1835	7247	9082	639	3046	3685	403	420	406	44,6
კვემო ქართლი	577	1781	2358	447	1467	1914	77,5	83,5	81,2	23,2
ქართლი-სამხრეთ ოსეთი	167	2388	2555	147	1714	1861	88,0	71,9	72,8	22,5
მცხეთი	54	212	266	51	144	195	94,4	67,9	75,0	20,4
იმერეთი	208	6747	6955	57	426	483	27,4	6,3	7,4	5,8
რაჭა-ლეჩხუმი	8	1666	1674	—	3	3	—	0,2	0,2	0,0
გურია-აჭარა	37	583	620	—	121	121	—	20,8	19,5	1,5
სამეგრელო-აფხაზეთი	102	1347	1449	—	—	—	—	—	—	—
სულ	2988	21911	24899	1341	6921	8262	44,9	31,6	32,9	32,9

ლობაში (1950 — 1954 წწ.) ჰექტარზე 57,7 ცენტნერ ყურძენს შეადგენს.

ცალკეულ საბჭოთა მეურნეობებში ადგილი აქვს საშუალო მოსავლიანობის მნიშვნელოვან მერყეობას (დაახლოებით 150 ცენტნერამდე), ბუნებრივი პირობების (სარწყავების, სეტყვა და სხვ.), ნარგაობის ასაკის, ჯიშობრივი შემადგენლობისა და თვით ნარგაობის მდგომარეობის მიხედვით. მოსავლიანობა ცალკეულ ნაკვეთზე ჰექტარიდან 150 — 180 ცენტნერს აღწევს (ხირსის, ნაფარეულის, ყულარისა და სხვა საბჭოთა მეურნეობები).

სარეკორდო მოსავალი, 208 ცენტნერი ჰექტარზე, მიღებულია 1954 წელს აფხაზეთის ასსრ გუდაუთის რაიონის ბომბორის საბჭოთა მეურნეობის მთელი ფართობიდან — 22 ჰექტარიდან.

საბჭოთა მეურნეობების ვენახების ყურძნის მთელი მოსავალი წლიურად საშუალოდ 6 — 10 ათას ტონას შეადგენს. 1954 წელს კი ჩვეულებრივზე მაღალი მოსავალი იყო და ყველა საბჭოთა მეურნეობიდან მიღებულია 15 ათას ტონაზე მეტი ყურძენი.

კოლმეურნეობებში უკანასკნელ 5 წლის მანძილზე ყურძნის საშუალო მოსავალი შეადგენს 36,9 ცენტნერს ჰექტარიდან. 1954 წელს აქაც მიღებულია უმაღლესი მოსავალი — 57,7 ცენტნერი ერთ ჰექტარიდან საშუალოდ ყველა კოლმეურნეობის ვენახებიდან.

კოლმეურნეობების ვენახების წლიური საერთო მოსავალი 60 — 70 ათას ტონა ყურძენს შეადგენს; 1954 წელს კი მიღებულია 106 ათასი ტონა.

მევენახეობის ცალკეული რაიონებისა და წლების მიხედვით ყურძნის მოსავლიანობა და საერთო მოსავალი შემდეგია (ცხრილი 14).

ყურძნის მოსავლიანობა თვალსაჩინოდ მერყეობს წლებისა და სექტორების მიხედვით; საბჭოთა მეურნეობების ყურძნის მოსავლიანობა ყველა რაიონში უფრო მაღალია, ვიდრე კოლმეურნეობებში. ცალკეული რაიონების მიხედვით კი პირველ ადგილზეა კახეთი, სადაც ყურძნის საშუალო მოსავალი საბჭოთა და კოლექტიურ მეურნეობებში ერთად უკანასკნელ 5 წელში (1950 — 1954 წწ.) შეადგენს 46,4 ცენტნერს ჰექტარიდან. კახეთის შემდეგ მოდის იმერეთი — 39,0 ცენტ. ჰექტარიდან. თითქმის ერთ დონეზეა მოსავლიანობა ქვემო ქართლში, რაჭა-ლეჩხუმში, გურია-აჭარასა და სამეგრელო-აფხაზეთში — 33,6 ცენტნერიდან (ქვემო ქართლი) 38,1 ცენტნერამდე (გურია-აჭარა).

რაიონების დასახელება	მეტრნეობები	1950 წელი			1951 წელი		
		მსხმოიარე ფართობი ჰექ- ტარით	მოსავლი 1 ჰექტ. ცენტრით	საერთო მოსავ- ლი ტონებით	მსხმოიარე ფართობი ჰექ- ტარით	მოსავლი 1 ჰექტ. ცენტრით	საერთო მოსავ- ლი ტონებით
კახეთი	საბჭ. მეურნ. კოლმეურნ.	1075 5251	36,6 24,5	3934 12864	1042 5346	51,3 39,3	5345 21009
	სულ	6326	26,6	16798	6388	41,3	26354
ქვემო ქართლი	საბჭ. მეურნ. კოლმეურნ.	366 1494	36,0 15,2	1317 2270	340 1482	44,2 24,8	1502 3675
	სულ	1860	19,3	3587	1822	28,4	5177
ქართლი—სამხრეთ ოსეთი	საბჭ. მეურნ. კოლმეურნ.	72 1779	27,0 9,9	194 1761	69 1801	28,4 12,0	169 2161
	სულ	1851	10,6	1955	1870	12,6	2357
მცხეთი	საბჭ. მეურნ. კოლმეურნ.	— 70	— 2,6	— 18	5 88	19,2 5,6	10 49
	სულ	70	2,6	18	93	6,3	59
იმერეთი	საბჭ. მეურნ. კოლმეურნ.	158 4577	32,3 38,2	510 17484	158 4667	57,6 34,2	910 15961
	სულ	4735	38,0	17994	4825	35,0	16871
რაჭა-ლეჩხუმი	საბჭ. მეურნ. კოლმეურნ.	— 1166	— 43,3	— 5049	— 125	— 28,6	— 358
	სულ	1166	43,3	5049	125	28,6	358
გურია-აჭარა	საბჭ. მეურნ. კოლმეურნ.	14 442	21,5 42,8	30 1892	14 548	13,7 37,0	19 2028
	სულ	456	42,1	1922	362	36,4	2047
სამეგრელო-აფხაზე- თი	საბჭ. მეურნ. კოლმეურნ.	24 871	103,5 27,3	248 2378	24 956	79,6 26,5	191 2533
	სულ	895	29,3	2626	980	27,8	2724
სულ რესპუბლიკაში	საბჭ. მეურნ. კოლმეურნ.	1709 15650	36,5 27,9	6233 43716	1652 15013	49,5 31,8	8173 47774
	სულ	17359	28,8	49949	16665	33,6	55947

მსხლიარე ფართობი ჰექტ-ბით	1952 წელი			1953 წელი			1954 წელი			მსხლიარე ფართობი ჰექტ-ბით
	მოსავალი 1 ჰექტ-ბით	საერთო მოსავ- ლი ტონობით	მსხლიარე ფართობი ჰექტ-ბით	მოსავალი 1 ჰექტ-ბით	საერთო მოსავ- ლი ტონობით	მსხლიარე ფართობი ჰექტ-ბით	მოსავალი 1 ჰექტ-ბით	საერთო მოსავ- ლი ტონობით		
983 5639	55,7 28,5	5475 16071	1094 5664	65,2 54,5	7132 30868	1183 6004	80,9 70,0	9570 42028	58,5 44,0	
6622	32,5	21546	6758	56,2	38000	7187	71,8	51398	46,4	
343 1468	48,5 11,9	1663 1746	381 1469	73,6 36,2	2804 5317	409 1555	98,1 45,0	4012 6997	61,4 26,8	
1811	18,8	3409	1850	43,9	8121	1964	56,1	11009	33,6	
71 1755	39,1 18,0	278 3159	74 1804	43,0 21,8	318 3933	75 2064	44,1 40,0	331 8256	36,5 20,9	
1826	18,8	3437	1878	22,6	4251	2139	40,1	8587	21,5	
5 106	12,6 5,2	6 55	15 118	23,7 10,9	36 129	30 181	42,6 30,0	128 543	32,7 14,1	
111	5,5	61	133	12,4	165	211	31,8	671	15,8	
148 4971	43,5 25,1	644 12477	150 4848	46,0 34,2	690 16580	146 5318	56,4 60,0	823 31908	47,1 38,7	
5119	25,6	13121	4998	34,6	17270	5464	59,9	32731	39,0	
— 1266	— 30,5	— 3861	— 1241	— 32,9	— 4083	— 1340	— 45,0	— 6030	— 37,7	
1266	30,5	3861	1241	32,9	4083	1340	45,0	6030	37,5	
14 564	11,4 23,0	16 1297	19 624	20,4 39,4	39 2459	19 660	17,9 50,0	34 3300	17,3 38,7	
578	22,7	1313	643	38,8	2498	679	49,1	3334	38,1	
22 974	138,0 16,7	304 1627	22 1214	154,5 33,8	340 4103	22 1310	207,6 55,0	457 7205	135,1 33,5	
996	19,4	1931	1236	35,9	4443	1332	57,5	7662	35,6	
1586	52,9	8386	1755	64,7	11359	1884	81,5	15355	57,7	
16743	24,1	40293	16982	39,7	67472	18432	57,7	106267	36,9	
18329	26,6	48679	18737	42,1	78831	20316	59,9	121622	38,8	

მოსავლიანობაში ყველაზე ჩამორჩენილია მესხეთი და ქართლი — სამხრეთ ოსეთი; მესხეთში საშუალო მოსავალი ჰექტარიდან შეადგენს 15,8 ცენტნერს და ქართლი—სამხრეთ ოსეთში — 21,5 ცენტნერს. წლების მიხედვით რესპუბლიკაში მთლიანად ყველაზე მაღალი მოსავალი იყო 1954 წელს — 59,9 ცენტნერი ჰექტარიდან, შემდეგ 1953 წელს — 42,1 ცენტნერი.

ვენახების ფართობის სიდიდისა და მოსავლიანობის შესაბამისად რაიონში ყურძნის საერთო პროდუქციით პირველ ადგილზეა კახეთი, რომელიც იძლევა მთელი მოსავლის 43,8%-ს, შემდეგ იმერეთი — 26%.

საქართველოს მევენახეობის მდგომარეობის შესახებ ზემოთ მოყვანილი მონაცემებიდან ჩანს, რომ მევენახეობის შემდგომი განვითარების ერთ-ერთი მთავარი საკითხთაგანი ფილოქსერისაგან განადგურებული ვენახების აღდგენაა ახალი ვენახების გაშენებით ფილოქსერაგამძლე საძირეზე დამყნული ვაზით.

ვებებით რა ამ საკითხს, უპირველეს ყოვლისა საჭიროა აღინიშნოს, რომ საქართველოში ამ დარგში მუშაობა დიდი ხნის განმავლობაში დამაკმაყოფილებლად ვერ მიმდინარეობდა, მაგრამ უკანასკნელ დროს, განსაკუთრებით 1936 წლიდან, საქ. კ.პ.(ბ) ცენტრალური კომიტეტისა და საკავშირო საზოგადოებრივი ისტორიული დადგენილების შემდეგ „საქართველოს სსრ-ში მევენახეობისა და ხარისხოვანი მელვინეობის განვითარების შესახებ“ — მდგომარეობა ძირფესვიანად შეიცვალა.

მიღწევად ამ მხრივ უნდა ჩაითვალოს მყარი ბაზის შექმნა ფილოქსერისაგან განადგურებული ვენახების აღსადგენად და შემდგომ განსავითარებლად საძირე ვაზის სადედეების გაშენების გაფართოების გზით, რაც უზრუნველყოფს რესპუბლიკას ფილოქსერაგამძლე საძირე მასალით.

ცხრილი 15

საძირე ვაზის სადედეების დინამიკა უკანასკნელი ორი ათეული წლის განმავლობაში

წლები	ფართობი წლის ბოლოს ჰექტრებით	პროცენტები 1930 წლის მიმართ
1930	321	100
1932	416	130
1935	580	181
1940	815	254
1947	734	221
1953	975	304

ამ მნიშვნელოვან საკითხს უკანასკნელ დრომდე ჯეროვანი ყუ-
ჩადლება არ ექცეოდა. სადედეების გაშენება დიდი დაგვიანებით
დაიწყო, ნელი ტემპით მიმდინარეობდა და არასაკმარის რაოდენო-
ბით წარმოებდა (ცხრილი 15).

ეროვნული

როგორც ვხედავთ, საძირე ვაზის სადედეების მრავლობის
ზრდა 1940 წლამდე ძლიერ ნელა მიმდინარეობდა და ამ დროი-
სათვის მათი ფართობი 1930 წელთან შედარებით მხოლოდ 2,5-ჯერ
იზრდება. სამამულო ომის წლებში სადედეების ნაწილი წყობიდან
გამოვიდა, მაგრამ ომის შემდგომ წლებში ეს ფართობი აღდგენილ
იქნა და 1953 წელს 975 ჰექტარს მიაღწია.

საძირე ვაზის სადედეების ჯიშობრივ შემადგენლობა შემდეგ-
ნაირია:

რიპარია x რუხესტრის	3309	361,95	ჰა—37,1 %
"	3306	127,45	" — 13,1 %
"	101 ¹⁴	199,3	" — 20,4 %
ბერლანდიერი x რიპარია	420-ა	72,8	" — 7,5 %
რიპარია x ბერლანდიერი	5-ბბ	91,7	" — 9,4 %
შასლა x ბერლანდიერი	41-ბ	10,9	" — 1,1 %
სოლონის x რიპარია	1616	9,9	" — 1,0 %
რუხესტრის დიულა		46,0	" — 4,7 %
დანარჩენი ჯიშები		55,4	" — 5,7 %

აღსანიშნავია, რომ სადედეების ჯიშობრივ შემადგენლობაში
მცირედაა წარმოდგენილი ბერლანდიერის ჰიბრიდები — სულ 175
ჰექტარი, დაახლოებით 18%, მაშინ როდესაც საქართველო-
ში ვენახებისათვის საუკეთესო ნიადაგების მასივები, რომ-
ლებიც მალახარისხოვან პროდუქციას იძლევა, თითქმის ყველა
რაიონში კირის დიდ რაოდენობას შეიცავს და ვაზის საძირე
სწორედ ბერლანდიერის ჰიბრიდებს მოითხოვს.

საძირე ვაზის სადედეების 975 ჰექტარი ფართობიდან
კოლმეურნეობებში 706 ჰექტარი, ანუ მთელი ფართობის 72,4%
ირიცხება, საბჭოთა მეურნეობებში — 269 ჰექტარი, ანუ 27,6%.

სადედეების მეურნეობა უკანასკნელ დრომდე საბჭოთა მეურ-
ნეობების ხელში იყო; კოლმეურნეობებს ძალზე მცირედი ფართო-
ბი ჰქონდათ, რის გამოც კოლმეურნეობების სადედეების უდიდესი
ნაწილი ახალგაზრდა ნარგავებისაგან შედგება. საბჭოთა მეურნე-
ობების სადედეები მთლიანად სრულსაკოვანია.

მევენახეობის ცალკეულ რაიონებს შორის სადედეები განლა-
გებულია იმისდა მიხედვით, თუ როგორია ამა თუ იმ რაიონის

შოთხოვნისება საძირე მასალაზე. სადედეების მთელი ფართობის დაახლოებით ერთი მესამედი იმერეთზე მოდის, დაახლოებით ამდენივე — კახეთზე; დანარჩენ რაიონებში, გარდა ქვემო ქართლისა (მარნეულისა და ბოლნისის ადმინისტრაციული რაიონებში) სადედეები მცირე რაოდენობითაა.

მარნეულისა და ბოლნისის რაიონებში სადედეების შედარებით დიდი ფართობია თავმოყრილი, რადგან ამ რაიონების ეკოლოგიური პირობები ხელსაყრელადაა მიჩნეული საძირე ვაზის სადედეების გასაშენებლად.

მარნეულის რაიონში მდებარეობს სამტრედიის გიაურარხის საბჭოთა მეურნეობა, რომლის პროდუქცია (საძირე) ადგილობრივად მხოლოდ უმნიშვნელო რაოდენობით მოიხმარება. ამ მეურნეობის სადედეს რესპუბლიკური მნიშვნელობა აქვს; მეურნეობა ამარაგებს თითქმის ყველა რაიონს, რომლებსაც თავისი საძირე არა ჰყოფნის.

საძირე ვაზის სადედეები ჯერჯერობით დამაკმაყოფილებელ მდგომარეობაში არაა; სადედეების არასაკმაოდ მოვლის გამო ნარგავები გამეჩხრებულია და მათი მოსავლიანობა დაბალია; ნაცვლად ერთი ჰექტარიდან 40—45 ათასი ცალი 110 სმ ლერწის მიღებისა, რაც საესებით შესაძლებელია, ამ უკანასკნელ წლებში ფაქტიურად მიღებულია 20 — 25 ათასი ცალი, მთელი მოსავალი კი შეადგენს 15—20 მილიონ 110 სმ ცალ ლერწს.

ამჟამად ხორციელდება ღონისძიება, რომელიც გაადვილებს სადედეების მოვლას, სახელდობრ სადედეების გადაყვანა დაბალ პორიზონტალურ მავთულის შპალერზე. ეს ღონისძიება იძლევა სადედის რიგთაშუა მანძილის მექანიზირებული დამუშავებისა და საერთოდ მოვლის გაუმჯობესების საშუალებას, სახელდობრ მწვანე ოპერაციების ჩატარების საშუალებას, რასაც დიდი მნიშვნელობა აქვს მაღალი ხარისხის ლერწის მიღებისთვის.

ყველაფერი ეს გავლენას ახდენს სადედეების მდგომარეობაზე, რის გამო უკანასკნელ წლებში შესამჩნევია საძირე ლერწის პროდუქციის ზრდა და მისი ხარისხის გაუმჯობესება.

ვაზის მყნობის საქმეში ჯერ ყველაფერი რიგზე არ არის.

საძირე ვაზის სადედეების გაფართოება და მათი პროდუქციის ზრდა, აგრეთვე ნამყენის გამოსაყვანი სათბურების მშენებლობა ხელს უწყობს ნამყენი ვაზის წარმოების გადიდებას, მაგრამ ამ სამუშაოს ცუდი ორგანიზაციის გამო, სანერგოდან პირველხარისხოვანი ნამყენის გამოსავალი ჯერ კიდევ მეტად დაბალია და უკანასკნელ წლებში 20-დან 30%-მდე მერყეობს.

ამ მდგომარეობის ძირითადი მიზეზია სანამყენო მასალის არასაკმარისი უზრუნველყოფით შერჩევა, ნამყენის ცუდი მოვლა სანერგეში და, რაც მთავარია, შრომის არასწორი ორგანიზაცია. ეს გადითხატება იმაში, რომ მონამყენე, ნამყენის გაკეთების შემდეგ არ უზრუნველყოფს მონაწილეობას მის სანერგეში დარგვასა და შემდგომში მის მოვლას. არ აგებს პასუხს საბოლოო შედეგზე — სანერგიდან პირველხარისხოვანი ნამყენის გამოსავალზე.

ცხრილი 16

ნამყენის წარმოება და პირველხარისხოვანი ნამყენის გამოსავალი იანობა ფაქტობრივად წლებში, სოფლის მეურნეობის და სასურსათო მრეწველობის სამინისტროთა ცნობებით

წლები	დამყენილია (ათასი ცალი)			მიღებულია პირველი ხარისხის ნამყენი (ათ. ცალი)			პირველი ხარისხის ნამყენის გამოსავალი პროცენტობით		
	საბჭ. მეურ.	კოლმეურ.	სულ	საბჭ. მეურ.	კოლმეურ.	სულ	საბჭ. მეურ.	კოლმეურ.	საშუალო
1950	2081	32750	34831	365	9825	10190	17,5	30,0	29,4
1951	3167	36112	39279	846	8823	9669	26,7	24,4	24,6
1952	3552	26779	30331	833	6490	7323	23,5	24,2	24,1
1953	2192	24715	26907	785	6919	7704	35,8	26,0	28,7

1936 წლამდე ნამყენის წარმოება თითქმის მთლიანად თავმოყრილი იყო საბჭოთა მეურნეობების ხელში, რომლებსაც გამოჰყავდათ ნამყენი როგორც თავიანთი საჭიროებისა, ისე კოლმეურნეობებისათვის 1936 წლიდან წემოღებულ იქნა კოლმეურნეობათა დაკრედიტება ნამყენისათვის საჭირო მასალის შეძენისა და სათბურების მშენებლობისათვის, რის გამოც ნამყენის წარმოება კოლმეურნეობებში მნიშვნელოვნად გაფართოვდა; კოლმეურნეობებმა უკვე აითვისეს ეს საქმე და საბჭოთა მეურნეობების მხრივ დახმარებას ნაკლებად საჭიროებენ.

1939 წლიდან საბჭოთა მეურნეობანი აწარმოებენ მყნობას მხოლოდ თავიანთი საჭიროებისათვის.

საქართველოში, როგორც უკვე აღნიშნული იყო, დაბალშტამბიანი (დაბლარი) ვენახების გარდა, არის აგრეთვე მაღალშტამბიანი (მაღლარი) ვენახები.

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ მაღლარი ვენახები, თავიანთი ნარგავობის ხასიათის და ადგილმდებარეობის მიხედვით, დიდად განსხვავდება ერთმანეთისაგან. აღმოსავლეთ საქართველოში

მალლარის ვაზები ერთეული ძირებად გვხვდება საკარმიდამო ნაკვეთებზე, როგორც ქალაქად, ისე სოფლებში და ნაწილობრივ

მალლარი ვენახების განლაგება საქართველოს რაიონების მიხედვით, 1953 წლის სრულიად საქართველოს ვენახების აღწერის მონაცემებით

№№ რიგ.	რაიონების დასახელება	ს უ ლ		მ. შ. იზაბელას ჯიში	
		ძირი	ჰექტარზე გადაყვანილ	ძირი	ჰექტარზე გადაყვანილ
1	კახეთი	19500	78	18762	75
2	ჭვემო ქართლი	3250	13	1198	5
3	ქართლი—სამხრეთ-ოსეთი	9250	37	1589	6
4	მესხეთი	1250	5	105	1
5	იმერეთი	240750	963	188285	753
6	რაჭა-ლეჩხუმი	60750	243	42461	170
7	გურია-აჭარა	824000	3296	696541	2786
8	სამეგრელო-აფხაზეთი	1345710	5383	918545	3674
ს უ ლ		2504500	10018	1867496	7470

ვენახებშიც — ხეივანების სახით. ამ რაიონებში მალლარი შედგება, უმთავრესად, სუფრის ყურძნის ჯიშებისაგან და განკუთვნილია ყურძნის სახით მოსახმარად.

რაჭა-ლეჩხუმში (ცაგერის ადმინისტრაციულ რაიონში) მალალშტამბიანი ვაზები უმთავრესად მთლიანი ნარგაობის სახით გვხვდება საშუალო შტამბზე, 1,5 მეტრის სიმაღლეზე, („ოლიხნარის“ ტიპის მიხედვით) და გაშენებულია ადგილობრივი ჯიშებით. ასეთ ნარგაობას საყრდენად ხის მაღალი სარება აქვს, რომლებიც ერთმანეთზე გადაბმულია ასეთივე გრძელი, ჰორიზონტალურად დაწყობილი სარებით.

იმერეთში, განსაკუთრებით გურია-აჭარისა და სამეგრელო-აფხაზეთის ზღვისპირა რაიონებში, მალალშტამბიანი ნარგაობანი გაშენებულია დიდი რაოდენობით უმთავრესად სხვადასხვა სახის სახმარ მიწებზე (ეზოებში, ლობეებთან, სახნავ-სათესში, თხმელნარ ტყესა და სხვ.) და შეშვებულია ხეებზე.

აფხაზეთში, კერძოდ, გუდაუთის ადმინისტრაციულ რაიონში და აგრეთვე (უფრო იშვიათად) სხვა რაიონებში შემოღებულია სპეციალურად საყრდენად გამოსადეგი ხეების (ხურმა, თხმელა და სხვა) რიგში დარგვა, რომლებსაც ძირებში ვაზებს მიურგავენ. ამგვარად წარმოდგება მალლარის მთლიანი ნარგაობა.

დასავლეთ საქართველოს რაიონებში, განსაკუთრებით ზღვისპირა ზონაში, მალარის ვაზების დიდი უმეტესობა ამერიკული ჯიშის იზაბელასაგან (ჰიბრიდი) შედგება, რომელიც შემოიტანა იმ რაიონებში ფილოქსერისა და სოკოვან ავადმყოფობათა გაჩენის შემდეგ ქალ. ოდესიდან.

იზაბელას ჯიშის სწრაფად და ძლიერ ვრცელდებოდა იმის გამო, რომ იგი იოლი გასაშენებელია, დიდმოსავლიანი და შედარებით გამძლეა ფილოქსერისა და სოკოვან ავადმყოფობათა წინააღმდეგ. ეს მოვლენა — იზაბელას გავრცელება, არასასურველად უნდა იქნეს მიჩნეული, რადგან იგი, თუმცა უკეთესია სხვა სახის ჰიბრიდებზე, მაგრამ მდარე ხარისხის ღვინოს იძლევა და მასთან, ზემოთ აღნიშნული მიზეზების გამო, სდევნის ადგილობრივ მნიშვნელოვან ჯიშებს, რომლებიც ცნობილია მაღალხარისხოვანი ღვინოებით: ჩხავერი, ჯანი, მტევანდიდი, ალადასტური, ოჯალეში და სხვ.

მალარის ნარგაობა ამჟამად თანდათან მცირდება, რადგან იზაბელას ჯიშის არაა ფილოქსერას წინააღმდეგ აბსოლუტურად გამძლე, იგი უკვე სუსტდება; ამასთანავე გურია-აჭარისა და სამეგრელო-აფხაზეთის მოსახლეობა გადადის დაბალშტამბიანი ვაზების გაშენებაზე და იზაბელას ადგილობრივი მნიშვნელოვანი ჯიშებით სცვლის. ამ მოვლენას ხელს უწყობს ის გარემოება, რომ მოსახლეობამ ისწავლა ფილოქსერისა და სოკოვან ავადმყოფობათა წინააღმდეგ ბრძოლის ხერხები, რის გამოც იზაბელას, როგორც შედარებით გამძლე ჯიშს, ეს უპირატესობა დაეკარგა.

მალარ ნარგავენს, გარდა აღმოსავლეთ საქართველოს რაიონებისა და რაქა-ლენჩხუმისა, თითქმის არავითარი მოვლა არა აქვთ; პერიოდულად წარმოებს მხოლოდ მათი გასხვლა — ზედმეტი შტოების შეჭრა (ვაზის კრონის შეთხელება).

ახალი ზუთწლიანი გეგმით გათვალისწინებულ ღონისძიებათა გატარება დაბლარი ვენახების გასაფართოებლად კახეთის, იმერეთის და სხვა რაიონებთან ერთად ისეთ რაიონებშიც, სადაც უპირატესი მდგომარეობა ამჟამად მალარებს უკავია, თანდათან შეამცირებს მალარას და ადგილს დაუთმობს უფრო კულტურული მევენახეობის ტიპს — დაბლარს.

IV. საქართველოს ვაზის მთავარი და პირსპექტიული ჯიშების მოკლე დახასიათება¹

ა. კახეთის ჯიშები

რქაწითელი. რქაწითელი თეთრყურძნიანი ვაზის ჯიშია; იგი კახეთის ძირითადი ჯიშია და დიდი რაოდენობით გვხვდება კახეთის ყველა კუთხეში. რქაწითელი გავრცელებულია აგრეთვე აღმოსავლეთ საქართველოს სხვა რაიონებშიც. რქაწითელი იმდენად მალალი ღირსების ყურძენსა და ღვინოს იძლევა, ამასთანვე იმდენად კარგად ეგუება სხვადასხვა ბუნებრივ პირობებს, რომ თანდათან ვრცელდება საბჭოთა კავშირის სხვა რესპუბლიკებშიც. აზერბაიჯანის სს რესპუბლიკაში რქაწითელის ფართობი 1000 ჰექტარამდე აღწევს; საკმაოდ დიდი ფართობია სომხეთში, დაღესტანში, მოლდავეთში, უზბეკეთსა და სხვა რესპუბლიკებში.

რქაწითელი საშუალოზე ძლიერი ზრდის ვაზია; მისი ერთწლიანი რქა სწორად მზარდია, მუხლთაშორისების სიგრძე 7,5-დან 14 სანტიმეტრამდე მერყეობს. რქა მოწითალო წაბლის ფერია; მუხლები უფრო მუქი ფერისაა, ვიდრე მუხლთაშორისები. ფოთლები—მომრგვალო, საშუალო ზომისა, ფერად მუქი მწვანე, მეტწილად სამნაკეთიანი, გვხვდება ხუთნაკეთიანი ან დაუნაკეთავე. ფოთლის ქვედა მხარის შებუსება აბლაბუდისებრია; ყუნწი ჩვეულებრივ მოკლეა, უბუსუსო და შეფერილია მთელ სიგრძეზე მოწითალო-ღვინისფრად. მტევანი საშუალო ზომისაა, სიგრძით—12—24 სმ, სიგანით — 5—12 სმ, მტევნის ფორმა ცვალებადია: უფრო ხშირად გვხვდება ცილინდრულ-კონუსისებრი და ცილინდრული ფორმის მტევნები, იშვიათად მხრიანი, მტევნის საშუალო წონა 160 — 200 გრამს უდრის. მტევნის მარცვლის ფორმა ოვალურია, მოოჭროსფერო-მოყვითალო ფერისა; მარცვლის კანი თხელია და შვრივი, დაფარული საშუალო სისქის ცვილისებრი ფიფქით. რბალობი ხორციანი და წვნიანია; წვენი უფეროა, გემო სასიამოვნო და ჰარმონიული აქვს. რქაწითელის ყურძენი კახეთში მწიფდება სექტემბრის შუა რიცხვებში.

რქაწითელი საკმაოდ მაღალმოსავლიანი ჯიშია, გარდა ამისა, იგი ადრე იძლევა პირველ მოსავალს; კარგი მოვლის პირობებში შეოთხე-მოხუთე წელს უკვე ნორმალურ მოსავალს გვაძლევს. საშუალო მოსავალი სრულ მსხმოიარე ვაზებისა ერთ ჰექტარზე 80—

¹ ვაზის ჯიშების დახასიათება მოცემულია ს. ჩოლოყაშვილის, დ. ტაბიძის, თ. ყვარაცხელიას და ა. მირიჭაძის მიხედვით.

100 ცენტნერს უდრის; ბევრ მეურნეობაში მოსავალი ხშირად 150 — 200 ცენტნერს აღწევს.

რქაწითელი კარგად უძლებს სოკოვან ავადმყოფობებს, განსაკუთრებით კრაქს. აღსანიშნავია აგრეთვე რქაწითელი მცოდნეობითი უინვაგამძლეობა და ფილოქსერაგამძლეობა.

რქაწითელი მეტად მაღალი სამეურნეო თვისებების ჯიშია. მისი ყურძენი ძალიან გემრიელი და სასიამოვნოა საქმელად. ამავე დროს მისგან მზადდება მრავალნაირი ღვინის პროდუქცია და ყურძნის წვენი. რქაწითელი იძლევა მაღალხარისხოვან სუფრის ღვინოს, როგორც კახური, ისე ევროპული ტიპისას, კარგი ხარისხის შემავარებულ, ტკბილ და სადესერტო ღვინოს, საუკეთესო ღირსების ყურძნის წვენს და კონიაკის სპირტის ღვინომასალას.

მწვანე. მწვანე თეთრყურძნიანი ვაზის ჯიშია; იგი მეტად მაღალი ხარისხისა და ერთ-ერთი ღირსშესანიშნავი ჯიშთაგანია. მწვანეს საქართველოში სოკოვანი ავადმყოფობის, — ნაცრის გავრცელებამდე დიდი ადგილი ეკირა კახეთში; ნაცარმა, რადგან მის საწინააღმდეგო ღონისძიებანი ძველად არ იყო ცნობილი, თითქმის მოსპო ეს ჯიში და შემდეგ კი მისი აღდგენა ნელი ტემპით მიმდინარეობდა. ამის გამო ამჟამად ეს ჯიში შედარებით მცირე რაოდენობით გვხვდება, ძირითადად თელავისა და საგარეჯოს რაიონებში. ეს ჯიში შეტანილია კახეთის სტანდარტულ ასორტიმენტში და მისი ფართობი თანდათან იზრდება საბჭოთა მეურნეობებისა და კოლმეურნეობების ვენახებში.

მწვანე საშუალო ზრდის ვაზია; მისი ერთწლიანი რქა მორუხო ყვითელი ფერისაა, მზის მხარეზე — რუხი მონაცრისფრო. მუხლთაშორისების სიგრძე 6-დან 10 სანტიმეტრამდეა.

ფოთლები მუქი მწვანეა, საშუალო ზომისა (18×18,5 სმ), მომრგვალო ფორმისა, იშვიათად ოდნავ ოვალური, მეტწილად ხუთნაკეთიანი. ფოთლის ქვედა მხარის შებუსუსება ბეწვისებრია, დაფარულია თხელი ჯაგრისებრი ბუსუსით. ფოთლის ყუნწი შეფერილია ღია ღვინისფრად.

მტევანი საშუალო ზომისაა, სიგრძით—12—17 სმ, სიგანით — 9—15 სმ, მტევნის ფორმა განიერი კონუსისებურია და მხრიანი. ზოგჯერ მხრების სიგრძე ძირითადი მტევნის ნახევარს ან ორ-მესამედს აღწევს. ჩვეულებრივად მტევნები საშუალო სიმკვრივისაა. მტევნის საშუალო წონა 160—170 გ უდრის. მტევნის მარცვალი საშუალო ზომის, ოვალური ფორმისა და მწვანე ფერისაა. კანი თხელი აქვს, რბილობი — წვნიანი, წვენი — უფერული, ტკბილი; მეტად სასიამოვნო.

მწვანე საკმაოდ მაღალმოსავლიანია, ამასთანავე, როგორც რქაწითელი, კარგად მოვლის პირობებში აღრე იწყებს მსხმოიარეობას და სრულ მსხმოიარობაში მეოთხე-მეხუთე წელს შედის. საშუალო მოსავალი 70 — 90 ცენტნერამდე აღწევს, ცალკეულ შემთხვევებში და ნაკვეთებზე კი გაცილებით მეტი მიღებაა შესაძლებელი. მოსავლიანობას სცემს სოკოვანი ავადმყოფობა — ნაცარი, მაგრამ ნაცართან სათანადო ბრძოლის ჩატარების შემთხვევაში მწვანე მოსავლიანობით რქაწითელსაც არ ჩამოუვარდება. ჯიში მწვანე თუმცა საერთოდ ნაზი ჯიშია, მაგრამ მისი დადებითი მხარეა ფილოქსერისადმი შედარებითი გამძლეობა.

მწვანე მაღალი სამეურნეო ღირსების ჯიშია. იგი იძლევა მეტად ნაზ, სპეციფიკური სასაიამოვნო გემოვნებისა და არომატის როგორც კახური, ისე ევროპული ტიპის ღვინოს.

ხიხვი. ხიხვი თეთრყურძნიანი ვაზის ჯიშია. ეს ჯიშიც მეტად მაღალხარისხოვანია. ხიხვის ნარგავების ფართობი მცირეა; იგი, როგორც მწვანე, ნაზი ჯიშია და განსაკუთრებით ვერ იტანს სოკოვან ავადმყოფობებს, კერძოდ — ნაცარს. რადგან ხიხვი ნაცარს სუსტად უძლებდა, მისი ნარგავების დაღუპვის შემდეგ მოსახლეობა აღარ აშენებდა ამ ჯიშს, რის შედეგად იგი თითქმის გადაშენდა. ამჟამად, როდესაც ნაცრის საწინააღმდეგოდ მარტივი და რადიკალური საშუალება მოიპოვება ხიხვის გაშენების საწინააღმდეგო მომენტი იხსნება, მიუხედავად ამისა, ამ ჯიშის გაშენება მაინც მეტად ნელი ტემპით მიმდინარეობს.

ხიხვი, მეტად მაღალი ღირსების გამო. შეტანილია კახეთისა და მესხეთის სტანდარტულ ასორტიმენტში და მიღებულია ზომები ამ ჯიშის ნარგავების თვალსაჩინოდ გაფართოებისათვის საბჭოთა და კოლექტიურ მეურნეობებში.

ხიხვი საშუალო ზრდის ვაზია; მისი ერთწლიანი რქა მონაცრისფრო ყვითელი ფერისაა. მუხლთაშორისების სიგრძე 8 — 10 სმ უდრის. მუხლები ოდნავ უფრო მუქია, ვიდრე მუხლთაშორისები.

ფოთოლი მომრგვალო ფორმისა და საშუალო ან საშუალოზე უფრო დიდი ზომისაა (26×26 სმ). ფოთოლი სამ ან, იშვიათად, ხუთნაკვეთიანია. ფოთლის ქვედა მხარის შებუსება აბლაბუდისებრია. ფოთლის შებუსვის ინტენსიობა მატულობს ზემოდან ქვევითკენ.

მტევანი საშუალოზე პატარაა; მისი სიგრძე მერყეობს 12-დან 18 სმ-მდე, განი — 7-დან 10 სმ-მდე. მტევნები უმთავრესად ცილინდრული ან ცილინდრულ-კონუსისებრი ფორმისაა; ამისგან დამოუკიდებლად მტევნები მხრიანია, წმინდან შუქსი ხერი ან საშუალო სიმკვრივისაა. მტევნის წონა მერყეობს 250 მიდან 250 გრამამდე. მარცვალი საშუალო ზომისაა, მისი სიგრძე მერყეობს 1,4-დან 1,8 სმ-მდე, ხოლო განი—1,35-დან 1,76 სმ-მდე. მარცვალი მომეტებულ შემთხვევაში მრგვალი ფორმისაა, იშვიათად გვხვდება ოვალური ფორმის მარცვლებიც. მარცვალი მომწვანო-ყვითელია, მზის მხარეზე სიღამწერის პატარა ლაქები აყრია. კანი თხელია და ადვილად შორდება რბილობს. რბილობი წვნიანია და მდნარი; ცვილისებრი ფიფქი მარცვალზე სუსტად არის გამოსახული. წვენი უფერულია და მეტად სასიამოვნო გემო აქვს, თანაც თავისებური ჯიწური არომატითაა შემკული. კახეთში ხიზვის სავეგეტაციო პერიოდის ხანგრძლიობა წლის მეტეოროლოგიურ პირობებთან დაკავშირებით 140-დან 160 დღემდეა. ამრიგად, ეს ჯიში საკმაოდ ადრეულა ჯიშებს მიეკუთვნება. ხიზვი, სხვა კახური ჯიშების მსგავსად ნაადრევად იძლევა პირველ მოსავალს, სრულ მოსავალს კი თითქმის მეოთხე წლიდან ვიღებთ. მოსავლიანობის მხრივ ხიზვი საშუალომოსავლიანი ვაზის ჯიშებს შეიძლება მიეკუთვნოს. კარგი მოვლის პირობებში იგი მოსავლიანობით თითქმის არ ჩამოუვარდება მწვანესა და რქაწითელსაც კი.

ხიზვი მაღალი სამეურნეო ღირსების ჯიშია. იგი იძლევა საუკეთესო სუფრის ღვინოს, განსაკუთრებით კახური ტიპისას. კახეთის აღმოსავლეთ ნაწილში კი (კარდენახის მიკრორაიონი) მისგან მიიღება განსაკუთრებით მაღალი ხარისხის სადესერტო ღვინო, რომელიც არ ჩამოუვარდება ამავე ტიპის ცნობილ ყირიმის ღვინოებს.

საფერავი. საფერავი კახეთის მთავარი საწარმოო ვაზის ჯიშია. საქართველოში, გარდა კახეთისა, იგი საკმაო რაოდენობით გვხვდება ქართლშიც. საფერავი გავრცელებულია საბჭოთა კავშირის მევენახეობის თითქმის ყველა რაიონში.

საფერავი საშუალო და კარგ პირობებში ძლიერი ზრდის ვაზია.

საფერავის ერთწლიანი რქა საკმაოდ მსხვილია და აქვს ჯიშისათვის დამახასიათებელი ფხვიერი მერქანი; შემოსულ რქას მოწითალო-ვარდისფერი შეფერვა აქვს. მუხლთაშორისები საშუალოდ 8 — 10 სმ-ის სიგრძისაა. მუხლები უფრო სქელი და მეტად შეფერილია, ვიდრე მუხლთაშორისები. ფოთოლი საშუალო ზომისაა.

ნაა, მომრგვალო, იშვიათად კვერცხისებრი; ღია მწვანე ფერისაა, ხშირად ფოთლები სამნაკეთიანია, იშვიათად გეხედება ხუთნაკეთიანი ან ოდნავ დანაკეთული. ფოთლის ქვედა მხარის შებუსებასაკმაოდ სქელია, ქეჩისებური; ფოთლის ზედა მხარის შებუსება ოდნავ შესამჩნევი აბლაბუდისებრი ბეწვით ძარღვის განსწვრივ.

მტევანი საშუალო ზომისაა, სიგრძით 13-დან 21 სმ-მდე, სიგანით 7,5-დან 12 სმ-მდე. მტევანი განიერი კონუსისებრია, ფუძესთან დატოტვილი, საკმაოდ თხელი, იშვიათად — საშუალო სიმკვრივისა. მარცვალი საშუალო ზომისაა, ოვალური, შუა წელში განიერი, ბოლოში კი მომრგვალო. მარცვლის ფერი მუქი ლურჯია, თითქმის შავი. ცვილისებრი ფიფქი მარცვალზე კარგადაა განვითარებული. მარცვლის კანი თხელია, მაგრამ მაგარი; რბილი ნაწილი წვნიანია, ადვილად დნება. მარცვლის გემო სასიამოვნო ტკბილია, ხალისიანი.

საფერავი სხვა ქართული ჯიშებსავეთ ადრე იწყებს მსხმოიარებას და სრულ მსხმოიარობაში 4—5 წლისა შედის. იგი საკმაოდ მაღალმოსავლიანია. საშუალო მოსავალი 70 — 90 ცენტნერია ერთი ჰექტარიდან; კარგ პირობებში მოსავალი 130 — 170 ცენტნერს და უფრო მეტსაც აღწევს.

სადეკავს ნორმალურზე ჭარბი ყვავილცვენა ახასიათებს. სოკოვან ავადმყოფობებს და განსაკუთრებით ნაცარს საფერავი კახეთის პირობებში შედარებით კარგად უძლებს. ყინვის მიმართაც საფერავი საკმაოდ გამძლეობას იჩენს.

საფერავი ღვინის საუკეთესო ჯიშია, მხოლოდ იგი სხვადასხვა პირობებში ნაირსახეობის პროდუქციას იძლევა: ზომიერ-თბილპავიან რაიონებში იგი უმაღლესი ხარისხის სუფრის ღვინოს იძლევა (კახეთისა და ქართლის უმრავლესი რაიონები), ხოლო ცხელპავიან რაიონებში (კახეთის აღმოსავლეთი ნაწილი — კარდენახის მიკრორაიონი, უზბეკისტანი და სხვ.) საუკეთესო მაგარ და სადესერტო ღვინოს.

საფერავის სუფრის ღვინო ინტენსიური მუქი ბროწეულის ფერისაა, ზომიერი სიმეგრის, სრული, ენერგიული, ამავე დროს ხალისიანი, სპეციფიკური ჯიშური არომატით და სიმძველეში ძლიერი ბუკეტით. ამ ჯიშის შემეგრებული ღვინოც, მაგ., კავორი, გამოირჩევა მუქილალისფერი შეფერვით, ჰარმონიულობით, ხავერდოვნებით, ჯიშური არომატით და ძლიერი ბუკეტით.

თავკვერი. თავკვერი ქართლის ჯიშია, იგი გავრცელებულია შუა და ქვემო ქართლში. თავკვერი საქართველოზე მეტად გავრცელებულია აზერბაიჯანის სსრ და შუა აზიის—უზბეკეთის, თურქმენეთის, ყაზახეთისა და ყირგიზეთის რესპუბლიკებში.

თავკვერი არ არის შეტანილი საქართველოს სსრ-ის მემკვიდრეულ ასორტიმენტში, რაც შეცდომად უნდა ჩაითვალოს, რადგან იგი მაღალი ღირსებისაა. თავკვერი შეტანილია აზერბაიჯანისა და შუა აზიის რესპუბლიკების ასორტიმენტში.

თავკვერი ძლიერი ზრდის ვაზია. ერთწლიანი რქა ღია ყავისფერია, ხშირად წითელი ელფერი გადაჰკრავს; შესამჩნევია დაზოღვა.

ფოთოლი მომრგვალო ან განიერ-ოვალური მოყვანილობისაა, საკმაოდ დიდი, ოთხამონაკეთიანი. ფირფიტის ორივე მხარე გლუვია.

ერთსა და იმავე ყვავილედში გვხვდება როგორც მდედრობითი ისე ორსქესიანი ყვავილი, რის გამო სრული და კუმში მტევნის განვითარებისათვის ესაჭიროება გარეშე მტვერით განაყოფიერება.

მტევანი ცილინდრული ან ცილინდრულ-კონუსურია, საკმაოდ დიდი, ხელოვნურად კარგად დამტვერვის შემთხვევაში მეტად კუმსი მტევნები იცის. მარცვალი მომრგვალოა, ბოლო მობრტყელებული, მარცვლის ჩენჩო საკმაოდ სქელია, ნაკლებ ელასტიური, მუქი შავია და უხვადაა შეფენილი ვიტინით, რის გამო მოლურჯო იერი დაჰკრავს. მარცვლის ხორცს კანი იოლად სცილდება, ხორცი საკმაოდ წვნიანია და დაუფერავია, კანში კი წითელი პიგმენტი საკმაოდ მოიპოვება.

თავკვერი კარგად შეფერილ, უბრალო, მსუბუქ, მაგრამ სასიამოვნო და ხალისიან სუფრის ღვინოს იძლევა.

თავკვერი მაღალი მოსავლიანობით გამოირჩევა. კარგ პირობებში მისი მოსავალი 20—30 ტონას და მეტსაც აღწევს.

8. იმერეთის ჯიშები

ცოლიკოური. ცოლიკოური იმერეთის მთავარი საწარმოო ვაზის ჯიშია; გარდა იმერეთისა, ცოლიკოური გავრცელებულია დასავლეთ საქართველოს ყველა დანარჩენ რაიონში. ცოლიკოური ძლიერი ზრდით ხასიათდება. მისი ერთწლიანი რქა მოყვითალო-ყავისფერია, მუხლები — მუქი ყავისფერი. მუხლთაშორისების სიგრძე 8—10 სმ-ს უდრის.

ფოთლები საკმაოდ დიდია, მრგვალი, სამნაკვეთიანი. ფოთლის ზევითა მხარე ბრქვევიალა, ქვემოთა მხარე შებუსულია ქერისებურად.

მტევანი კონუსისებურია ან უფორმო, დატოტვილი, მტევანის სიგრძით — 12-დან 15 სმ-მდე, სიგანით 8-დან 12 სმ-მდე. მტევანის მარცვალ საშუალო ზომისაა, მრგვალი, იშვიათად ოვალური, მომწვანო-მოყვითალო ფერისა, ქანგისმაგვარი წინწყლებით და ზოლებით. ცვილისებრი ფიფქი მარცვალზე კარგად არის განვითარებული. კანი უხეში აქვს, რბილობი კი წვნიანი.

ცოლიკოური მალაღმოსავლიანი ჯიშია. კარგად მოვლილი ვენახებიდან ჰექტარზე 80—100 ცენტნერი ყურძენი მიიღება, ცალკეული ნაკვეთებიდან კი გაცილებით მეტი. ცოლიკოური გამოირჩევა იმერეთის დანარჩენი ჯიშებიდან სოკოვან ავადმყოფობათა, განსაკუთრებით კრაქის მიმართ შედარებით გამძლეობით, რასაც მეტად დიდი მნიშვნელობა აქვს დასავლეთ საქართველოს უხვნალექიანი პირობებისათვის. ამ თვისების—სოკოვან ავადმყოფობათა წინააღმდეგ შედარებით გამძლეობის გამო, ცოლიკოური ფართოდ ვრცელდება მრავალნალექიან შავი ზღვისპირა რაიონებში. მართლაც, ფილოქსერისა და სოკოვან ავადმყოფობათა გავრცელებისა და შავი ზღვისპირა რაიონებში მალღარი ვენახების მასიური დაღუპვის შემდეგ, ამ რაიონების მოსახლეობა გადადის დაბლარი ვენახების, ძირითადად ცოლიკოურის ჯიშის გაშენებაზე. ცოლიკოური მალაღმოსავლიანი საკმაოდ ექსტრაქტიულ, ჰარმონიულ, ხალისიან და სურნელოვან სუფრის ღვინოს იძლევა. განსაკუთრებით მალაღმოსავლიანი ღვინო დგება ცენტრალურ იმერეთში — ზესტაფონის, თერჯოლის, მაიაკოვსკისა და სხვ. რაიონებში, აგრეთვე გურიის-სამეგრელო-აფხაზეთში, ნეშომპალა-კარბონატულ, ზირხატ ნიადაგებზე.

ციცკა. ციცკა თეთრყურძნიანი ვაზის ჯიშია, იგი იმერეთის ძირითადი საწარმოო ვაზის ჯიშია; გავრცელებულია განსაკუთრებით იმერეთის აღმოსავლეთ ნაწილში — ზესტაფონის, თერჯოლისა და ორჯონიკიძის რაიონებში.

ციცკა საშუალო ზრდის ვაზია. ერთწლიანი რქები მორთუბო ყვითელი ფერისაა; მუხლები უფრო მუქადაა შეფერილი. მუხლთა-შორისების სიგრძე 6 — 8 სმ-ს უდრის. ფოთოლი საშუალო ზრდისაა, ოდნავ ოვალური ან მომრგვალოა, მისი სიგრძე 16-დან 22 სმ-მდე მერყეობს, სიგანე — 16-დან 20 სმ-მდე, ფოთოლი სამ ან უფრო ხშირად ხუთნაკვეთიანია. ფოთლის ქვედა მხარე შებუსუ-

ლია სქელი აბლაბუდით, რომელსაც ერთვის ჯაგრიცებრი მუსუსიც. ფოთლის ნაკეთი ბოლოვდება მახვილწვერიანი, სწორი, სამკუთხედის მაგვარი კბილანებით.

მტევანი საშუალო ზომისაა, მისი სიგრძე 12-დან 17 სმ-მდეა, განი — 7-დან 11 სმ-მდე. მტევანი ძირითადად მხრისებრი რულ-კონუსისებრი ფორმისაა; გვხვდება აგრეთვე ცილინდრისებრი და უფრო იშვიათად კონუსისებრი ფორმის მტევნებიც. მტევნები საშუალო სიმკვრივისაა, გვხვდება აგრეთვე ძალიან მკვრივი და უფრო იშვიათად თხელი მტევნებიც. მარცვალი საშუალო ზომისაა, მომრგვალო ფორმის; მარცვლის ფერი მომწვანო ყვითელია, მზის მხარეზე მოქარვისფრო ყვითელი, რუხი წინწყლებით. მარცვალი დაფარულია თხელი ცვლისებრი ფიფქით. კანი საკმაოდ მკვრივია, ხორცი — წვნიანი. წვენი უფერულია, ტკბილი, სასიამოვნო გემოსი. ციკვა საგვიანო ჯიშია; სრულ სიმწიფეს აღწევს საშუალოდ ოქტომბრის მეორე ნახევარში. იგი საკმაოდ მაღალმოსავლიანია; საშუალო მოსავალი რაიონისა და ადგილმდებარეობის მიხედვით 60-დან 100 ცენტნერამდე მერყეობს, განსაკუთრებულ პირობებში კი 150 — 200 ცენტნერს აღწევს. სოკოვან ავადმყოფობათა წინააღმდეგ გამძლეობა კარგი აქვს; მგრძნობიარეა მხოლოდ ნაცრის მიმართ. აღსანიშნავია ციკვას შედარებითი გამძლეობა ფილოქსერისადმი.

ციკვა მაღალხარისხოვან სუფრის ღვინოს იძლევა, რომელიც ხასიათდება სინაზით, სიხალისით და სპეციფიკური ჯიშური არომატით. გარდა ამისა, ციკვა განთქმულია და ფართოდ გამოიყენება, როგორც შამპანური ღვინომასალის მომცემი ჯიში.

კრახუნა. კრახუნა იმერეთის საწარმოო ვაზის ჯიშია; მიუხედავად ამ ჯიშის მაღალი ხარისხისა, იგი არაა ფართოდ გავრცელებული.

კრახუნა საშუალო ზრდით ხასიათდება. მისი ერთწლიანი რქა ღია რუხი ფერისაა, მუხლებში უფრო მუქი. მუხლთამორისების სიგრძე 6,5-დან 9 სმ-მდეა, ფოთოლი საშუალო ზომისა აქვს, მრგვალი, ხუთ ან უფრო იშვიათად სამნაკეთიანი. ფოთლის ქვედა მხარე შებუხებულია ქეჩისებურად.

მტევანი კონუსისებურია, იშვიათად ფრთიანი, მკვრივი, სიგრძით — 12—15 სმ, სიგანით — 8—10 სმ. მარცვალი მსხვილი აქვს, ოვალური, მომწვანო-მოყვითალო ჟანგის მაგვარი წინწყლებითა და ზოლებით. ცვლისებრი ფიფქი მარცვალზე კარგად არის

განვითარებული. მარცვლის კანი უხეშია, რბილობი — საშუალო სირბილის.

კრახუნა საკმაოდ მაღალმოსავლიანი ჯიშია; საშუალო მოსავალი ჰექტარზე 70 — 90 ცენტნერს უდრის; კარგ პრდებზე 100 — 120 ცენტნერი და უფრო მეტიც მოდის.

კრახუნას უარყოფითი თვისებაა მისი მგრძობიარობა სოკოვანი ავადმყოფობებისადმი, განსაკუთრებით ჭრაჭის მიმართ. წვიმიან წლებში ყურძენი ადვილად ლბება ვაზზე.

კრახუნას ღვინო ხასიათდება მაღალი სპირტიანობით, ექსტრაქტიულობით და მადერიზაციისაკენ ზიდრეკილებით, რის გამო იგი საუკეთესო მასალას წარმოადგენს სადესერტო ღვინოებისათვის.

ოცხანური საფერე. ოცხანური საფერე იმერეთის წითელყურძნიანი ჯიშია. იგი, თუმცა არ არის შეტანილი იმერეთის საწარმოო ჯიშთა სიაში, მაგრამ საკმაოდ ხარისხოვან ღვინოს იძლევა და მისი პროდუქცია ამ რაიონის ყველა სხვა წითელყურძნიან ჯიშზე მაღლა დგას.

ოცხანური საფერე საშუალოზე დაბალი ზრდით ხასიათდება; ერთწლიანი რქა მონაცრისფრო-ყვითელია, მუხლებში — ღია ყავისფერი. მუხლთაშორისების სიგრძე 6 — 8 სმ-ს უდრის.

ფოთოლი თითქმის წვრილია, მომრგვალო, ხუთნაკეთიანი; ფოთლის ქვედა მხარე შებუსუსულია ქეჩისებურად.

მტევანი პატარაა, ცილინდრისებური ან ცილინდრულ-კონუსური, მზრანი, მკვრივი; მტევნის სიგრძე 10 — 12 სმ-ია, სიგანე — 7—8 სმ. მარცვალი წვრილია, მომრგვალო, შავი; ცვილისებრი ფიფქი მარცვალზე კარგად არის განვითარებული.

მარცვლის კანი უხეშია, რბილობი წვნიანი აქვს. ყურძენი გვიან, ოქტომბრის ბოლოს მწიფდება. იმერეთის სხვა ჯიშებთან შედარებით ოცხანური საფერე უფრო გამძლეა სოკოვან ავადმყოფობათა წინააღმდეგ.

ოცხანური საფერე საშუალოზე დაბალმოსავლიანია, კარგად მოვლილი ვენახებიდან 50 — 60 ცენტნერი და მეტიც მიიღება.

ამ ჯიშის ღვინო რბილი, საკმაოდ ნაზი და პარმონიულია, ამასთანავე კარგად შეფერილი, სიძველეში ღვინო თანდათან უმჯობესდება. ინტენსიური შეფერვის გამო ოცხანური საფერე გამოიყენება საკუბავედ სუსტშეფერილ წითელ ღვინოებთან.

წულუკიძის თეთრა. წულუკიძის თეთრა რაჭული თეთრყურძნიანი ჯიშია. გავრცელებულია უმათავრესად ამბროლაქეთის რაიონში.

წულუკიძის თეთრას ერთწლიანი რქის მუხლთაშორისი ღია მიხაკის ფერისაა, მუხლები კი მუქი მიხაკის ფერია, მუხლთაშორისის სიგრძე 4,5-დან 12,5 სმ-მდე მერყეობს. ფოთოლი პატარა ან საშუალო ზომისა, თითქმის ოვალური, ოდნავ წაგრძელებული ან თითქმის მრგვალი აქვს; ფოთოლის ქვედა მხარე თითქმის შიშველია.

მტევანი ცილინდრულ-კონუსურია, საკმაოდ გრძელი ან მრავალტოტიანია, საკმაოდ კუმსი, ხშირად კი თხელი ან ძლიერ თხელი, საშუალო ზომისაა, სიგრძით 12 სმ, სიგანით 6,5 სმ. მარცვლი საშუალო ზომისაა, თითქმის ოვალური, მოყვითალო ქარვის ან მოყვითალო-მომწვანო ფერისა, ცვილისებრი ფიფქი სუსტად ემჩნევა. მარცვალს კანი თხელი აქვს, ნაზი და ხშირად ხალებიანი.

წულუკიძის თეთრა მაღალმოსავლიანი ჯიშია; მისი ნაყოფიერების კოეფიციენტი საკმაოდ დიდია — 1,75. ერთი ვაზიდან საშუალოდ 1,5 კგ ყურძენი იკრიფება.

წულუკიძის თეთრას ყურძნის უარყოფითი თვისებაა მისი მიდრეკილება ლაობისადმი — 8—10 დღის წვიმა უკვე თვალსაჩინოდ აზიანებს და ამცირებს მოსავალს.

წულუკიძის თეთრა იძლევა ღია ყვითელი ფერის კარგი ხარისხის მსუბუქ სუფრის ღვინოს.

ალექსანდროული. ალექსანდროული რაჭული ჯიშია, გავრცელებულია სოფ. ხვანჭკარაში, ტოლასა და ბუგეულის მიკრორაიონში. ვაზი საშუალო, თითქმის სუსტი ზრდისაა.

ყლორტები შებუსუსლი აქვს; ერთწლიანი რქების მუხლთაშორისი ღია მიხაკისფერია, მუხლები კი მიხაკისფერი. მუხლთაშორისის სიგრძე 8-დან — 13 სმ-მდეა.

ფოთოლი მომრგვალოა, თითქმის დაუნაკვთავი, საშუალო ან ოდნავ პატარა ზომისა. ფოთლის ქვედა მხარე აბლაბუდისებურადაა შებუსუსლი.

მტევანი თითქმის კონუსისებურია ან უფორმო, ზოგჯერ ფრთიანი და დატოტვილი, საშუალო სიმკვრივისა ან თხელი, სიგრძით საშუალოდ 13—14 სმ, სიგანით — 8 სმ. მარცვლი ოდნავ მრგვალია, ხშირად თითქმის ოვალური, საშუალო ზომისა, ხშირად პატარა, სიგრძით 14 მმ, სიგანით 12,5 მმ, მუქი წითელი ან შავი

ფერისაა; კანზე კარგად ემჩნევა ცვილისებური ფიფქი; კანი არა აქვს სქელი, სირბილე ზორციანია, ოდნავ მკვრივი.

ალექსანდროული შედარებით მცირე მოსავლიანი ჯიშია; საშუალო მოსავალი ერთ ვაზზე 750 გ-ს უდრის, მტევნის საშუალო წონა 90 გ-ია, მინიმუმი — 32, მაქსიმუმი — 245 გ, წიბოტუნიანობის კოეფიციენტი 1.65 შეადგენს.

ალექსანდროული გამოიყენება როგორც სუფრის ღვინის, ისე ბუნებრივად ტკბილი ღვინის დასაყენებლად. ეს უკანასკნელი მაღალი ხარისხისა დგება და საკმაოდ კარგი სახელი აქვს მოხვეჭილი როგორც საქართველოში, ისე საბჭოთა კავშირის სხვა რესპუბლიკებშიც.

უსახელოური. უსახელოური ლეჩხუმის წითელყურძნიანი ჯიშია, გავრცელებულია უმთავრესად ცაგერის რაიონის სოფ. ოყურეშში. ამ ჯიშის ვაზის ერთწლიანი რქის მუხლთაშორისი მოყვითალო ნაცრისფერია, მიხაკისფერი ზოლებით და მუხლებით. მუხლთაშორისის სიგრძე 4-დან 11 სმ შორის მერყეობს. ფოთოლი პატარაა, მრგვალი, თითქმის სამთათიანი ან სრულიად დაუნაკეთავე. ფოთლის ქვედა მხარე შიშველია. მტევანი ხშირად ცილინდრულ-კონუსისებურია ან ცილინდრული, იშვიათად — კონუსური, ფრთიანი, საშუალოდ კუმისი ან ოდნავ თხელი. მტევნის საშუალო სიგრძე 11 სმ უდრის, ხოლო სიგანე—7 სმ. მარცვალი თითქმის მრგვალია, საშუალო ზომისა, შავი ფერისაა, ცვილისებრი ფიფქი საკმაოდ ემჩნევა. კანი თხელი აქვს და ზორცი წვნიანი.

უსახელოური საშუალო მოსავლიანი ჯიშია; თითო ძირი ვაზი საშუალოდ 1—1,5 კგ-ს იძლევა, ნაყოფიანობის კოეფიციენტი 1,2 უდრის; თითო მტევნის წონა 90 გ-ია.

უსახელოური მაღალი ხარისხის წითელი ფერის, საკმაოდ სხეულიან, სპეციფიკური სურნელების სუფრის ღვინოს იძლევა.

მ. გური-აპარის მთავარი ჯიშები

ჩხავერი. ჩხავერი გურია-აპარის ჯიშია; ეს ჯიში ძველად საკმაოდ ფართოდ იყო გავრცელებული გურიასა და აპარაში, მაღლარის სახით, მაგრამ, ფილოქსერის შემოტანის შემდეგ, იგი თითქმის მთლიანად მოისპო და გადარჩენილია მხოლოდ ერთეული ძირები. ჩხავერის ყურძნის მაღალი ღირებულების გამო წარმოებს ამ ჯიშის აღდგენა: „სამტრესტის“ მიერ გაშენებულია დაბლარად ჩხავერის სპეციალური საბჭოთა მეურნეობა მახარაძის რაიონის სოფ. ბახეში; იწყება მუშაობა კიდევ ერთი მეურნეობის გასაშე-

ნებლად ჩოხატაურის რაიონის სოფ. საქამიასერში. კოლმეურნეობებშიც მიჰყვეს ხელი ჩხავერის გაშენებას, აგრეთვე დაბლარის სახით.

ჩხავერი საშუალო ზრდის ვაზია; მისი ერთწლიანი ტყეები მოყვითალო მიხაკისფერია, მუხლები უფრო მუქად აქვს შეფერილი. მუხლთაგანისებების საშუალო სიგრძე 10 სმ-ს უდრის. ფოთლები მომრგვალო ფორმისა აქვს ან ოდნავ ოვალური. ფოთოლი სამნაკეთიანია, იშვიათად გვხვდება ხუთნაკეთიანიც, ფოთლის ქვედა მხარე შებუსულია სქელი აბლაბუდისებრი ბუსუსით. მტევანი საშუალო ზომისაა, მისი სიგრძე მერყეოს 10-დან 15 სმ-მდე, სიგანე — 7-დან 10 სმ-მდე. ფორმა მტევნისა ცილინდრულ-კონუსისებურია; იშვიათად ძალიან მკვრივი ან თხელი. მარცვლი საშუალო ზომისაა; ფორმა მარცვლისა მრგვალია ან ოდნავ შეზნექილი, შეფერილია მუქვარდისფრად. მარცვლის კანი თხელია, მაგრამ მკვრივი, ადვილად არ სკდება და არ ლბება; დაფარულია საკმაოდ სქელი მუქი იისფერი ფიფქით. ხორცი საშუალო სირბილისაა, წვენი უფერული, ტკბილი, სასიამოვნო გემოსი.

ჩხავერი საშუალო მოსავლიანი ჯიშია; ერთ ვაზიდან (დაბლარი) საშუალოდ ერთი კილოგრამი ყურძენი იკრიფება. გურიაში იგი ჩვეულებრივად იკრიფება ოქტომბრის ბოლო რიცხვებში.

ჩხავერი მაღალხარისხოვანი პროდუქციის მომცემი ჯიშია; იგი იძლევა ნახ, არომატულ, საკმაო სიმაგრის, სასიამოვნო მოტკბო, ხალისიან, ბაცვარდისფერ შუშხუნა ღვინოს.

ჩხავერის ღვინოს ახასიათებს ბუნებრივი მიდრეკილება შუშხუნისაყენ, რაც შამპანური ღვინომასალისათვის მაღალ ღირებულ ითვლება.

3. სამეგრელოს მთავარი ჯიშები

ოჯალეში. ოჯალეში სამეგრელოს მთავარი ჯიშია. საქართველოში ფილოქსერისა და სოკოვან ავადმყოფობათა შემოჭრამდე ეს ჯიში მასობრივად იყო გავრცელებული სამეგრელოს ზეგან რაიონებში მაღლარის სახით და მეტად მაღალხარისხოვან ღვინოს იძლეოდა. ამჟამად იგი შეტანილია სტანდარტულ ასორტიმენტში და შენდება დაბლარად, ძირითადად სამეგრელოში.

ფოთოლი საშუალო სიდიდისაა, განიერ-ოვალური, გვხვდება აგრეთვე მომრგვალო, საკმაოდ დანაკეთული. ფოთლის საშუალო სიგრძე 15 სმ და სიგანე 16 სმ აღწევს. მტევანი საშუალოზე მცირე ზომისაა, მისი სიგრძე 11—12 სმ, ხოლო სიგანე 7—8 სმ-ს უდ-

რის. მტევანი ფორთიანია, ფორმით უფრო ხშირად ცილინდრულ-კონუსური, საშუალო სიმკვრივისაა, გვხვდება აგრეთვე თხელი მარცვლი თითქმის ოვალურია, გვხვდება მომრგვალოც. მარცვლის კანი შავია, საკმაოდ სქელი, ხორცს ადვილად მარცვლიან ხორცი მკვრივია, მაგრამ წვნიანი. მტევანში მარცვლი ნაშახრად არ მწიფდება, რაც დამახასიათებელია ამ ჯიშისათვის. ვაზი საკმაოდ ძლიერი ზრდით და კარგი მოსავლიანობით ხასიათდება.

ოჯალეში გვიანა ჯიშია, მწიფდება ნოემბრის შუა რიცხვებში. ეს ჯიში იძლევა მაღალი ხარისხის წითელ ღვინოს, რომელსაც შეფერვა კარგი აქვს, მეტად ჰარმონიულია, საკმაო ექსტრაქტული და სხეულიანი, სასიამოვნო გემო აქვს.

ყ. ავსაზეთის მთავარი ჯიშო

კაკიკი. კაკიკი აფხაზეთის ყველაზე მნიშვნელოვანი ჯიში. იგი გავრცელებული იყო აფხაზეთში მაღარის სახით, შემდეგ ფილოქსერისა და სოკოვან ავადმყოფობათაგან მისი ნარგავებო ძლიერ შემცირდა. ამჟამად წარმოებს ამ ჯიშის აღდგენა დაბლარი ნარგავების გაშენებით, მაგრამ ეს გაშენება მეტად ნელი ტემპით მიმდინარეობს. კაკიკი ძლიერი ზრდის ვაზია; ერთწლიანი რქა მოწითალო-მორუხო ფერისაა; მუხლები კარგად გამოირჩევა და უფრო მუქადაა შეფერილი.

ფოთოლი მსხვილია, სამ ან ხუთნაკეთიანი; ქვედა მხარე შეზუსულია აბლაბუდის მსგავსად. მტევანი საშუალოა, სიგრძით — 14 — 18 სმ, სიგანით — 10 — 11 სმ, ფორმით—ცილინდრულ-კონუსური; ზევითა კუფხალი საკმაოდ განვითარებული აქვს. აგებულიობით საშუალო სიკუმისაა. მარცვლი მრგვალია, საშუალო სიმსხოსი, მუქი ლურჯი, თითქმის შავი ფერისაა, უხედაა დაფარული ცვილისებური ფიფქით. მარცვლის კანი თხელი, მაგრამ საკმაოდ მკვრივია. ხორცი წვნიანია, უფერული.

კაკიკი საშუალო მოსავლის ჯიშია, ჰექტარზე საშუალოდ 50 — 70 ცენტნერ ყურძენს იძლევა, განსაკუთრებულ კარგ პირობებში — 100 — 120 ცენტნერს. კაკიკის ყურძენი მწიფდება ოქტომბრის ბოლო რიცხვებში, მისგან მზადდება სუფრის წითელი ღვინო, საკმაოდ სხეულიანი, ექსტრაქტული, კარგი გემოსი და სპეციფიკური არომატით.

ხის ღვინოც დგება ამ ადგილის ვენახებიდან. კახეთის დანარჩენ რაიონებში და საქართველოს სხვა მხარეებში კაბერნეს მოყვანისა და პროდუქციის ხარისხის შესახებ არ მოიპოვება საჭირო მასალა.

კაბერნე საკმაოდ ღონიერი ზრდის ეაზის ჯიშია; მისი ყვითელი წლიანი რქა შეფერილია ღია ყაფისფრად და გადაჭრისას მონათლო-რუხი იერი. რქა გძელი და სწორი ზრდისაა. მუხლთაშორისები მოკლე (8—9 სმ) აქვს. მუხლები კარგადაა განვითარებული და უფრო მუქად არის შეფერილი. მუხლთაშორისები დასერილია წვრილი ზოლებით. ფოთოლი საშუალო სიდიდისაა, მომრგვალოა, ხუთნაკეთიანი; ფირფიტა ძალიან ღრმად არის დანაკეთული. ფოთლის ზედაპირი ქვემოდან თხლად არის შებუსუსული.

მტევანი საშუალო ზომისაა, მისი სიგრძე მერყეობს 12-დან 16 სმ-მდე, სიგანე — 8-დან 10 სმ-მდე. მტევანი ცილინდრულ-კონუსისებურია, ხანდახან ერთი ან ორი პატარა ფრთით, საკმაოდ მკვრივია. მარცვალი მრგვალია და წვრილი; იშვიათად გვხვდება შეზნეპილი ფორმის მარცვალიც. მარცვალი მუქი წითელია, მაგრამ სქელი, ცვილისებრი ფიფქის გავლენით იგი მუქ იისფერს იღებს. მარცვლის კანი სქელია, მაგარა და ელასტიური, ხორცი მკვრივი, წვენი უფერული—ტკბილი სპეციფიკური არომატით. კაბერნეს ყურძენი სრულ სიმწიფეს აღწევს სექტემბრის მეორე ნახევარში. ეს ჯიში საშუალო მოსავლით ხასიათდება, მაგრამ ყოველწლიურად მყარ მოსავალს იძლევა. ერთნაირი მოვლის პირობებში კაბერნე არ ჩამოუვარდება მოსავლიანობით საფერავს.

კაბერნეს დადებითი მხარეა მისი გამძლეობა ჭრაქისა, ბლექროტისა და ყოველგვარი სიდამბლის გამომწვევ სოკოვან ავადმყოფობათა მიმართ. ნაკლებად უძლებს კაბერნე ნაცარს. აღსანიშნავია აგრეთვე კაბერნეს შედარებითი გამძლეობა ფილოქსერის მიმართ. კაბერნე კარგად უძლებს როგორც ყინვებს, ისე გვალვასაც.

კაბერნე სოვინიონი იძლევა უმაღლესი ხარისხის სუფრის წითელ ღვინოს. მთელს მსოფლიოში კაბერნეს წითელ ღვინოს მეტოქე არა ჰყავს, გარდა საფერავისა. მაგრამ საჭიროა გავითვალისწინოთ ის გარემოება, რომ კაბერნე მაღალი ხარისხის ღვინოს იძლევა განსაკუთრებით მშრალ ალუვიურ-ხირხატულ ნიადაგებზე.

კაბერნეს სუფრის ღვინო ხასიათდება მუქი ინტენსიური შეფერვით, პარმონიულია, ნაზი თავისებური ბუკეტით და სასიამოვნო სპეციფიკური გემოთი.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

V. მეღვინეობის თანამედროვე ადგილმარებრა

მევენახეობა საქართველოში მეღვინეობის მიმართულებისაა; თითქმის მთელი მოსავალი ღვინოზე გადასამუშავებლად მიდის; მისი მცირე ნაწილი იხმარება მოსახლეობის მიერ ყურძნის სახით და გადამამუშავდება ბუკმეზისა და ჩურჩხელისათვის; შემოღებულია აგრეთვე ყურძნის გახმობა ჩამიჩად ასევე მცირე რაოდენობით, ძირითადად შინა მოხმარებისათვის.

საერთო ჯამში, მთელი ყურძნის დაახლოებით 95% ღვინოდ მუშავდება, დანარჩენი 5%—სხვა სახის პროდუქციად.

საქართველოში მეღვინეობას ეწევიან როგორც სახელმწიფო ორგანიზაციები (სამტრესტი, საქშამპანკომბინატი, ადგილობრივი მრეწველობის საწარმონი და სხვ.), ისე კოლმეურნეობები და ცალკეული გლეხური მეურნეობანი.

ბუნებრივი პირობების სხვადასხვაობის გამო (კლიმატი, ნიადაგი, რელიეფი და სხვ.) საქართველო მეღვინეობის მხრივ მთელ რიგ მაკრორაიონებად და მრავალ მიკრორაიონებად იყოფა.

საქართველოს მეღვინეობის ძირითადი რაიონი კახეთია. კახეთი კლასიკური ქვეყანაა სუფრის როგორც თეთრი, ისე წითელი ღვინოებისა. ბუნებრივი პირობების თავისებურებათა მიხედვით აქ ბევრგვარი ღვინოები მუშავდება, რომლებიც თავიანთი გემური და სხვა თვისებებით ძლიერ განსხვავდება ერთიმეორისაგან. ადგილობრივი, ანუ კახური წესით სუფრის ღვინოების დამამუშავებასთან ერთად, სახელმწიფო მეურნეობებში გავრცელებულია ევროპული ტიპის ღვინოების წარმოება.

ადგილობრივი, ანუ კახური წესით, ქაქაზე დადუღებით გამოამუშავებულ ღვინოებს ჩაის ფერი აქვს, ძელგია, ტანინის შემცველი, ახალგაზრდობაში — რამოდენიმედ უხეში; მათი ჩვეულებრივი სიმაგრეა 10—12°, ზოგიერთ მიკრორაიონში კი 13—14° ალწევს, მცირე მკაფიანია — 46%.

ევროპული ღვინოები უკანასკნელ დრომდე გამოდიოდა შემდეგი მარკებით: № 64 წინანდალი, № 66 ნათარეული და № 65

¹ უმეტესი ღვინოების დახასიათება ამ თავში მოცემულია ა. ფოროვის შრომის მიხედვით: „ამიერკავკასიის ღვინოები“, „კრიმისდატი“, 1947.

მუკუზანი. ამ ღვინოებს საერთო ხასიათი აქვთ, მაგრამ ერთმეორისაგან მაინც განსხვავდებიან. მარკა წინანდალ № 64-ს, საერთო ჰარმონიასთან ერთად რამოდენიმედ მეტი სხეული აქვს, რაც გამოც ეს ღვინო ისეთი მსუბუქი არაა, როგორც ნაფარეფლოცხუნდნყ ყველა ეს ღვინო რქაწითელიდან მუშავდება და ამ ჰარმონიის სიათებელ ბუკეტს დასაწყისში სინაზე-სითაქიზე აკლია, მაგრამ შენახვის დროს სიძველის დიდმნიშვნელოვან ბუკეტს ანვითარებს. მუკუზანი № 65 რამოდენიმედ დაბლა დგას პირველი ორი მარკის ღვინოებზე, მას აკლია ჰარმონია და ხალისი. ამ ღვინოების სიმადრე 10,5—12¹ უდრის, საერთო მკავეიანობა კი—6—8%.

ცალკე აღსანიშნავია მწვანის თეთრი ღვინო „მანავის მწვანის“ სახით (სამტრესტის მანავის საბჭოთა მეურნეობა), რომელიც სირბილით და სპეციფიკური დახვეწილი ბუკეტით გამოირჩევა.

გარდა კარგი და ხანდახან შესანიშნავი თეთრი ღვინოებისა, კახეთში განსაკუთრებული ღირსებისაა ადგილობრივი ჯიშის საფერავის წითელი ღვინოები. ეს ღვინოები მძლავრადაა შეფერილი, ძლიერი სტრუქტურისაა, ახალგაზრდობაში რამოდენიმედ უხეშია და მძიმე, მაგრამ თავიანთ შინაარსითა და შემადგენელი ნაწილების ჰარმონიით მიმზიდველია. დაძველების შემდეგ მათგან განსაკუთრებული სილამაზის იშვიათი ღვინოები დგება.

წითელი ღვინოები, ისევე როგორც თეთრი, იყოფა ორ ჯგუფად: ევროპული ტიპის ღვინო და ადგილობრივი, კახური წესით დაყენებული ღვინო. მაგრამ მათ შორის არ არის ისეთი ღრმა განსხვავება, როგორც თეთრ ღვინოებში, რადგან ორივე ტიპში ღვინო ერთგვარად, ჰაქაზე დადუღებით მზადდება; ევროპული ღვინოსათვის მნიშვნელოვანია მხოლოდ მეტი მკავეიანობის შენარჩუნება, ადგილობრივი წესით დამუშავებული ღვინოსათვის კი ყურძენი დაგვიანებით, მეტი შაქრიანობის დაგროვების შემდეგ იკრიფება, რის გამოც მკავეიანობა კლებულობს. გარდა ამისა, ადგილობრივი წესით დამუშავების დროს ღვინო მეტხანსაა გაჩერებული ჰაქაზე და ამიტომაც იგი რამოდენიმედ უხეშია.

ჩვეულებრივად, ადგილობრივი ღვინო ხის დიდ კასრებში—ჩანებში კი არა დულს, არამედ ქვევრებში, სადაც უკეთესი პირობებია დუღილისა და ახალგაზრდა ღვინოების შენახვისათვის, რადგან იქ ტემპერატურა ერთგვარია და შედარებით დაბალი.

წითელი ღვინოებიდან ყურადღების ღირსია სამტრესტის სამარკო ღვინოები, რომლებიც გამოდიოდა შემდეგი მარკებით: წი-

ნანდალი № 45, მუკუზანი № 46 და ნათარეული № 47. ამ გვივე სურათი მეორდება, რაც ამავე მარკების თეთრ ლვინოებში წინანდალი № 45 და ნათარეული № 47, მუკუზანი № 46-ზე მალღდანან. პირველი ლვინოები უფრო სრულია, ვიდრე მეორე.

ამ ნომრების ლვინოებში ჯიში განსაკუთრებულად სქლავდება ინტენსიური შეფერვის, არომატისა და ბუკეტის მხრივ; ლვინოები გემოზე პარმონიულია, ხალისიანი, სრული, მარკა მუკუზანი № 46 მაღალი ხარისხისაა, მაგრამ შედარებით მარტივია და პარმონიულობის მხრივ პირველ ორ მარკას ჩამორჩება.

კახური ტიპის საუკეთესო წითელი ლვინოები ღვება ყვარელში, წინანდალში, ახაშენსა და კურდღელაურში. ყვარლის ლვინოები სქელია, მაგრამ არაუხეში, მიმზიდველია განსაკუთრებული მათი ხავერდოვნება, სადაც პარმონიულადაა შეთავსებული შეფერვა, სისრულე, სიხალისე, ენერჯია და არომატი; ისინი სხვა ტიპის ლვინოებია, ვიდრე ახაშენის, წინანდლის, კურდღელაურისა და კახეთის დანარჩენი ადგილების წითელი ლვინოები. ყვარლის წითელი ლვინოებიდან ცალკეა გამოსაყოფი საფერავის ლვინო „ქინძმარაული“; ეს ბუნებრივად ნახევრადტკბილი ლვინოა. ამ ტიპის ლვინის დასამზადებლად ყურძენი იკრიფება 24—26% შაქრით, რის გამო ტკბილი დაუდუღებელი რჩება. ლვინო 10—12° სიმაგრისა ღვება 4—5% შაქრით და მეტად სასიამოვნო სასმელია.

კარგი წითელი ლვინოები ღვება აგრეთვე ნათარეულში, იყალთოში, შრომაში, შაშიანსა და სხვა ადგილებში.

სხვა წითელი ჯიშებიდან კახეთში გვხვდება მხოლოდ კაბერნე, წინანდლის საბჭოთა მეურნეობის თელიანის განყოფილებაში. ამ ჯიშიდან მზადდებოდა სამარკო ლვინო თელიანი № 48. ამ ლვინოს ინტენსიური შეფერვა, მშვენივრად გამოხატული ჯიშური ბუკეტი, პარმონიული გემო, სიხალისე და სირბილე აქვს.

გარდა სუფრის ლვინოებისა, კახეთში, მის აღმოსავლეთ ნაწილში მზადდება აგრეთვე მაგარი და საღესერტო ლვინოები რქაწითელისა, ხიხვისა და საფერავისაგან. მაგარი ლვინოები კარგი აგებულებისაა, ექსტრატიული, ხილის ბუკეტით.

საღესერტო ლვინო ხიხვი ამავე ჯიშიდან მზადდება; იგი ძლიერ კარგია. მას თავისებური ჯიშური არომატი და ბუკეტი აქვს, იგი ტოკაის ტიპის ცნობილ ლვინოებთან ახლო ღვას.

ქვემო ქართლში მეღვინეობა აგრეთვე ორი მიმართულებითაა — სუფრის ლვინოებისა და შემაგრებული ტკბილი ლვინოების წარმოების.

ამ რაიონის როგორც სუფრის, ისე შემავრებული ტყეები ღვინოები საშუალო ხარისხისაა და დიდად ჩამოუვარდებიან კახეთის ღვინოებს.

ამ რაიონს შესამჩნევი ადგილი უკავია საკონიაკე სპირტისა და ყურძნის წვენი წარმოებაში (ბოლნისის ადმინისტრაციული რაიონი).

ხრამისა და მაშავერას მდინარეების აუზში ღვინოები მზადდება უმთავრესად კახური ჯიშების — რქაწითელისა და საფერავისაგან. აქაური ღვინოები მსუბუქია, ორდინარული, ვენახების უხვი რწყვის გამო. ამ რაიონის ღვინოები გამოიყენება უმთავრესად საკონიაკე სპირტის გამოსახდელად.

რქაწითელისა და საფერავისაგან, სუფრის ღვინოების გარდა, მზადდება ორდინარული შემავრებული ტყეები ღვინოები.

რქაწითელის ჯიშის ყურძნიდან მზადდება აგრეთვე საკმაოდ მაღალი ხარისხის ყურძნის წვენი.

ქართლი — სამხრეთ ოსეთის რაიონებში ამ ბოლო დროს მეღვინეობამ შამპანური ღვინომასალების წარმოების მიმართულება მიიღო; შამპანური ღვინომასალები მზადდება როგორც ევროპული ჯიშებიდან (ალიგოტე, პინო, შარდონე), ისე ადგილობრივი ჯიშებიდან (გორული მწვანე, ჩინური). ამასთან ერთად, რიგ მიკრორაიონებში (ატენი, მეჭვრისხევი და სხვ.) მზადდება აგრეთვე ხარისხოვანი სუფრის ღვინოები.

არაგვისა და ქსნის ხეობებში ცნობილია სოფელ საგურამოს საფერავის ღვინო, რომელიც კახურს უახლოვდება.

მუხრანის საბჰოთა მეურნეობაში მზადდება საფერავის კარგი წითელი ღვინო, მაგრამ მასზე უკეთესია თეთრი ღვინო, განსაკუთრებით ალიგოტე.

მუხრანის საბჰოთა მეურნეობის ალიგოტე ძლიერ ხალისიანია, მსუბუქი, საკმაოდ სრული, რბილი, ჯიშური ბუკეტით.

ქართლის სხვა რაიონების ღვინოებიდან აღსანიშნავია ზიდისთაური, ჩინურისა და გორული მწვანეს ჯიშების ღვინოები. ღვინო ზიდისთაური თავკერის ჯიშებიდან კეთდება, უბრალო წითელი, ადგილობრივი მნიშვნელობის ღვინოა. მისი შეფერვა მდიდარი არაა თუმცა საკმაოდ ინტენსიურია, ბუკეტი თუმცა ჯიშური აქვს, მაგრამ უბრალო, აქვს საკმაო სიხალისე.

ჩინურისა და გორული მწვანის თეთრი ჯიშები იძლევა ატენის განთქმულ ღვინოს — ატენურს.

ღვინო ატენური ცნობილია უძველესი დროიდან; იგი სავსებით თავისებურია და ორიგინალური. მისი სიმავრე 11—12°

უდრის, საერთო მკვებიანობა — 5,5 — 6,5%^ა, შაქრის ნაშთებით — მოტკბო. „ატენური“ ქვევრებში დულს და ქვევრებშივე ინახება. ნიადაგის შედარებით დაბალი ტემპერატურის გამო — 10°, დუღილი ნელა მიმდინარეობს და ღვინო მკვრივად დულღარი რჩება, დარჩენილი შაქარი ნელ-ნელა დულღდება. ღვინო გაელენთილია ნახშირმკვება გაზით და ამის გამო, განსაკუთრებით ზაფხულში, სიცხეში, მეტად სასიამოვნოა, იგი თავისებური ბუნებრივი შამპანურია. სიცხეში, როცა ქვევრის სიღრმიდან ღვინოს ამოიღებენ, ღვინო ცივია და ხალისიანი, წყურვილსა ჰკლავს და ენაზე სასიამოვნოდ ეკიდება ნახშირმკვება. ვინაიდან ღვინის გადაზიდვის დროს გაზი ადვილად იკარგება, გამოიმუშავებულია ტემპლოლოგია, რომელიც უზრუნველყოფს ამ ტიპის ღვინის შენახვას მისი ბუნებრივი სახით.

იმერეთი საქართველოს მეღვინეობის მეორე ძირითადი რაიონია. აქაც ადგილი აქვს ბუნებრივ პირობათა განსაკუთრებულ სიჭრელეს, რაც გავლენას ახდენს მეღვინეობის მიმართულებასა და პროდუქციის ხარისხზე.

ამ ბოლო დრომდე რაიონში შზადდებოდა სუფრის ღვინოები, უმთავრესად თეთრი, ნაწილობრივ შემაგრებული ტკბილი ღვინოები.

საქართველოში საბჭოთა შამპანურის წარმოების კომბინატის დაარსებიდან (1936 წ.) დაწყებულია შამპანური ღვინომასალების მასიური დამზადება ჯერ ადგილობრივ ჯიშ ციცყადან, რომელიც ხარისხოვან მასალას იძლევა, და შემდეგ ამ მიზნისათვის სპეციალურად გაშენებული ევროპული ჯიშებიდან (პინო, შარდონე, ალიგოტე).

იმერეთს რამდენიმე კარგი ჯიში მოეპოვება: ციცყა, ცოლიკოური და კრახუნა. ეს უკანასკნელი ჯიში იძლევა ძვირფას შინაარსიან ღვინოს, რომელიც ახლო უდგება კახური, ადგილობრივი წესით დაყენებულ თეთრ ღვინოს. კრახუნას ღვინო სწრაფად გადის მადერიზაციის პროცესს, რის გამოც თავისთავად მოითხოვს მისგან მადერის დამზადებას.

ორი სხვა ჯიში — ციცყა და ცოლიკოური — იძლევა სუფრის თეთრ მწვენიერ ღვინოებს. ჯიში ციცყა მიღებულია ქართული შამპანურის ძირითად ჯიშად და ჯერჯერობით იგი ამას ამართლებს. ცოლიკოურს კი უშვებენ სუფრის სამარკო ღვინის სახით.

სხვა თეთრი ჯიშებიდან აღსანიშნავია სოფელ თეთრი წყაროს კაპისტონი; ღვინო მომწვანო-ჩალისფერია ჯიშური სასიამოვნო ბუკეტით; იგი რბილია, ნაზი, დახვეწილი და ჰარმონიული. ასეთი კარგი ღვინო მზადდება ამ ჯიშიდან საჩხერეში.

საჩხერეშივე ჭვიშურის ჯიშიდან დგება მშვენიერი ღვინო ჰარმონიული თეთრი ღვინო ჯიშური ორიგინალური ბუკეტით.

წითელი ჯიში ოცხანური საფერე იძლევა ინტენსიურად შეფერილ, საკმაოდ შინაარსიან ღვინოს.

კახური ჯიში საფერავი იმერეთში ნაკლებადაა გავრცელებული, მაგრამ ამ ჯიშის ნარგავობა არგვეთის საბჭოთა მეურნეობაში (ზესტაფონის რაიონი) ეწერ ნიადაგებზე იძლევა ძლიერ, განსაკუთრებით ინტენსიურად შეფერილ, მკვეთრად გამოსახული ჯიშური ბუკეტის, სრულ, არაუხეშ, ცოცხალ ღვინოს.

მელვინეობის მაღალი ხარისხის პროდუქციით გამოირჩევა რაქა-ლენხუმის რაიონი. აქაური ღვინოები ძლიერ საინტერესოა და ორიგინალური.

წულუკიძის თეთრა იძლევა ძლიერ დახვეწილ, ღია ჩალისფერ, ცოცხალ, ჰარმონიულ, რბილ, მსუბუქსა და სრულ სუფრის ღვინოს.

ოჯალეში იძლევა წითელ სრულ ჰარმონიულ სუფრის ღვინოს სპეციფიკური ბუკეტით.

ჯიში ალექსანდროულიდან მზადდება როგორც სუფრის შშრალი ღვინო, აგრეთვე ბუნებრივად ნახევრადტკბილი ღვინო, ევრეთ-წოდებული „ზვანკარა“ (სოფ. ზვანკარის მიკრორაიონი). ეს ნახევრადტკბილი ღვინო იქმნება იმით, რომ ყურძენი გვიან იკრიფება, რის გამოც, აღწევს რა ღვინის 13 — 13,5° სიმაგრეს, მძაფრი დუღილი ჩერდება და ღვინოში რჩება 4 — 5% შაქარი. ამ ღვინოს აქვს საკმაოდ ინტენსიური შეფერვა, ბუკეტის სასიამოვნო წყობა, სუფრის ღვინის საფუძვლებისა და სიტკბოს ჰარმონიული შეთავსება; მასში არაა ზედმეტი, უსიამოვნო სიტკბო. სამწუხაროდ, ეს ღვინოები ზაფხულის სიცხეების დაწყებისას დადუღებას იწყებენ.

ამ ღვინის ტიპური თვისებების შესანარჩუნებლად და მასში დარჩენილი შაქრის ხელმეორედ დუღილის შესაჩერებლად ამჟამად მიღებულია ღვინის პასტერიზაცია ბოთლებში.

გურია-აჭარისა და სამეგრელო-აფხაზეთის რაიონებში მელვინეობას, მევენახეობის მეორეხარისხოვანი მნიშვნელობის გამო, ადგილობრივი სამომხმარებლო ხასიათი აქვს. აქ მზადდება საშუა-

ლო ხარისხის ღვინოები; ცალკეულ რაიონებში, სადაც კერნარი ნიადაგებია, მზადდება რამოდენიმეთ უკეთესი ღვინოები.

აღსანიშნავია გურიის ჯიშის ჩხავერის ბუნებრივად შეშენა ღვინოები, რომლებიც დგება გურიაში, აჭარასა და აფხაზეთში. თუმცა ეს ღვინოები რამოდენიმეთ ორიგინალურობის გამო მსოფლიო-ნოა, მაგრამ მათ არა აქვთ მუდმივი კონდიცია (წლიური კლიმატური პირობები გაელენას ახდენენ მათ თვისებაზე) და არატრანსპორტაბელურია, ამდენადვე მათ, არსებული ტექნოლოგიის პირობებში, განსაკუთრებული პერსპექტივები არა აქვთ. ამ უკანასკნელ დროს დადგენილია ჩხავერის შამპანური ტიპის მიხედვით მომზადების ტექნოლოგია, რაც უზრუნველყოფს ამ ღვინის პირველსაწყისი თვისებების შენარჩუნებას.

აფხაზეთის ჯიშებიდან კარგი ხარისხის ღვინოს იძლევა ავასირხვა (თეთრი) და განსაკუთრებით კაქიკი (წითელი).

ნათქვამიდან ჩანს, რომ საქართველოს მეღვინეობა მდიდარია მრავალნაირი ტიპის ღვინოებით, მათი ფართო ასორტიმენტით; ამასთან ერთად, თითოეული რაიონის ღვინოს თავისი სპეციფიკა აქვს.

საქართველოს ღვინოების მდიდარი ასორტიმენტის გამოვლინება, ცალკეული ტიპების ღვინოების სტანდარტისა და ტექნოლოგიის დაზუსტება და მეღვინეობის მრეწველობის დარაიონება შეადგენს ამ უკანასკნელი ორი-სამი ათეული წლის საქმეს.

იმის გატარება შესაძლებელი გახდა საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ იმის შედეგად, რომ მაგარ საფუძველზე დადგა მევენახეობისა და მეღვინეობის დარგში სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოები, მეღვინეობის წვრილი, დაქუცმაცებული წარმოებანი და კოოპერატიული ამხანაგობანი გაერთიანებულ იქნენ მსხვილ, ძლიერ სახელმწიფო და საკოლმეურნეო მეღვინეობის მრეწველობის ორგანიზაციებად.

სახელმწიფო მეღვინეობის მრეწველობა თავმოყრილია ორი ორგანიზაციის ხელში — საქართველოს სსრ-ის სასურსათო საქონლის მრეწველობის სამინისტროს საბჭოთა მეურნეობებისა და ღვინის მრეწველობის ტრესტში (სამტრესტი) და საბჭოთა შამპანურის წარმოების საქართველოს კომბინატში (საქშამპანკომბინატი). გარდა ამ ორი მსხვილი ორგანიზაციისა, მეღვინეობას ეწვეიან, შედარებით მცირედი მასშტაბით, ადგილობრივი მრეწველობის მეღვინეობის საწარმონი.

სახელმწიფო ღვინის სამრეწველო წამოწყებათა — სამტრესტიისა და საქშამპანკომბინატის მუწაობა მთელი მათი არსებობის პერიოდში მიმართული იყო იქითკენ, რომ, ერთი მხრივ, შეენარჩუნებინათ და გაეუმჯობესებინათ ღვინის ძველი ასორტიმენტი, ამავე დროს გამოეკვლინებინათ ისტორიულად ცნობილი და შემდეგ მიწვენილებული ღვინის რაიონები და მიკრორაიონები, მათში გავრცელებული სხვადასხვა ჯიშის ყურძნის ღვინოებით და შეექმნათ აგრეთვე ღვინის ახალი ტიპები და მარკები.

ამ მუშაობის შედეგად უკვე 1950 წლისთვის სამტრესტი და საქშამპანკომბინატი ბაზარზე უშვებდნენ სხვადასხვა ტიპის 60 დასახელების ღვინოს. აღსანიშნავია, რომ სუფრის (მშრალი) ღვინოების პარალელურად, რომლებიც უმრავლესობას შეადგენდნენ, ღვინის ასორტიმენტში მრავალი სახელწოდების ბუნებრივად ტყბილი და შემაგრებული ღვინოები შედიოდა.

სარეალიზაციოდ ღვინოები გამოდიოდა როგორც ღვინის დამზადების ადგილმდებარეობის სახელწოდებით — წინანდალი, ნაფარეული, მუკუზანი, რატევიანი, სერი, ატენური და სხვ., ისე ყურძნის ჯიშის სახელწოდებით — რქაწითელი, საფერავი, მწვანე, ცოლიკოური, კაკიკი და სხვ.; მცირედენი რაოდენობა ორდინალური ღვინოებისა გამოდიოდა ზოგადი სახელწოდებით: იმერული სუფრის, სუფრის თეთრი და სხვ. უმრავლეს ღვინოებს, გარდა გარკვეული სახელწოდებისა, ჰქონდა თავისი ნომერიც, მაგალითად, წინანდალი № 64, მუკუზანი 46, სუფრის № 18 და ასე შემდეგ.

გავლილ პერიოდში მრავალნაირი ღვინის გამოშვება ნაწილობრივ გამართლებული იყო, რადგან მუშაობა მიმდინარეობდა ცალკეული რაიონის, მიკრორაიონისა და თვით ვაზის ჯიშების გამოკვლინების და შესწავლის მიმართულებით და ღვინის დამზადების საუკეთესო ტიპებისა და ტექნოლოგიის დასადგენად.

ამავე დროს გამომკვლავნდა ცალკეული, განსხვავებული მიკრორაიონის ან რომელიმე ჯიშის ღვინის დამოუკიდებლად გამოშვების საგრძნობი უხერხულება. ეს უხერხულება გამოიხატებოდა იმაში, რომ ცალკეული მიკრორაიონის ან ჯიშის ღვინის დაყენება და გამოშვება შესაძლებელი იყო მხოლოდ მცირე რაოდენობით; ამავე დროს ცალკეული წლების კლიმატური პირობების გავლენა ყურძნისა და მისგან დამზადებული ღვინის ხარისხზე არ იძლეოდა ყოველთვის ღვინის ტიპისა და ხარისხის სტანდარტის დაცვის შესაძლებლობას.

ამ გარემოებას მიექცა სათანადო ყურადღება, რისთვისაც დამუშავდა ღონისძიებანი, მიმართული ღვინის ხარისხის გაუმჯობესებისკენ და დასახულ იქნა ამოცანა: გაიზარდოს მაღალხარისხიანი, უფრო მნიშვნელოვანი ტიპების ღვინოების წარმოება, რისთვისაც, ღვინომასალების გამომუშავების ტექნოლოგიის გაუმჯობესებასთან ერთად, გაერთიანდეს კუპაეები მსხვილ ჯგუფად და შემცირდეს ღვინოების სახელწოდებანი 60-დან 25-მდე.

ასთან ერთად განსაზღვრული იყო კუპაეების ძირითადი შემადგენლობაც როგორც სამარკო, ასევე ორდინარული სუფრის და შემაგრებული ღვინოებისათვის.

მიღებულ იქნა ღვინის მთელი ასორტიმენტის „ქართული ღვინო“-ს სახელწოდებით გამოშვება; ზოგიერთ ღვინოებს დართული ჰქონდა ფერის აღნიშვნა: „თეთრი“, „წითელი“; შემაგრებულ სადესერტო ღვინოების ასორტიმენტს დამატებული ჰქონდა აგრეთვე ღვინის ტიპი: „პორტუგალიის ტიპის“, „მადერის ტიპის“, „ლიჭიორის ტიპის“ და სხვ.

ამრიგად, ახლადმიღებულ (ჩამოყალიბებულ) ღვინის მარკების სახელწოდებებს ჩამოშორდათ ღვინის წარმოშობის (წინანდალი, მუკუხანი, ნაფარული და სხვ.) და ჯიშის (რქაწითელი, საფერავი, მწვანე, ცოლიკოური და სხვ.) აღნიშვნა. ეს გარემოებაც შემდგომში უზერხულად იქნა ცნობილი, რადგან მომხმარებელს მარტო ღვინის ნომერი, ფერი და ზოგ შემთხვევაში ღვინის ტიპის აღნიშვნა ეტიკეტზე არ აკმაყოფილებდა და იგი ვერ ერკვეოდა, რომელი ნომრის ღვინო რას წარმოადგენდა. ამ უზერხულობის თავიდან ასაცილებლად 1953 წლიდან მთავრობის დადგენილებითვე ღვინის უმრავლესი მარკების სახელწოდებას დამატა მისი წარმოშობის ადგილმდებარეობის ან ჯიშის სახელწოდებაც.

ხსენებული ცვლილებით საბოლოოდ დადგენილ იქნა და ამჟამად სარეალიზაციოდ გამოშვებულია ქვემოთმოყვანილი 25 დასახელების ღვინო. (გვ. 117, 118 და 119).

როგორც ჩანს, ნაცვლად მრავალსახელწოდებიანი და მრავალი მარკის ღვინოებისა, რომლებიც ხშირად ძალზე განსაზღვრული რაოდენობით გამოდიოდა, თითოეული მარკის ღვინო ახლადიდი რაოდენობითა და გაუმჯობესებული ხარისხით გამოდის, რადგან კუპაეებში მონაწილეობას იღებენ მაღალხარისხიანი ღვინომასალები, როგორცაა მწვანე, წარაფი და სხვა, რომლებიც აქამდე ცალკე მცირე ოდენობით გამოდიოდა.

ლენინის მარცხი, რაოდენობით შემცირებული, მაგრამ ხარისხით გაუმჯობესებულ
ლი და მათი შემადგენლობა

(1955 წლისათვის არსებული ასორტიმენტი)

ლენილების დასახელება	ლენინის რომელი მასალის ბაზაზე გამოშვებული ახალი ლენინი	ტექნოლოგია და დავარჯების ვადა	რა ჯიშის სურათი- საგან მზადდება
თეთრი სამარკო სურფრის ლენილები ქართული ლენინი № 1 წინანდალი	წინანდალი № 64, მწვანე საიუ- ბილი, ნაფარე- ული № 66, ენი- სელი, რუისპი- რის მწვანე	ვერობული, 3 წელი	რქაწითელი, მწვანე
ქართული ლენინი № 3 გურჯაანი	გურჯაანი ვერო- ბული, მუღუხანი № 66, მანავი, მა- ნავის მწვანე	ვერობული, 3 წელი	რქაწითელი, მწვანე
ქართული ლენინი № 7 ცოლიკოური	ცოლიკოური № 6 ვარციხე, რაჭუ- ლი თეთრა	ვერობული, 3 წელი	ცოლიკოური, რაჭუ- ლი თეთრა, სემილი- ონი
ქართული ლენინი № 9 მუხრანელი	ალიგოტი	ვერობული, 2 წელი	ალიგოტი
ქართული ლენინი № 12 ტიბაანი	ტიბაანი	ქართული, 1 წელი	რქაწითელი
წითელი სამარკო სურფრის ლენილები ქართული ლენინი № 2 თელიანი	თელიანი № 48	დუღილი ქაქაზე შალურტოდ, 3 წელი	კაბერნე
ქართული ლენინი № 4 მუღუხანი	წინანდალი № 45 ნაფარეული № 47 მუღუხ ხი № 46 საფერავი ყვარე- ლი № 50	დუღილი ქაქაზე შალურტოდ, 3 წელი	საფერავი
თეთრი ორდინარუ- ლი სურფრის ლენინი- ები ქართული ლენინი № 8 კაბური	ლენინი № 8, რქაწითელი, წა- რაფი, ტიბაანი, გურჯაანი, კახური	ქართული, დუღი- ლი ქაქაზე, დაფარ- გებლად	რქაწითელი, მწვანე და სხვა თეთრი ჯიშები
ქართული ლენინი № 23 სურფრის ლენინი	ლენინი № 22 და სხვ. თეთრი ლე- ნინომასალები	ვერობული, დაფარ- გებლად	რქაწითელი, მწვანე და სხვ. თეთრი ჯი- შები
ქართული ლენინი № 6 სურფრის ლენინი	ლენინი № 6 ლენინი № 10	ვერობული, დაფ- ვარჯებლად	ცოლიკოური, კრა- ხუნა და სხვ. თეთ- რი ჯიშები

წითელი ორდინარული სუფრის დენიონები ქართული ღვინო № 10 სუფრის ღვინო	ალექსანდროული და სხვ. წითელი ღვინოები დასავლეთ საქართველოში	დუღილი ჰაჭაზე უკუღრტოდ და დაუფარგებლად	ალექსანდროული, რჯალენი, უსახელო ქართული ღვინოები
ქართული ღვინო № 5 საფერავი	ღვინო № 5, ღვინო № 18	ქართული, დუღილი ჰაჭაზე დაუფარგებლად	საფერავი
შემავრებული სადესერტო სამარკო ღვინოები ქართული ღვინო № 14 კარდენაზი	სამო № 4, კარდენაზი № 39, ხირსა პორტვინის ტიპისა	ჰაჭაზე დაყენება, 3 წელი	რქაწითელი და სხვა თეთრი ჯიშები
ქართული ღვინო № 16 ანაგა	ანაგა № 42, ვაჭირი № 40	დადუღება ჰაჭაზე, 3 წელი	რქაწითელი და სხვა თეთრი ჯიშები
ქართული ღვინო № 17 სალხინო	სალხინო	დუღილი ჰაჭაზე და კუპაყი ვაჯუმ ტემპლით, 3 წელი	იზაბელა
შემავრებული ტკბილი ორდინარული ღვინოები ქართული ღვინო № 15 ხირსა	ხირსა	დაუფარგებლად	რქაწითელი და სხვა თეთრი ჯიშები
ქართული ღვინო № 13 წითელი პორტვინი	რატვეანი, კავორი, ხირსა	ჰაჭის სითბოთი დამუშავება და მომწიფება, დაუფარგებლად	საფერავი
ქართული ღვინო № 18 პორტვინი	პორტვინი № 35, პორტვინი № 27, აფხაზეთის თიანჯული.	დაუფარგებლად	ცოლიკოური, კრახუნა და სხვა თეთრი ჯიშები
ნატურალური ნახევრად ტკბილი ღვინოები ქართული ღვინო № 20 ხვანტყარა	ხვანტყარა	ქართული, დაუფარგებლად	ალექსანდროული
ქართული ღვინო № 19 ტვიში	ტვიშის ცოლიკოური	ქართული, დაუფარგებლად	ცოლიკოური
ქართული ღვინო № 11 ჩხავერი	ჩხავერი	ქართული დაუფარგებლად	ჩხავერი
ქართული ღვინო № 21 უსახელოური	უსახელოური	ქართული, დაუფარგებლად	უსახელოური
ქართული ღვინო № 22 ქინძმარაული	ქინძმარაული	ქართული, დაუფარგებლად	საფერავი

ქართული ღვინო № 24 ოჯალეში	ოჯალეში	ქართული, დაფარ- გებლად	ოჯალეში
ქართული ღვინო № 25 აფხაზეთის თაივული	ბაღდადი	კუპაქი, გაზირებუ- ლი პასტერიზაციით	ცხელიკოფრის გინე-იქოფრის

მელვინეობის მრეწველობის სახელმწიფო ორგანიზაციები შეიარაღებული არიან საწარმოო საშუალებით და მათ აქვთ საკმაოდ ფართო ქსელი ყურძნის დამზადებისა და გადამუშავების პუნქტებისა.

საქართველოს მელვინეობის ორგანიზაციებს (სამტრესტი, საქშამპანკომბინატი) აქვთ მთელი რიგი მსხვილი საწარმოებისა, როგორცაა, მაგალითად, წინანდლის ღვინის ქარხანა, სადაც ყურძნის გადამუშავებისა და ღვინომასალების დამუშავების ყველა პროცესი მთლიანად მექანიზებულია; საქშამპანკომბინატის ავქალის შამპანური ღვინოების ქარხანა, 1950 წელს დამთავრებული და საესებით მექანიზებული.

მელვინეობის მრეწველობის დიდი საწარმოები აქვს აგრეთვე: სამტრესტს — ვარციხეში, ზესტაფონში, თბილისში; საქშამპანკომბინატს — ზესტაფონში, თბილისში და სხვ.

საქართველოს მელვინეობის ორგანიზაციები ამუშავებენ ღვინოს როგორც საკუთარი მოსავლის ყურძნიდან (საბჭოთა მეურნეობების პროდუქცია), ისევე კოლმეურნეობებისა და კოლწევრებისაგან კონტრაქტაციით დამზადებული (შესყიდული) ყურძნისაგან; ეს დამზადება წლითიწლობით იზრდება. 1940 წელს ორივე სახელმწიფო დამამზადებლის — სამტრესტისა და საქშამპანკომბინატის მიერ დამზადებული იყო 25651 ტონა ყურძენი, 1950 წელს თითქმის ორჯერ მეტი — 47373 ტონა, ხოლო 1954 წელს თითქმის სამნახევარჯერ მეტი, ვიდრე ომის წინა წელს, სახელდობრ — 92222 ტონა ყურძენი. თვალსაჩინოდ იზრდება აგრეთვე მევენახეობის საბჭოთა მეურნეობების ყურძნის მოსავალი, რომელიც გამოიყენება აგრეთვე ძირითადად ღვინოდ გადამამუშავებლად. ომის წინა წელს ამ ყურძნის რაოდენობა 6696 ტონას უდრიდა, 1954 წელს კი 16260 ტონა შეადგინა.

მელვინეობის მრეწველობის მზა პროდუქციის გამოშვება 1940 წელს შეადგენდა: სუფრის ღვინისა 705,0 ათას დკლ-ს, შემაგრებული ღვინისა — 454,0 ათას დკლ-ს, ხოლო შამპანური

ღვინისა 1,652 ათას ბოთლს. იგივე მაჩვენებლები 1950 წლისთვის შესაბამისად არის 1474,7 ათასი ღვლ., 651,7 ათასი ღვლ. და 3,507,0 ათასი ბოთლი, ხოლო 1954 წლისათვის 2421,4 ათასი ღვლ. 3041,3 ათასი ღვლ. და 4.456,0 ათასი ბოთლი.

სახელმწიფო მეღვინეობის მრეწველობასთან ერთად თანდათან ვითარდება საკოლმეურნეო მეღვინეობა, რომელიც ღვინოდ ამუშავებს თავისი ვენახების ყურძენს.

საკოლმეურნეო წარმოების ღვინის რეალიზაცია ხდება ღვინის საკუთარი სავაჭრო წერტების საშუალებით. ეს წერტები, გარდა წარმოების რაიონული ცენტრებისა, მრავლად არის მოწყობილი საქართველოს მთავარ ქალაქებში (თბილისი, ქუთაისი, ბათუმი, ფოთი, სუხუმი და სხვ.). ზოგიერთ კოლმეურნეობას ღვინის სარეალიზაციო წერტები მოწყობილი აქვს აგრეთვე საბჭოთა კავშირის სხვა რესპუბლიკების ქალაქებშიც.

ამრიგად, სახელმწიფო ორგანიზაციების პარალელურად კოლმეურნეობებიც საკმაოდ დიდ მონაწილეობას იღებენ მოსახლეობის ღვინით მომარაგებაში, მხოლოდ ეს უკანასკნელი მარტო სუფრის ღვინოს უშვებენ; ამასთანავე აღსანიშნავია, რომ მთელი რიგი კოლმეურნეობებს საკმაოდ შალალი ზარისხის ღვინო გამოაქვთ სარეალიზაციოდ.

VI. მევენახეობა-მეღვინეობის წარმოება საბჭოთა მეთრნეობებსა და კოლმეთრნეობებში

მევენახეობა-მეღვინეობის წარმოება, ისე როგორც სოფლის მეურნეობის სხვა დარგებისა, წარმოდგენილია ძირითადად მსხვილი სოციალისტური საწარმოების სახით საბჭოთა მეურნეობებსა და სასოფლო-სამეურნეო არტელებში (კოლმეურნეობებში). მსხვილი სოციალისტური მეურნეობის ეს ორი სექტორი შინაგანი ორგანიზაციის მხრივ სხვადასხვაგვარია.

განვიხილოთ მოკლედ საბჭოთა მეურნეობებისა და კოლმეურნეობების წარმოების ძირითადი მაჩვენებლები.

ა. საბჭოთა მეთრნეობები

საქართველოში მევენახეობის 25 საბჭოთა მეურნეობაა, სადაც 3142 ჰექტარი ნარგაობაა, საიდანაც ვენახი 2925 ჰექტარს შეადგენს და საძირე ვაზის სადედე 217 ჰექტარს.

მევენახეობის საბჭოთა მეურნეობები რიცხობრივად რესპუბლიკის ყველა საბჭოთა მეურნეობის 35%-მდე შეადგენენ.

მევენახეობის საბჭოთა მეურნეობანი ჩამოყალიბებულია ან ყოფილი საუფლისწულო მამულებისა და შემამულეთა, მეურნეობების ბაზაზე (წინანდალი, ნაფარეული, მუკუზანი, მუხრანი და სხვ.), ანდა (უმეტესი მათგანი) შექმნილია საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ (ხირსა, ყვარელი, არგვეთა, დილომი, ბახვი, სამგორი და სხვა).

მევენახეობის საბჭოთა მეურნეობები ოთხი სისტემისაა:

ა) მევენახეობა-მეხილეობის საბჭოთა მეურნეობებისა და ღვინის მრეწველობის ტრესტი (სამტრესტი) — რესპუბლიკური დაქვემდებარების ორგანიზაცია, მასში გაერთიანებულია 15 საბჭოთა მეურნეობა;

ბ) საქართველოს შამპანური ღვინოების კომბინატი — საკავშირო დაქვემდებარების ორგანიზაცია, მასში გაერთიანებულია 6 საბჭოთა მეურნეობა;

გ) რაილმასკომების მეურნეობანი — რაიონული დაქვემდებარების მეურნეობანი — 3 საბჭოთა მეურნეობით და

დ) სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტი, რომელსაც აქვს 1 სამოსწავლო მეურნეობა (ცხრილი 18 და 19).

მეურნეობათა უმეტესობას (14 მეურნეობას 24-დან) ვენახის ფართობი 100 ჰექტარზე ნაკლები აქვს, მაგრამ თუ მივიღებთ მხედველობაში მევენახეობის შრომის დიდ ტევადობასა და მის მაღალ შემოსავლიანობას, ეს მეურნეობები არ შეიძლება ჩაითვალოს პატარა მეურნეობებად.

ვენახის ყველაზე მეტი ნარგაობა წინანდლის საბჭოთა მეურნეობას (595 ჰა) და ხირსის საბჭოთა მეურნეობას (395 ჰა) აქვს. ეს მეურნეობები ამასთანავე წამყვანი მეურნეობებია მევენახეობა-მეღვინეობის მეურნეობებში და შეიარაღებულია წარმოების მაღალი ტექნიკით.

საძირე ვაზის სადედეები თავმოყრილია რამდენიმე მეურნეობაში. მათგან ძირითადები, რომელთაც რესპუბლიკური მნიშვნელობა აქვთ, შემდეგი სადედეებია: გიურარხის, მუკუზნისა და ვაზისუბნის საბჭოთა მეურნეობები. აღნიშნული სადედეები საძირე მასალით—საძირე ლერწით ამარაგებენ საქართველოს მევენახეობის უმეტეს რაიონების კოლმეურნეობებს.

საბჭოთა მეურნეობების ვენახების ნარგაობის ჯიშობრივი შემადგენლობა სავსებით შეესაბამება რაიონებისათვის დადგენილ

ასორტიმენტს. ძირითადი ჯიშებია: რქაწითელი, რომელსაც უკავია მთელი ფართობის 45%-მდე, საფერავი და კაზურხე დაახლოებით 20%-მდე თითოეული, მწვანე, ცოლიკოური და სხვა საღვინე ჯიშები; სუფრის ყურძნის ჯიშებიდან გვხვდება ალექსანდრიის მუსკატი (გიაურარხის საბჭოთა მეურნეობა), განჯური (დილომის, გიაურარხისა და ხირსის საბჭოთა მეურნეობები), შასლა და სხვ., რომელთა ფართობი 250 ჰექტარს აღწევს.

ცხრილი 18

საბჭოთა მეურნეობებში ვენახებისა და სადედეების ფართობი (1955 წლის 1 იანვრისათვის)¹

რ.წ. №№	მვენახეობის საბჭოთა მეურნეობების დასახელება	ადმინისტრაციული რაიონების დასახელება	მეპატრონე ორგანიზაციის დასახელება	ფართობი ჰექტარით		
				ვენახების	საძირების სადედეების	სულ
1	2	3	4	5	6	7
I. კახეთი						
1	წინანდალი	თელავის	სამტრესტი	595	—	595
2	ნაფარეული	"	"	209	—	209
3	მუკუხანი	გურჯაანის	"	203	36	239
4	კარდანაზი	"	"	71	—	71
5	ყვარელი	ყვარლის	"	205	—	205
6	ხირსა	სიღნაღის	"	395	53	448
7	მანავი	საგარეჯოს	"	49	—	49
8	გურჯაანი	გურჯაანის	ადგილობრივი მრეწვე.	12	—	12
9	თელავი	თელავის	"	95	—	95
10	სიღნაღი	სიღნაღის	"	41	—	41
სულ რაიონში				1875	89	1964
II. ქვემო ქართლი						
1	ყულარი	მარნეულის	სამტრესტი	174	10	184
2	გიაურარხი	"	"	96	67	163
3	ბოლნისი	ბოლნისის	"	126	—	126
4	დილომი	გარეჯუნის	"	121	—	121
5	სამგორი	"	"	138	—	138
სულ რაიონში				655	77	732

¹ ცხრილში არ შედის სამტრესტის ლეინის კარხნების, სკოლებისა და სხვა წვრილ მეურნეობათა ფართობები.

1	2	3	4	5	6	7
III. ქართლი-სამხრეთ ოსეთი						
1	ალაიანი	კასპის	შამპანკომ- ბინატი	35	5	40
2	მეხრანი	მცხეთის	სას.-სამ. ინსტიტუტი	102	—	102
სულ რაიონში .				137	5	142
IV. მცხეთი						
1	აწულრი	ახალციხის	შამპანკომ- ბინატი	55	—	55
სულ რაიონში .				55	—	55
V. იმერეთი						
1	ვარციხე	შიაკოვსკის	სამტრესტი	35	—	35
2	ვახისტბანი	სამტრედიის	"	—	44	44
3	ვაკევი	ზესტაფონის	შამპანკომ- ბინატი	42	—	42
4	არგვეთა	"	"	53	—	53
5	თერჯოლა	თერჯოლის	"	32	—	32
სულ რაიონში .				162	44	206
VI. გურია-აჭარა						
1	ბახვი	მხარაძის	სამტრესტი	19	—	19
სულ რაიონში .				19	—	19
VII. სამეგრელო-აფხაზეთი						
1	ბომბორი	გუდაუთის	სამტრესტი	22	2	24
სულ რაიონში .				22	2	24
სულ რესპუბლიკაში .				2925	217	3142

საბჭოთა მეურნეობების დაჯგუფება ვენახების ფართობის სიდიდის მიხედვით

ჯგუფები ვენახის ფართობით	მეურნეობების რაოდენობა ჯგუფში		ვენახების ფართობი % ჯგუფში
	აბს.	პროცენტი	ფართობის მიმართ
50 ჰექტ-მდე	9	37,5	10,2
51-დან 100 "	5	20,8	12,6
101-დან 150 "	4	17,0	16,6
151 " 200 "	1	4,0	5,9
201 " 250 "	3	12,5	21,0
251 " 350 "	—	—	—
350 " 600 "	2	8,2	33,7

საქ. შამპანკომბინატის მეურნეობებში გავრცელებულია აგრეთვე შამპანური ჯიშები: ციცკა, ალიგოტე, პინო და შარდონე.

მიუხედავად იმისა, რომ საბჭოთა მეურნეობების ვენახების ფართობი შედარებით დიდი ხედრითი წონის არაა, მათი მორგანიზებელი როლი საქართველოს მევენახეობაში ფრიალდობდა.

ეს საბჭოთა მეურნეობები წარმოადგენენ მალალი აგროტექნიკის ნიმუშებს; მათ მიერ ჩაყრილია ვენახების აღდგენის საფუძველი ფილოქსერაგამძლე ვაზის სადედეების ბაზის შექმნითა და ნამყენის სანერგეების მოწყობით.

კოლმეურნეობებს სარგავი მასალით, დიდი ხნის მანძილზე, მხოლოდ საბჭოთა მეურნეობები ამარაგებდნენ, რომლებიც ყოველწლიურად 3—5 მილიონ ნამყენს აკეთებდნენ; 1936 წლიდან კი მყნობის საქმემ განვითარება იწყო კოლმეურნეობებშიც.

საკოლმეურნეო გლეხობამ საბჭოთა მეურნეობებში მუშაობის დროს აითვისა ვენახების მოვლის აგროტექნიკა, მყნობის საქმე და ეს ცოდნა თავის მეურნეობებში გადაიტანა. ამას ხელს უწყობდა აგრეთვე კურსების მოწყობა მუშების მოსამზადებლად მთელ რიგ საპასუხისმგებლო სამუშაოების დარგში (სხვლა, მწვანე ოპერაციები, წამლობა, მყნობა და სხვ.).

გარდა ამისა, საბჭოთა მეურნეობებში აღდგენილ იქნა უწინ საკმაოდ გავრცელებული, მალალი ხარისხით ცნობილი, მაგრამ შემდეგში თითქმის მოსპობილი ჯიშები, უმთავრესად ფილოქსერის

და სოკოვანი ავადმყოფობისაგან; ასეთი ჯიშებია: მწვანე, ხიხვი, ჩხავერი და სხვ.

აგროტექნიკა საბჭოთა მეურნეობებში მალალ დონეზე დგას: ყველაზე საპასუხისმგებლო ოპერაციები, როგორცაა სხვადასხვა ოპერაციები, ბრძოლა მავნებლებთან და სხვ. ყველაზე უფრო მეტი კვალიფიცირებული, ამ საქმეში დახელოვნებული მუშების შიერ სრულდება. ამ უკანასკნელი ორი ათეული წლის განმავლობაში ჩამოყალიბებულ ახალ საბჭოთა მეურნეობებში (ხირსა, ყვარელი, სამგორი და სხვ.) და აგრეთვე წინანდლის საბჭოთა მეურნეობის ახალ აგროუბნებზე, სადაც რიგებშორის 2 მეტრია, ხენაკულტივაცია და ვენახების წამლობა სავსებით მექანიზებულია.

ყველა ეს სამუშაო ტარდება მშობლიური წარმოების, მევენახეობის სპეციალური ტრაქტორებით „კიროვეცი — 35“.

უკანასკნელ წლებში იმ საბჭოთა მეურნეობებში, სადაც ვენახების ცოტად თუ ბევრად მნიშვნელოვანი მასივებია (წინანდალი, ნაფარეული, ყვარელი, ხირსა, ყულარი) გოგირდის შეფრქვევისა და შაბიამნის ხსნარის შესხურებაში თვითმფრინავივით გამოყენებული.

ვაზის მავნებლების წინააღმდეგ ავიამეთოდით ბრძოლას, არა თუ ხელით მუშაობასთან შედარებით, არამედ ტრაქტორით დამუშავებასთანაც, გარდა სიიათისა და მუშახელის ეკონომიისა, რაც დიდად მნიშვნელოვანია, ის უპირატესობა აქვს, რომ სამუშაოები ზეტად ხანმოკლე ვადაში სრულდება, რასაც გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს სოკოვან დაავადებათა წინააღმდეგ ბრძოლის საქმეში.

საბჭოთა მეურნეობების ვენახების მოსავლიანობა მნიშვნელოვნად მერყეობს წლების მიხედვით; ასე, მაგალითად, 1936 წლიდან საშუალოდ ყველა საბჭოთა მეურნეობის მოსავლიანობა შეადგენდა (ერთ ჰექტარზე ცენტნერებით).

1936 წ. — 25 ცენტ.	1946 წ. — 29 ცენტ.
1937 წ. — 30 "	1947 წ. — 26 "
1938 წ. — 32 "	1948 წ. — 43 "
1939 წ. — 45 "	1949 წ. — 54 "
1940 წ. — 45 "	1950 წ. — 37 "
1941 წ. — 56 "	1951 წ. — 50 "
1942 წ. — 49 "	1952 წ. — 53 "
1943 წ. — 42 "	1953 წ. — 65 "
1944 წ. — 22 "	1954 წ. — 83 "
1945 წ. — 29 "	

დაბალი მოსავლიანობა საერთოდ და ცალკეული წლების მიზიდვით მისი მნიშვნელოვანი მერყეობა შემდეგი გარემოებებით აიხსნება: 1936 წლამდე მევენახეობას ჯეროვანი ყურადღება არ ექცეოდა, ვენახებს არა ჰქონდა სათანადო მოვლა, სასუქო ნივთიერებები არ შეჰქონდათ, ანდა მცირე რაოდენობით; ამის გამო ვენახებს არაღამაკმაყოფილებელ მდგომარეობაში იყო და დაბალი მოსავლიანობითაც ხასიათდებოდნენ. 1936 წლიდან, საკავშირო საბჭოსა და საკ. კ. პ.(ბ) ცენტრალური კომიტეტის დადგენილების შემდეგ „საქართველოს სსრ-ში მევენახეობისა და ხარისხოვანი მეღვინეობის განვითარების შესახებ“, მდგომარეობა ძირიანად შეიცვალა.

ვენახების მოვლა გაუმჯობესდა: სისტემატურად წარმოებდა ორგანული სასუქის შეტანა, შემოვიდა მინერალური სასუქების გამოყენება, საბჭოთა მეურნეობებში გავრცელდა წარმოების ახალი საშუალებანი და ა. შ. ყველა ამან 1938 წლიდან სათანადო ეფექტი გამოიღო: მოსავლიანობა გაიზარდა და მაქსიმალური მოსავალი — ჰექტარიდან საშუალოდ 56 ცენტნერი მიღებულ იქნა 1941 წელს.

ომის წლებში (1942—1945 წწ). მუშახელისა და გამწვევი ძალის ნაკლებობის გამო, მდგომარეობა კვლავ გაუარესდა და მოსავლიანობამ თანდათან დაცემა იწყო.

უკანასკნელ წლებში კი, მიუხედავად იმისა, რომ ვენახების მოვლა მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა, მოსავლიანობა ერთბაშად არ გაზრდილა. 1946 — 1947 წლებში გატარებულმა ღონისძიებებმა გააუმჯობესა ვენახების მდგომარეობა, სათანადო ეფექტმა მომდევნო წლებში იზინა თავი და 1946 წელს მოსავლიანობა ჰექტარზე 54 ცენტნერამდე ავიდა, რამოდენიმედ დაეცა 1950 წელს, არახელსაყრელი კლიმატური პირობების გამო, შემდეგ წლებში ისევ აიწია 50 — 53 ცენტნერამდე.

უკანასკნელ წლებში მოსავლიანობა თვალსაჩინოდ გაიზარდა და შეადგინა 1953 წელს — 65 ცენტნერი და 1954 წელს — 83 ცენტნერი ერთი ჰექტარიდან, რაც მაქსიმალური მოსავალია უკანასკნელ 20 წლის მანძილზე.

ცალკეულ საბჭოთა მეურნეობების მოსავლიანობა აგრეთვე დიდ მერყეობას განიცდის და დამოკიდებულია ვენახების მოვლისა, წლის კლიმატური პირობებისა, ნარგაობის ასაკისა და ვენახების საერთო მდგომარეობაზე.

ასე მაგალითად, 1954 წელს ყურძნის მოსავლიანობა ჰექტარზე მერყეობდა 18 ცენტნერიდან 208 ცენტნერამდე. ყველაზე მეტ რე მოსავალი აქვთ მიღებული სამტრესტის ვარციხის (16 ცენტნერი ჰექტარიდან) და ბახვის (18 ცენტნერი ჰექტარიდან) მეურნეობებს. საშუალო მოსავლიანობის მეურნეობებში — ეკუთვნიან სამტრესტის — ბოლნისის, ყვარლის, კარდანახის, წინანდლის, მუკუზნის, მანავის, დიღომის, საქშამპანკომბინატის — ალაიანის, ვაჭევის, თერჯოლის, არგვეთის და აწყურის (წრიობის), თელავის, გურჯაანისა და სიღნაღის ადგილობრივი მრეწველობის მეურნეობანი, რომლებშიაც 1954 წელს საშუალოდ მოსავალი მერყეობდა 43 ცენტნერიდან 86 ცენტნერამდე. ყურძნის მაღალი მოსავალი — 100 ცენტნერზე მეტი ერთ ჰექტარზე მიღებულია სამტრესტის 6 საბჭოთა მეურნეობაში: ბომბორის საბჭოთა მეურნეობაში — 208 ცენტნერი, გიაურარხისაში — 144 ცენტნერი, ყულარისაში — 133 ცენტნერი, ნაფარეულისაში — 103 ცენტნერი და ზირასისაში — 102 ცენტნერი, ამასთანავე აღსანიშნავია, რომ სწორედ ამ მეურნეობებშია თავმოყრილი ვენახების დიდი ფართობები; გამოჩაყლისს შეადგენს ბომბორის საბჭოთა მეურნეობა, სადაც ვენახის ფართობი 22 ჰექტარს უდრის.

სამტრესტის საბჭოთა მეურნეობებში მონოკულტურას არა აქვს ადგილი. ყველა ჩამოთვლილი მეურნეობა, მევენახეობასთან ერთად, მისდევენ აგრეთვე მეხილეობას, მებოსტნეობას, მარცვლეული და საკვები კულტურების წარმოებას; აქვთ აგრეთვე მეცხოველეობის ფერმები — მსხვილფეხა რქოსანი საქონლის, მეცხვარეობისა და მელორეობისა; გამენებულია ხელოვნური ტყის ნარგაობანი (აკაცია) სარის მასალის მისაღებად და ა. შ.

საბჭოთა მეურნეობების პროდუქტიულობისა და აქედან შემოსავლიანობის ზრდას ხელს უწყობს სამუშაოების სწორი ორგანიზაცია.

საბჭოთა მეურნეობების მევენახეობის მთელი ფართობი იყოფა აგროსაწარმოო უბნებად, თითოეულ უბანზე 50—60 ჰექტარი ვენახით. ამ უბნების აგრომომსახურებას ეწევიან უბნის აგრონომები, რომელთა განკარგულებაში ორ-ორი საწარმოო ბრიგადაა, თითოში 20—30 მუშის რაოდენობით.

თითოეულ ბრიგადაზე მიმაგრებულია აგროუბნის ვენახების ნახევარი ფართობი (დაახლოებით 25—30 ჰექტარი). თითოეულ მუშაზე ასევე მიმაგრებულია ნაკვეთი დაახლოებით 1 ჰექტარი. ბრი-

გადაზეა მიმაგრებული აგრეთვე წარმოების ძირითადი საშუალებანი.

შრომა საბჭოთა მეურნეობებში იმგვარადაა ორგანიზებული, რომ ბრიგადამ მთლიანად და თითოეულმა მუშამ წინასწარადვე თუ სად იმუშაოს, რაში არიან პასუხისმგებელი ჯგუფები შედგენილი შრომაში. შრომის ორგანიზაციის ამგვარი წესი აღიღებს მუშის დანტერესებასა და ხელს უწყობს მოსაველიანობის ზრდას, მით უფრო, რომ თანახმად დადგენილი წესისა, მუშები და ბრიგადირები ფულად პრემიას იღებენ მოსაველიანობის გეგმის გადაჭარბებით შესრულების დროს. პრემიებს იღებენ აგრეთვე აგროპერსონალი და საბჭოთა მეურნეობის ხელმძღვანელი მუშაკები.

ბ. კოლმეურნეობები

საკოლმეურნეო სექტორი საქართველოს მევენახეობაში საკმაოდ ძლიერია. ვენახების 1953 წლის შემოდგომის აღწერით, კოლმეურნეობებში ირიცხებოდა 21911 ჰექტარი ვენახი, ანუ რესპუბლიკის მთელი ვენახების ფართობის 42%. ამჟამად ვენახების ფართობი ამ სექტორში გაზრდილია თითქმის 2—2,5 ათასი ჰექტარით.

საკოლმეურნეო მევენახეობის ხვედრითი წონა თანდათან მნიშვნელოვნად იზრდება. აღსანიშნავია, რომ ეს ზრდა ახალი ვენახების მთლიან მასივებზე გაშენების გზით მიმდინარეობს, სადაც უბნები სწორადაა დაგეგმილი და დაცულია მათი მექანიზებული დამუშავებისათვის საჭირო პირობები.

ცხრილი 20

კოლმეურნეობების დაჯგუფება ვენახების ფართობების მიხედვით

ჯგუფები ვენახების ფართობით	კოლმეურნეობების რაოდენობა		ვენახების ფართობის % ჯგუფის საერთო ფართობთან
	აბს.	%/0	
1 ჰექტარამდე	137	10,4	0,3
1,1-დან 5 ჰექტამდე	417	31,7	5,5
5,1 " 10 "	252	19,1	8,5
10,1 " 25 "	246	18,7	17,9
25,1 " 50 "	146	11,1	23,0
50,1 " 100 "	93	7,1	28,8
100,1 " 200 "	23	1,7	14,0
200 ჰ-ის ზევით	2	0,2	2,0
სულ	1316	100	100

მიუხედავად საკოლმეურნეო ვენახების ფართობების თვალსაზრისით ზრდისა, ცალკეულ კოლმეურნეობებში ჯერ კიდევ მრავლადაა მეურნეობანი ვენახის მცირე ფართობით, რაც ნათლად ხანს მოყვანილი ციფრებიდან. (ცხრილი 20).

ვენახი 100 ჰექტარზე მეტი ფართობით რესპუბლიკაში არ არსებობს. ლოდ 25 კოლმეურნეობას აქვს. მეურნეობათა დიდ რაოდენობას აქვს ვენახი 25-დან 100 ჰექტარამდე; ბევრია აგრეთვე კოლმეურნეობა, რომელთაც 10-დან 25 ჰექტარამდე ვენახის ფართობი უკავიათ. მთელ კოლმეურნეობათა 61,2%-ს, ე. ი. მეტწილს, ვენახი აქვთ 10 ჰექტარამდე; ეს კოლმეურნეობანი ძირითადად არამევენახეობის რაიონების კოლმეურნეობათაგან შედგება.

უკანასკნელ დრომდე კოლმეურნეობებს არ ჰქონდათ საკუთარი ბაზა სარგავი მასალის წარმოებისათვის; კოლმეურნეობანი შხა მასალას (ნამყენს) საბუთთა მეურნეობებისაგან იღებდნენ. მაგრამ რამდენადაც დიდდებოდა ვენახების გაშენების გეგმები, იმდენად კოლმეურნეობებმა თვითონ აითვისეს მყნობის საქმე და უკვე 1939 წლიდან მთელი საქირო სარგავი მასალა თვითონვე გამოჰყავთ.

ახალი ვენახების გაშენება კოლმეურნეობებში, როგორც წესი, სპეციალური კომისიების მიერ გამოყოფილ ნაკვეთებზე წარმოებს.

ვენახების გაშენებამდე კოლმეურნეობები იღებენ ნიადაგის ნიმუშებს ვენახებისათვის განკუთვნილი ნაკვეთებიდან იმის გამოსარკვევად, თუ რა საძირე ვაზი შეესაბამება ამ ნიადაგებს, რასაც აღგენს მევენახეობა-მეღვინეობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის თელავისა და საქარის საცდელი სადგურები.

საცდელი დაწესებულებების მითითებათა მიხედვით კოლმეურნეობანი აწარმოებენ ნამყენის დამზადებას ნაკვეთების ნიადაგების შესაბამის საძირეზე.

თვითონ ნამყენი ვაზის ჯიშის არჩევისას კოლმეურნეობები ითვალისწინებენ რაიონისათვის დადგენილ ვაზთა სამრეწველო ასორტიმენტს.

ყოველწლიურად კოლმეურნეობები აშენებენ 2—3 ათას ჰექტარ ახალ ვენახს.

ახალი ვენახების გაშენება წარმოებს როგორც სამრეწველო მევენახეობის რაიონებში (კახეთი, იმერეთი, რაქა-ლენჩხუმი და სხვ), ისე ისეთ რაიონებშიც, სადაც ძირითად დარგებად სხვა კულ-

ტურებია მიჩნეული, როგორცა ჩაი, ციტრუსები და სხვა (გურია-აპარა, სამეგრელო-აფხაზეთი).

საკოლმეურნეო მევენახეობა თავისი მიმართულებით ბრიჯან-დად შეღწეულობის ხასიათისაა; ამასთან, ყურძნის ჭარბობით 50%-ს, კოლმეურნეობები სახელმწიფოებრივად მოწოდებულ ორგანიზაციებს აბარებენ, რომლებიც მას ღვინოდ ამუშავებენ, ნაწილს კი თვითონ კოლმეურნეობები ღვინოდვე ამუშავებენ. ყოველ რაიონში მოსავლის უმნიშვნელო ნაწილი პირდაპირ ყურძნად მოიხმარება და მუშავდება სხვადასხვა უაღკოპოლო პროდუქტებად (ჩურჩხელა, ბეჭმეზი და სხვ.).

საგარეუბნო რაიონების (ქალ. თბილისი) ზოგიერთ კოლმეურნეობასა და აგარაკების ზონის (აფხაზეთი) კოლმეურნეობებში ამ ბოლო დროს სუფრის ყურძნის ჯიშებს რგავენ ქალაქებისა და აგარაკების მოსახლეობის ყურძნით მომარაგების მიზნით. მაგრამ აღსანიშნავია, რომ სუფრის ყურძნის ჯიშებით ვენახების გაშენება კოლმეურნეობებში გაცილებით ჩამორჩება საქართველოს მევენახეობის განვითარების საერთო ტემპს.

მევენახეობის კოლმეურნეობებში, მევენახეობასთან ერთად სხვადასხვა ოდენობით განვითარებულია სოფლის მეურნეობის სხვა დარგებიც, როგორცა მარცვლეული კულტურების წარმოება, რომელიც დიდმნიშვნელოვანია ყველა რაიონში, მეხილეობა, მებოსტნეობა, მეცხოველეობა და სხვ. ყოველი ასეთი დარგი მევენახეობის მთავარ რაიონებში უკავშირდება ძირითად დარგს — მევენახეობას.

ვენახები კოლმეურნეობებში ძირითადად უზრუნველყოფილია სათანადო მოვლით; ამას ხელს უწყობს ის გარემოება, რომ მევენახეობის ყველა კოლმეურნეობაში გამოყოფილია მევენახეობის სპეციალური ბრიგადები და რგოლები; ზოგიერთებში ცალკე ნაკვეთებიც კია მიმარგებული კოლმეურნეობებზე, რაც შრომის სანარდო პრემიალური სისტემის პირობებში დიდად ზრდის მევენახეობის დარგში მომუშავე კოლმეურთა დაინტერესებას.

საკოლმეურნეო მევენახეობის სუსტ მხარეს ვენახების მექანიზირებული წესით დამუშავებისა და მოვლის საქმის შეუფასებლობა წარმოადგენს. ამ უკანასკნელ დრომდე მექანიზირებული იყო მხოლოდ ვენახების დარგვის წინ ნიადაგის მომზადება (პლანტაჟი). ამ საკმაოდ რთულ და განსაკუთრებით მძიმე ოპერაციას, რომელიც ხელით შესრულებისას ჰექტარზე, ნიადაგის თვისებების მიხედვით, 400 — 600 კაცდღეს მოითხოვს, ამჟამად ერთი ძა-

ლოვანი ტრაქტორი—ს-80 ასრულებს თავისი სპეციალური საპლან-ტაჟე გუნთით ერთი დღის განმავლობაში.

დარგვის წინ ნიადაგის მექანიზირებული წესით მომზადებადღეს საქართველოში ყველგან წარმოებს, სადაც იგი უკვე შეესაფლებილია ადგილის რელიეფის მიხედვით.

1949 წლიდან მევენახეობის ძირითადი რაიონების სამანქანო-სატრაქტორო სადგურები იღებენ საკმაო რაოდენობით ვიწრო-პაპარტიან ტრაქტორებს — „კიროვეცი“-35, რომლებიც კოლმეურნეობებში ვენახების რიგებს შორის მექანიზებული დაშუშავე-ბის საშუალებას იძლევა.

კოლმეურნეობების ვენახების მოსავლიანობა მაღალი არაა და საშუალოდ უკანასკნელ 5 წლის მანძილზე 30—35 ცენტნერს უდრის.

საშუალო მოსავლიანობას მევენახეობის მეორეხარისხოვანი რაიონები სწევენ ძირს; მევენახეობის ძირითად რაიონებში (კახეთი, იმერეთი, რაჭა-ლეჩხუმი და სხვა) მოსავლიანობა შედარებით მაღალია და 40—45 ცენტნერს შეადგენს. ცალკეული კოლმეურნეობები, ბრიგადები, რგოლები და მოწინავე კოლმეურნენი გაცი-ლებით დიდ მოსავალს იღებენ, სახელდობრ 100—150 და მეტ ცენტნერს ერთი ჰექტარიდან.

VII. საქართველოს მევენახეობის მოწინავე მეურნეობანი, მათ მოწინავეთა მეურნეობის მეთოდები და მიღწევები

საქართველოს მევენახეობა თანდათან ვითარდება; ვენახე-ბის ფართობის გადიდებასთან ერთად იზრდება ყურძნის მოსავ-ლიანობაც. აღსანიშნავია აგრეთვე, რომ მევენახეობის აგროტექნი-კის დონე საქართველოში საკმაოდ მაღალია, თუმცა ეს მაღალი აგ-როტექნიკა ყველა მეურნეობაში სათანადოდ არაა გამოყენებული. ჯერ კიდევ ბევრია კოლმეურნეობა და ზოგიერთი საბჭოთა მეურ-ნეობაც, რომელთა ვენახები, არასაკმაოდ მოვლის გამო, ცუდ მდგომარეობაში იმყოფება, მეჩხერია და დაბალ მოსავალს იძლე-ვა. მაგრამ აღსანიშნავია, რომ მდგომარეობა თანდათან უმჯობეს-დება და ჩამორჩენილ მეურნეობათა რიცხვი მცირდება. ამავე დროს ყოველწლიურად მელავნდება უფრო მეტი და მეტი მოწი-ნავე მეურნეობანი და ცალკეული მოწინავენი, რომლებიც საკმაოდ დიდი ფართობიდან ყურძნის სარეკორდო მოსავალს (15—20 და მეტ ტონას) იღებენ ჰექტარიდან.

ჩვენი ამოცანაა შრომის ამ თავში განვაზოგადოთ მევენახეობის მოწინავე მეურნეობათა და მათ მოწინავეთა გამოცდობა შიდა-ლი აგროტექნიკის ფართოდ გავრცელების, მევენახეობის მეურნეობის სწრაფი აღმავლობის, მოსავლიანობის ზრდის, დეკუსტრქციის საერთო პროდუქციის თვალსაჩინოდ გადიდებისათვის.

რამდენიმე მეურნეობის მაგალითზე გავაშუქებთ ამ მიღწევებს და მოწინავეთა მუშაობის მეთოდებს.

სამტრესტის ღვინის ორდენის წინანდლის საბჭოთა მეურნეობა

წინანდლის საბჭოთა მეურნეობა მდებარეობს თელავის რაიონში ცივ-გომბორის ქედის კალთებზე; იგი 8 კილომეტრითაა დაშორებული ქ. თელავიდან, ხოლო 3 კილომეტრით — რკინიგზის სადგურ წინანდიდან.

მეურნეობა დაარსებულია ყოფილ საუფლისწულო მამულის ბაზაზე, რომელიც შეიცავდა ვენახის მცირე ფართობს, ღვინის სარდაფს, საცხოვრებელ და სამეურნეო შენობებს და დეკორაციულ ბაღს.

რაიონისა და თვით მეურნეობის მდებარეობის ადგილის ეკოლოგიური პირობები მეტად ხელსაყრელია მევენახეობისათვის. ჰავა ზომიერი, თბილია; საშუალო წლიური ტემპერატურა 12°-ზე ცოტა მაღალია. ზამთრის თვეებში საშუალო ტემპერატურა 0°-ზე ქვევით არ ეცემა.

ნალექების წლიური საშუალო რაოდენობა 775 მმ უდრის. ნიადაგი ძირითადად ალუვიურ-კარბონატული, ხირხატიანი და ტყის ნიადაგებია.

ბუნების უარყოფით მოვლენად უნდა ჩაითვალოს ზაფხულის გვალვები და სეტყვა, რომლებიც თვალსაჩინო ზარალს აყენებენ სოფლის მეურნეობას საერთოდ და, კერძოდ, მევენახეობას. სეტყვა მეტწილად მოდის მაისსა და ივნისში. ასე მაგალითად, 1954 წლის 28 მაისს მოსულმა სეტყვამ მეურნეობის 138 ჰექტარი ვენახი დაახინა 80%-ით და დააკლო მეურნეობას არა ნაკლებ 700 ტონა ყურძნისა.

საბჭოთა ხელისუფლებამ მემკვიდრეობად მიიღო წინანდლის მამული ფილოქსერით დაავადებული 71 ჰექტარი ვენახით, რომელიც შემდგომში შეცვლილ იქნა ნამყენი ვენახით და დამატებით გაშენდა 524 ჰექტარი ახალი ვენახი. ამჟამად წინანდლის საბჭოთა მეურნეობაში 595 ჰექტარი ვენახია.

ვენახების გაშენების ტემპი 1921 წლიდან თანდათან იზრდება და საერთო ფართობის 66%-ზე მეტი გაშენებულია უკანასკნელ 4 წლის განმავლობაში.

ვენახების ფართობის ზრდის დინამიკა უკანასკნელ წლებში შემდეგია:

1940 წ. —	223 ჰექტ.
1951 „ —	431 „
1952 „ —	509 „
1953. „ —	571 „
1954 „ —	595 „

ვენახები გაშენებულია ძვირფასი სამრეწველო ყურძნის ჯიშებით შემდეგი შეფარდებით: კაბერნე — ვენახების მთელი ფართობის 50,3%, რქაწითელი — 27,5% საფერავი — 15,7%, მწვანე — 5,9%, სუფრის სხვადასხვა ჯიშები — 0,6%.

როგორც ჩანს, ყურძნის ძირითადი ჯიში მეურნეობაში კაბერნეა, რომელიც წინანდალში იძლევა უმაღლესი ხარისხის სუფრის ღვინოს, უწინ „თელიანი“ № 48 მარკით ცნობილს; ამჟამად ეს ღვინო გამოდის „საქართველოს ღვინო № 2, თელიანი“-ს სახელწოდებით.

საკუთარი მეურნეობის გაფართოებისა და განვითარების გარდა, წინანდლის საბჭოთა მეურნეობა დიდ მუშაობას ეწევა ნამყენი ვაზის წარმოების მიმართულებით, როგორც საკუთარი მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად, აგრეთვე მევენახე კოლმეურნეობათა მოსამარაგებლად დასარგავი ნამყენი მასალით.

ნამყენის წარმოება მეურნეობამ დაიწყო 1925 წლიდან და დღევანდლამდე, ე. ი. 30 წლის განმავლობაში 20 მილიონზე მეტი ნამყენი აქვს გაკეთებული.

სანერგიდან პირველი ხარისხის ნამყენის მიღებაშიც მეურნეობას კარგი მაჩვენებლები აქვს; იშვიათი არაა ისეთი წელი, რომ პირველი ხარისხის ნამყენის გამოსავალი 60 — 65% არ აღწევდეს.

მეურნეობაში ძირითად სამუშაოთა შესრულებაში მუშახელი და ცოცხალი გამწევი ძალა შეცვლილია მექანიკური ძალით.

ნიადაგის როგორც პირვანდელი (პლანტაცი), ისე მიმდინარე, ყოველწლიური მექანიზირებული დამუშავება ჩვეულებრივ მოვლენად გადაიქცა. ტრაქტორების და მისაბმელი მანქანა-იარაღების წესიერი მოვლა-შენახვა და მათი სრული დატვირთვით გამოყენება მეურნეობას აძლევს საშუალებას დროულად და ხარისხოვნად აწარმოოს ვენახების ნიადაგის დამუშავება.

განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს ნიადაგის პირველი (ვაზის დარგვის წინა) დამუშავების მექანიზაცია.

ვენახების ახალი ფართობის გასაშენებლად მეურნეობას ტყე-თა და ხშირი ჩაგნარით დაფარული ფართობი გამოყენების ხეებისაგან გასაწმენდად მეურნეობა იყენებს ტრაქტორ-ს-80 და ბულდოზერს, ხოლო ჭაგების ამოსაძირკავად—მჭაგავს—დ-210 ე—ს.

ამოძირკული დიდი ხეების დამუშავება ადგილზევე წარმოებს, შემდეგ მორები გაიზიდება ტრაქტორით. ხეებისა და ჭაგების ამოძირკვის შემდეგ დარჩენილი უსწორმასწორო ადგილები სწორდება ბულდოზერით. ნაკვეთის ამგვარი გაწმენდის შემდეგ იგი მუშავდება ღრმად გამათხვიერებელით პ-80, ტრაქტორ — ს-80 გამოყენებით.

ნიადაგის პლანტაციის წინა დამუშავება ღრმად გამათხვიერებლით 70—80 სმ სიღრმეზე, 50—60 სმ დაშორებით დამუშავებულ ზოლებს შორის, აადვილებს და აიაფებს პლანტაქს და ამავე დროს, რაც მთავარია, ხელს უწყობს ვაზის ფესვების ღრმად გავრცელებას და მისი მიწისზედა ნაწილების უკეთ განვითარებას.

მუშაობის დროს ღრმად გამათხვიერებელი პ—80 ექცევა მიწაში დარჩენილ ფესვებს, ნაწილობრივ ჰერის კიდევაც ზემოთ, რის შემდეგ ნაკვეთი ადვილად იწმინდება.

ღრმადგამათხვიერებლის გატარების შემდეგ დიდი უსწორმასწორო ადგილები სწორდება გრეიდერით დ—241, რის შემდეგ იხენება ნიადაგი (პლანტაქდება) 55—60 სმ-ის სიღრმეზე საპლანტაქო გუთნით პპ—50.

ამის შემდეგ ნაკვეთი საბოლოოდ სწორდება გრეიდერით და ირგვება ვაზი.

ნაკვეთზე ხეებისა და ჭაგების ამოსაძირკავად მეურნეობა იყენებს აგრეთვე აფეთქების მეთოდს.

ხეშოალწერილი წესით მეურნეობას უკანასკნელ წლებში დამუშავებული აქვს 250—300 ჰექტარი ფართობი.

ვენახების შალახარისხოვანი საკუთარი ნაშყენით გაშენებით და ახალგაზრდა ნარგავთა კარგი მოვლით, მეურნეობამ უკანასკნელ წლებში მიაღწია ვაზის კარგ გაზარებას და შენარჩუნებას. ასე მაგალითად, 1950 წელს 63 ჰექტარ ფართობზე დარგული ვაზის გაზარება უდრიდა 96%, 1951 წელს 21 ჰექტარზე — 95,7%, 1952 წელს 55 ჰექტარზე — 95,7%, 1953 წელს 79 ჰექტარზე — 96,1%, 1954 წელს 5 ჰექტარზე — 93,1%.

ასეთ შედეგს მეურნეობა აღწევს განსაკუთრებით მაულო ხარისხის დასარგავი მასალის — ნამყენის გამოყვანით და დათვლით, ნიადაგის დროულად და კარგად დამუშავებით, საძირე მასალის სწორად შერჩევით და ახალგაზრდა ნარგავების კარგად მოვლით.

წინანდლის საბჭოთა მეურნეობა თავის მუშაობაში უწყვეტად მეცნიერების მიღწევებს და მოწინავე მევენახეთა გამოცდილებას: ამ მიზნით მას მჭიდრო კავშირი აქვს დამყარებული საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მევენახეობა-მელენეობის ინსტიტუტთან და თელავის ზონალურ საცდელ სადგურთან. აგროტექნიკისა და სელექციის მთელი რიგი აქტუალური საკითხების გადასაწყვეტად ინსტიტუტსა და ზონალურ საცდელ სადგურს დაყენებული აქვთ მრავალი ცდა საბჭოთა მეურნეობის ვენახებში. ასეთ საკითხებს მიეკუთვნება: პლანტაჟის სიღრმის დადგენა, ვაზის გასხვლა-ფორმირების და დატვირთვის ხაუკეთესო წესების გამომუშავება, მინერალური სასუქების შეტანის სიღრმის დადგენა, მავნებლებისა და ავადმყოფობათა საწინააღმდეგო ღონისძიებათა დადგენა და სხვ.

მეურნეობაში ყურძნის მაღალმოსავლიანობის ერთ-ერთი მიზეზია საცდელ დაწესებულებათა მიერ მიღებულ (დადგენილ) აგროღონისძიებათა კომპლექსის წარმოებაში ზუსტად დანერგვა.

ორგანული და მინერალური სასუქების ფართოდ გამოყენების, ვაზის სიმეჩხერის ლიკვიდაციის, ალუვიალურ ნიადაგებში ძლიერ გავრცელებულ ამიერკავკასიის მარმარილოს ღრუბას, რომელიც ძლიერ აზიანებს განსაკუთრებით ახალგაზრდა ნარგავებს, წინააღმდეგ სისტემატური ბრძოლის, ყურძნის ჭიის, მის გავრცელების არეში ლიკვიდაციის, ვაზის ცრუფარიანას და სოკოვან ავადმყოფობათა (ქრაქი, ნაცარი და სხვ.) წინააღმდეგ ნაყოფიერი ბრძოლის გარდა, მეურნეობა განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს ახალ ღონისძიებას — პლანტაჟის გააზღვებას.

მეურნეობის ნასამზარის აგროუბნის ნარგავები 50 ჰექტარ ფართობზე გამოირჩეოდნენ სუსტი ზრდა-განვითარებით, რადგან ვაზი ჩაიყარა არასაკმაო სიღრმეზე და უხარისხოდ დამუშავებულ მძიმე და ქვიან ნიადაგში. მეურნეობის მთავარი აგრონომის აშ. ი. ბოლქვაძის წინადადებით ორმეტრიან რიგთაშორისებში ჩატარებულ იქნა ხელით პლანტაჟი ერთი მეტრის სივანეზე. ამ ღონისძიებამ განსაკუთრებული შედეგი გამოიღო, რაც გამოიხატა ყურძნის მოსავლის თვალსაჩინო ზრდაში. თუ ამ ღონისძიების ჩატარებამდე შემოხსენებულ ნაკვეთზე ყურძნის საშუალო მოსავალი ჰექ-

ტარიდან 20 — 25 ცენტნერს არ სცილდებოდა, ვაზების რიგთაშორის პლანტაციის ჩატარების შემდეგ რამდენიმე წელს მოსავლიანობა 70 ცენტნერამდე გაიზარდა. ამის გამო ნასამხარის აგროუბანზე მიმაგრებულმა აგრონომმა და მუშებმა (არსენიშვილი, კახიანი, ბათიაშვილი, ბალატრიშვილი, ივანტოვა და ჯავახიძე) სურვილისტური შრომის გმირის საპატიო წოდება დაიმსახურეს.

მიღებული შედეგების გამო მეურნეობაში ფართოდ დაინერგა ვაზის რიგთაშორის ღრმად გაფხვიერების ჩატარება, მხოლოდ არა ხელით, არამედ ნიადაგის ღრმად გამაფხვიერებელი მანქანის ვეპ 60-ის გამოყენებით. მეურნეობაში ეს ღონისძიება ტარდება ყოველწლიურად 50 — 60 ჰექტარზე, გამაფხვიერებლის გატარებით თითო მწკრივის გამოტოვებით.

მეორე მნიშვნელოვანი ღონისძიება, რომელმაც ხელი შეუწყო ყურძნის მოსავლიანობის ზრდას, არის ვაზის გასხვლა-ფორმირების წესის შეცვლა-გაუმჯობესება. როგორც საქართველოს მევენახეობის თითქმის ყველა მეურნეობაში, აქაც შემოღებული იყო ვაზის გასხვლის ადგილობრივი, ძველი წესი—თითო ვაზზე 10—12 კვირტის დატოვება, რაც ამეამად არსებულ დიდ კვების არეზე სრულიად არ იყო საკმარისი. ვენახის დამუშავებაში მუშაობის მოწინავე მეთოდების განხორციელებით ვაზის მდგომარეობა თვალსაჩინოდ გაუმჯობესდა, რის გამო შესაძლებელი შეიქნა შეცვლილყო გასხვლის არსებული ცალმხრივი შპალერის წესი ორმხრივი შპალერის წესით გასხვლით, ვაზის 20 — 24 კვირტით დატვირთვით.

ღროთა განმავლობაში ორმხრივი შპალერის ფორმაც შეუფერებელი აღმოჩნდა და საჭირო შეიქნა მისი შეცვლა უფრო ძლიერი დატვირთვის ფორმით—თავისუფალი სხვლით. გასხვლის ეს უკანასკნელი ფორმა მევენახეობა-მეღვინეობის ინსტიტუტის მიერ იცდებოდა მეურნეობის სხვადასხვა ადგილზე, რამდენიმე ნაკვეთზე და იძლეოდა ორმხრივ შპალერთან შედარებით მოსავლის დიდ მატებას.

ამეამად გასხვლის ძირითად ფორმად წინანდლის მეურნეობაში მიჩნეულია თავისუფალი სხვლა ერთ ჰექტარზე 120 ათასი კვირტის დატოვებით.

მეურნეობის მოწინავე მევენახეთა — აგრონომების სავანელისა და არსენიშვილის განცხადებით, თავისუფალი სხვლის ფორმა წარმოადგენს ერთ-ერთ საუკეთესო ფორმას საერთოდ და, კერ-

ძოდ, წინანდლის მეურნეობის პირობებში, რადგან იგი იძლევა საშუალებას გაისხვლას ვაზი სხვადასხვა დატვირთვით, მისი კარგი ლიერის მიხედვით, ძირითადი ფორმის შენარჩუნებით.

თავისუფალი სხვლის დროს სანაყოფე ყლორტებს დაკავება სხვადასხვა სიმალლეზე ხდება, რის გამო ვეგეტაციური ნაწილები განლაგება შპალერის სიბრტყეზე თანაბარია, რაც ხელს უწყობს უკეთეს აერაციას და ყლორტებისა და ნაყოფის ნორმალურ განვითარებას.

აგროლონისძიებათა მთელი კომპლექსის დროულად და ხარისხოვნად გატარების შედეგად, ყურძნის მოსავლიანობა მეურნეობაში წლითიწლობით იზრდება.

მიუხედავად იმისა, რომ მეურნეობის ვენახები ურწყავია და გარდა ამისა, თითქმის ყოველწლიურად ცოტად თუ ბევრად ზიანდება სეტყვისაგან, ყურძნის მოსავლიანობის მაჩვენებლები საკმაოდ მაღალია და უკანასკნელ წლებში 45-დან 64 ცენტნერამდე მერყეობს, სახელდობრ: 1951 წ. ჰექტარიდან მიღებულია 45 ცენტნერი, 1952 წ.—49 ცენტნერი, 1953 წ.—63,6 ცენტნერი და 1954 წ.—63,9 ცენტნერი. სეტყვამ განსაკუთრებით დიდი ზარალი მიაყენა მეურნეობას 1954 წელს, რაც თუნდაც იმით დასტურდება, რომ მეურნეობის 100 ჰექტარიანი ფართობიდან (ჯიში რქაწითელი), რომელიც სეტყვისაგან შედარებით ნაკლებად დაზიანდა, საშუალოდ ერთ ჰექტარზე მიღებულია 102 ცენტნერი ყურძენი.

შრომის ნაყოფიერებისა და მოსავლიანობის გადიდების შედეგად ყურძნის თვითღირებულება თანდათან მცირდება. ასე მაგალითად, ერთი ცენტნერი ყურძნის თვითღირებულება 1951 წელს 249 მან. და 60 კაპ. შეადგენდა, 1952 წელს — 219 მან. 93 კაპ. 1953 წელს — 170 მან. 60 კაპ. და 1954 წელს — 119 მან. 16 კაპ.

მცირდება აგრეთვე შრომის დანახარჯი ერთი ცენტნერი ყურძნის წარმოებაზე, რაც 1954 წელს 3,2 კაცდღეს შეადგენდა.

წინანდლის საბჭოთა მეურნეობაში გაიზარდა მევენახე მუშათა საუკეთესო კადრები, რომლებმაც თავისი ცოდნითა და ენერგიული შრომით მიაღწიეს ყურძნის მაღალ მოსავალს.

1954 წელს ყურძნის მაღალი მოსავლის მიღებისათვის მეურნეობის 8 მუშაკს მიენიჭა სოციალისტური შრომის გმირის საპატიო წოდება, ხოლო 20 მოწინავე დაჯილდოვდა ორდენებითა და მედლებით. 1949 წელს სოციალისტური შრომის გმირის წოდება მიენიჭა 6 მუშაკს, ხოლო 17 მუშაკი დაჯილდოვებულ იქნა ლენინის ორდენით.

1954 წელს საბჭოთა მეურნეობა მთლიანად და მისი 6 მუშა მონაწილე იყვნენ საკავშირო სასოფლო-სამეურნეო გამორჩენის ფართო ჩვენებით; 1955 წელსაც თვით მეურნეობა და 7 მუშაკი მონაწილე იყო საკავშირო სასოფლო-სამეურნეო გამორჩენის ფართო ჩვენებით.

ყურძნის მოსავლიანობის გეგმის შესრულებისა და გადაქარბებისათვის, მეურნეობის მუშებს, მოსამსახურეებს, სპეციალისტებს და ხელმძღვანელ მუშაკებს მიღებული აქვთ ფულადი ჯილდო: 1951 წელს—7911 მანეთი, 1952 წელს—46800 მან., 1953 წელს—271,235 მან. გარდა ამისა, ნატურალური ჯილდოს სახით 1953 წელს გაცემულია 110 ცენტნერი, 1954 წელს — 131 ცენტნერი ყურძენი.

კოლმეურნეობა „ყურძენ-თავთავი“

კოლმეურნეობა „ყურძენ-თავთავი“ მდებარეობს საქართველოს მევენახეობის ერთ-ერთ ძირითად რაიონში — კახეთში, თელავის რაიონის სოფ. რუისპირში, 6 კილომეტრის დაშორებით ქ. თელავიდან. როგორც ამ კოლმეურნეობის დასახელება გვიჩვენებს, იგი კომბინირებული მეურნეობაა ორი წამყვანი დარგით — მევენახეობით და მემინდვრეობით.

კოლმეურნეობის ადგილმდებარეობის ბუნებრივი პირობები (ჰავა, ნიადაგი და სხვ) მეტად ხელსაყრელია სოფლის მეურნეობის სხვადასხვა დარგებისა და განსაკუთრებით მევენახეობისათვის.

ბუნებრივი პირობების უარყოფითი მოვლენაა წლიური ნალექების არათანაბარი განაწილება თვეების მიხედვით (თუმცა წლიური საერთო რაოდენობა საკმარისია და მისი მრავალწლიური საშუალო უდრის 825 მმ-ს). ნალექების მეტი ნაწილი შემოდგომასა და გაზაფხულზე მოდის, მინიმუმი — ზამთარში, ხოლო ზაფხულში ნალექები თითქმის არაა.

უარყოფითი მოვლენაა აგრეთვე ხშირი სეტყვა, რომელიც თითქმის ყოველწლიურად მოდის.

კოლმეურნეობის მიწების ნიადაგი უმთავრესად ალუვიურ-კარბონატულია, ალაგ-ალაგ გვხვდება ტყის ყავისფერი ნიადაგები კარბონატულ ქვეთიხნარზე.

კოლმეურნეობა „ყურძენ-თავთავი“ დაარსდა 1927 წელს 18 უღარიბეს მეურნეობათა გაერთიანებით, რომელთაც ჰქონდათ მხოლოდ 3 ჰექტარი ვენახი და 35 ჰექტარი სახნავი მიწა. კოლმეურნეო-

ბის წევრთა უმეტესობა კარგი მევენახე იყო, მათ უყვარდათ ეს დარ-
გი. შეგნებული ჰქონდათ რა მევენახეობა-მეღვინეობის მნიშვნე-
ლობა კოლმეურნეობის ეკონომიური მდგომარეობის ასაწესად,
კოლმეურნეობაში ძირითად ამოცანად დაისახეს ამ დარგების ყოველ-
მხრივი განვითარება. დასახული მიზნის მისაღწევად განმეურნე-
ვნა საძირე ვაზის საღებდე და მოეწყო საწერგე მეურნეობა. ამ
მეურნეობაში მიღებულ ნამყენს კოლმეურნეობა იყენებდა საკუ-
თარი საჭიროების დასაკმაყოფილებლად, ზედმეტი რაოდენობა კი
გადაეცემოდა მეზობელ კოლმეურნეობებს. ამრიგად, კოლმეურ-
ნეობა „ყურძენ-თავთავი“, ერთი მხრივ, ანვითარებდა მევენახეო-
ბას თავის მეურნეობაში, მეორეს მხრივ, ხელს უწყობდა მევენა-
ხეობის განვითარებას სხვა კოლმეურნეობებშიც. ამასთან ერთად
მეურნეობაში წარმოებული ნამყენის გაყიდვა შემოსავლის ერთ-
ერთ უმთავრეს წყაროს წარმოადგენდა.

რამდენიმე წლის შემდეგ სოფ. რუისპირში კიდევ ორი კოლ-
მეურნეობა დაარსდა, სოფლის მეურნეობის ამავე მიმართებულე-
ბით. 1950 — 51 წლებში კოლმეურნეობათა გამსხვილებისას სოფ.
რუისპირის სამივე კოლმეურნეობა და ერთი უახლოესი სოფლის—
ახატელის კოლმეურნეობა გაერთიანდნენ ერთ კოლმეურნეობად
„ყურძენ-თავთავის“ სახელწოდებით. ამ გაერთიანებამ კიდევ უფ-
რო შეუწყო ხელი სასოფლო-სამეურნეო წარმოების შემდგომ გა-
ფართოებას და სხვა დარგებთან ერთად მევენახეობის განვითარე-
ბასაც.

მევენახეობაში მაღალი მაჩვენებლების არსებობის გამო კოლ-
მეურნეობა 1954 წ. მონაწილე იყო საკავშირო სასოფლო-სამეურ-
ნეო გამოფენისა ფართო ჩვენებით; 1955 წელს იგი კიდევ მონა-
წილეა ამ გამოფენის ასევე ფართო ჩვენებით.

კოლმეურნეობა „ყურძენ-თავთავში“ 164 ჰექტარი ვენახია.
ვენახი გაშენებულია მაღალხარისხოვანი სტანდარტული ჯიშე-
ბით: რქაწითელი (80%), საფერავი (10%), მწვანე და ხიხვი (10%).

ყოველწლიურად იზრდება კოლმეურნეობაში მოსავლიანობა
და დიდდება ყურძნის საერთო პროდუქცია. მევენახეობის ფარ-
თობის ზრდისა და პროდუქციის ღირსიერების უკანასკნელ 9 წლის
მანძილზე შემდეგ სურათს იძლევა (ცხრილი 21).

ვენახების ფართობის ზრდის ტემპი არ არის დიდი, მაგრამ
ეს აიხსნება იმით, რომ მეურნეობაში არის ძველი ამორტიზირებუ-
ლი ვენახები, რომლებიც თანდათან იცვლება ახალი ნარგავებით.

მოსავლიანობის ერთგვარი შემცირება 1950—52 და 53 წლებში კი აიხსნება ამ წლებში მოსავლის ნაწილის სეტყვისაგან დაზღვევით. ყურძნის მოსავლის საერთო ღირებულება, სახელმწიფო დამზადების საშუალო ფასებით 390.000 მანეთიდან 1946 წელს 1954 წლისათვის (8 წლის განმავლობაში) გაიზარდა 3.372.000 მანეთამდე.

ცხრილი 21

წლები	ვენახის ფართობი		ყურძნის საერთო მოსავალი ცენტრებით	მოსავლიანობა 1 ჰექტ. ცენტრებით
	სულ	მ. შ. სრული მსხმოიარე		
1946	122	109	1305	12,0
1947	127	121	1355	11,2
1948	123	100	3103	31,0
1949	131	102	4512	44,2
1950	122	87	3636	41,8
1951	149	94	5780	61,5
1952	147	120	4491	37,4
1953	147	130	7186	55,3
1954	164	126	11246	89,3

მევენახეობა და მეღვინეობა კოლმეურნეობის შემოსავლის ძირითად წყაროს წარმოადგენენ. 3.617.917 მანეთი საერთო ფულადი შემოსავლიდან 1954 წელს მევენახეობა-მეღვინეობაზე მოდის 2.687.162 მანეთი, ე. ი. 74%.

რგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, ყურძნის საშუალო მოსავალი 1 ჰექტარზე 1954 წელს სრული მსხმოიარე ვენახების 126 ჰექტარი ფართობიდან მიღებული იყო 89,3 ცენტნერი. უკეთეს მაჩვენებლებს მიაღწიეს ცალკეულმა ბრიგადებმა, რგოლებმა და მათ მოწინავეებმა: ბრიგადირმა ძამუკაშვილმა, მასზე მიმაგრებული 35 ჰექტარი ვენახიდან საშუალოდ ერთ ჰექტარზე მიიღო 97,7 ცენტნერი ყურძენი; ბრიგადირმა მ. პაპალაშვილმა 34,3 ჰექტ. ვენახიდან საშუალოდ — 94,8 ცენტნერი, მერგოლურმა ბ. თარულაშვილმა 7,45 ჰექტარიდან — 108,8 ცენტნერი; ა. ბენაშვილმა 9,73 ჰექტ. ვენახიდან — 107,7 ცენტნერი, გ. გიგოლაშვილმა 9,64 ჰექტ-დან 105,9 ცენტნერი ჰექტარზე და სხვ.

მიღებული მიღწევები შედეგია კოლმეურნეობაში შრომის სწორი ორგანიზაციისა, ვენახების დროული და ხარისხოვანი მოვლა-დამუშავებისა და მოწინავე აგროტექნიკის გამოყენებისა.

კოლმეურნეობის გამგეობას, შეგნებული აქვს რა მევენახეობა-მეღვინეობის მნიშვნელობა კოლმეურნეობის ეკონომიკაში, განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს მას და საჭირო დახმარებას უწევს ამ დარგში მომუშავეებს.

ეროვნული

კოლმეურნეობის გამგეობა, დარწმუნებულია რა პერიოდში, რომ ვაზის ზრდა-განვითარებისათვის საუკეთესო პირობების შექმნით შეიძლება მიღწეულ იქნეს ვაზის ნორმალური ზრდა და მაღალი მოსავლიანობა, იგი (კოლმეურნეობის გამგეობა) და კოლმეურნეობის მოწინავე მევენახენი იბრძვიან უზრუნველყოფილ იქნეს ახალი ვენახების გაშენება უმაღლესი ხარისხის სარგავი მასალით, ვენახის გაშენებამდე ნიადაგის კარგად დამუშავება და ვენახების შემდგომი მოვლა როგორც ახალგაზრდა, ისე მსხმოიარე ასაკში.

კოლმეურნეობის მევენახენი მარტო არსებული აგროწესებით კი არ ხელმძღვანელობენ, არამედ შეაქვთ ზოგი რამ ახალი როგორც სამუშაოს ორგანიზაციის, ისე ტექნიკის მხრივ.

როგორც ცნობილია, საქართველოში ფილოქსერა ყველგან არის მოღებული, რის გამო ვენახების გაშენება უნდა წარმოებდეს ფილოქსერაგამძლე საძირეზე დამყნილი ვაზით.

როგორც საძირე მასალის ლერწის მიღება, ისე განსაკუთრებით ნამყენის გაკეთება რთული ოპერაციაა, ამისათვის ეს საქმე თხოულობს განსაკუთრებულ ყურადღებასა და მაღალხარისხოვან მუშაობას.

რადგან დასარგავი მასალის ხარისხს განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ვაზის შემდგომი ნორმალური ზრდა-განვითარებისათვის, კოლმეურნეობამ საკუთარი საძირე მასალით გააშენა სადღე ადგილობრივი პირობებისათვის შესაფერის ჭიშები: რიპარია X რუპესტრის 3309 და ბერლანდიერი X რიპარია 5 ბბ. კოლმეურნეობას გაშენებული აქვს აგრეთვე სტანდარტული ყურძნის ჭიშების — რქაწითელისა და საფერავის სპეციალური ნაკვეთები, ნამყენისათვის საკვირტე მასალის დასამზადებლად.

რადგან ნამყენის წარმოება შედგება მრავალი ცალკეული ოპერაციისაგან, რომლებიც მჭიდროდაა დაკავშირებული ერთმანეთთან, და მაღალი ხარისხის ნამყენის მიღება დამოკიდებულია თითოეული ამ ოპერაციის კარგად ჩატარებაზე, კოლმეურნეობის მევენახეობის ბრიგადაში გამოყოფილია მონამყენეთა სპეციალური რგოლი. ამ რგოლის თითოეულ წევრზე მიმაგრებულია საძირე ვაზისა და საკვირტე მასალის დასამზადებელი ვენახის სპეციალური

ნაკვეთები, დავალებული აქვს 15—20 ათასი ნამყენის გაცემა სეზონში და მოვლა სანერგის ნაკვეთისა, რომელზედაც გვევა ეს ნამყენი.

სანამყენო მასალის დამზადებასთან, თვით ნამყენის გაცემა-ბასთან და მის სანერგეში დარგვასთან და მოვლასთან დაკავშირებულ ყველა სამუშაოს ასრულებს თითოეული მონამყენე თავისი ოჯახის წევრების ან მონამყენის შეხედულებით შერჩეულ კოლმეურთა დახმარებით.

კოლმეურნეობის საერთო ძალებით ტარდება მხოლოდ საერთო ხასიათის სამუშაოები, როგორც, მაგალითად, საძირკისა და საკვირტე მასალის სადედის ნიადაგის დამუშავება, სანერგის ნაკვეთის პლანტაჟი, ორგანული და მინერალური სასუქების ნაკვეთზე მიტანა და სხვ.

მონამყენეთა რგოლს ხელმძღვანელობს გამოცდილი მევენახე-მონამყენე მიხეილ ძამუქაშვილი, რომელიც არის კოლმეურნეობა „ყურძენ-თავთავეში“ ნამყენი ვაზის წარმოების ერთ-ერთი პირველი ორგანიზატორთაგანი. მ. ძამუქაშვილის მიერ აღზრდილი და მომზადებულია კოლმეურნეობის მრავალი მონამყენე, რომლებიც კარგად უძლებიან ნამყენის წარმოების რთულ საქმეს და კარგ მაგალითს წარმოადგენენ სხვა კოლმეურნეობებისათვის.

როგორია კოლმეურნეობის მონამყენეთა მუშაობის მეთოდი? უპირველესად ყოვლისა შევხვით საძირე ვაზის სადედის მოვლის საკითხს.

როგორც ცნობილია, საძირე ვაზი (ამერიკელი ვაზი) უკანასკნელ დრომდე იზრდებოდა მიწაზე გართხმული, საყრდენის გარეშე. ეს გარემოება აბრკოლებდა სადედის ნიადაგის ნორმალურად დამუშავებას და აგრეთვე სხვა ოპერაციების (გაფურჩნა, ნამზრევების შეცვლა და სხვ.) გატარებას. კოლმეურნეობამ თავისი სადედე გართხმული ფორმიდან გადაიყვანა დაბალ ჰორიზონტალურ მავთულის შპალერზე. ამ ღონისძიების გატარების შედეგად თვალსაჩინოდ გაუმჯობესდა სადედის მოვლა.

ჩატარდა სადედის მთლიანი გადაბარვა და სარეველა მცენარეთა — ქანგასა და შალაფის ფესურების საფუძვლიანი ამოკრეფა, მათი შემდგომი დაწვით. სადედის ნიადაგი გამუდმებით შავადხნულ მდგომარეობაშია. სადედის შპალერზე გადაყვანის შემდეგ ადვილად და კარგად ტარდება მწვანე ოპერაციებიც, რამაც ხელი შეუწყო საძირე ვაზის რქების ნორმალურ და თანაბარ განვითარებასა და ლერწის კარგ დამწიფებას. ყველა ამის შედეგად

თელსაჩინოდ გაიზარდა საძირე ლერწის გამოსავალი. ასე მაგალითად, თუ კოლმეურნეობა 1945—50 წლებში ერთი ჰექტარზე დედიდან იღებდა 20—25 ათას ცალ სტანდარტულ — 110 სმ/საძირეს, უკანასკნელ წლებში საძირე ლერწის გამოსავალი უნდა იყოს 60 ათას ცალ სტანდარტულ ლერწს უდრის. ბიზსიონი 1953

გარდა მიმდინარე ყოველწლიურ სამუშაოთა შესრულებისა, კოლმეურნეობა განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს აგრეთვე ვაზის ე. წ. „თავის“ მდგომარეობას, რომელიც იქმნება ვაზის არსებული უშტამბო ფორმის დროს. როგორც ცნობილია, საძირე ვაზის ლერწის აჭრა (მოჭრა) წარმოებს რქის ძირში, რის გამო შტამბის ნაცვლად ვაზის ძირი მსხვილდება და ჩნდება ე. წ. „თავი“, რომელზედაც შემდეგ წელს ვითარდება მრავალი ახალი ყლორტი. ვაზის რქების ყოველწლიური ძირში აჭრა იწვევს ვაზის „თავის“ დაზიანებას, ცალკეული ნაწილების გახშობას და ლპობას. ეს გარემოება არღვევს ვაზის კვების ნორმალურ პირობებს, რქები სუსტად ვითარდება და ამასთანავე მცირე რაოდენობით, რაც ძლიერ ამცირებს ლერწის მოსავალს.

საძირე ვაზის სადედეზე მიმაგრებული მონამყენეები წმენდავენ ვაზის „თავებს“ გამხმარი ნაწილებისაგან, რითაც აჩერებენ ხმობის პროცესს, აახალგაზრდავენ ვაზებს და ზრდიან მოსავლიანობას. მოწინავენი არ კმაყოფილდებიან ამ ღონისძიების ჩატარებით, რადგან მისი ხშირი შესრულება საბოლოოდ მიანიც ასუსტებს ვაზს. მევენახეობა-მეღვინეობის ინსტიტუტის მეცნიერ თანამშრომელთა რჩევით კოლმეურნეობამ გადაწყვიტა გადაიყვანოს სადედე შტამბიან ფორმაზე, მუდმივი მრავალწლიანი მკლავებით „კორდონი“-ს მაგვარად ან ორმხრივი შპალერის წესით.

კოლმეურნეობა ანხორციელებს ამეამად ამ ღონისძიებას და მოკლე ხანში გამომკლავნდება მისი დადებითი შედეგები.

საძირე ვაზის მოვლაში დიდი მნიშვნელობა აქვს მწვანე ოპერაციების — გაფურჩენისა და ნამხრეების შეცლის ჩატარებას. გაფურჩენის დროს წარმოებს ვაზის დანორმება, მასზე 10—20 ყლორტის დატოვებით, ვაზის სიძლიერის მიხედვით. ამ სამუშაოს ატარებენ თვით მონამყენეები მათზე მიმაგრებულ ნაკვეთებზე, რადგან ვაზის სწორად დატვირთვაზე ბევრად არის დამოკიდებული საძირე ლერწის რაოდენობა და ხარისხი.

საძირე ვაზზე ნამხრეების წეცვლის სამუშაო, რომელიც 3—4-ჯერ ტარდება გაზაფხულ-ზაფხულის განმავლობაში, ძლიერი ზრდის შემთხვევაში კი უფრო ხშირად, სრულდება მონამყენეს ოჯახის წევრების, უმთავრესად ქალების მიერ.

საძირე ლერწის აკრა, გასუფთავება, დაკრა და დაზარისხება ტარდება შემოდგომაზე, რათა შესაძლებელი იყოს ნიადაგის შემოდგომა-ზამთრის დამუშავების ჩატარება, რასაც მეტად დიდი მნიშვნელობა აქვს რაიონის გვალვიან პირობებში.

ეს სამუშაოც სრულდება უშუალოდ მონამყენების შექმნის, ოჯახის წევრების დახმარებით.

ყურადღებით დაზარისხებული, კარგად შემოსული (დამწიფებული) სრულიად სალი ლერწი იკვრება კონებად 100—200 ცალი თითოში, რის შემდეგ ინახება არა სარდაფში, როგორც ეს მიღებულია საერთოდ, არამედ ფარდულში, რადგან ამ შემთხვევაში აერაცია უკეთ წარმოებს და ლერწი არ ობდება.

საკვირტე მასალაც შემოდგომაზე მზადდება, კვირტის ზამთარში დაზიანების თავიდან ასაცილებლად. იმ შემთხვევაში თუ ზამთარი ნორმალური იყო და ყინვებისაგან არ დაზიანებულა კვირტი, მისი დამზადება წარმოებს ხელმეორედ — გაზაფხულზე, რადგან მევენახეობა-მელენეობის ინსტიტუტის ცდებითა და კოლმეურნეთა დაკვირვებით დადგენილია, რომ გაზაფხულზე აკრილი რქის საძირესთან შეხორცება უკეთ ხდება.

კოლმეურნეობა „ყურძენ-თავთავეს“ აქვს ნამყენის სასტრატეგიკული სათბური ერთ დატვირთვაზე 100 ათასი ნამყენის ტევადობით. ამის მიხედვით კოლმეურნეობა ყოველწლიურად 200 ათას ნამყენს აკეთებს (სათბურის დატვირთვა წარმოებს ორჯერად).

ყურადღების ღირსია კოლმეურნეობაში შემოღებული მუშაობის წესი და შრომის ორგანიზაცია სანერგე მეურნეობაში.

მცნობის დაწყებამდე 10—15 დღით ადრე მონამყენთა რგოლის წევრები მოსამზადებელ სამუშაოთა ჩატარებას უდგებიან, რაც გამოიხატება სათბურისა და ყუთების შეკეთებასა და საჭირო მასალის დამზადებაში. ეს სამუშაოები ტარდება კოლმეურნეობის საერთო ძალებით.

მცნობის დაწყებამდე 3—4 დღით ადრე გამოიტანება ფარდულიდან სანამყენო მასალა და თითოეული მონამყენე, ოჯახის წევრების ან მახლობლების დახმარებით, ამზადებენ მას მცნობისათვის ერთი დღის მოთხოვნილების ოდენობით. მასალის მომზადება შეიცავს შემდეგ სამუშაოს: საძირე ვაზის კვირტების დაბრმავებას და პრჭკალებისაგან გასუფთავებას, მის დაკრას ნამყენისათვის საჭირო სიგრძეზე და საკვირტე მასალის რქების ცალკეულ კვირტებად დაკრას. საძირე მასალა ერთი დღე-ღამით, ხოლო საკვირტე მასალა 10—12 საათით თავსდება წყლით სავსე ჩანებში.

რგოლის თითოეული წვერი-მონამყენე სეზონის განმავლობაში ამყნობს 15 — 20 ათას ცალ ნამყენს. ნამყენის ჩაწყობა ყურში წარმოებს მონამყენეს ოჯახის წევრების მიერ. ნამყენიან ყუთებზე გარდა საერთო მანვენებლებისა (ნამყენის რაოდენობა ყუთში ჩაწყობის დრო), იწერება აგრეთვე მონამყენის სანერგეში.

ნამყენის სანერგეში დარგვის დროისათვის ნაკვეთი იყოფა ცალკეულ ნაქრებად და ემაგრება რგოლის თითოეულ წვერს. ნაკვეთის მომზადება დასარგავად, ნამყენის დარგვა და მისი შემდგომი მოვლა სანერგეში სრულდება რგოლის წვერების (მონამყენების) მიერ, მათი ოჯახის წევრების მონაწილეობით, თითოეულ მონამყენეზე მიმაგრებულ ნაკვეთზე.

შესრულებულ სამუშაოში მონამყენეთა რგოლის წვერებს ერიცხებათ შრომადღეები, კოლმეურნეობის საერთო კრების მიერ დაწესებული ნორმებით; ჭილდო-წანამატები კი ეძლევათ სანერგიდან პირველხარისხოვანი ნამყენის გამოსავლის მიხედვით.

ნამყენის წარმოების ზემოაღნიშნული წესის უპირატესობა იმაში გამოიხატება, რომ მუშაობის შედეგი ფასდება არა ნამყენის გაკეთების ნორმის შესრულებისა და სანერგეში სამუშაოთა ჩატარების მიხედვით, არამედ სანერგიდან პირველხარისხოვანი ნამყენის რაოდენობის მიხედვით. ამის გამო მონამყენეთა რგოლის თითოეული წვერი დაინტერესებულია არა მარტო ნამყენის დიდი რაოდენობით გაკეთებაში, არამედ უმთავრესად სანერგიდან პირველი ხარისხის ნამყენის რაც შეიძლება მეტი რაოდენობით მიღებაში.

სანერგე მეურნეობაში შრომის ამგვარი ორგანიზაციის შედეგად კოლმეურნეობამ დიდ წარმატებას მიაღწია და ნაცვლად 20—30%-ისა, ამჟამად იგი სანერგიდან 50—60% პირველხარისხოვან ნამყენს იღებს.

დიდ ყურადღებას აქცევს კოლმეურნეობა ახალი ვენახების ხარისხოვნად დარგვის საქმეს, ახალგაზრდა ვაზების ძლიერ განვითარებას სრულფასოვანი ნარგავების მისაღებად. ამ მიზნით კოლმეურნეობა ვაზის დარგვის პირველ წელს არ ატარებს ნაზრევების შეცლას, როგორც ეს მიღებულია სხვა მეურნეობებში, რადგან პრაქტიკამ მათ დაანახვა, რომ ამ შემთხვევაში უკეთ ვითარდება ვაზის ფესვთა სისტემა და მთლიანად ვაზი. კოლმეურნეთა მიერ მიღებულ პრაქტიკულ დასკვნას უსათუოდ თეორიული საფუძველიც აქვს.

კოლმეურნეობა ითვალისწინებს რა, რომ მაღალი და მყარი მოსავლის მიღება შეიძლება მხოლოდ მთლიანი, სრული, არამეჩხერი ნარგავებიდან, ნარგავების რემონტს, როგორც წესი, დარგვის პირველ და მეორე წელსვე ატარებს. დანაკლისი ვაზების შევსება-გამორგვა წარმოებს ღრმა ორმოებში, წინასწარ დაზარალებული ორწლიანი ნაძვენით.

კოლმეურნეობის მსხმოიარე ვენახებიც დიდი ყურადღებით სარგებლობენ: ამ ვენახებშიც ნიადაგი მუდამ შეადგნულ და ფხვიერ მდგომარეობაშია, რასაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ტენის შენარჩუნებისა და ეკონომიურად ხარჯვისათვის გვალვიან რაიონებში, როგორც კოლმეურნეობა „ყურძენ-თავთავის“ მდებარეობის რაიონია. ვენახები უზრუნველყოფილია აგრეთვე მწვანე ოპერაციების და ვაზის მავნებლებსა და ავადმყოფობათა წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებათა დროულად გატარებით. ყველა ამის შედეგად კოლმეურნეობის ვენახებში ვაზი ძლიერად იზრდება და ვენახების საერთო მდგომარეობა კარგია.

განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა კოლმეურნეობაში ვაზის სწორად გასხვლასა და დატვირთვას. კოლმეურნეობა „ყურძენ-თავთავი“ ერთ-ერთი შეურნეობაა, რომელმაც ადრე მიაქცია ყურადღება ვაზის დატვირთვის გადიდების აუცილებლობას; დიდ კვების არეზე — 3 კვ. მეტრზე დარგული ვაზებისათვის, ვაზის გასხვლის ძველი ქართული წესი, რომლის დროსაც ვაზზე 10 — 12 კვირტზე მეტი არ იტოვება, სავსებით შეეფერებოდა ვაზის დარგვის მაწინდელ წესს, ჰექტარზე 8—10 ათასი ძირის დარგვის პირობებს. ამჟამად კი, როდესაც ვენახის დასამუშავებლად, მექანიზაციის დანერგვასთან დაკავშირებით, ვაზის რიგთა შუა მანძილი გაიზარდა 2 მეტრამდე და ერთ ჰექტარზე 3500—4000 ვაზზე მეტი არ ირგვება, გასხვლის ძველი წესი, ვაზის მცირე დატვირთვით, უკვე გამოუსადეგარია.

კოლმეურნეობამ გაითვალისწინა ეს გარემოება და ამავე დროს, გაეცნო რა შევენახეობა-მელენეობის ინსტიტუტის მიერ ვაზის გასხვლა-ფორმირების, დატვირთვის საკითხებს შესწავლის შედეგებს, ბრიგადირ მ. პაპალაშვილის ინიციატივით თავის ვენახებში დაიწყო ვაზის დიდი დატვირთვის ფორმების შემოღება.

ვაზის დიდი დატვირთვის ყველაზე მისაღებ ფორმად კოლმეურნეობამ მიიჩნია გასხვლის „თავისუფალი“ ფორმა, 3—4 სანაყოფე რქის დატოვებით, კვირტების საერთო რაოდენობის 30—40-მდე აყვანიო. ამ ღონისძიებამ, ვენახის საერთოდ კარგად მოვ-

ლასთან ერთად, უზრუნველყო მოსაველიანობის თანდათანობით
ზრდა და 1954 წლისათვის ვენახების მთელი ფართობიდან — 226
ჰექტარიდან საშუალოდ ჰექტარზე 90 ცენტნერი მაღალხარისხიანი
ყურძნის მიღება.

კოლმეურნეობის ვენახები პერიოდულად ზიანდება გვალვი-
საგან, რომელიც ცალკეულ წლებში თვალსაჩინოდ სცემს ყურძნის
მოსაველიანობას. სარწყავი წყლის დიდი ნაკლებობის გამო, რაც
გამოწვეულია იმით, რომ მდინარე თურდო, რომელიც ჩამოუღის
სოფ. რუისპირს, ჩვეულებრივად მეტად მცირეწყლიანია, ზაფხუ-
ლის თვეებში კი მთლიანად შრება. კოლმეურნეობაში, უკანასკნელ
წლებში ბრიგადირ ვ. ბახსოლიანის წინადადებით, ფართოდ შე-
მოიღეს ვენახების რწყვა შემოდგომასა და ზამთარში, ამ პერიოდ-
ში მდინარის წყლის გამოსაყენებლად და ვენახების ნიადაგში ტე-
ნის დასაგროვებლად.

ვენახების იმ ნაკვეთების მორწყვის დროს, რომლებიც მესა-
ქონლეობის ფერმასთან ახლო მდებარეობენ, მორწყვასთან ერთად
აწარმოებენ სასუქის შეტანასაც, წყლის გატარებით სასუქის გრო-
ვაზე. ეს ღონისძიება, გარდა სასუქის შეტანაზე მუშახელის და-
ზოგვისა, ზრდის ნაკელის საკვები ელემენტების გამოყენების კოე-
ფიციენტს.

კოლმეურნეობა „ყურძენ-თავთაგის“ სასოფლო-სამეურნეო
წარმოება საერთოდ და, კერძოდ, მისი ძირითადი დარგი — მევენ-
ახეობა აღმავლობის გზაზეა.

კოლმეურნეობის მიღწევები თვალსაჩინოა, მაგრამ მის წინა-
შე დგას კიდევ დიდი ამოცანები და ფართო პერსპექტივები.

სოფელ ჩუმლაყის კალინინის სახელობის კოლმეურნეობა

გურჯაანის რაიონი, რომელიც მდებარეობს კახეთის გულში,
საქართველოს მევენახეობის ერთ-ერთი ძირითადი კერაა. როგორც
ვენახების ფართობით, ისე ყურძნის მოსაველიანობით და ღვინის
ხარისხით მას ერთი პირველი ადგილთაგანი უჭირავს რესპუბლი-
კაში.

გურჯაანის რაიონში არ არის არც ერთი კოლმეურნეობა,
რომლისთვისაც მევენახეობა-მეღვინეობა არ წარმოადგენდეს მეურ-
ნეობის ძირითად დარგს. მაგრამ ყველა კოლმეურნეობისაგან გა-
მოირჩევა სოფ. ჩუმლაყის კალინინის სახელობის კოლმეურნეობა.
კალინინის სახელობის კოლმეურნეობის მიწები მდებარეობს

მდ. ალაზნის მარჯვენა ნაპირზე, ცივ-გომბორის ქედის ფერდობებზე, ზღვის დონიდან 200-დან 700 მეტრამდე სიმაღლეზე.

რაიონის ბუნებრივი პირობები საესეებით ხელსაყრელია სოფლის მეურნეობის ბევრნაირი დარგის განვითარებისათვის. ყველაზე კარგი პირობებია მევენახეობისათვის.

მევენახეობის განვითარებას ხელს უწყობს ზომიერი ჰავა, გრძელი ვეგეტაციური პერიოდით, შედარებით თბილი ზამთრით და ნალექების საკმაო რაოდენობით. ნიადაგის ტიპებიდან ყველაზე გავრცელებულია ნეშომპალა-კარბონატული და ალუვიურ-კარბონატული, რომლებიც ხელს უწყობენ ყურძნის მაღალი მოსავლისა და მალახარისხოვანი თეთრი და წითელი ღვინის მიღებას.

კოლმეურნეობა დაარსდა 1928 წელს. ამ დროს იგი აერთიანებდა 25 უღარიბეს გლეხის ოჯახს, 2,5 ჰექტარი ვენახით და 30 ჰექტარი სახნავი მიწით. კოლმეურნეობა თანდათან იზრდებოდა და ფართოვდებოდა მისი მიწები. 1950 წელს, კოლმეურნეობათა გამსხვილების დროს კალინინის სახელობის კოლმეურნეობას შეუერთდა ამავე სოფლის სხვა კოლმეურნეობებიც. ამრიგად, კალინინის სახელობის კოლმეურნეობა შეიქმნა დიდ, მძლავრ გაერთიანებად 790 კომლით და 3000 ჰექტარზე მეტი მიწის ფართობით.

კალინინის სახელობის კოლმეურნეობაში მევენახეობა სოფლის მეურნეობის ძირითადი დარგია: იგი მეღვინეობის მიმართულებისაა. ვენახებს უჭირავთ 169 ჰექტარი ფართობი. მიუხედავად იმისა, რომ ვენახების ფართობის ხვედრითი წონა მიწის საერთო ფართობის მიმართ შედარებით პატარაა, მევენახეობა-მეღვინეობიდან შემოსავალი კოლმეურნეობის ფულადი საერთო შემოსავლის ორ მესამედზე მეტს შეადგენს. ამასთანავე ეს შემოსავალი თანდათან იზრდება როგორც აბსოლუტურად, ისე შეფარდებით.

ცხრილი 22

წლები	საერთო ფულადი შემოსავალი მანეთობით	მათ შორის მევენახეობა-მეღვინეობიდან	
		მანეთობით	% საერთო შემოსავალთან
1951	1.791.491	1.003.817	59,4
1952	1.722.325	1.247.051	72,4
1953	2.295.553	1.595.049	69,5
1954	3.006.697	2.403.861	80,0

როგორც ჩანს, კოლმეურნეობას საკმაოდ დიდი აქვს ფუნქციონირებაში შემოსავალი, მაგრამ განსაკუთრებით მაღალია მევენახეობა-მეღვინეობის შემოსავლის ხვედრითი წონა.

კოლმეურნეობების ვენახებში გაშენებულია ყურძნის მაღალხარისხოვანი ჯიშები, როგორცაა, მაგალითად, რქაწითელი (80%), საფერავი (10%) და სხვა ჯიშები (10%).

კოლმეურნეობაში კარგად არის დაყენებული შრომის საკითხი, რის გამო იზრდება ყოველწლიურად როგორც საერთო პროდუქცია, ისე მოსავლიანობა ერთ ჰექტარზე გადაანგარიშებით.

უკანასკნელ წლებში კოლმეურნეობას შემდეგი მაჩვენებლები აქვს მევენახეობაში:

ცხრილი 23

წლები	მოსავლიანი ვენახის ფართობი	ყურძნის საერთო მოსავალი ტონობით	მოსავალი 1 ჰექტ. ცენტნერობით
1952	86.1	445	51.7
1953	85.9	1054	122.7
1954	98.0	1230	129.5

კოლმეურნეობის მიღწევანი მევენახეობაში შედეგია მისი გამგებობის განსაკუთრებული ყურადღების მეურნეობის ამ მნიშვნელოვანი დარგის მიმართ და მევენახეობის ბრიგადების კარგი მუშაობისა.

იმ აგროლონისძიებათაგან, რომლებიც ხელს უწყობენ ყურძნის მოსავლიანობის ზრდას, განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ვაზის გასხვლას, მაღალი ობტიმალური დატვირთვის გამოყენებით, ვენახის სიმეჩხერესთან სისტემატურ ბრძოლას და ავიაციის გამოყენებას ვაზის მავნებლებისა და ავადმყოფობათა წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებათა ჩატარებაში.

უკანასკნელ დრომდე კალინიის სახელობის კოლმეურნეობაში, ისევე როგორც რაიონის დანარჩენ კოლმეურნეობებში, მიუხედავად ვაზის რგვისა დიდ კვების არეზე, ვიდრე ეს ხდებოდა წინათ (კვების არის გადიდება გამოწვეულია ვენახის დამუშავებაში მექანიზაციის (გამოყენების აუცილებლობით), გამოიყენებოდა გასხვლა-ფორმირების ძველი წესი — გასხვლა ერთ ნექზე და ერთ სა-

ნაყოფზე 10—12 კვირტის დატოვებით. ეს გარემოება, რა რქმა უნდა, სცემდა მოსაველიანობას, რადგან მთლიანად არ იყენებოდა დიდ კვების არეზე ვაზის ძლიერად განვითარებისა და მალაქის მოსაველის მიღების შესაძლებლობანი.

საქმე იმაშია, რომ დარგვის ძველი წესის დროს ვაზის კვების არე შეადგენდა 1,5 კვ. მეტრს; ერთ ჰექტარზე თავსდებოდა 8—10 და მეტი ათასი ძირი; ასეთ სიხშირის დროს ვაზი შედარებით სუსტად ვითარდება და გასხვლის მიღებული წესი ერთ ნეკზე და ერთ სანაყოფე რქაზე სავსებით შესაფერისი იყო.

ამჟამად, როდესაც ვაზი ირგვება 3—4 კვ. მეტრი კვების არეზე და თითოეულ ჰექტარზე თავსდება მხოლოდ 2,5—3,5 ათასი ვაზი, ძველი დატვირთვა სრულიად არ არის საკმარისი და საჭიროებს მნიშვნელოვან გადიდებას.

კოლმეურნეობამ, გაითვალისწინა რა ზემოხსენებული მდგომარეობა, თანდათან დაიწყო ვენახების გადაყვანა ჯერ ორმხრივ შპალერზე, შემდეგ ვაზის დატვირთვის უფრო მაღალ ფორმაზე, ე. წ. თავისუფალი სხელის ფორმაზე, რომლის დროსაც თითოეულ ვაზზე იტოვება 3—5 სანაყოფე რქა 2—3 ნეკით; დატოვებული კვირტების საერთო რაოდენობა 30—40 და უფრო მეტიცაა.

ზოგიერთ წელს ადგილი აქვს ხოლმე ცალკეული კვირტების დაზიანებას ზამთრის ყინვებისაგან; რათა ვაზი არ დარჩეს დაუტვირთავი, ე. ი. დაღუპული კვირტების კომპენსაციისათვის ვაზი ისხვლება ჩვეულებრივზე უფრო გრძელი სანაყოფე რქების დატოვებით, ვიდრე ჩვეულებრივ.

ჩუმლაყის კოლმეურნენი ითვალისწინებენ აგრეთვე იმ გარემოებას, რომ ვაზის ძლიერი დატვირთვის დროს მაღალი მოსაველის მიღების უზრუნველსაყოფად საჭიროა ვაზის გაძლიერებული კვება. ამ მიზნით მათ სისტემატურად შეაქეთ სასუქი ვენახებში, ნიადაგი მუდამ შეადნულ და ფხვიერ მდგომარეობაში აქეთ, თავის დროზე ატარებენ მწვანე ოპერაციებს, მავნებლებისა და ავადმყოფობათა წინააღმდეგ ბრძოლას და სხვ.

ყურძნის მაღალი მოსაველის სისტემატურად მიღების უზრუნველსაყოფად საჭიროა ნარგავები სრულფასოვანი იყოს სიმეჩხერის მხრივ. ეს გარემოება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ვაზის დიდ კვების არეზე გაშენებულ ვენახებში.

ამის გამო ჩუმლაყის კოლმეურნენი დიდ ყურადღებას აქცევენ ვენახში ვაზის მიღებული სიხშირის დაცვას. ვენახის სიმეჩხრე იწყება მისი გაშენების წლიდანვე, განსაკუთრებით ნამყენი ვაზის

დარგვისას, რადგან რაც არ უნდა კარგად იყოს დახარისხებული ნამყენი დარგვის წინ, მთლიანად მაინც არ არის გარანტირებული ყველა ვაზის გახარება და ბოლომდე შენარჩუნება. დარგვის შემდეგ შეიძლება შეპყვეს დაზიანებული ვაზები, რაც გარეგანურ შემთხვევებით ვერ შეიმჩნევა. დარგული ვაზის გაცდენა ხდება შემდეგშიც, ზოგიერთი მათგანი სხვადასხვა მიზეზით დასუსტებისა და დაღუპვის გამო.

ჩუმლაყელმა კოლმეურნეებმა სიმეჩხერესთან სისტემატური ბრძოლით უზრუნველყვეს მისი სრული ლიკვიდაცია. ვენახში გაცდენილი ვაზების შესავეებად იყენებენ სხვადასხვა წესებს: დარგვის პირველ ორ წელს დაღუპული ვაზების ადგილები შეივსება ახალი ნამყენის ჩამატებით. ჩასამატებელი ვაზების დარგვა წარმოებს განსაკუთრებულად ძლიერი ვაზით და, თუ შესაძლებელია, სანერგეში სპეციალურად დატოვებული ორწლიანი ნამყენითაც კი. ეს გარემოება უზრუნველყოფს ვენახში ყველა ვაზის თანაბარ განვითარებას. პირველი ორი წლის შემდეგ დაღუპული ვაზების შევსება წარმოებს სხვადასხვა წესით. თუ რიგში რამდენიმე (3—4) ვაზი ზედმეტად გამოაკლდა, მაშინ მეჩხერი ადგილის შევსება წარმოებს ისევე ვაზის გამორგვით, ხოლო თუ გაცდენილია მხოლოდ 1 ან 2 ვაზი, ფილოქსერის შედარებით გამძლე ჯიშების (რქაწითელი, მწვანე) მიმართ გამოიყენება ვაზის რქის ჩამუხვლა, ხოლო საფერავისათვის, რომელიც თითქმის სრულიად ვერ უძლებს ფილოქსერას, გამოიყენება ვაზის მთლიანი გადაწვევა, რაც, კოლმეურნეთა აზრით, უზრუნველყოფს ვაზის ნორმალურ ზრდას, რადგან ამ შემთხვევაში ვაზი იკვებება როგორც რქიდან განვითარებული საკუთარი ფესვებით, აგრეთვე დედა ვაზის ფილოქსერაგამძლე საძირის ფესვებითაც.

ვაზის მთლიანად გადაწვენას კოლმეურნეობა აწარმოებს აგრეთვე გადაბერებული ვაზების გასაახლებლად.

ბრიგადირი ვ. გელაშვილი მეჩხერი ადგილის შესავეებად (როდესაც ერთი ვაზია გაცდენილი) იყენებს აგრეთვე სხვა წესსაც — ე. წ. ვაზის გადახეივნებას, რაც გამოიხატება ვაზის რქის გაგრძელებაში გაცდენილი ადგილის მხრივ. ამ წესით „გადახეივნებული“ ვაზი იმდენად იტვირთება, რომ შეავსოს დანაკლისი ვაზის შემოსავალი.

ამრიგად, კალინინის სახელობის კოლმეურნეობის მევენახენი ყოველ ღონესა ხმარობენ, რათა ვენახში შენარჩუნებული იყოს პირვანდელი სიხშირე, რადგან კარგად აქვთ შეგნებული, რომ ეს

ერთ-ერთი გადამწყვეტი პირობაა ყურძნის მაღალი მოსავლის მიღებისათვის.

ქახეთის ბუნებრივი პირობები რამდენადაც უხელმწიფოებია სხვადასხვა ძვირფას კულტურათა განვითარებისათვის, ისინი მდგრად კარგ პირობებს წარმოადგენს საერთოდ ყოველგვარი მავნებლობისა და ავადმყოფობათა და, კერძოდ, ვაზის კულტურის მავნებელ — ავადმყოფობათა გავრცელებისათვის.

ეს გარემოება ვაზისა და ყურძნის მოსავლის დაცვისა და გადარჩენისათვის შეეწინააღმდეგება დიდ ყურადღებას მოითხოვს.

კალინინის სახელობის კოლმეურნეობის ვენახში, ისევე როგორც ყველა დანარჩენ ვენახში, ყოველწლიურად ვითარდება ვაზის სოკოვანი ავადმყოფობანი — კრაქი, ნაცარა და სხვ., აგრეთვე მავნებლები — ყურძნის ჰეა, ვაზის ცრუფარიანა და სხვ. ამ ავადმყოფობათა და მავნებლების წინააღმდეგ ხმარებული ბრძოლის ღონისძიებანი — ვაზის სისტემატურად შესხურება ბორდოს ხსნარით, გოგირდისა და სხვა ქიმიკატებით შეფრქვევა, — მოითხოვს მუშახელის დიდ რაოდენობას, აპარატურასა და ქიმიკატებს.

ამ საქმეში კალინინის სახელობის კოლმეურნეობა ფართოდ იყენებს ავიაციას.

ვაზის შეფრქვევის წარმოება ავიაციის საშუალებით, გარდა იმისა, რომ ანთავისუფლებს მუშახელს დიდი რაოდენობით, თვალსაჩინოდ აჩქარებს ღონისძიების ჩატარებას, რასაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მავნებლებსა და ავადმყოფობებთან ბრძოლის საქმეში.

თვითმფრინავის საშუალებით კოლმეურნეობის მთელი ვენახის შეწამლა (შეფრქვევა) სრულდება 1—2 დღეში იმ დროს, როდესაც იგივე სამუშაოს ხელით შესრულება თხოულობს 10—15 დღეს. სამწუხაროდ, ამ საქმეში ავიაციის გამოყენება მეტად იშვიათია. იმ მცირეოდენ კოლმეურნეობათა შორის, რომლებიც იყენებენ ავიაციას, ერთ-ერთი პირველთაგანია კალინინის სახელობის კოლმეურნეობა. ავიაციის გამოყენება მავნებლებისა და ავადმყოფობათა წინააღმდეგ ღონისძიებათა სწრაფად ჩატარების გამო დაღუპვისაგან გადაარჩენს მოსავლის იმ 20—30%-საც, რაც ჩვეულებრივად იღუპება მათი ხელით ჩატარების შემთხვევაში.

კალინინის სახელობის კოლმეურნეობის წარმატებანი მისი ხელმძღვანელების — კოლმეურნეობის გამგეობის, სპეციალისტების, ბრიგადირების, მერგოლურებისა და კოლმეურნეთა მთელი

კოლექტივის ენერგიული, შეგნებული და ნაყოფიერი მუშაობის შედეგია.

კოლმეურნეობის გამგეობასთან ხელიხელ ჩაკიდებული მუშაობის პარტიული ორგანიზაცია, რომელიც პარტიის სისტემატურად იხილავს წარმოების ყველაზე აქტუალურ საკითხებს, ისმენს კოლმეურნეობის გამგეობის, სპეციალისტებისა და ბრიგადირების მოხსენებებს, სახავს ქმედით ღონისძიებებს, რაზმავს კოლმეურნეთა მთელ მასას მუშაობაში არსებული ნაკლის აღმოსაფხვრელად და საკოლმეურნეო წარმოების მაღალი დონის მიღწევის გარშემო.

კოლმეურნეობაში ფართოდ არის გაშლილი სოციალისტური შეჭიბრი ბრიგადებსა, რგოლებსა და ცალკეულ კოლმეურნეთა შორის.

ყველა ამის შედეგად კოლმეურნეობაში მრავალი მოწინავეა, რომელთაც დაიმსახურეს სოციალისტური შრომის გმირის საპატიო წოდება და შეიქმნენ საკავშირო სასოფლო-სამეურნეო გამოფენის მონაწილენი როგორც 1954, ისე 1955 წელს. თვით კალინინის სახელობის კოლმეურნეობაც მთლიანად საკავშირო სასოფლო-სამეურნეო გამოფენის მონაწილეა ფართო ჩვენებით.

სოფელ ალავერდის ორჯონიკიძის სახელობის კოლმეურნეობა

სოფ. ალავერდის ორჯონიკიძის სახელობის კოლმეურნეობა ერთ-ერთი ყველაზე მოწინავე მევენახეობის კოლმეურნეობაა დასავლეთ საქართველოში და, კერძოდ, ზესტაფონის რაიონში. იგი მდებარეობს რაიონის ცენტრ ქ. ზესტაფონიდან 8 კილომეტრის დაშორებით.

სუბტროპიკული ჰავა, 13 — 14° წლიური საშუალო ტემპერატურით და რბილი ზამთრით, საუკეთესო პირობებს ქმნის მევენახეობის განვითარებისათვის. თუმცა დროდადრო რაიონის დაბლობ ზონაში ტემპერატურა იმდენად ეცემა, რომ იწვევს ვაზზე ზოგიერთი კვირტის დაღუპვას, მაგრამ ეს ხდება მეტად იშვიათად და აქ არაა საჭირო რაიმე გამაფრთხილებელი ზომების მიღება ზამთრისთვის (ვაზის დამარხვა); ამასთანავე ერთად აღსანიშნავია, რომ ასეთ ზონაში ვენახები იშვიათად შენდება.

ნიადაგის ძირითადი ტიპებია ნეწომპალა-კარბონატული ყომრალი და გაეწრებული. გაეწრებული ნიადაგები არ არის სავსებით გამოსადეგი ყურძნის მაღალი მოსავლის მისაღებად, მაგრამ

აქაც, კარგი მოვლა-დამუშავების პირობებში, შეიძლება მძვინვარე მოსავლის მიღება. ვენახებისათვის საუკეთესო ნიადაგებია ნემსომ-პალა-კარბონატული, რომლებიც, როგორც საქართველოს დანარჩენ რაიონებში, ისე აქაც იძლევიან მაღალ მოსავალს და შრომის-ხოვან პროდუქციას.

ნალექების წლიური საშუალო რაოდენობა 900 — 1000 მმ აღწევს, რაც სავსებით საკმარისია ვაზის ნორმალური განვითარებისთვის, მაგრამ ამ ნალექების არათანაბარი განაწილება თვეების მიხედვით, ზოგიერთ განსაკუთრებულ გვალვიან წლებში, ერთგვარად ამცირებს მოსავალს.

კოლმეურნეობა აერთიანებს 291 მეურნეობას. მასზე მიმაგრებულია მუდმივ სარგებლობაში 713 ჰექტ. დასამუშავებელი მიწა, აქედან 61 ჰექტარი ვენახია. მიუხედავად ვენახების ფართობის შედარებით მცირე ხედრითი წონისა (8,6%) მიწების საერთო ფართობის მიმართ, მევენახეობას თავისი შემოსავლიანობით პირველი ადგილი უჭირავს. ასე მაგალითად, კოლმეურნეობის 1954 წლის საერთო ფულადი შემოსავლიდან, რაც 1.122.988 მანეთს უდრიდა, შემოსავალი მევენახეობიდან შეადგენდა 834.700 მანეთს, ე. ი. საერთო შემოსავლის 74,3%-ს.

მევენახეობის ფართოდ განვითარებას ნაწილობრივ ხელს უშლის მუშახელის ნაკლებობა, ადგილის მთავორიანი რელიეფი და ვენახების დამუშავებაში მექანიზაციის გამოყენების შეუძლებლობა. მაგრამ, მიუხედავად იმისა რომ მეურნეობას სამუშაოთა უმრავლესობის ჩატარება ხელით უხდება, შრომადღებების ხარჯვა 1 ცენტნერი ყურძნის მიღებაზე თანდათან მცირდება. მართალია, დღეისათვის ეს მაჩვენებელი ჯერ კიდევ მაღალია, მაგრამ წლითი-წლით იგი მცირდება. მაგალითად, 1951 წელს 1 ცენტნერი ყურძნის მიღებაზე დახარჯული იყო 7,4 შრომადღე, 1954 წელს კი — 4,47. ეს მაჩვენებელი ადასტურებს კოლმეურნეობაში შრომის სწორ ორგანიზაციას და შრომის ნაყოფიერების თანდათანობით ზრდას.

კოლმეურნეობაში 8 სპეციალიზირებული ბრიგადაა, აქედან 4 ბრიგადა მევენახეობისაა. ბრიგადირი საკოლმეურნეო წარმოების ცენტრალური ფიგურაა; იგი ვალდებულია სწორად მოაწყოს შრომა, გაამტკიცოს კოლმეურნეთა შორის დისციპლინა, უზრუნველყოს სამუშაოს დროული და ხარისხობრივი შესრულება და წლიური საწარმოო დავალებების მთლიანად და გადაჭარბებით შესრულება. მართლაც, ორგანიზაციის სახელობის კოლმეურნეობის ბრი-

გადირები გამგეობის დავალებათა უბრალო შემსრულებლები კი არაა, არამედ სამუშაოს შეგნებული ორგანიზატორები არიან. ბრიგადირებად მუშაობენ კოლმეურნეობის კვალიფიციურად, გამოცდილი წევრები, რომლებიც კარგად არიან დაუფლებულნი მშენებლობას და უყვართ იგი. ამავე პრინციპით არიან შერჩეული გოლურები და ბრიგადის დანარჩენი რიგითი წევრები.

როგორც წესი, ბრიგადებსა და რგოლებზე მიმაგრებულია ვენახის გარკვეული ნაკვეთი, მუშა საქონელი და სასოფლო-სამეურნეო ინვენტარი. რგოლზე მიმაგრებული ვენახის ფართობი იყოფა რგოლის წევრებს შორის და ბარდება მათ 4—5 წლით. ეს ღონისძიება აძლიერებს რგოლის თითოეული წევრის პასუხისმგებლობას მუშაობის ხარისხისათვის და ხელს უწყობს მაღალი მოსავლის მიღებას.

იმ შემთხვევაში, თუ რგოლის ცალკეული წევრი ან თვით რგოლი და ბრიგადა მთლიანად ვერ ერევიან საქმეს, კოლმეურნეობის გამგეობა ეხმარება მას სხვა რგოლის ან ბრიგადის წევრებით. ამას ადგილი აქვს თოხნის, მოსავლის აღების და სხვ. სეზონურ სამუშაოთა დროს.

ბრიგადის წევრები, დაინტერესებულნი მაღალი მოსავლის მიღებაში, გეგმიურ დავალებათა გადაჭარბებით შესრულებასა და შრომის დამატებით ანაზღაურებაში, მუშაობენ ხალისით და დიდი დაძაბულობით. ამის გამო ყოველწლიურად იზრდება დამატებით დარიცხულ შრომადღეთა რაოდენობა, კოლმეურნეთა მიერ ყურძნის მოსავლის გეგმის გადაჭარბებით მიღებისათვის. მაგალითად, თუ 1952 წელს დარიცხული იყო დამატებით 630 შრომადღე, 1953 წელს ეს რაოდენობა გაიზარდა 1340 შრომადღემდე, ხოლო 1954 წელს უკვე 3039 შრომადღე იყო დარიცხული.

განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა კოლმეურნეობაში შრომის ყოველდღიურ და სწორ აღრიცხვას, რასაც უშუალოდ ბრიგადირები ასრულებენ. ხუთდღიურში შესრულებულ სამუშაოთა ნუსხა გადაეცემა კოლმეურნეობის გამგეობას, კოლმეურნეობის თითოეული წევრის შრომის წიგნაკში ჩასაწერად.

ყოველი თვის ბოლოს გამომუშავებული შრომადღეების რაოდენობა ცხადდება სპეციალურ დაფაზე.

შრომის დროული და ზუსტი აღრიცხვა მისი სწორი ორგანიზაციისა და ანაზღაურების საშუალებას იძლევა, ამავე დროს შესაძლებელი ხდება დროულად იქნეს გამოქვეყნებული კოლმეურთა სამუშაოზე გამოუსვლელი შემთხვევები.

კოლმეურნეობაში კარგად არის დაყენებული საწარმოო გეგმების შედგენისა და გეგმიურ დავალებათა ბრიგადება და რგოლებამდე დაყვანის საქმეც.

დიდი ყურადღებით სდგება აგროტექნიკურ ღონისძიებათა გეგმა, ვენახის ცალკეული ნაკვეთების თავისებურებათა გათვალისწინებით. ასე მაგალითად, თუ ვენახის ზოგიერთ ნაკვეთზე იგეგმება ნიადაგის 4-ჯერ დამუშავება, სხვა ნაკვეთებზე იგივე სამუშაო 5—6 და მეტჯერაც გაითვალისწინება; თუ ერთ ნაკვეთზე იგეგმება ორგანული სასუქის შეტანა, მეორეზე — მინერალურის, სხვა ნაკვეთზე კი ორივე სახის სასუქის შეტანა ერთად და ასე შემდეგ, თითოეული ნაკვეთის სპეციფიკურობის გათვალისწინებით. ასევე ღიფერენცირებულად ვენახის ცალკეული ნაკვეთის მდგომარეობის მიხედვით იგეგმება ყურძნის მოსავლიანობა.

დიდი ყურადღება ექცევა საწარმოო თათბირებს, რომლებზედაც იხილება წარმოების სხვადასხვა აქტუალური საკითხები. ბჭვე ხდება მოწინავეთა და ჩამორჩენილთა გამოვლინება და საჭირო ღონისძიებათა დასახვა მუშაობაში არსებული ნაკლის გამოსასწორებლად.

ყურძნის მოსავლიანობის გადიდების საქმეში თვალსაჩინო დახმარებას უწევს კოლმეურნეობას მევენახეობა-მელვინეობის ინსტიტუტის საქარის ზონალური საცდელი სადგური და მისი მეცნიერი თანამშრომლები, რომლებიც ხშირად დადიან კოლმეურნეობაში, ატარებენ ლექცია-საუბრებს და ფართოდ ნერგავენ ახალ აგროლონისძიებებს. თავის მხრივ კოლმეურნეებიც ხშირად მიდიან საცდელ სადგურში, ეცნობიან მის მუშაობას და საცდელ ნაკვეთებს.

ახალი ვენახები ორგონიკიდის სახელობის კოლმეურნეობაში, ისევე როგორც სხვა კოლმეურნეობებშიც, შენდება ნამყენი ვაზით. დასარგავი მასალა-ნამყენი მზადდება თვით კოლმეურნეობაში, რისთვისაც კოლმეურნეობას აქვს საკუთარი საძირე და საკვირტე მასალის სადგე. ნამყენი კეთდება შერჩეული, წმინდა ჯიშის მასალისაგან.

ახალი ვენახი შენდება კარგად დამუშავებულ ნიადაგზე წინასწარ ამოთხრილ ორმოებში. ირგება განსაკუთრებით მაღალხარისხოვანი ნამყენი. ვაზის დარგვის წინ თითოეულ ორმოში იყრება 2 — 3 კილოგრამი გადამწვარი ნაკელი.

ვინაიდან რელიეფი მთავორიანია და ტრაქტორის ძალის გამოყენება შეუძლებელია, ვაზი ირგება 2—2,25 კვ. მეტრი კვების

არეზე. ამ სიხშირით ნარგავ ვენახებში უკანასკნელ დრომდე ვაზის ხელებოდა 10—12 კვირტის დატოვებით. ამჟამად, საქარის საცდელი სადგურის რჩევით, ვაზის გასხვლა ორმხრივი შალერის წესითაა შემოღებული, რომლის დროსაც ეტოვება ორჯერ მეტად, ორი სანაყოფე რქა და საერთო დატვირთვა თითოეულ ვენახში 24—25 კვირტს უდრის, ე. ი. ერთიორად მეტს, ვიდრე ძველი წესით გასხვლის დროს იყო.

ვაზის დატვირთვის გადიდებასთან დაკავშირებით, დიდი ყურადღება ექცევა როგორც ორგანული, ისე მინერალური სასუქების შეტანას. ამისათვის კოლმეურნეობის მიერ შემუშავებულია სასუქების დიფერენციალური შეტანის სქემა.

ორგანული სასუქები შეაქვთ 40—50 ტონის რაოდენობით ერთ ჰექტარზე; შეტანა წარმოებს ყურძნის მოსავლის აღების შემდეგ. მისი თანაბარი განაწილებით რიგთაშორისებში და დაუყოვნებლივ ჩახენით 20—22 სმ სიღრმეზე. მინერალური სასუქები — აზოტი, ფოსფორი და კალიუმი შეაქვთ 150 კგ წმინდა ნივთიერების რაოდენობით ერთ ჰექტარზე. ფოსფორისა და კალიუმის სასუქი შეაქვთ შემოდგომაზე, ხოლო აზოტისა — გაზაფხულზე, ვეგეტაციის დაწყების წინ.

კოლმეურნეობის ვენახების მოსავლიანობის ზრდა უზრუნველყოფილ იქნა სასუქების შეტანით, ნიადაგის დამუშავებისა და სხვა აგროლონისძიებების, მათ შორის ვაზის დატვირთვის გადიდების, ხარისხიანად ჩატარებასთან ერთად.

ვენახებში ნიადაგი მუდამ შავადხნულ მდგომარეობაში იმყოფება, რისთვისაც, გარდა ხვნისა, ტარდება კულტივაცია და თოხნა. მეტეოროლოგიური პირობების მიხედვით ნიადაგის გაფხვიერება ტარდება 3—5-ჯერ.

მწვანე ოპერაციებიდან სრულდება გაფურჩინა-ნორმირება, ახალგაზრდა ყლორტების წვერების წაწყვეტა და ცის გახსნა (თავეების გადაქრა). წვერების წაწყვეტა ტარდება მხოლოდ ჯიშ კოლიკოურზე, რომელსაც ახასიათებს ყვავილის ცვენა, დანარჩენი მწვანე ოპერაციები კი ტარდება ყველა ჯიშებზე.

უნდა აღინიშნოს, რომ ვაზის რქების თავეების გადაქრას, უკანასკნელ დრომდე, აწარმოებდნენ ადრე ზაფხულში, რის გამოც ვაზს, მისი აქტიური ზრდის დროს ეცლებოდა სამუშაო ორგანოთა დიდი ნაწილი; ეს გარემოება იწვევდა ნამხრევეების ძლიერ განვითარებას. ნამხრევეები კი, რომლებიც „შრომისუნარიანი“ ფოთლების ნაცვლად ვითარდებიან, პირველ ხანებში არაფერსა ჰქმნი-

ან, მხოლოდ ხარჯავენ ტენსა და საკვებ ნივთიერებებს. ეს გარემოება უარყოფითად მოქმედებს ვაზის მოსავლიანობასა და მის შემდგომ განვითარებაზე. კოლმეურნეობის მოწინავე მევენახეებმა, დარწმუნდნენ რა თავების ადრე გადაპრის უარყოფითი მოქმედებაში, ამ ოპერაციის ჩატარება გადაიტანეს ვაზის ჩრდილში მდებარეების პერიოდისათვის — აგვისტოსათვის.

გადამწყვეტ ზომებს ატარებს კოლმეურნეობა ყურძნის ქვის წინააღმდეგ, რომელიც ზოგიერთ წელს მეტად დიდ ზარალს აყენებს კოლმეურნეობას, მოსავლის დიდი ნაწილის დაღუპვით. ამ მავნებლის წინააღმდეგ კოლმეურნეობა იყენებს ბრძოლის კომბინირებულ მეთოდს — მატლების ხელით კრებას, მათი შემდგომი მოსპობით და დღეს-ღუსტის შეფრქვევას. ამ ღონისძიებებს ატარებენ 2—3-ჯერ; პირველად იგი ტარდება მავნებლის პირველი თაობის წინააღმდეგ — მაისის მესამე დეკადაში, მეორედ — ყურძნის მარცვლის დამსხვილების დროს, ხოლო მესამე — ყურძნის დამწიფების (თვალის შესვლის) დასაწყისში. სხვა მავნებლებთან და ავადმყოფობათა წინააღმდეგ კოლმეურნეობა ატარებს ჩვეულებრივ ღონისძიებებს, რომლებიც გათვალისწინებულია აგროწესებით.

შრომის კარგი ორგანიზაცია და აგროკომპლექსის მაღალხარისხოვნად ჩატარება უზრუნველყოფს ყურძნის მაღალ მოსავლიანობას.

1954 წელს მაღალი მოსავლის მიღებისათვის—82,82 ცენტნერი თითოეულ ჰექტარიდან — კოლმეურნეობა საკავშირო სასოფლო-სამეურნეო გამოფენის მონაწილე იყო, 1955 წელს კი — ფართო ჩვენებით. გამოფენის მონაწილეა აგრეთვე კოლმეურნეობის ათი მოწინავე მევენახე, რომელთაგანაც ოთხი — ფართო ჩვენებით, ხოლო ექვსი — ჩვეულებრივი ჩვენებით.

სოფ. თერჯოლის ლენინის სახელობის კოლმეურნეობა

სოფ. თერჯოლის ლენინის სახელობის კოლმეურნეობა მდებარეობს 15 კილომეტრის დაშორებით ქ. ზესტაფონიდან. თვით სოფელი მაღლობზეა განლაგებული, სახნავი მიწები და ვენახების ნაწილი კი მდინარე ჩხარისა და ჩოლაბურის ნაპირებზეა მოქცეული.

შემალღებულ-მთაგორიანი ადგილების ნიადაგები ნეშომბალა-კარბონატული მქიმე დიხნარია, დაბლობი ადგილებისა კი ალუვიური, ზოგან ეწერიანი.

ჰავა სუბტროპიკულია, რბილი. წლიური საშუალო ტემპერატურა 13 — 14° უდრის; ზამთარი ჩვეულებრივად უცივდება, ხედავად ამისა, ცალკეულ წლებში, დაბლობ ადგილებში, ტემპერატურა იმდენად ეცემა, რომ ადგილი აქვს ვაზის რქებზე ნაწილი კვირტების დაზიანებას. ნალექების რაოდენობა წლის განმავლობაში 1000 მმ აღწევს. აღწერილი ბუნებრივი პირობები ხელს უწყობენ მევენახეობა-მელღინეობის ფართოდ განვითარებას, ამით აიხსნება, რომ ვენახების ფართობი რაიონში მთელი სახმარი მიწების 15 — 20% შეადგენს.

ღენინის სახელობის კოლმეურნეობაში 46 ჰექტარი ვენახია, რომელიც მალახარისხოვან საღვინე ჯიშებითაა გაშენებული, როგორცაა ციცკა და ცოლიკოური. ციცკას უქირავს ვენახების მთელი ფართობის 65%, ხოლო ცოლიკოურს — 35%.

ეწერი ნიადაგების სუსტი წყალგამტარიანობისა და წყლის ზშირად დაგუბების გამო კოლმეურნეობა აკეთებს სადრენაჟო თხრილებს, ამასთან ერთად მკავე ნიადაგების გასანეიტრალებლად სავენახე ფართობში, პლანტაჟის წინ შეაქვთ კირი. ხსენებულ ნიადაგებში მის (ნიადაგის) სტრუქტურის საკითხს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება.

ითვალისწინებს რა ამ გარემოებას, კოლმეურნეობა სასუქების გამოყენების და ნიადაგის დამუშავების საქმეში ფართოდ იყენებს მევენახეობა-მელღინეობის ინსტიტუტის საქარის ზონალური საცდელი სადგურის გამოცდილებას და სარგებლობს მისი დახმარებით. საცდელი სადგურის მეცნიერი თანამშრომლები, ნიადაგის ქიმიზმისა და სტრუქტურის შესწავლის საფუძველზე, იმუშავებენ კოლმეურნეობის ვენახების ცალკეულ ნაკვეთებში სასუქის შეტანის წესს, სასუქების სახეების, ნორმებისა და მათი შეტანის ვადების დადგენით.

კოლმეურნეობა რიგი წლების მანძილზე წარმატებით ატარებს საცდელი სადგურის მიერ მითითებულ ღონისძიებებს სასუქების გამოყენების საქმეში, რის შედეგადაც მიაღწია ნიადაგის სტრუქტურისა და თვით ნარგავების მღგომარეობის გაუმჯობესებას და აქედან ყურძნის მოსავლიანობის გადიდებას.

ნიადაგის სტრუქტურისა და მისი ნაყოფიერების გაუმჯობესების ძირითად ღონისძიებად კოლმეურნეობა ორგანული სასუქის

შეტანასა თვლის, განსაკუთრებით მკაფიე ნიადაგებზე კი აგრეთვე ნიადაგის გაკირიანებას. კოლმეურნეობაში და საერთოდ ჩვენში ნაკელის სიმცირის გამო, მეცხოველეობის სუსტად განვითარების მიზეზით, კოლმეურნეობა ყოველგვარ ზომებს ხმარობს, რეგანული სასუქების რესურსების გასაღიდეებლად. ამ მიზნით კოლმეურნეობის გამგეობამ მოაწყო კოლწევრების მიერ ინდივიდუალური წესით კომპოსტის დამზადება, ნაცრის, ნაგვის, ბოსტნეულის ნარჩენებისა და ქაქის გამოყენებით, მათი კირით დამუშავებით.

ეძლევა რა დიდი მნიშვნელობა სასუქის სწორად გამოყენებას, მათი შეტანის წესისა და ვადის მხრივ, მევენახეობის ბრიგადებს გამომუშავებული აქვთ თავიანთი წესი. ასე მაგალითად, ბრიგადირ ე. ნემსაძეს ორგანული სასუქი შეაქვს წინასწარ მომზადებული საზომით ყოველ ოთხ ვაზს შორის, ნაკვეთის მთელ ფართობზე თანაბარი განაწილებით და იმავე დღეს ჩახნავს ან ჩაბარავს რაც შეიძლება ღრმად. მინერალური სასუქები შეირჩევა ნიადაგის მკაფიანობის მიხედვით. რადგან ვენახების ნიადაგები გამოირჩევიან მაღალი მკაფიანობით, აზოტოვანი სასუქებიდან გამოიყენება კალციუმის ციანამიდი. ამ სასუქის ნელი მოქმედების გამო, მისი ნიადაგში შეტანა ხდება შემოდგომაზე. ფოსფოროვან სასუქებად კოლმეურნეობაში იყენებენ ფოსფორის ფქვილს ან სუპერფოსფატს, რომლებსაც აგრეთვე ახასიათებს ნიადაგის განეიტრალების თვისებები.

კოლმეურნეობაში ფართოდ არის შემოღებული ვენახების დამატებითი გამოყვება მინერალური სასუქებით. მინერალური სასუქების სამივე სახე—აზოტი, ფოსფორი და კალიუმი ნახევარი ნორმის ოდენობით იხსნება წყალში და შეაქვთ ვენახში ვაზის ყვავილობის დასაწყისში, ხანდისხან კი შუა ზაფხულშიც.

ნიადაგის სტრუქტურის გაუმჯობესებისა და ნაყოფიერების გადიდების გარდა, კოლმეურნეობა დიდ ყურადღებას აქცევს სხვა აგროტექნიკურ ღონისძიებათა სათანადოდ გატარებას, როგორცია ნიადაგის დამუშავება, ვაზის გასხვლა-ფორმირება, მწვანე ოპერაციების ჩატარება და სხვ.

ნიადაგის კარგად დამუშავება და სასუქების სისტემატური შეტანა ჰქმნიან პირობებს ვაზის ძლიერი ზრდა-განვითარებისათვის; ეს საშუალებას იძლევა კოლმეურნეობის ვენახებში გამოყენებულ იქნეს ვაზის მაღალი დატვირთვის ფორმები, სახელდობრ, ორმხრავი მოკლე კორდონის ფორმა 3—5 სანაყოფე რქის დატოვებით, ამოდენივე ნეკით, 30—40 კვირტის საერთო რაოდენობით.

ყურძნის მოსავლიანობა კოლმეურნეობაში, რაიონის პირობებთან შედარებით, საკმაოდ მაღალია. 1951 წელს იგი შეადგინდა 80 ცენტნერს ერთ ჰექტარზე; 1952 წ., მიუხედავად მეტად არახელსაყრელი კლიმატური პირობებისა, მაინც მიღებულ კმუნე 58,11 ცენტნერი ერთ ჰექტარზე.

ბიზნესი

მევენახეობა კოლმეურნეობის შემოსავლის ერთ-ერთი ძირითადი წყაროა, რაც ქვემოთ მოყვანილი ცხრილიდან ჩანს.

ცხრილი 24

წლები	კოლმეურნ. საერთო ფულადი შემოს. (მან.)	მათ შორის მევენახეობიდან (მან.)	მევენახეობის შემოსავლის % საერთო შემოსავლის მიმართ
1951	1.000.355	790.966	79,0
1952	677.572	488.506	72,0
1953	1.150.077	891.288	77,5
1954	1.105.956	760.096	68,8

ამრიგად, კოლმეურნეობის ფულადი შემოსავალი მევენახეობიდან, უკანასკნელი 4 წლის მანძილზე, კოლმეურნეობის საერთო ფულადი შემოსავლის 68,8-დან 79,0%-მდე შეადგენდა.

VIII. მეცნიერულ-კვლევითი და სასწავლო მუშაობა მევენახეობასა და მეღვინეობაში

მევენახეობისა და მეღვინეობის დარგში მეცნიერულ-კვლევით მუშაობას საქართველოში გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან ჩაეყარა საფუძველი.

დასავლეთ საქართველოში ფილოქსერის გამოჩენის შემდეგ მასთან საბრძოლველად გოგირდოვანი ნახშირბადის გამოყენების შემოღების გამო წამოიჭრა საკითხი ამ პრეპარატის მუდმივი ბაზა — საწყობის მოწყობის შესახებ. ასეთი ბაზის ადგილად გამოყოფილ იქნა სახელმწიფო უწყების პატარა ნაკვეთი შორაპნის მაზრის (ზესტაფონის რაიონი) სოფელ საქარაში.

ფილოქსერის კომიტეტის ექსპერტის, აგრონომ ვ. ა. სტაროსელსკის შრომის შედეგად ეს ბაზა მცირე ხანში ამერიკული ვაზის სადედედ გადაკეთდა.

პრაქტიკული ხასიათის საქმიანობასთან ერთად, აქ დიდი კვლევითი მუშაობაც მიმდინარეობდა ფილოქსერაგამძლე ჰიბრიდების გამოსაყვანად, ადგილობრივი ვაზის ჭიშებისა და მათთვის

შესაფერი ნიდაგების შესასწავლად და საძირე ჯიშების შესარჩევად. თუმცა მიწათმოქმედების სამინისტროსა და სახელმწიფო მამულების ოფიციალური ცნობებით საქარა მხოლოდ ამერიკული ვაზის სადედედ იყო ცნობილი, მაგრამ სადედეს მუშაკების ერთუზიანობისა და დიდი ერუდიციის წყალობით მან სახელოვნად შეასრულა საცდელი სადგურის ფუნქციები მევენახეობასა და მეღვინეობაში.

პირველი მსოფლიო ომის წლებში მუშაობა საერთოდ შეიკვეცა, კვლევითი მუშაობა კი მივიწყებას მიეცა.

1919 წელს იყო ცდა მუშაობის გამოცოცხლებისა და ამ მიზნით საქარის ამერიკული ვაზის სადედე ოფიციალურად ცნობილ იქნა მევენახეობისა და მეღვინეობის საცდელ სადგურად, სადგურის მიერ დაკავებული ტერიტორია გაფართოვდა, მაგრამ მუშაობის გაშლა ამ პერიოდში შეუძლებელი გახდა.

საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ სადგური მომაგრდა საშუალებებით, მუშაკების შტატიც და მუშაობა ჩადგა ნორმალურ კალაპოტში.

პირველი მსოფლიო ომისა და მენშევიკური ბატონობის წლებში ფილოქსერამ კახეთის ვენახები გაანადგურა. კახეთიდან საქარის სადგური დიდი მანძილითაა დაშორებული, კახეთის მევენახეობის ყოველდღიური მომსახურება მას არ შეეძლო, რის გამოც დაისვა საკითხი კახეთში საცდელი სადგურის დაარსების შესახებ.

ამ საქმის ინიციატორები იყვნენ საქართველოს სსრ მიწათმოქმედების სახალხო კომისარიატის საცდელი საქმის ქვეგანყოფილების გამგე გ. ტ. რცხილაძე და აგრონომი ზ. ა. ქავეკაძე, რომელთაც ამავე სახალხო კომისარიატის სოფლის მეურნეობის განყოფილების გამგე დ. პ. გედევანიშვილის და მევენახეობის ინსპექტორის ს. მ. ჩოლოყაშვილის დახმარებით შეძლეს მიეღწიათ მიზნისათვის.

საქართველოს სსრ სახალხო კომისართა საბჭომ და კომუნისტური პარტიის (ზ) ცენტრალურმა კომიტეტმა მიზანშეწონილად სცნეს მევენახეობაში საცდელ-სამეცნიერო საქმის გაფართოება და დაადგინეს მისი განხორციელება.

კახეთის მევენახეობის საცდელ სადგურს საფუძველი ჩაეყარა 1922 წელს; იგი დაარსდა კახეთის ცენტრში — გურჯაანის რაიონის სოფ. ურიათუბანში (ამჟამად ვაზისუბანი).

საქართველოს მევენახეობა-მელვინეობის ორივე სადგური მუშაობდა ძირითადად ისეთ საკითხებზე, რომლებიც დაკავშირებული იყო ვაზის აგროტექნიკასა და ვენახების აღდგენასთან. ფოლოქსერაგამძლე საძირზე, კერძოდ, ადაპტაციის საკითხებზე უდაბლამასთან დაკავშირებით ნიადაგების შესწავლაზე. მნიშვნელოვან სამუშაოები იქნა ჩატარებული ვაზის დაავადებათა და მავნებლების შესასწავლად, ენოქიმიასა და მიკრობიოლოგიაში და სხვ.

1929 წელს დაარსებულ იქნა მევენახეობისა და მელვინეობის სამეცნიერო-კვლევითი სრულიად საქავშირო ინსტიტუტი. ინსტიტუტი ითვლებოდა ლენინის სახელობის სრულიად საქავშირო მეცნიერებათა აკადემიის სისტემაში და მოწოდებული იყო დაემუშაებინა საცდელი საქმის მეთოდთა მევენახეობისა და მელვინეობის დარგში და ამ მიმართულებით დახმარება გაეწია საბჭოთა კავშირის მევენახეობა-მელვინეობის საცდელი სადგურებისათვის. ამავე დროს მას უნდა შეესრულებინა აღმოსავლეთ საქართველოს ზონალური საცდელი სადგურის ფუნქციები.

ინსტიტუტის მუშაების შტატი დაკომპლექტებულ იქნა კვალიფიციური თანამშრომლებით, საბჭოთა კავშირის მევენახეობა-მელვინეობის სხვადასხვა რაიონებიდან და მუშაობა 1930 წელს დაიწყო.

თავდაპირველად ინსტიტუტი თბილისში მოეწყო, მაგრამ სადირექტივო ორგანოების მიერ ცნობილ იქნა მიზანშეწონილად ინსტიტუტის წარმოებასთან მიახლოება და ამ მიზნით იგი გადატანილ იქნა კახეთში, ქალ. თელავიდან სამი კილომეტრის დაშორებით, რკინაგზის სადგურის ახლო, სადაც ხელთ იყო პირველ ხანებში საჭირო შესაფერი ნაგებობანი და მიწის ნაკვეთები.

დაჩქარებით იყო მოწყობილი ლაბორატორიები — ენოქიმიური, მიკრობიოლოგიური, ნიადაგების შესწავლისა და მცენარეთა დაცვისა, უალკოჰოლო სასმელების წარმოებისა, აგრომეტეოროლოგიური, ფიზიოლოგიური, ბიბლიოთეკა, სარდაფის მეურნეობა და სხვ.; საფუძველი ჩაეყარა ამპელოგრაფიის მდიდარ კოლექციას (900 ჭიშამდე), მოეწყო გეოგრაფიული ნარგაობანი, ვაზის ფორმირების, ჭიშების კლონების, მეთოდოლოგიური ნაკვეთები და სხვ.

გარდა საბჭოთა კავშირის სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებათა მეთოდოლოგიური ხელმძღვანელობისა, მევენახეობა-მელვინეობის საქავშირო ინსტიტუტის მიერ შესრულებული ძირითადი სამუშაოებიდან აღსანიშნავია: საბჭოთა კავშირის დარაიონება მევენახეობის პროდუქციის წარმოების მიმართულების მიხედვით, მსხვილ

სოციალისტურ მეურნეობაში ვენახების დიდი მასივების ტერიტორიის ორგანიზაციის საკითხები, შრომის ორგანიზაციის საკითხები მევენახეობაში; შედგენილ იქნა საკავშირო რაიონული სტანდარტული ასორტიმენტი, რაც შემდგომში კომუნალურად დაზუსტდა; დამუშავებულ იქნა ამპელოგრაფიული აღწერილობათა მეთოდოლოგია, გაიშალა სამუშაოები კლონური სელექციისა და ჰიბრიდიზაციაში, ჩატარებული იქნა საქართველოს ადგილობრივი ვაზის ჯიშების ინვენტარიზაცია და მთელი შეგროვილი მასალა (250 ჯიშამდე) თავმოყრილ იქნა ინსტიტუტის ამპელოგრაფიულ კოლექციაში; გამოვლინებულ იქნა მწვანე ოპერაციების ეფექტიანობა წამყვან კახურ ჯიშებზე; ფართოდ მუშავდებოდა საკითხები ნამყენის წარმოების გაუმჯობესების წესახებ, ვენახების სიდერაციაზე, დარგვის წინა ნიადაგის დამუშავების სიღრმეზე, მევენახეობაში სასუქების გამოყენებაზე; დადგენილ იქნა კახური ვაზის ჯიშების შედარებითი გამძლეობა სოკოვან ავადმყოფობათა წინააღმდეგ. ენოქიმიისა და მიკრობიოლოგიის ლაბორატორიაში ფართო სამუშაოები იქნა ჩატარებული კახური ტიპის ღვინოების ანალიზებზე, ალკოჰოლიანი დუღილის პროდუქტებს შორის კორელაციის შესასწავლად, გლიცერინის განაზღვრვის მეთოდოლოგიაზე; დადგენილ იქნა საქართველოს სხვადასხვა რაიონებში ღვინოების დაუდღურად დარჩენის მიზეზები, სელექციაქმნილ იქნა სიცივისგამძლე საფუვრები, შესწავლილ იქნა ღვინის ავადმყოფობანი და სხვ. ჩატარებულ იქნა სამუშაოები ღვინოების დამუშავებისა და გაწმენდის დროს სიცივისა და სითბოს გამოყენების ირგვლივ, ქაქის შენახვისა, მეღვინეობის ნარჩენებიდან ღვინისმკვავას მიღების ტექნოლოგიის გაუმჯობესების, სარდაფებსა და ღვინის ქარხნებში მანქანების გამოყენების საკითხებზე, წითელი ღვინის დუღილის დროს მღებავი პიგმენტების გამოცლაზე „გათუთქვის“ გზითა და სხვა.

აღნიშნული პერიოდის განმავლობაში ინსტიტუტის მიერ გამოცემულ და მომზადებულ იქნა დასაბეჭდად 18 მეცნიერული და მეცნიერულ-პოპულარული შრომა როგორც მევენახეობის, ისე მეღვინეობის საკითხებზე — რუსულ და ქართულ ენებზე.

1934 წელს, ვ. ი. ლენინის სახელობის საკავშირო სასოფლო-სამეურნეო აკადემიის სისტემის მეცნიერულ-კვლევითი დაწესებულებების რეორგანიზაციასთან დაკავშირებით, სპეციალიზებული ინსტიტუტები მიეკუთვნა სახალხო კომისარიატების სათანადო სამმართველოებს, მაგრამ რადგანაც საკავშირო მიწათმოქმედების

სახალხო კომისარიატში მევენახეობისა და მეღვინეობის სამმართველო არ არსებობდა, მევენახეობა-მეღვინეობის სრულად საკავშირო ინსტიტუტი ამიერკავკასიის მიწსახკომის გამგებლობაში გადავიდა, რის გამოც მისი მოქმედების მასშტაბი ამიერკავკასიის განისაზღვრა. ამ დროიდან ინსტიტუტს მევენახეობისა და მეღვინეობის ამიერკავკასიის ინსტიტუტი ეწოდებოდა. ინსტიტუტის მუშაობა რამოდენიმედ შეიკვეცა, რადგან მისი მუშაობის მასშტაბი ამიერკავკასიის ფარგლებს არ სცილდებოდა, მეთოდური ხელმძღვანელობა კი განისაზღვრა ამიერკავკასიის მევენახეობისა და მეღვინეობის საცდელ სადგურებზე ხელმძღვანელობით (სომხეთის, აზერბაიჯანის, საქარის).

ამიერკავკასიის სამეურნეო ზრდასთან დაკავშირებით, 1937 წელს ჩატარებულ იქნა ამ მხარის მმართველობის რეორგანიზაცია, და ამიერკავკასიის ადმინისტრაციული ორგანოების ლიკვიდაციის გამო, მათი ფუნქციები სათანადო რესპუბლიკურ ორგანოებს გადაეცა. მევენახეობისა და მეღვინეობის ამიერკავკასიის ინსტიტუტს საქართველოს ინსტიტუტის სახელი ეწოდა, იგი საქართველოს მიწსახკომს დაექვემდებარა და, ამგვარად, მისი მოქმედების მასშტაბი საქართველოთი განისაზღვრა, საქარის საცდელ სადგურს ინსტიტუტის ფილიალის სახე მიეცა.

საქართველოში მეცნიერებათა აკადემიის დაარსების შემდეგ მევენახეობისა და მეღვინეობის ინსტიტუტი 1942 წელს აკადემიის სისტემაში გადავიდა.

სადირექტივო ორგანოების დადგენილებით 1953 წლის მარტში მევენახეობა-მეღვინეობის ინსტიტუტი ქ. თელავიდან გადმოტანილ იქნა ქ. თბილისის გარეუბანში—სოფ. ვაშლიჯვარაში. ინსტიტუტის ბაზაზე შეიქმნა თელავის მევენახეობა-მეღვინეობის ზონალური საცდელი სადგური, რომელსაც დაეკისრა სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის წარმოება კახეთის ფარგლებში.

მევენახეობა-მეღვინეობის ინსტიტუტის თბილისის გარეუბანში გადმოტანის მიზანი იყო მისი დაახლოება საქართველოს კულტურულ ცენტრთან, ქ. თბილისთან და მისი მოქცევა წარსულში საქართველოს მევენახეობის ერთ-ერთ მთავარ, ხოლო ამჟამად დიდ პერსპექტიულ რაიონში — ქართლში.

ქართლში ინსტიტუტის არსებობა ამასთანავე აახლოებს მას საქართველოს მევენახეობა-მეღვინეობის ორივე ძირითად რაიონთან — კახეთსა და იმერეთთან.

მევენახეობა-მელვინეობის ინსტიტუტის ძირითადი ამოცანაა სამეცნიერო კვლევითი მუშაობის წარმოება ყურძნის მრეწველობის გადიდებისა და ღვინის პროდუქციის გაუმჯობესების საკითხების შესასწავლად. დიდი ყურადღება ექცევა საბჭოთა კავშირის მეურნეობებისათვის სამეცნიერო-საწარმოო დამუშავების გაწევას მევენახეობა-მელვინეობის განვითარების საქმეში მეცნიერების მიღწევათა და მოწინავე მევენახე-მელვინეთა გამოცდილების ფართოდ დანერგვით.

ამ ამოცანათა შესაბამისად მიღებულია ინსტიტუტის სტრუქტურა. 1955 წლის 1 იანვრისათვის ინსტიტუტში შედიოდა შემდეგი განყოფილებანი:

1. აგროტექნიკის განყოფილება აგროქიმიისა და აგრონიადაგ-მცოდნეობის ლაბორატორიით;
2. სელექცია-ამპელოგრაფიის განყოფილება ფიზიოლოგიის ლაბორატორიით;
3. მცენარეთა დაცვის განყოფილება;
4. აგროკლიმატოლოგიის განყოფილება;
5. ღვინის ტექნოლოგიის განყოფილება;
6. ბიოქიმიის განყოფილება მიკრობიოლოგიის ლაბორატორიით;
7. მექანიზაციის განყოფილება;
8. სამეცნიერო ბიბლიოთეკა.

ინსტიტუტს აქვს სამეცნიერო ქსელი, რომელშიაც შედის:

1. თელავის ზონალური საცდელი სადგური (დაარსებულია 1953 წელს ქ. თელავში ქ. თბილისის გარეუბანში გადაყვანილი ინსტიტუტის ბაზაზე).

2. საქარის ზონალური საცდელი სადგური (დაარსებულია 1919 წელს, 1891 წლიდან არსებულ ვაზის სანერგის ბაზაზე).

3. 7 დასაყრდენი პუნქტები — ბოლნისის, გორის, ახალციხის, ამბროლაურის, ჩოხატაურის, ცხაკაიას და სუხუმის (დაარსებულია 1950 წელს).

ინსტიტუტს და მის ქსელს აქვთ საცდელი ბაზა თელავში 23,5 ჰექტარი ვენახით, ვაზისუბანში (ყოფ. ურიათუბანი) — 9,5 ჰექტარით და საქარაში — 8 ჰექტარით.

გარდა საკუთარი საცდელი ნაკვეთებისა, ინსტიტუტს და მის ქსელს დაყენებული აქვთ 200-ზე მეტი ცდა კოლმეურნეობებში და 40 ცდამდე საბჭოთა მეურნეობებში.

ინსტიტუტსა და მის ქსელში 1955 წლის 1 იანვრისათვის ცხებოდა 82 მეცნიერი თანამშრომელი, აქედან 3 მეცნიერი დოქტორი და 39 მეცნიერებათა კანდიდატი. გარდა ამისა, არის 5 ასპირანტი.

ინსტიტუტთან არსებულ ბიბლიოთეკაში დაგროვილია 2900 დასახელების წიგნი; დაახლოებით ამდენივე წიგნია თელავისა და საქარის ზონალურ სადგურებში.

ინსტიტუტისა და მისი ზონალური სადგურების მეცნიერი თანამშრომლები უზრუნველყოფილი არიან როგორც საბჭოთა კავშირის, ისე საზღვარგარეთული საჭირო პერიოდული გამოცემებით.

ინსტიტუტის მიღწევები, მათი გავრცელებისა და წარმოებაში სწრაფად დანერგვის მიზნით, სისტემატურად შექდება პრესაში. ინსტიტუტის დაარსებიდან გამოცემულია მისი „შრომების“ ცხრა ტომი, რომელშიაც მოთავსებულია 122 შრომა. გამოქვეყნებულია 30-მდე ცალკეული შრომა, დაბეჭდილია 45 პოპულარული სამეცნიერო ბროშურა და 100-ზე მეტი სტატია, მიქლენილი მევენახეობა-მელვინეობის მნიშვნელოვანი პრობლემისადმი.

საქარის ზონალური საცდელი სადგურის მიერ გამოშვებულია „შრომების“ ორი ტომი 12 სტატიით, აგრეთვე ბროშურები და სტატიები.

უკანასკნელ წლებში საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ დაბეჭდილია და გამოშვებულია ინსტიტუტის მიერ შედგენილი 5 პლაკატი, 6 ფურცელი და 7 ინსტრუქცია.

სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ გამოშვებულია რამდენიმე გამოცემით მევენახეობის აგროწესები, შედგენილი ინსტიტუტის მიერ; სასურსათო საქონლის მრეწველობის სამინისტროს გადაეცა მელვინეობის ტექნიკური წესები, შედგენილი ინსტიტუტის მიერ.

ინსტიტუტი და მისი საცდელი სადგურები სისტემატურად აწყობენ გამსვლელ სამეცნიერო სესიებს საქართველოს მევენახეობის რაიონებში, კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში. უკანასკნელ 1954 წელს ჩატარებულია 14 ამგვარი სესია. გარდა ამისა, სისტემატურად ტარდება ლექციები საბჭოთა და კოლექტიურ მეურნეობებში (1954 წელს წაკითხულია 216 ლექცია); ინსტიტუტის და მისი ქსელის მეცნიერი თანამშრომლები აქტიურ მონაწილეობას იღებენ ცენტრალურ და რაიონულ პერიოდულ პრესაში, წერილების მოთავსებით მევენახეობა-მელვინეობის აქტუალურ საკითხებზე.

მევენახეობის მოწინავეების მდიდარი გამოცდილების განზოგადებისა და გამოყენებისათვის ჩატარებულია მათი მიღწევებისა და მუშაობის მეთოდების შესწავლა საქართველოს მევენახეობის ძირითად რაიონებში; შრომა დაბეჭდილია და გამრეკლდა მუცნიერულ-პოპულარული ბროშურის სახით. მოწინავეთა გამოცდილების შესწავლა გრძელდება.

მოწინავე აგროტექნიკის გავრცელების მიზნით ინსტიტუტი და პისი ზონალური საცდელი სადგურები ყოველწლიურად აწყობენ მოკლევადიან კურსებს საბჭოთა მეურნეობებისა და კოლმეურნეობების მუშაკთათვის. 1954 წელს მოწყობილია 38 ასეთი კურსები, რომელზედაც გაიარა სწავლება 690 მუშაკმა.

საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე საქართველოში არ იყო არც ერთი არათუ უმაღლესი, არამედ საშუალო სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებელიც კი. არსებობდა მხოლოდ სამი დაბალი სკოლა მებაღეობისა (თბილისის, ქუთაისის, წინამძღვრიანთკარის), სადაც იკითხებოდა მევენახეობისა და მეღვინეობის მოკლე კურსი. იყო აგრეთვე ორი სკოლა „მებაღე მუშებისათვის“ (საქარა, ოძისი), ეს სკოლები უშვებდა მევენახე ტექნიკოსებს.

მხოლოდ საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებიდან ჩაეყარა საფუძველი სასოფლო-სამეურნეო განათლებას და გაიხსნა როგორც უმაღლესი, ისე საშუალო სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებლები.

ამჟამად საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტებში მევენახეობის მოკლე კურსი იკითხება ექვს ფაკულტეტზე (აგრონომიული, სუბტროპიკული, მცენარეთა დაცვის, აგროეკონომიური, მეაბრეშუმეობისა და ტექნოლოგიური), სრული კურსი კი იკითხება მებაღეობა-მევენახეობა და მებოსტნეობის ფაკულტეტზე, რომელიც ამზადებს მებაღე, მევენახე და მებოსტნე აგრონომებს.

როგორც მევენახეობის, ისე მეღვინეობის კათედრები საქაოდაა უზრუნველყოფილი კვალიფიციური პედაგოგიური კადრებით; მათ მომსახურებდა უწევს 3 პროფესორი, 4 დოცენტი, 5 ასპირანტი, 5 ლაბორანტი; მათგან 3 მეცნიერებათა დოქტორია და 9 კანდიდატი; სტუდენტობა უზრუნველყოფილია ლაბორატორიებითა და სახელმძღვანელოებით, 1941 წლიდან აგრონომ-მევენახეებისა და ტექნოლოგ-მეღვინეების ყოველწლიური გამოშვება 60—70 კაცს შეადგენს.

მევენახეობისა და მეღვინეობის სპეციალიზებული ტექნიკურები საქართველოში არაა, მაგრამ სასოფლო-სამეურნეო 6 ტექ-

ნიკუმში არსებობს მევენახეობისა და მეღვინეობის განყოფილებები, სადაც იკითხება მევენახეობისა და მეღვინეობის სრული კურსი, ხოლო 11 ტექნიკუმში — მევენახეობა-მეღვინეობის დარებით მოკლე კურსი.

მევენახეობის კურსი საკმაო ფართო პროგრამით აგრეთვე საგურამოსა და წინამძღვრიანთკარის სასოფლო-სამეურნეო სკოლებში.

აღნიშნული ტექნიკუმები და სასწავლებლები უზრუნველყოფილია სპეციალური პედაგოგიური პერსონალით, შესაფერისი მიწის ფართობით, ნარგავებით და საჭირო სახელმძღვანელოებით.

საქართველოს რიგ ტექნიკუმებში მიმდინარეობს აგრეთვე მეცნიერულ-კვლევითი მუშაობა მევენახეობა-მეღვინეობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტისა და მის ზონალური საცდელი სადგურების აქტიური მონაწილეობით და დახმარებით.

მასიური კვალიფიკაციის კადრების მომზადება ყოველწლიურად ტარდება საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობისა და სასურსათო საქონლის მრეწველობის სამინისტროების ხაზით.

თვალსაჩინო საქმიანობას ეწევა ქამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის დარგში სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის მევენახეობისა და მეღვინეობის კათედრები.

ამჟამად სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის მევენახეობის კათედრა მუშაობს შემდეგ საკითხებზე:

1. შალახარისხოვანი სუფრის ყურძნისა და შამპანური ღვინის ვაზის ჯიშების გამოყვანა.

2. ადგილობრივი და უცხოური ჯიშების შესწავლა დილმის საბჭოთა მეურნეობის კოლექციაში, რომელიც გაშენებულია კათედრის მუშაკთა მიერ, მევენახეობა-მეღვინეობის ინსტიტუტის სელექცია-ამპელოგრაფიის განყოფილების მონაწილეობით, და რომელშიც თავმოყრილია ვაზის 1000 ჯიშზე მეტი.

3. ვაზის ქლოროზის გამომწვევი მიზეზების შესწავლა.

4. ვაზის ნათესარების ბიოლოგიის შესწავლა და მოსავლიანობის დანქარების ხერხების დამუშავება.

5. ვაზის ცალკეული ჯიშების დიფერენცირებული აგროტექნიკის დადგენა.

მევენახეობის კათედრის მიერ უკანასკნელ 6—7 წლის მანძილზე დაბეჭდილია 25-მდე შრომა.

ინსტიტუტის მევენახეობის კათედრა თვალსაჩინო მუშაობას ეწევა აგრეთვე წარმოებისადმი დახმარების მიმართულებით. კა-

თედრის მუშაკები როგორც თავის საშეფო, ისე სხვა კომპლექსურ-
ნობებსაც უშუალო პრაქტიკულ დახმარებას უწევენ მოწინავე
აგროლონისძიებათა ჩატარებაში, ატარებენ ლექცია-სემინარებს,
აღგენენ, ბეჭდავენ და აერცელებენ სამეცნიერო-მეთოდურულ
ბროშურებს და სხვ.

ბიზნესი

სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის მეღვინეობის კათედრაც
საკმაოდ ფართო საქმიანობას ეწევა სამეცნიერო-კვლევითი მუ-
შაობის ხაზით.

მეღვინეობის კათედრის მიერ წარმოებული მუშაობა რო-
გორც თეორიულ, ისე პრაქტიკულ ხასიათს ატარებს.

ამეამად კათედრაზე მუშავდება შემდეგი საკითხები:

1. ტიპური კუბაეების დაღვანა ქართული შამპანურისათვის;
2. საფურის წმინდა კულტურის შესწავლა და გამოყოფა
ხვანჭკარის რაიონისათვის;
3. მუხრანის სასწავლო მეურნეობის ვაზის კოლექციის შეს-
წავლა სამეურნეო ტექნოლოგიური თვალსაზრისით;
4. კახური ტიპის ორდინალური ღვინოების დამწიფების და-
ჩქარების მეთოდები;
5. ფენოლურ ნაერთთა გარდაქმნა მადერის ტიპის ღვინოების
ტექნოლოგიისას.

მეღვინეობის კათედრის თანამშრომელთა მიერ გამოცემულია
მეღვინეობისა და ენოქიმიის სახელმძღვანელოები და სამეცნიერო
პოპულარული ბროშურები.

გარდა სასწავლო და სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობისა, მე-
ღვინეობის კათედრის მოღვაწეობა გამოიხატება აგრეთვე მეღვი-
ნეობის წარმოებისადმი პრაქტიკულ დახმარებაში. კათედრა დასკვ-
ნებს აძლევს ღვინის მარნებისა და სარდაფების მშენებლობის
პროექტებზე (წინანდლის სარდაფის გაფართოება, გურჯაანის სარ-
დაფის აშენება და სხვ.), სწავლობს და იკვლევს სარდაფებში ღვი-
ნის შენახვის პირობებსა და მდგომარეობას, ღვინოების დაავადე-
ბის მიზეზებს და ეხმარება წარმოებას საჭირო ღონისძიებათა ჩა-
ტარებაში.

ამრიგად, როგორც ჩანს, საქართველოში საკმაოდაა გაშლილი
შეგნახეობა-მეღვინეობის ხაზით სამეცნიერო-კვლევითი და სას-
წავლო მუშაობა, აგრეთვე წარმოებასთან კავშირი და დახმარება.

IX. მევენახეობა-მელვინეობის განვითარების პირსაპიტიშობი

საქართველოს მევენახეობისა და მელვინეობის ისტორიული წარსული, ამ დარგების თანამედროვე მდგომარეობა, განსაკუთრებით ხელსაყრელი ბუნებრივი პირობები, ვაზის ჯიშების მდიდარი ასორტიმენტი და ფართო შესაძლებლობანი ნაირსახეობისა და მაღალხარისხოვანი პროდუქციის წარმოებისა, ამასთანავე დიდი მოთხოვნილება საბჭოთა კავშირის მოსახლეობის მხრივ, აუცილებელს ხდის მევენახეობა-მელვინეობის შემდგომ ფართო განვითარებას საერთოდ და, კერძოდ, საქართველოში.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის XX ყრილობის დირექტივებით შექმნილ ხუთწლედში სახალხო მეურნეობის განვითარების შესახებ, საქართველოში 1956—1960 წლებში უნდა გაშენდეს 15000 ჰექტარი ვენახი და თვალსაჩინოდ გაიზარდოს ყურძნის პროდუქცია.

საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის მდივანმა აშხ. ვ. მგავანაძემ, თავის მოხსენებაში საქართველოს კომუნისტური პარტიის XVI ყრილობაზე 1954 წ. თებერვალში, თქვა: „მევენახეობა სიამაყეა ჩვენი სოფლის მეურნეობისა, იგი იძლევა საუკეთესო სამარკო ღვინოებს და მაღალხარისხოვან მასალას შამპანური ღვინის წარმოებისათვის“.

„1953 წლის საკავშირო აღწერით, დაბლარი ვენახების საერთო ფართობი ჩვენს რესპუბლიკაში შეადგენს 52 ათას ჰექტარს. ეს ბევრად ნაკლებია, ვიდრე იყო 1895—1917 წლებში. მაშინ ვენახების ფართობი შეადგენდა 70.000 ჰექტარს“.

„პარტიისა და მთავრობის გადაწყვეტილებათა შესასრულებლად, ჩვენ უნდა დავსახოთ ამოცანა უახლოეს 5—10 წელიწადში ვენახების ფართობი ავიყვანოთ 80 ათას ჰექტარამდე. ეს ამოცანა სავსებით რეალურია და იგი უნდა გადაწყდეს“.

ამ დირექტივებიდან გამომდინარე საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოსთან არსებულმა საქართველოს სოფლის მეურნეობის სპეციალიზაციისა და განლაგების კომისიამ დაამუშავა საქართველოს მევენახეობის განვითარების გეგმა, რომელიც ითვალისწინებს ვენახების ფართობის აყვანას 1960 წლისთვის 70 ათას ჰექტარამდე, ხოლო 1965 წლის ბოლოსათვის — 84 ათასი ჰექტარამდე.

ამ პროექტით ვენახების ფართობის ზრდა გათვალისწინებულია საბჭოთა მეურნეობებსა და კოლმეურნეობებში, კოლწევრებისა და მოსახლეობის დანარჩენი ჯგუფების (მეშენები, მრეწველობის და სხვ.) ვენახების ფართობის სტაბილურობის უზრუნველყოფის მიზნით. ამდენად, რამდენადაც, ერთი მხრივ, კოლმეურნეობების მიდამო მიწების ნორმები, რომლებიც მევენახეობის რაიონებში ძირითადად ვენახებით არის დაკავებული, ამჟამადაც სავსებით აკმაყოფილებს მათ მოთხოვნილებას, მეორე მხრივ, თანდათანობითი თვალსაჩინო ზრდა ვენახების ფართობისა და ყურძნის მოსავლიანობისა კოლმეურნეობებში, კოლმეურნეობის შემოსავლიანობის საერთო ზრდა, აქედან გამომდინარე შრომადღის ანაზღაურების გადიდება, რა თქმა უნდა, შეამცირებს კოლწევრის პირადი მეურნეობის მნიშვნელობას და ზედმეტად გახდის მის შემდგომ გაფართოების საკიდრებას.

გეგმა ითვალისწინებს 1955—60 წლებში საბჭოთა და კოლმეურნეობათა ვენახების ნაწილობრივ ამორტიზაციას, დაახლოებით 2262 ჰექტარის ოდენობით (362 ჰექტ. საბჭოთა მეურნეობებში და 1900 ჰექტ. კოლმეურნეობებში). ამორტიზაცია შეეხება გადაბერებულ ვენახებს (50 წლისა და მეტი ხნისა), რომლებიც 1953 წლის შემოდგომაზე, ვენახების აღწერის მასალების მიხედვით, 1000 ჰექტარამდე შეადგენდა, აგრეთვე ნაწილობრივ ძლიერ მეჩხერ და დასუსტებულ ნარგავებს, რომელთა გამოსწორება, რა ღონისძიებაც არ უნდა ჩატარდეს, შეუძლებელია.

ვენახების ამორტიზაცია 1961 — 65 წლებში გათვალისწინებულია მხოლოდ კოლმეურნეობებში 1000 ჰექტარის რაოდენობით, რადგან ამ დროისათვის საბჭოთა მეურნეობებში ყველა ვენახი ნორმალურ მდგომარეობაში იქნება და მეტწილად — ახალგაზრდა ასაკში. კოლმეურნეთა ვენახების ამორტიზაცია არ არის გათვალისწინებული, რადგან ამორტიზებული ვენახების აღდგენა იწარმოებს სახელმწიფო გეგმის გარეშე, კოლმეურნეობის საკუთარი საშუალებებით.

ვენახების ფართობის 84 ათას ჰექტარამდე აყვანისათვის 1966 წლის 1 იანვრისათვის, ამორტიზებული ვენახების აღდგენის საკიდრების გათვალისწინებით, 1955 წლის 1 იანვრიდან 1966 წლის 1 იანვრამდე უნდა გაშენდეს 31.755 ჰექტარი ახალი ვენახი (საბჭოთა მეურნეობებში 3000 ჰექტარი, კოლმეურნეობებში — 28755 ჰექტ.). ამ ფართობიდან 1961 წლის 1 იანვრამდე უნდა გაშენდეს 18500 ჰექტარი (ცხრილი 25).

ვენახების გაშენების გეგმის შედგენისას მევენახეობის ცალკეული რაიონების მიხედვით, გათვალისწინებული იყო: ვენახების არსებული მდგომარეობა, ამა თუ იმ რაიონის მნიშვნელობა და შესაძლებლობა საჭირო სახის მაღალხარისხოვანი პროდუქციის წარმოებაში, ტერიტორიული შესაძლებლობანი, მიწის საკარგოების ბების ათვისების სიადვილე, მექანიზაციის საშუალებათა გამოყენების თვალსაზრისით, როგორც ნიადაგის წინასწარი დამუშავებისა (პლანტაჟი), ისე ვენახების შემდგომი მოვლის დროს. გათვალისწინებული იყო აგრეთვე მევენახეობის სწორი შეთავსება რაიონის სოფლის მეურნეობის დანარჩენ დარგებთან.

ამგვარი მიდგომით, შედარებით დიდი ფართობის გაშენება გათვალისწინებულია კახეთში (14.060 ჰექტ. — მთელი გასაშენებელი ვენახების 44,3%), იმერეთში (4845 ჰექტ.—15,8%), ქვემო ქართლში (4080 ჰექტ. 12,8%), ქართლსა და სამხრეთ-ოსეთში (4250 ჰექტ. — 13,4%) და სხვ.

ვენახების გაშენების აღნიშნული გეგმის განხორციელების შემდეგ, ფართობის დინამიკა და ცალკეული რაიონების ხვედრითი წონა მოცემულია ცხრილ 26-ში.

ვენახების ფართობის ზრდა, არსებული ფართობის მიმართ, რესპუბლიკაში მთლიანად გათვალისწინებულია 51,3%-ით; ყველაზე დიდი ზრდა, შეფარდებით მაჩვენებლებით, მესხეთშია ნავარაუდები (265,6%), სადაც წარმოებს ისტორიულად ცნობილი მევენახეობის აღდგენა. ვენახების ფართობის დიდი ზრდაა გათვალისწინებული აგრეთვე ქვემო ქართლში (117,1%), სამგორის ახალი სარწყავი მიწების ათვისებასთან დაკავშირებით და ქ. თბილისისა და ქ. რუსთავის ზონაში, სუფრის ყურძნის წარმოების ფართოდ განვითარების აუცილებლობის გამო. შემდეგი ადგილი უჭირავს კახეთს (ზრდა 68,2%), რადგან, ერთი მხრივ, ვენახების არსებული ფართობი ბევრად მცირეა პირველი იმპერიალისტური იმის ფართობთან შედარებითაც კი, იმის გამო, რომ, როგორც ცნობილია, ფილოქსერა კახეთში აღმოჩენილ იქნა 1911 წელს და ვენახების მასიური დაღუპვა მისგან ომისა და რევოლუციის წლებში წარმოებდა და მათი აღდგენა იმ დროს თითქმის არა ხდებოდა, მეორე მხრივ, გათვალისწინებულია კახეთში ვენახებისათვის გამოსადეგი, მაღალი ხარისხის პროდუქციის მომცემი ფართობების სიმრავლე, რომლებიც ამჟამად მეტწილად ჯაგნარით არის დაფარული.

ფინანსების ფართობის დინამიკა, მათი გაშენების ოდენობა და ამორტიზაცია წლებში და სექტორების მიხედვით (მეჭარობით)

რაიონების დასახელება	1965 წ. I კვარტალი		1965 წ. II კვარტალი		1965 წ. III კვარტალი		1965 წ. IV კვარტალი		1965 წ. V კვარტალი		1965 წ. VI კვარტალი		1965 წ. VII კვარტალი		1965 წ. VIII კვარტალი		1965 წ. IX კვარტალი		1965 წ. X კვარტალი		1965 წ. XI კვარტალი		1965 წ. XII კვარტალი		1965 წ. მთლიანად				
	ფართობი	ოდენობა	ფართობი	ოდენობა	ფართობი	ოდენობა	ფართობი	ოდენობა	ფართობი	ოდენობა	ფართობი	ოდენობა	ფართობი	ოდენობა	ფართობი	ოდენობა	ფართობი	ოდენობა	ფართობი	ოდენობა	ფართობი	ოდენობა	ფართობი	ოდენობა	ფართობი	ოდენობა			
1. კახეთი	1997	70	2002	10,40	120	2922	2922	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2922	2922	
2. შვენი კართლი	658	240	928	910	15	1833	1833	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1833	1833	
3. ქართლი-სამხრეთ ოსეთი	166	30	196	—	5	191	191	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	191	191	
4. მესხეთი	55	—	55	250	—	305	305	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	305	305	
5. იმერეთი	228	10	224	—	60	164	164	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	164	164	
6. რაჭა-ლეჩხუმი	8	—	8	—	—	8	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	8	
7. გურია-აჭარა	36	50	86	50	—	136	136	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	136	136	
8. სამეგრელო-აფხაზეთი	101	—	101	350	—	451	451	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	451	451	
სულ	3299	400	3600	2600	200	6000	6000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6000	6000	
1. კახეთი	8764	1815	100	10479	5435	650	15264	5700	350	20614	20614	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20614	20614
2. შვენი კართლი	1936	240	30	2146	1045	70	3121	70	—	4696	4696	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4696	4696
3. ქართლი-სამხრეთ ოსეთი	2716	530	20	3246	1630	70	4806	2040	—	6776	6776	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6776	6776
4. მესხეთი	253	95	3	345	220	10	555	300	—	845	845	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	845	845
5. იმერეთი	2280	925	110	8095	1730	850	8975	2180	—	10705	10705	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10705	10705
6. რაჭა-ლეჩხუმი	1690	130	10	1810	230	20	2020	320	—	2320	2320	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2320	2320
7. გურია-აჭარა	694	185	—	879	190	10	1059	310	—	1359	1359	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1359	1359
8. სამეგრელო-აფხაზეთი	1635	352	—	1985	730	20	2695	760	—	3485	3485	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3485	3485
სულ	24968	4270	273	28965	11230	1700	38495	13455	1000	50750	50750	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50750	50750

კვლევის შედეგები

საკმეტი შემოსულობები

კოლწებლები და მთავარდამსახურების დანართები კატეგორიები

1. კახეთი	7965	7965	7965	7965	7965
2. ქვემო ქართლი	684	684	684	684	684
3. ქართლი-სამხრეთი ოსეთი	4119	4119	4119	4119	4119
4. იმერეთი	9	9	9	9	9
5. იმერეთი	10518	10518	10518	10518	10518
6. რაჭა-ლეჩხუმი	1522	1522	1522	1522	1522
7. გურია-აქაია	525	525	525	525	525
8. სამეგრელო-აფხაზეთი	1908	1908	1908	1908	1908
ს უ ლ	27250	27250	27250	27250	27250

ს უ ლ რ ი ს კ უ ბ ლ ი კ ა ვ ი

1. კახეთი	18726	1885	165	20,446	6,475	770	26151	5700	350	31501
2. ქვემო ქართლი	3318	480	40	3758	1955	85	5628	1645	70	7203
3. ქართლი-სამხრეთი ოსეთი	7001	560	20	7541	1650	75	9116	2040	70	11086
4. იმერეთი	317	95	3	409	470	10	869	300	10	1159
5. იმერეთი	18026	935	124	18837	1730	910	19657	2180	450	21387
6. რაჭა-ლეჩხუმი	3220	130	10	3340	230	20	3550	320	20	3850
7. გურია-აქაია	1255	235	—	1490	240	10	1720	310	10	2020
8. სამეგრელო-აფხაზეთი	3644	350	—	3994	1080	20	5054	760	20	5794
ს უ ლ რ ე ს კ უ ბ ლ ი კ ა ვ ი	55507	4670	362	59815	13830	1900	71745	13255	1080	84000

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

ვენახების ფართობის დინამიკა და ცალკეული რაიონების ზედაერთი წონა

№ რიგ.	რაიონების დასახელება	1/1 - 1955 წ.		1955 წ. ბოლო		1960 წ. ბოლო		1965 წ. ბოლო	
		მე-ბით	%/0	მე-ბით	%/0	მე-ბით	%/0	მე-ბით	%/0
1	კახეთი	18726	100	20446	109,2	26151	139,6	31501	168,2
2	ქვემო ქართლი	3318	100	3758	113,3	5628	169,6	7203	217,1
3	ქართლი-სამხრეთ ოსეთი	7001	100	7541	107,7	9116	130,2	11086	158,3
4	მცხეთი	317	100	409	129,9	869	274,1	1159	365,6
5	იმერეთი	18026	100	18837	104,5	19657	109,0	21387	118,6
6	რაკა-ლეჩხუმი	3220	100	3340	103,7	3550	110,2	3850	119,6
7	გურია-აჭარა	1255	100	1490	118,7	1720	137,1	2020	160,9
8	სამეგრელო-აფხაზეთი	3640	100	3994	109,7	5054	138,8	5794	159,2
სულ რესპუბლიკაში		55503	100	59815	107,8	71745	129,3	84000	151,3

ვენახების ფართობის ზრდა გათვალისწინებულია საბჭოთა და კოლექტიურ მეურნეობებში მევენახეობის მეურნეობის გამსხვილების და გაფართოების მიმართულებით, რის გამო ხვედრითი წონა თანდათან იზრდება.

ქართული
საგარეო ურთიერთობების
მინისტრო

ვენახების ფართობის დინამიკა და მათი ხვედრითი წონა მფლობელთა კატეგორიების მიხედვით

მეურნეობათა კატეგორიები	I/1—1937 წ.		I/1—1941 წ.		I/1—1951 წ.	
	ფართობი ჰექტ-ბით	% საერთო ფართობის მიმართ	ფართობი ჰექტ-ბით	% საერთო ფართობის მიმართ	ფართობი ჰექტ-ბით	% საერთო ფართობის მიმართ
საბჭოთა მეურნეობები . . .	2078	5,0	2042	3,7	2561	4,6
კოლმეურნეობები	7920	19,1	20574	37,4	22330	41,5
კოლწევრები და მოსახლეობის დანარჩენი უკუფები . .	31407	75,9	32132	58,9	28947	53,9
სულ . . .	41405	100	54748	100	53838	100

მეურნეობათა კატეგორიები	I/1—1955 წ.		I/1—1961 წ.		I/1—1966 წ.	
	ფართობი ჰექტ-ბით	% საერთო ფართობის მიმართ	ფართობი ჰექტ-ბით	% საერთო ფართობის მიმართ	ფართობი ჰექტ-ბით	% საერთო ფართობის მიმართ
საბჭოთა მეურნეობები . . .	3289	5,9	6000	8,3	6000	7,1
კოლმეურნეობები	24968	45,0	38495	53,7	50750	60,4
კოლწევრები და მოსახლეობის დანარჩენი უკუფები . .	27250	49,1	27250	38,0	27250	32,5
სულ . . .	55507	100	71745	100	84000	100

საბჭოთა მეურნეობებისა და კოლმეურნეობების ვენახების ხვედრითი წონა 1937 წელს უდრიდა 24,1%-ს ვენახების მთელი ფართობის მიმართ, ამჟამად (1955 წ. 1 იანვრისთვის) მათი ფართობის ხვედრითი წონა ნახევარზე ცოტა მეტია (50,9%), 1961 წლის 1 იანვრისთვის იგი იქნება 62,0%, ხოლო 1966 წლის 1 იანვრისთვის იგი 67,9%-ს მიაღწევს.

ვენახების გაშენება უნდა წარმოებდეს მხოლოდ და მხოლოდ მაღალი ღირსების, საქართველოს რაიონებისათვის მიღებული სტანდარტული ჯიშებით.

ცალკეული რაიონის ბუნებრივი პირობებისა და მევენახეობა-მეღვინეობის მიმართულების გათვალისწინებით, ვენახების გაშენების გეგმა ჯიშების მიხედვით მოყვანილია 28 ცხრილში.

ვაზის დასახულ ასორტიმენტში, იმ ჯიშების გარდა, რომლებიც უზრუნველყოფენ მაღალხარისხოვან სუფრის ღვინის, შემაგრებული ტკბილი ღვინის, შამპანური ღვინის, კონიაკის ღვინომასალის და სხვ. პროდუქციის წარმოებას, ფართოდ არის გათვალისწინებული სუფრის ყურძნის ჯიშების გაშენება ქალაქების, სამრეწველო ცენტრებისა და კურორტების მოსახლეობის სუფრის ყურძნით მომარაგებისათვის.

თერთმეტი წლის მანძილზე — 1955 წლის 1 იანვრიდან 1966 წლის 1 იანვრამდე, ყველაზე დიდი ფართობის გაშენება გათვალისწინებულია ჯიშ რქაწითელით — 10.000 ჰექტ., 31,6% გასაშენებელი ვენახების მთელი ფართობისა. ასეთი დიდი ადგილი ეთმობა ამ ჯიშს იმიტომ, რომ იგი როგორც მოსავლიანობით, ისე მისი შრავალნაირად გამოყენების შესაძლებლობით ყველა ჯიშზე უკეთესია.

რქაწითელი იძლევა საუკეთესო როგორც კახური, ისე ევროპული ტიპის სუფრის სამარკო ღვინოებს; მისგანვე მზადდება მაღალხარისხოვანი შემაგრებული — ტკბილი ღვინო, კონიაკის ღვინომასალა, ყურძნის წვენი და აგრეთვე (შესაფერის მიკრორაიონებში) შამპანური ღვინომასალაც. რქაწითელი თავისუფლად შეიძლება გამოყენებულ იქნეს როგორც სუფრის ყურძენი, მისი სასიამოვნო გემოსა და გარეგნული სილამაზის გამო.

რქაწითელის შემდეგ, ყველაზე დიდი რაოდენობით შენდება საფერავი და ცოლიკოური — 3500 ჰექტარის რაოდენობით თითოეული, ე. ი. 11% მთელი გასაშენებელი ფართობისა. საფერავი, მიუხედავად იმისა რომ მეტად მაღალხარისხოვანი წითელი ყურძ-

ნის ჯიშია, იგი ფილოქსერას მიმართ სრულიად არაა გამძლე, ამის გამო მისი ფართობი მეტად შემცირდა და ახალი ვენახების გაშენება ძლიერ ნელი ტემპით მიმდინარეობს. ამის გამო სადერავეით გაშენებული ვენახების ფართობი მეტად მცირეა, 2500 ჰექტარზე არ აღემატება და მისი ფართობის თვალსაჩინოდ გადმოდის განსაკუთრებით საჭიროა.

რაც შეეხება ცოლიკოურს, იგი ყველაზე მეტადაა გავრცელებული დასავლეთ საქართველოში მისი დიდი მოსავლიანობის, მაღალხარისხოვანი პროდუქციისა და, რაც მთავარია, დასავლეთ საქართველოს პირობებისათვის სხვა ჯიშებზე გაცილებით მეტი გამძლეობის გამო სოკოვან ავადმყოფობათა მიმართ.

ჯიშ ციცკას გაშენება გათვალისწინებულია 2500 ჰექტარის რაოდენობით—7,9% მთელი გასაშენებელი ფართობისა. ამ ჯიშსაც საკმაოდ დიდი ადგილი აქვს დათმობილი, რადგან იგი წარმოადგენს ძირითად ადგილობრივ ჯიშს, რომელიც იძლევა მაღალხარისხოვანი შამპანურის ღვინომასალას.

ყურადღების ღირსია ჯიშ იშვანე (შენდება 2000 ჰექტ.—6%), რომელიც გამოირჩევა მეტად ნაზი და სურნელოვანი ღვინით.

ქართლის რაიონების ჯიშები — გორული მშვანე და ჩინურა აგრეთვე ფრანგული ჯიშები ალიგოტე, რომელიც კარგად შეეგუა საქართველოსა და, კერძოდ, ქართლის პირობებს, შენდება 1500 ჰექტარის რაოდენობით თითოეული. ეს ჯიშები გამოირჩევა მაღალმოსავლიანობით და საუკეთესო სუფრის ღვინოსა და შამპანურის ღვინომასალას იძლევა.

განსაკუთრებული ადგილი უჭირავთ ფრანგულ ჯიშებს — პინოს, შარდონეს და კაბერნეს, რომლებიც, მიუხედავად იმისა რომ მაღალხარისხოვან ღვინოს იძლევიან (კაბერნე—სუფრისას და პინო და შარდონე აგრეთვე შამპანურს) გარკვეულ მიკრორაიონებში და ყურადღების ღირსია, შედარებით დაბალი მოსავლიანობის გამო (გარდა კაბერნესი) არ სარგებლობენ მოსახლეობის სიყვარულით როგორც სხვა ჯიშები და კოლმეურნეობები გაურბიან მათ გაშენებას. ამ მიზეზით მათი გაშენება ნავარაუდევია მცირე რაოდენობით და ისიც მეტწილად (განსაკუთრებით პინო და შარდონე) საბჭოთა მეურნეობებში.

კრახუნას, ალექსანდროულს, ჩხავერის, ოჯალეშისა და უსახლოურის გაშენება, მიუხედავად მათი მაღალი ღირსებისა, მცირე რაოდენობით არის გათვალისწინებული, რადგან მათ მიკრო-

რაიონული მნიშვნელობა ექნებათ მანამ შეისწავლება და გამოვლინდება სხვა რაიონები, სადაც ეს ჯიშები მოგვემეზღვენ ტიპურ მაღალხარისხოვან ღვინოს.

ხაქართველოში სუფრის ყურძნის ვაზის ჯიშების ვენახების ფართობი მეტისმეტი მცირეა, იგი 500 ჰექტარს არ აღემატება, ამის გამო გათვალისწინებულია ამ ფართობის გადიდება 3000 ჰექტარამდე, ე. ი. ახალი ვენახების გაშენება 2500 ჰექტარის (7,9% მთელ გასაშენებელი ვენახებისა) რაოდენობით. სუფრის ყურძნის ჯიშების გაშენება ნავარაუდევია უმთავრესად ქვემო ქართლში — ქ. თბილისისა და ქ. რუსთავეის ზონაში, აგრეთვე აფხაზეთსა და სხვა რაიონების საკურორტო ზონაში და იმერეთის, ქართლის და სხვ. რაიონების სამრეწველო ცენტრებში.

ვენახების გაშენების დასახული გეგმის განხორციელების შედეგად ვაზის ჯიშობრივ შემადგენლობაში (სტანდარტულ-სამრეწველო ჯიშებში) მოხდება ცვლილებები, რომლებიც მოცემულია 29 ცხრილში.

ცხრილი 29
ვაზის სტანდარტული-სამრეწველო ჯიშების ვენახების ფართობის დინამიკა

	იყო 1953 წლის აღწერით		იქნება 1960 წლის ბოლოსათვის		იქნება 1965 წლის ბოლოსათვის	
	ფართობი ჰექტ-ბით	%	ფართობი ჰექტ-ბით	1953 წ. მიმართ	ფართობი ჰექტ-ბით	1953 წ. მიმართ
რქაწითელი	14679	100	20434	139,2	24679	168,1
საფერავი	2163	100	4063	187,8	5663	261,8
მწვანე	1183	100	2378	201,0	3183	269,1
ხიხვი	52	100	307	590,3	507	975,0
კაბერნე	384	100	634	165,1	884	230,2
გორული მწვანე	1086	100	1836	169,1	2586	238,1
ჩინური	1140	100	2055	180,3	2640	231,6
ალიგოტე	549	100	1549	282,1	2049	273,2
პინო და შარდონე	286	100	886	309,8	986	344,8
ციცა	5200	100	6790	128,4	7790	147,3
კოლიკოფური	10181	100	12081	118,7	13681	134,4
კრაზუნა	84	100	284	338,1	434	516,7
ალექსანდროფური	575	100	825	143,5	1025	178,3
უსაბელოფური	54	100	104	192,6	154	285,2
ოჯალეში	158	100	308	194,9	458	289,9
ჩხავერი	117	100	367	313,7	517	441,9
სუფრის ჯიშები	500	100	2080	416,0	3000	600,0

როგორც ჩანს, 1960 წლისა და შემდეგ 1965 წლისთვის ძირითად ჯიშებად ისევ რქაწითელი, ცოლიკოური, ციცკა, საფერავი, მწვანე, გორული მწვანე და ჩინური რჩება, ამასთანავე თვალსაჩინო ადგილს იჭერენ სუფრის ყურძნის ჯიშებიც.

ვენახების ფართობის ზრდასთან პარალელურად დასახულია აგრეთვე ყურძნის მოსავლიანობისა და საერთო პროდუქციის ზრდა. ყურძნის მოსავლიანობა წლითწლობით თანდათან იზრდება და უკანასკნელი 5 წლის (1950 — 1954 წწ) საშუალო მოსავალი საბჭოთა მეურნეობებში შეადგენს 57,7 ცენტნერს ჰექტარიდან აქედან უკანასკნელი ორი წლის განმავლობაში: 1953 წელს — 64,7 ცენტნერს, 1954 წელს — 81,5 ცენტნერს. კოლმეურნეობებში კი 5 წლის საშუალო მოსავალი უდრიდა 36,9 ცენტნერს ჰექ-

ცხრილი 30

ყურძნის საერთო პროდუქცია რესპუბლიკაში

მაჩვენებლები	საბჭოთა მეურნეობები	კოლმეურნეობები	კოლწიგები და მოსახლ. დანარ. ჯგ.	ს უ ლ
1960 წ.				
მსხმოიარე ფართობი ჰექტ-ბით . . .	3400	27265	27250	57915
მოსავალი 1 ჰექტ. ცენტ-ბით . . .	70	60	60	60 (დამრგვალებით) 350890
საერთო მოსავალი ტონობით . . .	23800	163590	163500	
1965 წ.				
მსხმოიარე ფართობი ჰექტ-ბით . . .	6000	37495	27250	70745
მოსავალი 1 ჰექტ. ცენტ-ბით . . .	80	70	70	70 (დამრგვალებით) 501215
საერთო მოსავალი ტონობით . . .	48000	262465	190750	

ტარიდან, აქედან უკანასკნელი ორი წლის მანძილზე: 1953 წ. — 39,7 ცენტნერს და 1954 წელს — 57,7 ცენტნერს.

ამ მაჩვენებლების გათვალისწინებით 1960 წლისთვის ყურძნის მოსავლიანობა შესაძლებელია მიღებულ იქნეს საბჭოთა მეურ-

ნობებისთვის 70 ცენტური ჰექტარზე, კოლმეურნობების, კოლ-
წევრებისა და მოსახლეობის დანარჩენი ჯგუფებისათვის — 60
ცენტური, ხოლო 1965 წლისთვის სათანადოდ 80 და 70 ცენ-
ტური (ცხრილი 30).

ცალკეული რაიონების ბუნებრივი პირობების, ნარგავებისა
ჯიშობრივი შემადგენლობისა და საერთო მდგომარეობის მიხედ-
ვით ნაგარაუდევია სხვადასხვა მოსავლიანობა (ცხრილი 31).

მევენახეობის განვითარების 1955—1965 წლებისთვის დასა-
ხული გეგმა საკმაოდ დიდია და რთული, მაგრამ იგი უნდა შეს-
რულდეს და შესრულდება კიდევაც, რამდენადაც მევენახეობა-
მეღვინეობის პროდუქციის გადიდება საბჭოთა კავშირში აუცილე-
ბელია, ამასთან ერთად საფუძველია ვიფიქროთ, რომ მის შესრუ-
ლებას დაბრკოლებები არ შეხვდება, რადგან დასარგავი
მასალა, ნაწყენი ვაზის სახით, ადგილზევე შეიძლება დამზადდეს
საჭირო რაოდენობით, ვენახებისთვის შესაფერისი მიწის რესურ-
სები სავსებით საკმარისია, ამავე დროს უმრავლეს რაიონში არის
საშუალება მევენახეობა უზრუნველყოფილი იყოს საჭირო მექა-
ნიზმებით—ძლიერი ტრაქტორებისა და სასოფლო-სამეურნეო მან-
ქანების სახით.

მევენახეობის განვითარებასთან ერთად არანაკლები მნიშვნე-
ლობა აქვს მეღვინეობის განვითარებასაც, რადგან, როგორც ზე-
მოთ აღვნიშნეთ, ჩვენში მევენახეობა ძირითადად მეღვინეობის
მიმართულებისაა და ამასთანავე საქართველო საბჭოთა კავშირში
მალახარისხოვანი ღვინის წარმოების ერთ-ერთი ძირითადი რაი-
ონთაგანია.

გამომდინარე აქედან, საქართველოს მეღვინეობის შემდგომი
განვითარების გზები განსაზღვრული უნდა იყოს მეღვინეობის
ნაირსახეობის პროდუქციის გამოშვების გადიდებისა და ღვინის
ტექნოლოგიის გაუმჯობესების მიმართულებით, როგორც საქართ-
ველოს, ისე საბჭოთა კავშირის სხვა რესპუბლიკათა მოსახლეობის
გემოვნებისა და მოთხოვნილების გათვალისწინებით.

სამამულო ომის შემდგომ წლებში, ვენახების მდგომარეობის
გაუმჯობესების და ყურძნის მოსავლიანობის ზრდასთან ერთად,
თვალსაჩინოდ გაიზარდა სახელმწიფო ორგანიზაციების მიერ ყურ-
ძნის დამზადება და აქედან ღვინის პროდუქციის გამოშვება. მაგ-
რამ ამ ორ სასურველ პროცესს ნაწილობრივ თან სდევს არასა-
სურველი მოვლენა — ღვინის, განსაკუთრებულად მასიური მოხ-
შარების ორდინალური ღვინის, პროდუქციის ხარისხის დაცემა. ეს
მდგომარეობა გამოწვეულია უმთავრესად ღვინის პირველადი გა-

ქურონის მოსავლიანობა და სავაჭრო მოზავალი. 1960 და 1965 წლებში

№№ რიგ.	რაიონების დასახელება	საბუთო მებრუნებები		კოლმეურნეობები		კოლმეურნეობი და მოსახლ. დაწ. კატეგ.		სულ		
		სავაჭრო მოსავლიანობა	სავაჭრო მოზავალი	სავაჭრო მოსავლიანობა	სავაჭრო მოზავალი	სავაჭრო მოსავლიანობა	სავაჭრო მოზავალი	სავაჭრო მოსავლიანობა	სავაჭრო მოზავალი	
1960 წელი										
1	კახეთი	1882	13174	9829	68803	7965	56519	19676	71	133496
2	ქვემო ქართლი	913	7213	2076	12456	684	4515	3673	70	24184
3	ქართლი-სამხრეთ-ოსეთი	191	1127	3156	15780	4119	22654	7466	53	39561
4	მცხეთი	55	275	335	1374	9	372	399	42	1686
5	იმერეთი	164	984	7445	39847	10518	57849	17927	55	98680
6	რაჭა-ლეჩხუმი	8	40	1790	8950	1522	50	7610	50	16600
7	გურია-აჭარა	86	344	869	4432	525	2677	1480	50	7453
8	სამეგრელო-აფხაზეთი	101	697	1965	11790	1908	11659	3974	61	24126
		3400	23854	27265	163432	27250	163500	57915	60	350786
1965 წელი										
1	კახეთი	2022	23376	14914	117821	7965	63780	25801	79	204977
2	ქვემო ქართლი	1823	16407	3051	21357	684	5335	5558	77	43099
3	ქართლი-სამხრეთ-ოსეთი	191	1337	4736	28416	4119	25930	9046	62	55703
4	მცხეთი	305	1830	545	2725	9	47	859	53	4602
5	იმერეთი	164	1148	8525	55413	10518	69419	19207	56	125980
6	რაჭა-ლეჩხუმი	8	48	2000	12000	1522	61	9284	60	21332
7	გურია-აჭარა	136	680	1049	6294	525	3150	1710	59	10234
8	სამეგრელო-აფხაზეთი	451	3157	2675	18457	1908	13638	5034	70	55352
		6000	47983	37495	262483	27250	190603	70745	70	501069

დამუშავების წარმოებათა და ღვინის ქარხნების დიდი სიმცირით და მათი ღვინის ქურჭლით და საწარმოო საშუალებებით სრულყოფილ არასაკმაოდ უზრუნველყოფით.

აქედან გამომდინარე, მეღვინეობის შემდგომი განვითარების ძირითადი ამოცანაა, — ყურძნის გადასამუშავებელ წარმოებათა მშენებლობის ფართოდ გაშლა და მათი საწარმოო საშუალებებით აღჭურვა ღვინის ხარისხის გაუმჯობესების უზრუნველსაყოფად.

ამ მიმართულებით წარმოებული მუშაობის პარალელურად უნდა მიმდინარეობდეს მეღვინეობის პროდუქციის ხარისხის ამაღლებასზე ზრუნვა როგორც ყურძნის გადამამუშავების კარგი ორგანიზაციისა, ისე მეღვინეობის ტექნოლოგიის გაუმჯობესების გზით.

მეღვინეობის განვითარების პერსპექტივები ჩვენში დიდად ამავე დროს მოთხოვნილება მის პროდუქციაზე ჯერჯერობით განუსაზღვრელია.

ახალი, მეექვსე ხუთწლედის გეგმით მეღვინეობის პროდუქციის გამოშვება უნდა გადიდდეს 1,8-ჯერ. მეღვინეობის პროდუქციის გამოშვების გადიდებისა და მისი ხარისხის გაუმჯობესების უზრუნველსაყოფად გათვალისწინებული უნდა იყოს როგორც პირველადი გადამამუშავების საწარმოების, ისე ღვინის შემდგომ დამამუშავების, შენახვისა და დასაძველებელი სარდაფების ქსელის გაფართოება და მათში გაუმჯობესებულ დანადგარ-მოწყობილობათა გამოყენება.

როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, 1950 წ. საქართველოში შემცირდა წარმოებული ღვინის მარკების რაოდენობა 60-დან 25-მდე, მაღალი ხარისხის პროდუქციის დიდი რაოდენობით გამოშვების მასალწევად. ამ შემცირების განხორციელების დროს გაერთიანებულ იქნა სხვადასხვა მონათესავე ან სხვა რომელიმე იმავე ტიპის ღვინოები და შემუშავდა გარკვეული ტიპის მაღალი ხარისხის სტანდარტული შემადგენლობისა და გემოს ღვინოები. მომავალ ხუთწლედსა და შემდგომში საჭიროა სისტემატური მუშაობა ამ კუპაჟების გაუმჯობესებისა და უფრო მეტად დახვეწისათვის.

ამრიგად, როგორც მევენახეობაში, ისე მეღვინეობაში დიდი, რთული და ამავე დროს საპატიო ამოცანებია დასახული ჩვენს წინაშე, მაგრამ მევენახეობა-მეღვინეობის დარგში მომუშავე მრავალრიცხოვანი კოლმეურნენი და საბჭოთა მეურნეობების მუშები, კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების ხელმძღვანელები, წარმოებაში მომუშავე მევენახე-აგრონომები და მეღვინე-ტექნოლოგები და სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებათა მუშაკები, რომლებიც შეუპოვრად იბრძვიან ვენახების მოსავლიანობის ასა-

მალეებლად, მეღვინეობის პროდუქციის გასადიდებლად და ხარისხის გასაუმჯობესებლად, საბჭოთა და პარტიულ ორგანიზაციათა ზედმძღვანელობით მომავალში კიდევ უფრო მეტი ენთუზიაზმით გააგრძელებენ ბრძოლას დასახული ამოცანების შესასრულებლად — ყურძნისა და ღვინის სიუხვისათვის, პროდუქციის მაღალ ხარისხისათვის.

X. მევენახეობის შემდგომი განვითარების ძირითადი ამოცანები და ღონისძიებანი

მევენახეობა-მეღვინეობის დარგში დასახული დიდი პროგრამის ღირსეულად შესრულება ჩვენგან მოითხოვს მუშაობის მკვეთრად გაუმჯობესებას: საძირე ვაზის სადღედეებისა და ნამყენის წარმოების ძირფესვიანად გარდაქმნას და შემდგომ გაუმჯობესებას, აგროტექნიკის დონის ამაღლებას, მრავალრიცხოვან მოწინავე მევენახეთა გამოცდილების ფართოდ გავრცელებას, აგროკულტურისა და აგრობიოლოგიური მეცნიერების პილწევათა წარმოებაში დანერგვას და მეცნიერთა მკიდრო კავშირს სოფლის მეურნეობის მუშაკებთან.

მიუხედავად მევენახეობის დიდი მნიშვნელობისა, ამ დარგს, როგორც ეს აღნიშნულია საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის 1953 წლის ოქტომბრის პლენუმის დადგენილებაში, არ ექცევა ჯეროვანი ყურადღება და ამ მიმართულებით მუშაობას ახასიათებს მთელი რიგი ნაკლოვანებანი, რის შედეგადაც ნარგავების მდგომარეობა არადაამაკმაყოფილებელია და ყურძნის მოსავლიანობა დაბალი.

მევენახეობის არსებული მდგომარეობის გამოსასწორებლად — ვენახების ფართობის გასადიდებლად და ყურძნის მოსავლიანობის შემდგომ თვალსაჩინოდ ასაწევად, საჭიროა აგროტექნიკისა და მუშაობის ორგანიზაციის მკვეთრად გაუმჯობესება.

ჩვენში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ამოცანაა — ვაზის სადღე და სანერგე მეურნეობის მაღალ დონეზე დაყენება.

ვაზის სადღეების ფართობი საქართველოში მეტად მცირეა — 975 ჰექტარს შეადგენს, დაბალია აგრეთვე პროდუქტიულობაც (20 — 25 ათასი ცალი სტანდარტული საძირე ლერწი 1 ჰექტარიდან). საჭიროა სადღეების ფართობისა და ლერწის გამოსავლიანობის მკვეთრად გადიდება. სადღეების ფართობი უნდა გაიზარდოს ბერლანდიერის ჯიშის პიბრიდების გაშენებით, რომლებიც მეტად სუსტად არის წარმოდგენილი არსებულ ნარგავებში,

ამავე დროს საუკეთესო საძირებია საქართველოს მევენახეობის უმეტესა რაიონების პირობებისათვის.

ლერწის მოსავლიანობის გადიდების მისაღწევად ერთ-ერთი ძირითადი ღონისძიებაა საძირე ვაზის მიწაზე გართხმული ფურცლი მით კულტივირების შეცვლა მისი მავთულზე აყვანის, განსაკუთრებით პორზონტალური შპალეების სახით, რაც თვალსაჩინოდ აადვილებს მის მოვლას (ნიადაგის დამუშავებას, მწვანე ოპერაციების ჩატარებას და სხვ.) და, როგორც მევენახეობა-მელენეობის ინსტიტუტის სპეციალური ცდებით არის დადგენილი, ლერწის გამოსავალს 30 — 40 პროცენტამდე ადიდებს, ამასთანავე აღმოჩენებს მის ხარისხს. საძირე ვაზის სადღდის გარდა, საბჭოთა და კოლექტიურ მეურნეობებში უნდა მოეწყოს სანამყენე (საკვირტე) ვაზის სადღდები რაიონისათვის დადგენილი სტანდარტული ვაზის ჯიშებისაგან. ეს სადღდები შენდება განსაკუთრებით მაღალმოსავლიანი ვაზებიდან აღებული მასალით, მათი დანიშნულებაა მეურნეობას მისცეს საკვირტე მასალა ვენახის გაწეების უზრუნველსაყოფად ძლიერი და მაღალმოსავლიანი ნამყენით.

ვაზის ნამყენის წარმოება მეტად რთული საქმეა, რის გამოც ტექნიკურად და ორგანიზაციულად ისე უნდა იყოს მოწყობილი, რომ სანერგოდან დასარგავად გამოსადეგი ნამყენის რაც შეიძლება მაღალი გამოსავალი იქნეს მიღებული.

ნამყენი ვაზის წარმოების ხარისხის ამაღლებლად და სანერგოდან მისი გამოსავლიანობის გასაღიღებლად გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს თითოეულ მეურნეობაში მყნობელთა სპეციალური ბრიგადის ან რგოლის ჩამოყალიბებას და მის წევრებზე ნამყენის მიმავრებას მყნობის დაწყებიდან ნამყენის სანერგოდან ამოღებამდე, რათა მყნობელი დაინტერესებული იყოს და პასუხს აგებდეს არა მარტო ნამყენის გაკეთების ხარისხზე, არამედ გაკეთებული ნამყენის სანერგოდან დიდ გამოსავლის მიღებაზეც.

სანერგე, როგორც წესი, უნდა შენდებოდეს საკვები ნივთიერებებით მდიდარ ნიადაგსა და სარწყავ ფართობზე, რადგან საერთოდ გვალვები და განსაკუთრებით გაზაფხულისა, რაც ხშირი მოვლენაა ჩვენში, დიდ ზიანს აყენებენ ახლად დარგულ ნამყენს. ამის განხორციელება შესაძლებელია ყველა საბჭოთა და კოლექტიურ მეურნეობაში, რადგან სანერგეს მეტად მცირე ფართობი სჭირდება.

ახალგაზრდა ვაზის ნორმალურად განვითარებისა და უხვი მოსავლიანობის უზრუნველსაყოფად დიდი მნიშვნელობა აქვს სავენახე ფართობის ნიადაგის დროულად (დარგვამდე 3 — 4 თვით აღ-

რე) მომზადებას (პლანტაჟი), ვაზის ორმოში დარგვას ნაკელნარე-
ვი ფხვიერი მიწის ჩაყრით და, რაც მთავარია, მაღალი ხარისხის
ნამყენის გამოყენებას.

ვენახის გაშენებისათვის დასაზრავ მასალად გამოსადგენ მხო-
ლოდ ნამყენ ადგილზე კარგად შეხორცებული ვაზებზე საკმარის გან-
ვითარებული ფესვებით და ყლორტებით. მიუხედავად ამისა, ხში-
რად სოფლის მეურნეობის მუშაკები ზუსტად არ იცავენ ამ აუცი-
ლებელ პირობას. ამის შედეგად ადგილი აქვს ახლად დარგული
ვაზების ხშირ გახმობა-ამოვარდნას, ანდა ძლიერ დასუსტებას და
მცირე მსხმოიარობას.

ხშირად ირღვევა აგრეთვე ვაზის დარგვის წესი: მევენახეობის
აგროწესებში ხაზგასმით არის ნათქვამი, რომ ვაზის დარგვა უნდა
წარმოებდეს ორმოში, პალოთი დარგვა კი დაშვებულია მხოლოდ
განსაკუთრებულ პირობებში — ნიადაგის მეტად კარგ, ფხვიერ
მდგომარეობაში, ფაქტიურად კი, სამუშაოს გაადვილებისა და გა-
მარტივების მიზნით, ვაზი როგორც საბჭოთა მეურნეობებში ისე
კოლმეურნეობებში ძირითადად ირგვება პალოთი. ვაზის ორმოში
დარგვა, პალოთი დარგვასთან შედარებით, დიდი უპირატესობა
აქვს, რადგან ორმოში ვაზის დარგვა ხდება ფხვიერ ნიადაგში, იგი
ირგვება ახალგაზრდა ფესვთა სისტემის შენარჩუნებით, ორმოში
ნაკელის შეტანით და სხვ. ყოველივე ამის შედეგად ვაზი კარგად
ხარობს, ძლიერ ვითარდება და დიდხანს ცოცხლობს, ვაზის პალო-
თი დარგვის დროს კი ამ აუცილებელი პირობების დაცვა შეუძ-
ლებელია.

ყურძნის დაბალი მოსავლიანობისა და ამასთან დაკავშირებით
პროდუქციის მაღალი თვითღირებულების ერთ-ერთი მიზეზი არის
ვენახების დიდი სიმეჩხრე.

ახლად გაშენებულ ვენახში გაცდენილი ვაზების ადგილების
შევსება პირველ ან უკიდურეს შემთხვევაში მეორე წელსვე უნდა
ხდებოდეს, რადგან შემდეგში ამ სამუშაოს ჩატარება მეტად ძნელ-
დება. სამწუხაროდ, ხშირია შემთხვევა, რომ ეს სამუშაო დროუ-
ლად არ სრულდება, რის გამო, მიუხედავად იმისა რომ ამჟამად
თითქმის სისტემატურად წარმოებს ვენახში დანაკლისი ვაზის შევ-
სება, სიმეჩხრის ლიკვიდაცია არ არის მიღწეული, რადგან ახლად
გამორგულ ან გადაწვენილ ვაზს ესაქიროება სპეციალური და გან-
საკუთრებული მოვლა, რაც თითქმის არსად არ ხორციელდება.

ვენახის რემონტის ამ დიდმნიშვნელოვან საქმის წესრულებას
შემდეგნაირად უნდა მივუდგეთ: ვენახის იმ მწკრივებში, სადაც

ერთ ადგილას ერთიდან სამ ვაზამდეა გაცდენილი, შეესება უნდა წარმოებდეს „გადახეივნებით“, ე. ი. ვაზის მხარის გაგრძელებით გაცდენილი ვაზის მიმართულებით ანდა ვაზის რქის ან მთლიანად გადაწვენიით. იქ კი, სადაც 4 და მეტი ვაზია გაცდენილი, საჭიროა მწკრივში გაცდენილი ადგილის ორპირად ხელით გამობარვა და ნაშუენი ვაზის გამორგვა (ორმოში); ვაზის გადაწვევა მისაღებია მხოლოდ ფილოქსერის შედარებით გამძლე ვაზის ჯიშებისათვის (რქაწითელი, მწვანე, ციცკა და სხვ.).

ვენახში ჩამატებული ვაზების მოსავლელად მეურნეობაში სპეციალურად უნდა იყოს გამოყოფილი მუშახელის საჭირო რაოდენობა, რადგან მათ ისეთივე მოვლა სჭირდება, როგორც ვაზებს ახლად გაშენებულ ვენახში. ამას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს, რადგან უამისოდ ვენახების სიმეჩხრის ლიკვიდაცია შეუძლებელია და გაწეული შრომა და ხარჯი ფუჭად ჩაივლის.

აღმოსავლეთ საქართველოს მევენახეობის რაიონის უმრავლესობა ნალექების სიმცირით ხასიათდება, დასავლეთ საქართველოს უმრავლეს რაიონებში კი თუმცა ნალექების საკმაო რაოდენობაა, ზოგან ქარბიც, მაგრამ ნალექები მეტად არათანაბრად მოდის წლის სხვადასხვა დროს. განსაკუთრებით მცირე ნალექებია გაზაფხულსა და ზაფხულში. ამიტომ, სადაც კი ეს შესაძლებელია, საჭიროების მიხედვით უნდა ტარდებოდეს ვენახების მორწყვა. ამ გზით და ბუნებრივი ნალექების საშუალებით მიღებულ ტენის შესანარჩუნებლად და ზაფხულის განმავლობაში ეკონომიურად ხარჯვის მისაღწევად ყველაზე მარტივი და რეალური საშუალებაა ნიადაგის შემოდგომაზე ღრმად მოხვნისა და გაზაფხულზე ზერელედ გადახვნის შემდეგ მისი გაზაფხულ-ზაფხულის განმავლობაში ხუთ-ექვსჯერ გაფხვიერება. ნიადაგის გაფხვიერება ზაფხულის განმავლობაში უნდა წარმოებდეს არა მოხვნით, როგორც ეს მიღებულია ჩვენში და რაც ხელს უწყობს ნიადაგის ამოწრობას, არამედ კულტივაციის საშუალებით ნიადაგის ზედაპირის გასწორებით და ზერელე გაფხვიერებით.

ფართოდ უნდა იყოს შემოღებული ვენახების ნიადაგის ღრმა გაფხვიერებაც ტრაქტორისა და „ვუმ-60“ მარკის დამალრმაველების საშუალებით, რაც აახლებს ძველ პლანტაჟს, ანიავებს ღრმა ფენებს, აძლიერებს ტენის შენარჩუნებას. ყოველივე ეს კი ხელს უწყობს ფესვთა სისტემის გაძლიერებას.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საჭიროა მევენახეობის რაიონების მანქანა-ტრაქტორთა სადგურებმა მეტი ყურადღება მიაქციონ

მევენახეობაში მექანიზაციის საშუალებათა გამოყენებას არა
ნარტო ხვნის, როგორც ამას ადგილი აქვს ამჟამად (სიცი შედარე-
ზით მცირე რაოდენობით), არამედ კულტივაციის, ნიადაგის ღრმად
გაფხვიერების, სასუქების შეტანის, შაბიამნის ხსნარის შესწორე-
ბის და გოგირდის შეფრქვევის მექანიზაციასაც. ზიზლინიქიქა

ყურძნის მაღალი მოსავლიანობის მისაღწევად ერთ-ერთ მნი-
შვნელოვან ღონისძიებას წარმოადგენს ახალ ვენახებში ძლიერი
ვაზის გამოზრდა და მსხმოიარე ვენახებში ვაზის ისეთი დატვირთ-
ვა სანაყოფე ყლორტებით, რომლითაც მაქსიმალურად იქნება გა-
მოყენებული მცენარის ყოველივე შესაძლებლობა.

ახალგაზრდა ვაზის მიწის ზევით და მიწაში მყოფი ნაწილები
ურთიერთთან შეხამებით ვითარდებიან. მიწის ზევითა ნაწილის
მწვანე მასის კარგი განვითარება ხელს უწყობს ფესვთა სისტემის
გაძლიერებას. ამიტომ ვაზის დარგვიდანვე უნდა ვეცადოთ შევუ-
ნარჩუნოთ მას კარგად განვითარებული ყლორტები და ფოთლები
და, მაშასადამე, პირველი წლებიდანვე კი არ უნდა დავჩაგროთ
ვაზი ერთ-ორ კვირტზე გასხვლით, არამედ უკვე მეორე-მესამე
წლიდან ვაზს უნდა მივცეთ რამდენიმე 3—4 კვირტიანი რქა და
ამ დროიდანვე უნდა შევუდგეთ ვაზის ძლიერი დატვირთვის ფორ-
მების გამოყენებას. რაც შეეხება სრულმსხმოიარე ასაკში მყოფ
ვაზებს, მათი ოპტიმალური დატვირთვა სანაყოფე რქებით აუცი-
ლებელ და სავალდებულო აგროღონისძიებად უნდა იქნეს აღიარე-
ბული. ამ მიზნით ფართოდ უნდა იქნეს დანერგული ისეთი ფორ-
მები, რომლებიც ვაზზე 3—5 სანაყოფე რქას ითვალისწინებს;
ამასთანავე უნდა გვახსოვდეს, რომ ძლიერი დატვირთვის ფორმე-
ბის გამოყენება შესაძლებელია და დასაშვები მხოლოდ ეკონიერ
ვაზებზე და მაღალი აგროტექნიკის გამოყენების პირობებში.

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ორგანული და
მინერალური სასუქების რაციონალურ გამოყენებას მევენახეობა-
ში, რაც მნიშვნელოვნად ხელს უწყობს ვაზის ზრდა-განვითარე-
ბის გაძლიერებას და ყურძნის უხვი მოსავლის მიღებას.

სასუქების ეფექტიანობა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებუ-
ლი მათი შეტანის წესებზე. უნდა ვეცადოთ სასუქები რაც შეიძ-
ლება ღრმად შევიტანოთ, რითაც მათ ვუახლოებთ ფესვებს და
ვაზს უკეთეს პირობებს ვუქმნით საკვები ელემენტების შესაბამე-
სებლად.

სასუქების ღრმად შეტანა შესაძლებელია სხვადასხვა წესით.
იმ შემთხვევაში, როდესაც ვენახის მწკრივთაშორისები საკმაოდ

ფართოა (2 მეტრი და მეტი), სასუქები მწკრივთა შორის ფართობზე თანაბრად უნდა მოიხრეს და ტრაქტორის გუთნით „პე-1,7“-ით 20—25 სმ სიღრმეზე ჩაიხრას.

თუ მწკრივთა შორისები ვიწროა (2 მ-ზე ნაკლებია), სასუქების შეტანა უნდა ვაწარმოოთ ცხენწევის გუთნით „პე-20“ ღრმა კვალში, რომელიც კეთდება გუთნის ერთსა და იმავე კვალში ორჯერ გატარებით.

მეტად კარგი ეფექტის მოცემა შეუძლია სასუქების ზოლებრივად — 30 — 45 — 50 სმ სიღრმეზე შეტანას, რაც შეიძლება შესრულდეს „ეუმ-60“ მარკის ღრმა გამაფხვიერებელზე მოწყობილი სასუქების შემტანი სპეციალური აპარატით. ასეთი აპარატის საცდელი ეგზემპლარი უკვე დამზადებულია მევენახეობა-მეღვინეობის ინსტიტუტის მექანიზაციის განყოფილების მიერ და სახელმწიფო გამოცდის შემდეგ გადაეცემა წარმოებას. სასუქები შეიტანება მევენახეობის აგროწესებით გათვალისწინებული ნორმებით.

საქართველოში ვაზის სხედასხვა მავნებლებისა და ავადმყოფობისაგან ყოველწლიურად იკარგება მოსავლის საგრძნობი ნაწილი.

მეტი წილი მავნებლებისა და ავადმყოფობათა საწინააღმდეგოდ დადგენილია ეფექტური ქიმიური საშუალებანი. ყველა ეს ღონისძიება მოყვანილია მევენახეობის აგროწესებში, მაგრამ, სამწუხაროდ, მათ ცხოვრებაში გატარებას სათანადო ყურადღება არ ექცევა.

საჭიროა განსაკუთრებული ზრუნველობის გამოჩენა ვაზის მავნებლებისა და ავადმყოფობათაგან დაცვის საქმისადმი, მათ წინააღმდეგ ბრძოლის ყველა ღონისძიების დროულად და ხარისხობრივად ჩატარება და ვაზის ნორმალური განვითარებისა და პროდუქციის შენარჩუნების უზრუნველყოფა.

ვაზის ავადმყოფობათა (ქრაქი, ნაცარი) წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებათა ჩასატარებლად ვენახების მასივებზე ავიაციის გამოყენება დად ეფექტს იძლევა, რადგან ხსენებული ავადმყოფობანი მეტად სწრაფად ვითარდებიან და საჭიროებენ წამლობის (შაბიამნის ხსნარის შესხურება და გოგირდის შეფრქვევა) მოკლე ვადაში ჩატარებას, რაც ტრაქტორით და განსაკუთრებით ხელის აპარატებით მწელი განსახორციელებელია.

თვითმფრინავის საშუალებით გოგირდის შეფრქვევა უდავოდ საუკეთესო შედეგს იძლევა. რაც შეეხება შაბიამნის ხსნარის შეს-

ხურებას, სითხის გამაფრქვეველი მოწყობილობა ჯერ არ არის სრულყოფილი და ვაზის ზოგიერთი ფოთლის ქვევითა წაწილი შეუწამლავი რჩება, რის გამო ვენახის თვითმფრინავით შეწამლა შემდეგ საჭირო ხდება შეუწამლავად დარჩენილ ადგილებზე ვენახის დამატებით შესხურება ხელის აპარატით. მიუხედავად ამ ნაკლისა, ავიაშესხურება მაინც უნდა იქნეს შემოღებული და გავრცელებული, რადგან ამ საშუალებით სულ 1—2 დღეში კოლმეურნეობასა და საბჭოთა მეურნეობას შეუძლიათ ჩაატარონ წამლობა მთელ თავის ფართობზე და 70—80%-ით დაიცვას ნარგავი და მოსავალი დაზიანებისაგან.

აღსანიშნავია, რომ სამტრესტის საბჭოთა მეურნეობებში რიგი წლების მანძილზე ამ საქმისათვის ფართოდ იყო გამოყენებული ავიაცია, ამჟამად კი ავიაციით მხოლოდ ზოგიერთი მეურნეობა სარგებლობს.

მევენახეობაში უყურადღებოდ არის დატოვებული მეტად მნიშვნელოვანი საკითხი, როგორც არის ნარგავების დაცვა ქარი-საგან.

ნარგავების ქარისაგან დაცვას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს იმ რაიონებისათვის, სადაც ხშირია ძლიერი ქარები, რომლებიც აშრობენ ნიადაგს და მექანიკურად აზიანებენ მცენარეს. სუსტი ქარებიც საკმაო უარყოფითად მოქმედებენ ვაზის ნარგავებზე ნიადაგიდან ტენის აორთქლების გაძლიერებით და ტენის ბალანსის დარღვევით.

ამის გამო, ვენახების ყველა მასივში, მათი გაშენების დაწყებამდე, უნდა დაიგეგმოს ვენახსაცავი ტყის ნარგავთა ზოლების მოწყობა და გაშენდეს ეს ზოლები; რაც შეეხება ვენახების უკვე არსებულ ნარგავებს, აქაც აუცილებელია ვენახსაცავი ზოლების მოწყობა.

ვენახის დაცვა აუცილებელია საქონლისა, ფრინველისა და სხვათაგან მისი მთელი ფართობის შემოღობვით. ამ მიზნისათვის საჭიროა მოეწყოს ცოცხალი ლობე ეკლიან მცენარეთაგან.

აი ის ძირითადი საკითხები და ღონისძიებანი, რომლებსაც პირველ რიგში უნდა მიექცეს ყურადღება მევენახეობის შემდგომი განვითარებისათვის.

ს ა რ ჩ მ ვ ი

წინასიტყვაობა	3
I საქართველოს მევენახეობა-მელვინეობის მოკლე ისტორიული მიმოხილვა	5
ა) მევენახეობა-მელვინეობა XIX საუკუნემდე	5
ბ) მევენახეობა-მელვინეობა XIX საუკუნესა და XX საუკუნის პირველ მეხუთედში — საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე	11
გ) მევენახეობისა და მელვინეობის საერთო მდგომარეობა საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ	21
II საქართველოს მევენახეობის რაიონები და მათი მოკლე დახასიათება	24
III მევენახეობის თანამედროვე მდგომარეობა	54
IV საქართველოს ვაზის მთავარი და პერსპექტიული ჯიშების მოკლე დახასიათება	92
V მელვინეობის თანამედროვე მდგომარეობა	108
VI მევენახეობა-მელვინეობის წარმოება საბჭოთა მეურნეობებში და კოლმეურნეობებში	120
ა) საბჭოთა მეურნეობები	120
ბ) კოლმეურნეობები	128
VII საქართველოს მევენახეობის მოწინავე მეურნეობანი, მათ მოწინავეთა მუშაობის მეთოდები და მიღწევები	131
VIII მეცნიერულ-კვლევითი და სასწავლო მუშაობა მევენახეობასა და მელვინეობაში	161
IX მევენახეობა-მელვინეობის განვითარების პერსპექტივები	171
X მევენახეობის შემდგომი განვითარების ძირითადი ამოცანები და ღონისძიებანი	183

დაიბეჭდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის.
სარედ.-საგამომც. საბჭოს დადგენილებით

*

რედაქტორი შ. შენგელია
გამომცემლობის რედაქტორი ს. ჩიჩუა
ტიქრედაქტორი ა. თოდუა
კორექტორი თ. შერაბიშვილი

გადაეცა წარმოებას 21.5.1956; ანაწილების ზომა 6×10 ; ხელმოწა
დასაბეჭდად 2.8.1956, ქალაქის ზომა $60 \times 92^{1/16}$;
ქალაქის ფურცელი 6,125; საბეჭდი ფურცელი 12,25; საავტორო-
ფურცელი 10,56; სააღრიცხვო-საგამომცემლო ფურცელი 10,72;
შეკვეთა 914; უფ 06104; ტირაჟი 2000
ფასი 3 მან.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობის სტამბა
თბილისი, წერეთლის ქ. 3/5

ფასი 3 მან.

013/729

Иракий Тарасьевич Рцхиладзе

ВИНОГРАДАРСТВО И ВИНОДЕЛИЕ ГРУЗИИ

(на грузинском языке)

Издательство Академии наук Грузинской ССР
Тбилиси—1956